

וצדקתו עומדת לעד

ככתר עלי ראש גיליון תורה זו, יונצח לשם
ולתפארת הוד, האי תלמיד חכם גאון מופלא
ומופלג, ירא ושולם, דבוק בתורת הצדיק בכל לבו
ונפשו, באהבתה שגה תמיד וכל חפציו לא שוו
בה, זכה וזיכה רבים

הרב החסיד

רבי שלמה אהרן ב"ר מרדכי הלוי גוטליב ז"ל

אשר עסק כל ימיו בלימוד תורת הצדיק
בעמקות ובהתבוננות

זכות לימוד תורת הצדיק
תעמוד לעילוי נשמתו,
לזכרון עולם ולמזכרת נצח

ת.נ.צ.ב.ה.

קו לסלסל בתורתו

04-627-73-13

lb046277313@gmail.com

'לטייל בתורתו' ע"ר 580769313

תוכן עניינים מורחב

והסבר על מבנה החוברת עם כל ההוספות לתועלת הלומדים

סיפור התגלות המאמר ז

סדר השתלשלות והתגלות המאמר "כי מרחמם ינהגם"

תורה ז' תנינא באותיות גדולות עם סימונים והפניות ט

כל התורה באותיות גדולות ומאירות עיניים, בתוספת שוליים רחבים לכתובת הערות, ביאורים, שאלות וחידושים. זהו חידוש של מערכת 'לטייל בתורתנו' שרבים וטובים אהבו והעידו שהדבר שינה אצלם את כל הלימוד.

בכדי להקל על הלומד לעבור במהירות מהלימוד במהדורה זו ללימוד בצורת הדף וכן להיפך, שורטטו סימונים מיוחדים במהדורת צורת הדף, עם אותיות בצירי העמוד, שם רשום בכל קטע מספר העמוד שבו מופיע קטע זה במהדורת האותיות הגדולות.

תורה ז' תנינא בצורת הדף עם סימון מיוחד סז

התורות מוגשת גם בצורת הדף המקורית המודפסת ברוב הדפוסים המצויים, לתועלת אלו שאוהבים ללמוד מתוך המוכר והרגיל. הוספנו סימון מיוחד עם הפניה למהדורה הגדולה ומאירת העיניים (ראה לעיל).

תורה ז' תנינא מליקוטי מוהר"ן מהדורת 'פסוק לי פסוקך' עז

מהדורה ייחודית בהוצאת 'פסוק לי פסוקך' המקלה על הלומד ללמוד במהירות ובבהירות, תוך שימת לב לפסוק קישוע וחלוקה מיוחדת של התורה, מועיל מאוד לשינון וזיכרון!

קיצור ליקוטי מוהר"ן צט

לתועלת סיכום התורה והבנתה בדרך פשוט הוספנו בחוברת זו את התורה מתוך הספר 'קיצור ליקוטי מוהר"ן' שהדפיס מוהרנ"ת בציווי של רביה"ק

לעשות מתורות תפילות קא

כפי שהורה רבינו לעשות מתורות תפילות, הובאה תפילה ז' מתוך 'ליקוטי תפילות' ח"ב, באותיות גדולות ומאירות עיניים.

ועלהו לא יכול קכו

שיחתן של ת"ח - תורות שיחות וסיפורים השייכים למאמר "כי מרחמם ינהגם"

קשרי המקראות הקצר קמ

כל הפסוקים והמקורות המובאים במאמר מבוארים בשפה צחה ושווה לכל נפש - החיבור שילווה אתכם בלימוד התורה צעד אחרי צעד.

ח"י כללים המבואר קעא

ביאור בדרך קצרה ובהירה על ח"י הכללים שייסד וגילה הגאון האלוקי ראב"ר נ"צ"ל

דפי כתיבה קעט

בסוף החוברת ישנם עמודים בסגנון דפי מחברת לכתובת חידושים ביאורים ומהלכים.

הַקָּשֶׁר וְהַחֲבוּר שֶׁל הַתּוֹרוֹת שֶׁלוֹ הוּא כַּעַן בִּנְיָן וְאַרְיֵה מִמֶּשֶׁ, שֶׁבְּתַחֲלָה מְקַשֵּׁר
וּמְחַבֵּר אֵלּוֹ שְׁנֵי דְּבָרִים יַחַד. וְאַחֵר כֵּךְ קוֹשֵׁר וּמְחַבֵּר דְּבַר שְׁלִישִׁי לְהַשְׁנִי בְּכַמָּה
קִשְׁרִים חֲזָקִים וְכֵן מְשַׁלְּשִׁי לְרַבִּיעִי וְכֵן לְהֵלֶן וְכו'. אֲךָ עַל פִּי רַב חוֹזֵר בְּכָל פַּעַם
לְחֹזֵר וּלְקַשֵּׁר אֵלּוֹ הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים יַחַד:

כִּי מִתַּחֲלָה אֵין הַקָּשֶׁר שֶׁלָּהֶם יַחַד, רַק מִזֶּה לָזֶה דִּהְיֵנוּ מֵהֶרָאשׁוֹן לְשֵׁנִי וּמֵהַשְׁנִי
לְשִׁישִׁי וּמֵהַשְּׁלִישִׁי לְרַבִּיעִי, אֲבָל עַדִּין אֵין קָשֶׁר לְהַרְבִּיעִי בְּהֶרָאשׁוֹן, אֲבָל אַחֵר
כֵּךְ מֵבִיא פֶסוּק אוֹ מֵאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּה אוֹ שְׁאֵר רְאִיָּה אַחֶרֶת שֶׁעַל יְדֵי
זֶה מְקַשְּׁרִם יַחַד עַד שֶׁמְחַבֵּר בְּקַשֵּׁר הַדֶּק הֵיטֵב כָּל אֵלּוֹ הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים יַחַד.
וְאַחֵר כֵּךְ חוֹזֵר וּמְקַשֵּׁר עוֹד כַּמָּה דְּבָרִים זֶה לָזֶה. וְיַחַד כָּלָם הוּא מְקַשֵּׁר לְהַחֲבוּר
וְהַקָּשֶׁר הֶרָאשׁוֹן:

וּבְתַחֲלָה אֵין קָשֶׁר לְשֵׁנִי הַחֲבִילוֹת הַקְדוּשׁוֹת הָאֵלּוֹ, כִּי אִם עַל יְדֵי אֵיזֶה קָשֶׁר
שֵׁישׁ בֵּין דְּבַר אֶחָד מִהַחֲבִילוֹת הַשְּׁנִיָּה לְדְּבַר אֶחָד מִהַחֲבִילוֹת הֶרָאשׁוֹנָה. אֲבָל
אַחֵר כֵּךְ הוּא חוֹזֵר לְקַשְּׁרִם בְּרְאִיוֹת וּדְרָכִים נִפְלְאִים שֶׁמִּמְשִׁיךְ קוֹרוֹת לְקַשֵּׁר
הַבְּנִין מְשַׁלְּשִׁי שְׁבַרְאשׁוֹן לְרַבִּיעִי שְׁבַשְׁנִי, וּמִשָּׁם לְשֵׁנִי שְׁבַשְּׁלִישִׁי. וְאַחֵר כֵּךְ
מִחֲבִילוֹת שְׁנִיָּה לְשִׁישִׁית גַּם כֵּן כֵּךְ, וְכֵן לְהֵלֶן, וְאַחֵר כֵּךְ מְקַשְּׁרִם כָּלָם יַחַד בְּדֶרֶךְ
נִפְלְאָה. וְכָל זֶה הָעֲנִין שֶׁמַּעֲתִי וְהַבְּנִתִי מִפִּי הַקְדוּשׁ לְמַחֲרַת יוֹם הַפְּפוּרִים תַּקַּע"א
שֶׁקֹּדֶם הַסֵּתֶלְקוֹתָיו, וְעַדִּין צְרִיכִין לְהַרְחִיב הַדְּבוּר בָּזֶה וּלְהַבִּיא לָזֶה דְּגִמָּא מִכַּמָּה
תּוֹרוֹת בְּדִי שֶׁתִּבְּרִין עֲנִין זֶה הֵיטֵב וְתִבְּרִין מַעֲט דְּרַבִּי הַסֵּפֶר הַקְדוּשׁ הַזֶּה:
(חיי מוהר"ן שפט)

"כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו"

רגשי גיל והודיה על חלקנו הטוב שזכינו להיות מלומדי תורתו הקדושה, שמחים אנו להגיש זה השנה החמישית ברציפות, עוד חוברת נפלאה ומשובחת לאלפי הלומדים הוותיקים והחדשים לומדי התורה הזמנית בעיון, חוברת שתלווה אתכם בעזרת בחודשי החורף הקרובים.

כל מי שזכה לטעום אפילו מעט מהיין ההונגרי, מהיין המתוק והעמוק של לימוד תורתו בעיון, יחד עם ההליכה בכל משעולי החיים צעד אחר צעד – יד ביד עם כל דיבור ודיבור של תורתו הקדושה, יכול להעיד בפה מלא שחיי הופכים לסיפור שונה לגמרי.

הקשר העמוק שנקרם בין לומדי התורה, כל אחד וסגנונו, כל אחד וקורות חייו, לבין רוח הקודש הנושבת בין דיבורי התורה הנלמדת, הינו משהו שאינו ניתן לתיאור ואינו יכול לרדת לכדי אותיות כתובות, כי אני ידעתי – כל חד כפום מה דמשער בליביה, אלו דברים שרק האדם בעצמו יודע עד היכן הם מגיעים וכמה פלאי הוא קשר זה.

אך כשם שישנם רגעים מיוחדים, שעות של התרוממות והרגשת זכייה נפלאה, לא נכחד גם שישנן שעות או אפילו ימים בהם קשה להתמיד ולדבוק בעקביות בתורה אותה לומדים.

יש חלק גדול מציבור הלומדים שהחודשים הראשונים הם תקופת העמל בהם הם מוכרחים לחצוב בסלע עד שהדברים מתחילים להיות נהירים וברורים, או אז הם נקשרים בקשר עמוק לתורה עד שהם אינם מסוגלים כלל לעזובה.

ולעומתם, ישנם כאלו שדווקא התקופה הראשונה רוויה בגילויים סוערים, חידושים נפלאים, וזה נותן להם חיות ואור, אך כאשר עוברת תקופת הזוהר הראשונית, הם מרגישים מיצוי, עייפות, ורצון להתחדש עם עניין חדש או תורה אחרת.

יש לומדים שאוהבים תורות ארוכות, ויש כאלו שדווקא מתחברים יותר בתורות קצרות אך הצד השווה בכולם שדברי תורה צריכים חיזוק תמיד, על אחת כמה וכמה כאשר אנו באים ללמוד תורה שהיא אחת מהתורות הארוכות בספר 'ליקוטי מוהר"ן'.

עלינו לזכור היטב, לא עלינו המלאכה לגמור ואי אתה רשאי להתבטל הימנה, אם רק לא ניבהל ונלמד ללכת במתינות צעד אחרי צעד, אין דבר קשה וגדול שיעמוד מול הרצון ללמוד ולהעמיק בתורתו הקדושה. וכבר נתן לנו גאון עוזנו מוהר"ן עצה טובה בהקדמתו לחיבורו הק' 'ליקוטי הלכות', כיצד לגשת ללימוד דרוש ארוך.

"וזה הענין צריךין פני הנעורים לידע מאד, וחוכה על מוריהם ורביהם לחודיעם זאת לכל יתפתחו ויפתחו כלל מדרוש או חדוש ארץ, רק ישימו עיניהם ולבם עליו פסדר מעט מעט. ויקשרו בתחלה ענין אחד עד שיבינו אותו קצת, ואחר כך ילכו לחלץ פסדר בהדרגה מחדוש לחדוש, ומענין לענין עד שיגמרו עמוד או דף אחד. וכן ילכו פסדר בכל פעם מענין לענין בלי פחלה ובלבול. ואז יבואו על מקומם בשלום ויוכלו להבין אפלו דרוש ארץ מאד, אפלו מי שאינו מפלג ביותר!"

כל מי שנבהל בראותו תורה ארוכה, יכול לחלק את התורה לכמה חלקים, ובכל פעם להתמקד בחלק אחד היטב, עד שידע אותו היטב, ורק אז ימשיך בלימודו לחלק השני וכך יצעד לבטח בלי לפחד מהדרך הארוכה.

ובפרט בתורה זו שרבינו הקדוש ברוב רחמנותו, מרחיב את הדיבור יותר מהרגלו, מבאר ומסביר את דבריו בשפה ברורה ברוב חלקי התורה, יותר מרוב התורות בספרו הקדוש, וכפי שמתבאר בתורה זו שהצדיק יורד לכל המדרגות של דרי מטה, להאכילם מפרי תורתו כפי מדרגתם וקטנותם באופן שלא יזיק להם כלל.

כמעשינו בתורות הקודמות, גם בחוברת זו השתדלנו להביא לפניכם חוברת מהודרת ומאירת עיניים, מעוטרת בכמה וכמה הוספות וחידושים.

בהדפסה זו הבאנו את התורה במהדורת צורת הדף במהדורת תקפ"א, כצורתה הכמעט מקורית, עם פיסוקו המיוחד של מוהרנ"ת. אליה הוספנו גם את המהדורה האהובה על ציבור הלומדים, עם אותיות גדולות ומאירות עיניים ושוליים רחבים לכתיבת חידושים והערות. גם מהדורה זו מפוסקת בפיסוקו של מוהרנ"ת, אך נוסף עליה ניקוד מאיר עיניים.

כמו כן, כהרגלנו, מובאת גם המהדורה בהוצאת "פסוק לי פסוקך" המסייעת לשינון, לזיכרון ולעיון. אליה נלווים קיצור ליקוטי מוהר"ן וליקוטי תפילות המיוסדים על התורה.

בחוברת זו הוספנו כמה חידושים נפלאים לתועלת הלימוד וההבנה, בראש ובראשונה הוספנו חיבור שלם שבשם 'קשרי המקראות הקצר' יכונה, והוא קיצור נפלא של החוברת המוכרת 'קשרי המקראות', ובו הפסוקים שרבינו מזכיר בשלמותם עם פירוש קצר בהיר ומתומצת בשפה עכשווית ומדוברת.

עוד נוסף בחוברת זו ביאור קצר על ח"י הכללים שיסד הגאון החסיד ראבר"נ זצ"ל, ביאור מיוחד לכל מי שחפץ ללמוד בדרך קצרה כללים אלו ולהבינם בשפה שווה לכל נפש ממש.

מלבד זה הוספנו מבוא קצר בתחילת החוברת ובו 'סיפור התגלות המאמר' ובסיום החוברת ליקטנו את כל השיחות והתורות השייכות לתורה זו מספרי רבינו ומוהרנ"ת.

אנו מקווים שכלי עזר אלו יתנו לכל החפץ את היכולת והכוח לשוט בים חכמתו של הצדיק והחכם האמת, למצוא את רמזי ידיו הקדושים ולקבל ממנו את דעתו הקדושה שהיא עיקר ההשארה והנצחיות שלו כאן בעולם הזה.

ביקרא דאורייתא

מערכת לטייל בתורתו

שלא יכבה נרו לעולם ועד

קיצור סיפור התגלות המאמר

חורף האחרון לחיי רבינו הקדוש שנת תק"ע, בעת ישיבתו בעיר אומן התאספו מאות מאנשי שלומינו לשבות בצל המנהיג הרחמן בשבת חנוכה.

באותה השנה חל חג החנוכה ביום ראשון וזאת חנוכה בשבת קודש. דרכו של רבינו לומר תורה בשבת זו היה בסעודה שלישית בעת רעווא דרעוין.

השיחות המרכזיות השייכות לתורה זו

קדמו לאמירת התורה כמה שיחות ואף תורה קטנה שנאמרה לחתנו בייחוד.

א] בתחילת החורף דיבר רבינו (חיי מוהר"ן שע"ג עיין בסוף החוברת) מעניין ההארה שהאירו הבעש"ט וכמה צדיקים בעולם, שעשו ותקנו הרבה בעולם, אבל בהסתלקותם נפסק הדבר והם החזירו את ההארה להשי"ת. אבל עכשיו צריך להאיר הארה שתהיה לה קיום לעולם, שהתלמידים יעשו תלמידים. ושכל מי שהוא מקורב אליו בהכרח שיאיר באחרים (חיי מוהר"ן מ"ו).

ב] תורה ס"ח תנינא שהיא כעין קיצור ותמצות של הרעיון המרכזי בתורה ז' תנינא, נאמרה לחתנו ר' יוסקא בתחילת החורף והיא קשורה גם לשיחה הקודמת בעניין התלמידים (עיין בסוף החוברת).

ג] סמוך לחנוכה נאמרו עוד שתי שיחות, שכפי שציין מוהרנ"ת, קשורות בקשר חזק לתורה זו. הראשונה מופיעה בספר שיחות הר"ן אות ל"ב, המדברת מעניין האמונה והקשר שלה להארת הרצון. השיחה השנייה בספר שיחות הר"ן אות מ' העוסקת בעניין עמוק מאוד וטעות שאלת המחקרים בענין גלגל החזור ומקיפי הבריאה, וכן בעניין סוד הסביבון והקרבת הקורבנות בבית המקדש.

עניינים מיוחדים שהיו בעת אמירת התורה

מלבד הציבור הגדול שהיה שומע תורה מפי רבינו הקדוש בסעודה שלישית הרי שגם פמליא של מעלה, דרי מעלה שרפים ומלאכים היו יורדים ומקשיבים לאמירת התורה שהייתה מעין אותה תורה שאמר לתלמידיו.

בתורה זו, רבינו כלל וכלל באופן מיוחד, בתוך אמירת התורה שגילה לתלמידיו, דיבורים וחלקים מסוימים שנועדו כביכול לאוזניים אחרות של מלאכי מעלה. בשונה מכל התורות בהם תלמידיו לא שמעו את אותה תורה שהוא אומר לדרי מעלה – המלאכים שירדו לשמוע את תורתו הקדושה, בתורה זו שמעו כל הנוכחים

את שתי התורות, גם זו שנאמרה לתלמידיו שבעולם הזה, וכן אותם דיבורים שנועדו לאותם דרי מעלה שבאו לשמוע את תורתו (סוף התורה וחיי מוהר"ן).

ביאורים על התורה

לאחר פטירת רבינו, אנו למדים מתוך כתביו הרבים של מוהרנ"ת שהוא עסק רבות בתורה זו. במכתביו הרבים מזכיר מוהרנ"ת שו ושוב לאורך השנים את עסקו בתורה זו ואף אנו מוצאים לכך עדות חיה בהלכות הרבות שכתב על תורה זו כפי שכמעט אין בנמצא על תורות אחרות.

למעלה מעשרים 'הלכות' שונות כתב מוהרנ"ת על תורה זו, דרושים ארוכים מאוד המובססים על כל חלקי השולחן ערוך, ובהם מבאר מוהרנ"ת בעומק ובטוב טעם ביאורים עמוקים לאין שיעור בים החכמה שבתורה זו (הלכות אלו יודפסו אי"ה בקובץ נפרד בשל עובי החוברת וריבוי ההלכות על תורה זו).

אורח חיים: קריאת שמע ג', נטילת ידים לסעודה ג', נטילת ידים לסעודה ו', שבת ג', פסח ט', סוכה ד', השמטות לחלק ג' הלכות חנוכה.

יורה דעה: אבר מן החי ב', בהמה וחיה טהורה ב', דגים ב', תולעים ב', נדרים ד', מלמדים ב', תלמוד תורה ב', פידיון בכור ה', ראשית הגז ג'.

אבן העזר: פריה ורביה ב'.

חושן משפט: גביית חוב מיתומים ה', חזקת מטלטלין ג', שותפים בקרקע ה', מתנת שכיב מרע ג', פריקה וטעינה ב', נחלות ב', שכירות פועלים ב'.

במהלך השנים נכתבו עוד ביאורים רבים על ידי אנשי שלומנו בכל הדורות והבולטים ביניהם הם חידושיהם וביאוריהם של הרב מטשעהרין בספר 'פרפראות לחכמה' ושאר ספריו וכתביו. ושל ראב"ן בספרו 'ביאור הליקוטים'.

ליקוטי מזהר"ן

תורה זו תנינא
כי מרחמם ינהגם

באותיות גדולות ומאירות עיניים
בפיסוקו המיוחד של מוהרנ"ת במהדורת תקפ"א
עם שוליים רחבים לשאלות הערות וחידושים

לטייל
בתורתו
לעידוד העמקה והתבוננות
בליקוטי מוהר"ן

כִּי מִי שִׁיּוּדַע קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל מֵאִין הֵם
לְקוֹחִים • וְיִוְדַע רוּחָנִיּוֹת וְדִקּוֹת שֶׁל
יִשְׂרָאֵל • הוּא יוֹדַע שִׁשְׂרָאֵל הֵם
רְחוּקִים לְגַמְרֵי מַעֲוֹן • וְאִין עֹן
שִׁיֵּיד לָהֶם כָּלֵל כָּלֵל לֹא • לְפִי
גּוֹדֵל קְדוּשָׁתָם מִשְׁרָשָׁם וְגוֹדֵל דִּקּוּתָם
• וְרוּחָנִיּוֹתָם •

(תורה ז' תנינא אות ג')

תורה ז' תנינא

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתַּיִם יָמִים וּפְרָעָה חוֹלָם
וְכו':

כ' מֶרְחָמִם יִנְהֹגֻם (ישעי' מט) • הֵיִינוּ מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן
הוא יָכוֹל לְהִיּוֹת מִנְהִיג •

וְצָרִיךְ לֵידַע אִיךָ לְהִתְנַהֵג עִם הַרְחָמְנוּת • כִּי עַל
רְשָׁעִים אוֹ עַל רוֹצְחִים וְגִזְלָנִים אָסוּר לְרַחֵם •

וְכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִיךָ לְהִתְנַהֵג עִם הַרְחָמְנוּת •
אֲזִי יוֹכַל לְרַחֵם עַל תִּינוּק שֶׁל ד' יָמִים לִיתֵּן לוֹ
מֵאֵכֶל הַצָּרִיךְ לְגִדּוֹל • וְלֹא לְקַטֵּן כְּזֶה • כִּי קָטָן
כְּזֶה צָרִיכִין לְזוּנוֹ רַק ע"י חֶלֶב דְּיוֹקָא •

ע"כ צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות.
שלקטן כזה צריכין לרחם ליתן לו חלב דייקא.
ולגדול מאכל הצריך לו. וכן על כל אחד ואחד
צריכין לרחם במה שצריך לו:

ורחמן כזה . הוא רק משה רבינו . כי הוא
היה מנהיג ישראל והוא יהיה
המנהיג לעתיד . כי מה שהיה הוא שיהיה וכו'

• (קהלת א)

כי משה רבינו היה לו רחמנות באמת
על ישראל . ומסר נפשו בשביל ישראל .
והשליך נפשו מנגד ולא היה חושש על עצמו
כלל . כי הש"י אמר לו (שמות לב) ואעשך לגוי
גדול . והוא לא השגיח על זה כלל רק אמר
אם תשא חטאתם וכו' (שם) . כי הוא היה רחמן

שאלות הערות וביאורים

וּמִנְהִיג אֲמַתִּי . וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם
שִׁיְהִיָּה הָעוֹלָם מְיוֹשֵׁב מִבְּנֵי אָדָם .

כִּי עֵיקַר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת . וּמִי שֶׁאֵין לוֹ
דַּעַת אֵינוֹ מִן הַיִּיִּשׁוּב . וְאֵינוֹ מְכוֹנֶה בְּשֵׁם אָדָם
כָּלֹל . רַק הוּא בְּחִי' חַיָּה בְּדַמוֹת אָדָם . וּמִשָּׁה
רַבִּינוֹ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת . וְהָיָה עוֹסֵק בְּיִיִּשׁוּב
הָעוֹלָם . שִׁיְהִיָּה הָעוֹלָם מְיוֹשֵׁב וּמְמוּלָּא מִבְּנֵי
אָדָם . הֵינּוּ בְּנֵי דִיעָה כַּנִּ"ל . כִּי הוּא פֶּתַח לָנוּ
אוֹר הַדַּעַת . כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד') אַתָּה הָרֵאָתָ
לַדַּעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים . כִּי מִשָּׁה פֶּתַח אֶת
הַדַּעַת . וְגִילָה לָנוּ כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שְׁלִיט בָּאָרֶץ:

כִּי עֵיקַר הַרַחֲמָנוּת הוּא . כְּשִׁישְׁרָאֵל עִם קְדוּשָׁה
נוֹפְלִין ח"ו בַּעֲוֹנוֹת רַחֲמָנָא לְצֻלָּן .

כִּי זֶהוּ הַרְחֲמָנוּת הַגָּדוֹל מְכַל מִיָּי רַחֲמָנוּת
כִּי כָל הַיְסוּרִים הַקָּשִׁים שֶׁכָּעוּלָם • אֵינָם
נִחְשָׁבִים כָּלָל כְּנֶגֶד הַמַּשְׁאוּי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת
ח"ו • כִּי בְּשִׁשְׁרָאֵל נּוֹפְלִים בְּעֲוֹנוֹת ח"ו •
זֶהוּ מַשְׁאוּי כָּבֵד מְאֹד שְׂאִי אֶפְשָׁר לִישָׂא כָּלָל
הַמַּשְׁאוּי הַכָּבֵד הַזֶּה • בְּבַחֲי' כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ

מִמֶּנּוּ (תהלים לח) •

כִּי מִי שִׁיּוּדַע קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל מֵאִין הֵם לְקוֹיָחִים •
וְיִוִּדַע רוּחָנִיּוֹת וְדִקּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל • הוּא יוֹדַע
שִׁשְׁרָאֵל הֵם רְחוּקִים לְגַמְרֵי מַעֲוֹן • וְאִין עֲוֹן
שִׁיּוּד לָהֶם כָּלָל כָּלָל לֹא • לְפִי גוֹדֵל קְדוּשָׁתָם
מִשְׁרָשָׁם וְגוֹדֵל דִּקּוּתָם וְרוּחָנִיּוֹתָם •

וְע"כ כָּל הַיְסוּרִים שֶׁכָּעוּלָם אֵינָם נִחְשָׁבִים
לְמַשְׁאוּי כְּנֶגֶד הַמַּשְׁאוּי הַכָּבֵד שֶׁל עֲוֹנוֹת ח"ו
רַחֲמָנָא לְצֻלָּן • וְאַפִּי' בְּשִׁישׁ לְאָדָם יְסוּרִים • אִם
אִין בָּהֶם עֲוֹנוֹת • אֵינָם נִחְשָׁבִים לְיְסוּרִים כָּלָל •
וְזֶה בְּבַחֲי' (שבת נה) אִין יְסוּרִין בְּלֹא עֲוֹן • שֶׁכְּשִׁאִין

שאלות הערות וביאורים

בָּהֶם עֶזְרָא אֵינָם יְסוּרִים כָּלָל . כִּי עֵיקַר הַיְסוּרִים
הֵם רַק כְּשֶׁנוֹפְלִים בְּעֹוֹנוֹת ח"ו . וְזֶהוּ עֵיקַר
הַרְחֲמָנוּת לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל עִם קְדוֹשׁ לְהוֹצִיאָם
מִהַמִּשְׁאֵוִי הַכָּבֵד שֶׁל עֹוֹנוֹת .

וְע"כ מִשֶּׁה רַבִּינוּ ע"ה בְּכָל יַעַת שֶׁנֶּפְלוּ יִשְׂרָאֵל
בְּאִיזָה עֶזְרָא . הָיָה מוֹסֵר נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם . וְהִתְפַּלֵּל
בְּעֶדֶם . כְּגוֹן בְּמִרְגָּלִים וְכִיּוֹצֵא כִּי יֵדַע שֶׁלְּפִי
קְדוֹשֵׁת יִשְׂרָאֵל וְדַקּוּתָם הֵם רְחוּקִים מֵעֶזְרָא .
וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִישָׂא כָּלָל הַמִּשְׁאֵה הַכָּבֵד שֶׁל
עֶזְרָא כַּנֶּ"ל .

וּבִאֲמַת מֵהֵיכָן בָּאִים לְעֹוֹנוֹת ח"ו . הוּא רַק ע"י
שְׂאִיִן לוֹ דַּעַת . כִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אֶלָּא
אִם כֵּן נִכְנָם בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוטה ג') . וְזֶהוּ הַרְחֲמָנוּת יב:
הַגָּדוֹל מִן הַכֹּל . שֶׁצָּרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִים
בּוֹ דַּעַת . בְּבַחֲיוֹ (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל .
כִּי אֵין עָנִי אֶלָּא מִן הַדַּעַת . וְצָרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו
לְהַכְנִים בּוֹ דַּעַת:

וְאֶפִּילוּ כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהַסְתַּלַּק . וְהַנִּשְׁמָה
עוֹלָה וּמַתִּדְבֶּקֶת בְּמָקוֹם שְׁעוֹלָה
בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים . אֵין זֶה תַּכְלִית וְשְׁלִימוֹת
שְׁתֵּהִיָּה הַנִּשְׁמָה רַק דְּבוּקָה לְמַעְלָה . רַק עֵיקַר
הַשְׁלִימוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה הִיא שְׂבִיעֵת שֶׁהִיא
לְמַעְלָה . תִּהְיֶה לְמַטָּה גַּם כֵּן .

עַל כֵּן צָרִיךְ שִׁישְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה בֶּן אוֹ תַלְמִיד .
כִּדִּי שִׁישְׁאִיר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה גַּם כֵּן בָּעֵת שֶׁנִּסְתַּלַּק
לְמַעְלָה . כַּשֶּׁאָרז"ל (ב"ב ק"ו) אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ
חַד אָמַר בֶּן וְחַד אָמַר תַּלְמִיד . כִּי הַתַּלְמִיד מְקַבֵּל
דַּעַת הָרַב . גַּם הַבֶּן . בְּוודָאִי אֵין מַעְלָה כְּשֶׁנִּשְׁאָר
בֶּן רָשָׁע ח"ו . וְהָעֵיקַר לְהַשְׁאִיר בֶּן שִׁיְהִיָּה בְּחַי'
תַּלְמִיד גַּם כֵּן . שִׁיקְבַּל מִמֶּנּוּ שְׂכָלוֹ וְדַעְתּוֹ .

וְלֹאִידֶךָ מֵאֵן דֹּאמַר דִּי בְּתַלְמִיד לְבַד כִּי מֵאַחַר
שְׁעֵיקַר הוּא כִּדִּי שִׁישְׁאִיר דַּעְתּוֹ בְּעוֹלָם . עַל כֵּן

שאלות הערות וביאורים

וְיִגַּם בְּתַלְמִיד לְבָד . כִּי זֶהוּ עֵיקַר הַנְּשִׁימוֹת
שֶׁיִּשְׁאָר דַּעְתּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה גַּם בְּעֵת הַהִסְתַּלְקוֹת
בְּנִשְׁחַנְשָׁמָה עוֹלָה לְמַעְלָה .

כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ קֶצֶת בִּידְעָתוֹ ית' הוּא יוֹדֵעַ
שֶׁעֵיקַר הַתַּעֲנוּגִים וְהַנְּשִׁעֲשׂוּעִים שֶׁל הַש"י הוּא
רַק שְׂאֵנָחֵנוּ מֵעוֹלָם הַזֶּה הַנֶּשְׁפָּל נִגְדָּל וְנִקְדָּשׁ
שְׁמוֹ ית' . וְזֶהוּ עֵיקַר הַתַּעֲנוּגִים וְהַנְּשִׁעֲשׂוּעִים
שֶׁל הַש"י . כִּמּוֹ שְׂאוּמְרִים וְאַבִּיתָ תְּהִלָּה מִגּוֹנֵשִׁי
עֶפֶר מִקְרוּצֵי חוּמֶר וְכו' . כִּי הַנֶּשֶׁם יִתְבָּרֵךְ יֵשׁ לוֹ
שָׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפָנִים וְעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁהֵם
עוֹבְדִים אוֹתוֹ ית' . וְאַף עַל פִּי כֵן עֵיקַר הַתַּעֲנוּג
וְהַנְּשִׁעֲשׂוּעַ שֶׁלּוֹ . בְּנִשְׁעוּלָה לְמַעְלָה הָעֲבוּדָה שֶׁל
עוֹלָם הַנֶּשְׁפָּל הַזֶּה .

וְע"כ צָרִיכִין לְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן אוֹ תַלְמִיד . כִּדִּי
שֶׁיִּשְׁאָר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה שֶׁיִּשְׁאִיר בְּבִנֵּי עוֹה"ז הַנֶּשְׁפָּל .
כִּי בְּנִשְׁנִשְׁאָר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה ע"י בֵּן אוֹ תַלְמִיד .
נִחְשָׁב כְּאִלוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ מִמַּשׁ נִשְׁאָר בְּעוֹלָם :

וְכָל אָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם זֹאת לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים .
 כִּי כְּשֵׁשְׁנִים מְדַבְּרִים יַחַד בִּירְאֵת שָׁמַיִם .
 אִזִּי כְּשֶׁאֶחָד מֵאִיר לְחֲבִירוֹ בְּאִיזָה דִּיבּוּר . נִחָשֵׁב
 חֲבִירוֹ אֶצְלוֹ בְּחַי' תַּלְמִיד . וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה
 לְהִיפֹךְ . דִּהְיִינוּ כְּשֶׁאֶחָד"כ הוּא מְקַבֵּל מִחֲבִירוֹ
 אִיזָה דִּיבּוּר אִזִּי נַעֲשֶׂה הוּא בְּבַחַי' תַּלְמִיד לְגַבִּי
 חֲבִירוֹ .

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִיזָהֵר לְהַשְׁתַּדֵּל וְלַעֲסוֹק בְּזֶה .
 כִּי לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשֶׁכֶת יִצְרָה (ישעיה מה) כִּי צָרִיךְ
 כָּל אֶחָד לַעֲסוֹק בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם . שְׂיִהְיֶה
 הָעוֹלָם מְמוּלָא מִבְּנֵי אָדָם כ"ש (בראשית א) וּמִלֹּא
 אֶת הָאָרֶץ . כִּי זֶה עֵיקַר יִשׁוּב הָעוֹלָם כְּשֶׁהָעוֹלָם
 מְמוּלָא מִבְּנֵי אָדָם הֵינּוּ מִבְּנֵי דִיעָה . כִּי מִי שֶׁאֵין
 בּוֹ דַּעַת אֵינוֹ אָדָם כָּלֵל כַּנִּ"ל .

[הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם מְצֻוֶה לְהַעֲמִיד בָּנִים
 בְּעוֹלָם בְּשִׁבְלֵי קִיּוּם הָעוֹלָם . כֵּן הוּא מְצֻוֶה
 לְהַכְנִים דַּעַת וִירְאֵת שָׁמַיִם בְּבִנְיָו וּבְתַלְמִידִים .

כִּי זֶה עֵיקַר הַמִּצְוָה שֶׁמִּצְוָה לְהַעֲמִיד תּוֹלְדוֹת
לְקַיִּים הָעוֹלָם . כִּי הָעֵיקַר לְהַעֲמִיד תּוֹלְדוֹת מִמֵּין
בְּנֵי אָדָם דִּיִּיקָא . וְלֹא מִן בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת בְּדַמּוֹת
אָדָם . ע"כ כָּל זְמַן שֶׁאֵין מֵאִיר הַדַּעַת בְּבְנֵי אָדָם
וְאֵינָם יוֹדְעִים וּמְרַגְּשִׁים אֱלֻקוֹתוֹ ית' וּמִמְשָׁלְתּוֹ
אֵינָם בְּכָלֵל בְּנֵי אָדָם . מֵאַחַר שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת
לְדַעַת אֶת ה' . שְׁזָה עֵיקַר גִּדְּר הָאָדָם .

וְע"כ נִחְשָׁב הָעוֹלָם כְּתֵהוּ וְכֵהוּ . וְע"ז נֶאֱמַר
לֹא תֵהוּ בְּרָאָה לְשֹׁכֵת יִצְרָה . כִּי צָרִיכִין לִיִּישֵׁב
אֶת הָעוֹלָם שֶׁיְהִיָּה מְיוֹשֵׁב הָעוֹלָם מִבְּנֵי אָדָם
דִּיִּיקָא . דִּהֵיִינוּ מִבְּנֵי דַעָה . שִׁיּוּדְעִין אֶת הַש"י .

וְזֵהוּ ג"כ מִצְוֹת וּמִלָּאוּ אֶת הָאָרֶץ . שְׁצָרִיכִין
לְמַלְאוֹת אֶת הָאָרֶץ בְּבְנֵי אָדָם . הֵיִינוּ שְׁכָל
אָדָם מִצְוָה שֶׁיִּדְבֹּר עִם חֲבִירוֹ בִּירְאֵת שָׁמַיִם
כְּדִי לְהַכְנִים דַּעַת בַּחֲבִירוֹ . שְׁזָה עֵיקַר יִשׁוּב
הָעוֹלָם . שֶׁיְהִיָּה הָעוֹלָם מְיוֹשֵׁב מִבְּנֵי אָדָם הֵיִינוּ
מִבְּנֵי דַעָה שִׁיּוּדְעִין אֶת הַש"י כַּנ"ל .

ע"כ צריך כ"א לעסוק בזה להכנים דעת ויראת
שמים בחירו . שעי"ז נעשה בחירו בחי'
תלמיד אצלו . ואזי כשימלאו ימיו ויגיע זמן
הסתלקותו . אזי יתלבש בזה הדיבור שהכנים
בחיירו . ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש
קיים בזה העולם . כמ"ש אשר אין חליפות למו
חד אמר בן וחד אמר תלמיד . נמצא כשנשא
בן או תלמיד אחריו . אזי יש חליפות למו . היינו
כי יש לו חליפין מאחר שנשא דעתו אחריו
ע"י בן או תלמיד כנ"ל . כי עיקר הוא הדעת
וכשנשא הדעת אחריו ע"י בן או תלמיד
נחשב כאלו הוא ממש נשא קיים בעולם .

וזה חליפות ר"ת פי ידבר חכמות
והגות לבי תבונות (תהלים מט) . כי עיקר הוא
הדעת שהוא בחי' פי ידבר חכמות והגות לבי
תבונות . שזהו עיקר ההשארה והחליפות
שנשא מן האדם אחריו . דהיינו מה שהיה
מדבר חכמה ותבונה עם חבירו והכנים בו

שאלות הערות וביאורים

דַּעַת אֱמֶת וְיִרְאַת שָׁמַיִם כִּנ"ל . וְע"כ פִּי יִדְבֵּר
חֲכָמוֹת וְהִגּוֹת לְבִי תְבוּנוֹת ר"ת חֲלִיפוֹת . כִּי זֶה
עֵיקָר הַחֲלִיפוֹת וְהַהֲשָׂאָה כִּנ"ל:

וּבְאַמֶּת בֵּן וְתִלְמִיד הוּא כּוּלּוֹ חֵד . כִּי הֵבֵן
הוּא ג"כ תִּלְמִיד כִּנ"ל . וְגַם
הַתִּלְמִיד הוּא בְּחִי' בֵּן . כְּשֶׁאֲרוּ"ל כָּל הַמְּלָמֵד
בֶּן חֲבִירוֹ תּוֹרָה כְּאֵלּוֹ עֲשָׂאוֹ . כִּי נִחְשָׁב כְּאֵלּוֹ
עֲשֶׂה אֶת הַגּוֹף שֶׁל הַתִּלְמִיד ג"כ . כִּי מִקּוֹדֶם
לֹא הָיָה נִקְרָא בְּשֵׁם אָדָם כָּלֵל מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הָיָה
בוֹ דַּעַת וְלֹא הָיָה רַק דְּמוּת אָדָם . נִמְצָא שֶׁע"י
שִׁלְמֵד עָמַד תּוֹרָה וְהַכְנִים בוֹ דַּעַת עִי"ז נַעֲשֶׂה
אָדָם ע"כ נִחְשָׁב כְּאֵלּוֹ עֲשָׂאוֹ מִמֶּשׁ . ע"כ גַּם
הַתִּלְמִיד הוּא בְּחִי' בֵּן:

אֲמַנָם מִי שְׁרוּצָה לְדַבֵּר עִם חֲבִירוֹ בִּירֵאת
שָׁמַיִם כַּנ"ל . הוּא צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ
יֵרֵאת שָׁמַיִם . כִּדִּי שְׂיִהְיֻ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין אֶצֶל
חֲבִירוֹ . כְּשֶׁאֲרֹז"ל (ברכות ו' ע"ב) כָּל מִי שֵׁישׁ בּוֹ יֵרֵאת
שָׁמַיִם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין . וְגַם כִּדִּי שְׂיִתְקַיֵּמוּ דְּבָרָיו
אֶצֶל חֲבִירוֹ . כִּי לְפַעֲמִים מְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבִירוֹ
וְתִיכֵף וּמִיד עוֹבֵר וְהוֹלֵךְ הַדִּיבּוֹר מֵלֵב חֲבִירוֹ
וְאֵינוֹ מִתְקַיֵּים אֶצְלוֹ כָּלֵל . ע"כ צָרִיךְ לָזֶה יֵרֵאת
שָׁמַיִם . כִּי מִי שֵׁיִרֵאת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ
חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֵּימָת (אבות פ"ג) . הֵיִינוּ שֵׁישׁ קִיּוּם
לְדַבָּרָיו אֶצֶל חֲבִירוֹ .

נִמְצָא מִי שְׁרוּצָה לְהַכְנִים דַּעַת בְּחֲבִירוֹ . הוּא
צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ יֵרֵאת שָׁמַיִם . כִּדִּי שְׂיִהְיֻ דְּבָרָיו
נִשְׁמָעִין וּכְדִי שְׂיִתְקַיֵּמוּ דְּבָרָיו .

שאלות הערות וביאורים

וְזֶהוּ אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יֵרָאוּ
אֱלֹקִים (תהלים נה) • הֵיִינוּ כְּשֵׁאִין נִשְׁאָר דַּעְתּוֹ אַחֲרָיו
ע"י בֶּן אוֹ תַלְמִיד שְׁזָה בְּחִי' חֲלִיפוֹת כַּנֶּ"ל • זֶה
סִימָן שֶׁלֹא יֵרָאוּ אֱלֹקִים כִּי ע"י יֵרָאָה נִשְׁאָר
דַּעְתּוֹ אַחֲרָיו כַּנֶּ"ל:

וְעִי"ז שְׁעוֹסָקִים לְדַבֵּר אֶחָד עִם חֲבִירוֹ יג.
לְהַכְנִים בּוֹ דַּעַת וְיִרְאֵת שָׁמַיִם
וְלְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים כַּנֶּ"ל • עִי"ז נִכְנָסִין אוֹרוֹת
הַמִּקְיָפִים • דִּהֵיִינוּ שְׁזוֹכָה לְהַבִּין וְלִידַע מַה שֶּׁלֹא
הָיָה מִבֵּין וְיוֹדַע מִתְחִלָּה

כִּי מַה שֶּׁאָדָם מִבֵּין וּמַשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ זֶה בְּחִי'
פְּנִימִי • כִּי זֶה הַשִּׁכְלֵל נִכְנָס לְתוֹךְ שִׁכְלוֹ • אֲבָל
מַה שֶּׁאֵין יָכוֹל לִכְנָס לְתוֹךְ שִׁכְלוֹ דִּהֵיִינוּ מַה
שֶׁא"א לוֹ לְהַבִּין • זֶה בְּחִי' מִקְיָפִים • כִּי זֶה הַדְּבָר

מִקִּיף סְבִיבוֹת שְׁכָלוֹ וְא"א לוֹ לְהַכְנִיסוֹ בְּפָנִים
בְּתוֹךְ שְׁכָלוֹ . כִּי א"א לוֹ לְהַבִּין זֹאת . מִחֲמַת
נִשְׁהוּא בְּחִי' מִקִּיף אֶצְלוֹ .

וּכְשֶׁעוֹסֵק לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם וּמַכְנִים בָּהֶם
דַּעְתּוֹ . נִמָּצֵא שֶׁנִּתְרוֹקֵן מוֹחוֹ מִהַשְׁכָּל וְהַדַּעַת
נִשְׁתָּהוּ לוֹ . אֲזִי עִי"ז נִכָּנֵס הַשְׁכָּל הַמִּקִּיף לְפָנִים .
כִּי ע"י שֶׁנִּתְרוֹקֵן שְׁכָלוֹ ע"י שֶׁהַכְנִים דַּעְתּוֹ
בְּחִבּוּר . עִי"ז נִכָּנֵס הַמִּקִּיף לְפָנִים . וְזוֹכֶה לְהַבִּין
בְּחִי' הַשְׁכָּל הַמִּקִּיף . דִּהְיִינוּ שֶׁמִּבִּין מַה נִּשְׁלָא
הָיָה יָכוֹל לְהַבִּין מִתְחִילָה כֵּן"ל :

וַיֵּשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּמִקִּיפִים . כִּי מַה נִּשְׁמִקִּיף
לָזֶה הוּא בְּחִי' פְּנִימִי אֶצֶל חֲבִירוֹ נִשְׁהוּא
בְּמִדְרִיגָה לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ . וְכֵן לְמַעְלָה מֵעָלָה .
וַיֵּשׁ שְׁכָל נִשְׁהוּא בְּחִי' מִקִּיף לָזֶה . וְאֶצֶל אַחֵר .
זֶה הַשְׁכָּל הוּא נִמּוּךְ אֲפִי' מִבְּחִי' פְּנִימִי מִחֲמַת
נִשְׁהוּא בְּמִדְרִיגָה גְּבוּהָ מִמֶּנּוּ הֶרְבֵּה .

וע"י שְׁמַדְבַּר אֶחָד עִם חֲבִירוֹ בִּירֵאת שָׁמַיִם
וּמַכְנִים בּוֹ דַּעְתּוֹ . עי"ז נִכְנָם מִקִּיף שָׁלוֹ לְפָנִים
כַּנ"ל . וְכֵן לְמַעְלָה מִמַּעְלָה . שְׁכ"א לְפִי בְּחִינַתוֹ
וּמִדְרָגָתוֹ . נִכְנָם מִקִּיף שָׁלוֹ לְפָנִים . ע"י שְׁמַדְבַּר
עִם חֲבִירוֹ וְתַלְמִידוֹ וּמַכְנִים בּוֹ דַּעְתּוֹ כַּנ"ל .

וְזֶהוּ (דברים ל) כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ
וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ . כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר
מְאֹד הֵינּוּ לְקָרֵב אֵלֶיךָ הַדָּבָר שֶׁהוּא בְּבָחִי'
מְאֹד . בָּחִי' מְקִיפִים . שֶׁהֵם נֶעְלָמִים וְרַחוּקִים
מְאֹד מִן הָאָדָם . וְלִקְרֹבָם אֵלֶיךָ לְהַכְנִיסָם
בְּפָנִים . זֶה תְּלוֹי בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ .
בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ זֶה בָּחִי' פִּי יִדְבֵּר חֲכָמוֹת
וְהַגּוֹת לְבִי תְּבוֹנוֹת . הֵינּוּ שִׁינְגָלָה חֲכָמָתוֹ
וְתְּבוּנָתוֹ לְתַלְמִידוֹ כַּנ"ל . וְזֶהוּ לַעֲשׂוֹתוֹ
בָּחִי' כְּאֵלוֹ עֲשָׂאוֹ הַנ"ל . וְעִי"ז יוֹכֵל לְהַכְנִים
וְלִקְרֹב הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם בָּחִי' מְאֹד לְהַכְנִיסָם
לְפָנִים כַּנ"ל:

וּלְמַעַלָּה מִן הַכֹּל הֵם הַמְּקִיפִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁל
חֶכֶם הַדּוֹר שֶׁהוּא הָרַבִּי שְׁבַדּוֹר . שְׁע"י שְׁזָה
הָרַבִּי וְהַחֶכֶם שְׁבַדּוֹר עוֹסֵק לְדַבֵּר עִם תַּלְמִידָיו
וּמְכַנִּים בָּהֶם דַּעְתּוֹ . עי"ז נִכְנָסִים הַמְּקִיפִים
שָׁלוֹ לַפָּנִים .

וְהַמְּקִיפִים שָׁלוֹ הֵם בְּחִי' אֲרִיכוֹת יָמִים וְשָׁנִים .
כִּי הַמְּקִיפִים שָׁלוֹ הֵם בְּחִי' עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא
יוֹם שְׁכּוּלֹ אֲרוּךְ . כִּי שֵׁם הוּא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן .
כִּי כָּל הַזְּמַן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הִזָּה כּוֹלֹ מֵה שִׁתְּיָה
וּמֵה שִׁתְּיָה . הוּא כּוֹלֹ אֵין וְאַפֶּס נֶגֶד יוֹם א'
וְאַפִּי' נֶגֶד רִגַע אַחַת שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא יוֹם
שְׁכּוּלֹ אֲרוּךְ . וְשֵׁם אֵין שׁוּם זְמַן . כִּי הוּא בְּחִי'
לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן . רַק סֵדֶר הַזְּמַנִּים שִׁישׁ שֵׁם הֵם
בְּחִי' הַשָּׁגוֹת שֶׁל הַמְּקִיפִים שִׁישׁ מְקִיפִים שֶׁהֵם
בְּחִי' יָמִים וַיֵּשׁ מְקִיפִים שֶׁהֵם בְּחִי' שָׁנִים . בְּחִי'
תְּקוּפוֹת הַיָּמִים (שְׁמוּאֵל א א) תְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים (שְׁמוּת לֹד
וּד"ה ב בֵּד) . וְאֵלֹ הַמְּקִיפִים שִׁישׁ שֵׁם . הֵם בְּחִי' סֵדֶר
הַזְּמַנִּים שֵׁם .

שאלות הערות וביאורים

וְהַשְׁגוֹת מְקִיפִים הִלְלוּ זֶה עֵיקַר הַתַּעֲנוּג
וְהַשְׁעָשׂוּעַ שֶׁל עוֹלָם הֵבֵא . אֲשֶׁרִי מִי שְׁזוּכָה
לְהַשְׁיגָם .

וְזֶה בְּחִי' תַּכְלִית הַיְדִיעָה . כִּי תַכְלִית הַיְדִיעָה
אֲשֶׁר לֹא גִדַּע . כִּי הַשְׁגוֹת אֵלּוּ הַמְקִיפִים . שֶׁהֵם
בְּחִי' שֶׁעָשׂוּעַ עוֹלָם הֵבֵא . זֶה בְּחִי' מֶה רַב טוֹבָךְ
אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאִיךָ (תהלים לא) . כִּי הֵם הֵם רַב טוֹב
הַצָּפוֹן וְטָמוֹן וְסָתוּם מֵעֵין כָּל .

וְזֶהוּ מֶה רַב טוֹבָךְ . מֶה דִּיּוּקָא . כִּי הֵם בְּחִי'
מֶה . בְּחִי' מֶה חֲמִית מֶה פִּשְׁפִּשֶׁת . בְּחִי' תַּכְלִית
הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא גִדַּע .

וְזֶה בְּחִי' שֶׁפַּע הַכֶּתֶר . כִּי כֶּתֶר הוּא בְּחִי' מִקְוֶה
כ"ש (שופט' ב) כֶּתֶרוֹ אֶת בְּנֵימִין וְכו' :

וְזֶה הַחֶכֶם שְׁזוּכָה לְאֵלּוּ הַמְּקִיפִים הֵנּוּ "ל בְּחִי"
שֶׁפֶע הַכֶּתֶר . הוּא צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ בְּחִי'
כָּל . בְּחִי' (ד"ה א כט) כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ .
וְתִרְגְּמוּ דְאֶחֶיד בְּשָׁמַיָא וְאֶרְעָא . הֵיִינוּ שְׂיִהְיָה
אוֹחִז וּמְקַיִים שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת . עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן
וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן . שְׁהֵם בְּחִי' שָׁמַיִם וָאָרֶץ .

כִּי הַצַּדִּיק וְהַחֶכֶם הֵנּוּ "ל הוּא צָרִיךְ שְׂיִהְיָה אוֹחִז
בְּשִׁנְיָהֶם . לְקַיִים אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּבַחֲיָנָתוֹ .
כִּי יֵשׁ דְּרִי מַעְלָה . וְיֵשׁ דְּרִי מַטָּה . דִּהְיִינוּ עוֹלָם
הָעֲלִיּוֹן . וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן . בְּחִי' שָׁמַיִם וָאָרֶץ .
וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְהִרְאוֹת לְדְרִי מַעְלָה שְׂאִינָם
יֻדְעִים כָּלֵל בִּידְעָתוֹ ית' . שְׁזֶה בְּחִי' הַשְּׁגָה
שֶׁל מָה . בְּחִי' מָה חֲמִית מָה פִּשְׁפִּשֶׁת . בְּחִי'
אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ .

שאלות הערות וביאורים

וְלֹהִיפֶךְ צָרִיךְ לְהֵרָאוֹת לְדָרִי מַטָּה . שְׁאֲדַרְבָּא
מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עָפָר .
שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם הַמוֹנָחִים בַּמִּדְרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה .
וְנִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוּקִים מְאֹד מִמֶּנּוּ ית' .
וְצָרִיךְ הַצַּדִּיק לְעוֹרָרם וּלְהַקִּיצָם בְּבַחֲיוֹ (ישעי'
כו) הַקִּיצוֹ וְרַנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עָפָר . וּלְגַלּוֹת לָהֶם שֶׁה'
עִמָּם . וְהֵם סְמוּכִים אֵלָיו ית' . כִּי מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ . וּלְחַזְקָם וּלְעוֹרָרם שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵיֵאֲשִׁין
עֲצָמָן ח"ו . כִּי עַדִּיִן הֵם אֶצֶל הַש"י וְקְרוּבִים
אֵלָיו . כִּי מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ .

וְזֶה בְּחִי' כָּל שֵׁישׁ לְהַצַּדִּיק . בְּחִי' כִּי כָּל בְּנֵי שָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ דְּאֶחִיד בְּשִׁמְיָא וְאַרְעָא . הֵיִינוּ שֶׁהוּא
אוֹחֵז וּמְקַיֵּים שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת . עוֹלָם הָעֶלְיוֹן
הוּא אוֹחֵז וּמְקַיֵּים בְּבַחֲיוֹ מָה . בְּחִי' אֵיךְ מְקוֹם
כְּבוֹדוֹ . וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא מְקַיֵּים בְּבַחֲיוֹ מִלֹּא
כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ :

(וְע' לְקַמֵּן שָׁם מְבוֹאָר ג"כ עֲנִין זֶה בְּבִיאור יוֹתֵר

קצת . וְהַכָּלֵל שֶׁהַצָּדִיק עֵיקַר שְׁלִימוֹתוֹ . בְּשִׁישׁ
 לֹא שְׁנֵי הַבְּחִי' הֵנ"ל . דְּהֵיִינוּ שְׂיִדַּע אֵיךְ לְדַבֵּר
 וְלִלְמוֹד וּלְהָאִיר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד . בְּדַרְי מַעֲלָה
 וְדַרְי מַטָּה . בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים . בְּשָׁמַיִם
 וּבָאָרֶץ . שֶׁהֵם בְּחִי' גְּדוֹלִים וְקַטָּנִים .

הֵיִינוּ שְׁלֵה־גְדוֹלִים בְּמַעֲלָה בְּנֵי עֲלִיָּה . בְּחִי' דַּרְי
 מַעֲלָה . צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה כַּח לְהַצָּדִיק לְהִרְאוֹת
 לָהֶם וּלְגַלּוֹת לָהֶם . שְׁעַד־יִין אֵינָם יוֹדְעִים כָּלֵל
 מֵהַש"י . בְּחִי' מָה חֲמִית מָה פֶּשַׁפְשֶׁת וְכו' . וְזֶה
 הַלִּימוֹד וְהַשְׁגָּה הוּא צָרִיךְ לְהָאִיר וּלְהַכְנִים
 בְּהַגְדוֹלִים בְּמַעֲלָה שֶׁהֵם בְּחִי' דַּרְי מַעֲלָה .

וְלַהֲיַפֵּךְ יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שְׁמוֹנָחִים בַּמִּדְרִיגָה
 הַתְּחִתּוֹנָה מְאֹד . עַד שֶׁהָיוּ מֵיֵאֲשִׁין אֶת עֲצָמָן
 לְגַמְרֵי ח"ו . כִּי גִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוּקִים מְאֹד
 מֵהַש"י . וְכָבֵד אֲבָד נִצָּחָם וְתוֹחֲלָתָם מֵה' . צָרִיךְ
 הַצָּדִיק שִׁיְהִי לֹא כַּח לְעוֹרָרָם וּלְהַקִּיצָם שֶׁלֹּא
 יִהְיוּ מֵיֵאֲשִׁין עֲצָמָן בְּשׁוּם אוֹפֵן בָּעוֹלָם . יִהְיֶה

יג:

שאלות הערות וביאורים

אִיךָ שִׁיחֶיהָ . וּלְהִרְאוֹת לָהֶם וּלְהֵאִיר בָּהֶם . כִּי
עֲדִיין ה' עִמָּם וְאַצְלָם וְקָרֹב לָהֶם וְאַפִּי' בְּתוֹךְ
הָאָרֶץ מִמֶּשׁ . אֲפִי' אִם נָפַל לְשֹׂאוֹל תַּחֲתִיּוֹת
ח"ו . אֶף עַל פִּי כֵן שֵׁם דִּיִּיקָא נִמְצָא כְבוֹדוֹ ית'
כִּי מֵלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . וְזֶה בְּחִי' כֹּל שֵׁשׁ
לְהַצְדִּיק וְכו' כַּנ"ל):

ג וְזֶה הַחֲכָם הַדּוֹר הַנ"ל . צָרִיךְ לֵידַע אִיזָה
מְקִיפִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָם . וְאִיזָה
מְקִיפִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָם .

וּבְשִׁבִּיל זֶה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין רִשְׁאִים לְגִלּוֹתָם
בְּפָנֵי הַתְּלִמִּידִים . כִּי אִם יִגָּלֶה אוֹתָן הַדְּבָרִים
יִכְנָסוּ מְקִיפִים אַחֲרֵים בְּתוֹךְ שְׂכָלוֹ כַּנ"ל .
וְלַפְעָמִים אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל אֵלֹו הַמְּקִיפִים .

כְּמוֹ לְמַשֵּׁל כְּשֶׁהֶרֶב מְדַבֵּר עִם תַּלְמִידוֹ אֵיזָה
 פֶּשֶׁט בְּגַמְפ"ת (גמרא פירוש (רש"י) תוספות) • וּבִתְוֹךְ דְּבָרָיו
 הוּא בָּא עַל אֵיזָה קְשִׁיָּא • וְאוֹתוֹ הֶקְשִׁיָּא הִיָּה
 בִּתְחִילָה בְּבַחֲיוֹ מִקִּיף אֶצְלוֹ • כִּי לֹא יָדַע מִמָּנָה
 בִּתְחִילָה • וְתִיכָף כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּשֹׁכְלוֹ זֹאת הֶקְשִׁיָּא •
 הוּא אוֹמֵרָה בְּפָנֵי תַלְמִידוֹ • וּבִתְוֹךְ כֶּךָ כְּשֶׁמֶסְבִּיר
 לוֹ הֶקְשִׁיָּא • נוֹפֵל בְּשֹׁכְלוֹ תִירוּץ עַל הֶקְשִׁיָּא •
 נִמְצָא שְׁחֻזָּר וּמִשְׁיַג מִקִּיף אַחֵר שֶׁהוּא תִירוּץ עַל
 הֶקְשִׁיָּא • וְאֵי אוֹמֵר גַּם הַתִּירוּץ בְּפָנֵי הַתַּלְמִיד •

אַךְ כְּשֶׁמִּגֵּלָה גַּם הַתִּירוּץ בְּפָנֵי הַתַּלְמִיד • אֵי
 נִכְנָם בּוֹ עוֹד מִקִּיף אַחֵר • וְאֵי עִי"ז הַשֹּׁכֵל שָׁבָא
 עָלָיו עֵתָה • הִדְרָא קוּשְׁיָא לְדוּכְתָּא • וְאִדְרָבָא
 עֵתָה הֶקְשִׁיָּא חֲזָקָה וּרְחֻבָּה יוֹתֵר מִבִּתְחִילָה •

נִמְצָא שְׁע"י שְׁגִילָה הַתִּירוּץ בְּפָנֵי הַתַּלְמִיד
 שְׁע"י נִכְנָם בּוֹ מִקִּיף אַחֵר • דִּהֵיִינוּ שֹׁכֵל חֲדָשׁ •
 עִי"ז חֲזָרָה הֶקְשִׁיָּא לְמִקּוּמָה בִּיְתֵר עוֹז • כִּי עֵתָה
 הֶקְשִׁיָּא חֲזָקָה וּרְחֻבָּה יוֹתֵר מִבִּתְחִילָה •

שאלות הערות וביאורים

כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ בְּהַשְׁגָּוֹת שֵׁשׁ דְּבָרִים שְׂאֵסוֹר
לְגִלּוֹתָם. כִּי אִם יִגָּלָה זֶה הַתִּירוּץ בְּפָנֶי
הַתְּלָמִיד. יִכְנוּם בּוֹ מִקֵּיף חֲדָשׁ שְׁעַל יָדוֹ יִהְיֶה
הַקְּשִׁיא חֲזָקָה וְרַחֲבָה יוֹתֵר מִבְּתַחֲלִילָה. עַד
שִׁיּוּכָל לִיכָנֶם בְּהַשְׁגָּוֹת מִקִּיפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה
מֵהַזְמָן. שְׂאִין הַזְמָן מִסְפִּיק לְבֹאֵר הַקְּשִׁיּוֹת
וְהַתִּירוּצִים שֵׁשׁ שָׁם. כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַזְמָן.

כִּי כָל מֶה שֶׁהוּא מִגָּלָה אֵיזָה שְׁכָל קְשִׁיא אוֹ
תִירוּץ. נִכְנָם בּוֹ שְׁכָל חֲדָשׁ שֶׁהוּא בְּחִי' מִקֵּיף
כַּנִּ"ל. ע"כ אִם לֹא יִהְיֶה נִזְהָר בְּדַבָּרֵיו לְדַקְדֵּק
אֵיזָה דָּבָר לְגִלּוֹת וְאֵיזָהוּ דָּבָר שְׁלֹא לְגִלּוֹת. עִי"ז
יִהְיֶה נִכְנָם בְּקְשִׁיּוֹת וְתִירוּצִים שְׂאִין הַזְמָן מִסְפִּיק
לְבֹאֵרָם. כִּי הֵם בְּחִי' מִקִּיפִים שֶׁהֵם לְמַעְלָה
מֵהַזְמָן כַּנִּ"ל.

ע"כ מוֹכֵרָה הַחֶכֶם לַעֲשׂוֹת סִיג לְדַבָּרֵיו.
לְדַקְדֵּק וְלִיזְהָר מֶה לְגִלּוֹת וּמֶה שְׁלֹא לְגִלּוֹת.
בְּאוֹפֶן שְׁלֹא יִשְׁיג רַק אוֹתָן הַמִּקִּיפִים שֶׁצָּרִיךְ

לְהַשִּׁיג וְלֹא יָבוֹא לְהַשִּׁיג מִקִּיפִים שְׂאִין
צָרִיד לְהַשִּׁיג:

וְזֶה בְּחִינֹת מִשְׁאֲרֵז"ל (מנחות כט ע"ב) • כְּשֶׁעָלָה
מֹשֶׁה לְמָרוֹם מִצָּאוֹ לְהִקְבֵּה שְׁהִיָּה
קוֹנֵשׁר בְּתָרִים לְאוֹתִיּוֹת אָמַר לוֹ רַב־ש"ע מִי
מַעֲכֵב עַל יָדָךְ • אָמַר לוֹ עֲתִיד אֶחָד לַעֲמֹד
וְעֻקֵּיבָא בֶּן יוֹסֵף שְׁמוֹ שְׁהִיָּה דוֹרֵשׁ עַל כָּל קוֹץ
וְקוֹץ תִּילִי תִילִין שֶׁל הִלְכוֹת • אָמַר לוֹ רַב־ש"ע
רְאוּי שְׁתַּנְתֵּן תּוֹרָה עַל יָדוֹ • אָמַר לוֹ שְׁתּוֹק כָּךְ
עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה •

וְלִכְאוּרָה קָנְשָׁה מָה אָמַר לוֹ הַש"י שְׁתּוֹק וְכו' •
הֵלֵא כָּבֵר אָמַר הַקָּנְשִׁיא וְמָה זֶה שְׁתִּיקָה מֵאַחֵר
שֶׁכָּבֵר הַקָּנְשָׁה מָה שְׁהִקְנָשָׁה •

אֲךָ תִּיכֶף כְּשֶׁאָמַר מֹשֶׁה הַקָּנְשִׁיא • נִפְל בְּשִׁכְלוֹ
תִּירוֹץ עַל הַקָּנְשִׁיא • אֲךָ אִם הָיָה אוֹמֵר אֵת

שאלות הערות וביאורים

הַתִּירוּץ הָיָה נִכְנָם בּוֹ מִקִּיף אַחֵר • וְהָיָה בָּא עַל
קִשְׁיָא יוֹתֵר חֲזָקָה וְרַחֲבָה מִבִּתְחִילָה • ע"כ אָמַר
לוֹ הַש"י שְׁתּוֹק עַל הַתִּירוּץ • הֵינּוּ שְׂשִׁיתוֹק וְלֹא
יִגָּלָה אֶת הַתִּירוּץ • כִּדִּי שְׁלֹא יָבֹא עַל קִשְׁיָא
יוֹתֵר חֲזָקָה מִבִּתְחִילָה •

וְזֶהוּ כִּדְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה • הֵינּוּ שְׂשִׁיתֶיךָ כְּשֶׁמֶגֶלִין
אֶת הַשֶּׁכֶל הַפְּנִימִי • אֲזִי עוֹלָה בְּמַחֲשָׁבָה שְׁכָל
אַחֵר חָדָשׁ • כִּי נִכְנָם מִקִּיף אַחֵר לְפָנִים • וְע"כ
צָרִיכִין לְשִׁתּוֹק כִּדִּי שְׁלֹא יָבֹא לְמִקִּיפִים שְׂאִין
צָרִיכִין לְהַשְׁיֵגם כִּנ"ל • וְזֶהוּ שְׁתּוֹק כִּדְ עָלָה
בְּמַחֲשָׁבָה ° כִּנ"ל:

○ (מִשָּׁה הָיָה לְמַעְלָה מִן
הַמַּחֲשָׁבָה לְכִדְ הָיָה יוֹדֵעַ
אֶת הַתִּירוּץ כִּי הַשְׁיֵג בְּחִי'
סְתָרִי אוֹתִיּוֹת • וְהַדְּבָרִים
סְתוּמִים כִּי לֹא בִיָּאֵר הַיֵּטֵב
עֲנִין זֶה)

וְז"פ (אבות פ"א) הוּ

מֵתוּנִים בְּדִין

וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הֶרְבֵּה וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה •
הוּ מֵתוּנִים בְּדִין • זֶה בְּחִי' שֶׁצָּרִיךְ הַחֲכָם הַנ"ל

להיות לו מתינות לידע איך לדבר עם כל אחד ואחד. שלפני בחי' דרי מעלה יגלה להם ההשגה של מה בחי' מה חמית וכו'. ולפני דרי מטה יגלה ההשגה של מלא כל הארץ כבודו.

וזה בחי' דין בחי' משפט. בחי' (תהלים עה) כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים. שהגבוהים הוא צריך להשפיל להראות להם שאינם יודעים כלל בידיעתו ית'. והקטנים בחי' שוכני עפר צריך להרים לעוררם ולהקיץם שלא יתיאשו. כי מלא כל הארץ כבודו כנ"ל.

וזה והעמידו תלמידים הרבה. כי כשזוכה להשגה כזו להאיר בגדולים וקטנים וכו' כנ"ל. בוודאי יעמיד תלמידים הרבה. כי כולם צריכים אליו. כי יש לו כח ללמוד עם כולם כנ"ל.

וזהו ועשו סייג לתורה. בחי' סייג לחכמה שתיקה (אבות פ"ג). כי צריך לעשות סייג לדבריו

שאלות הערות וביאורים

לְשִׁתּוֹק לַפְעָמִים . בְּחִי' שִׁתּוֹק כֶּךָ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה
כַּנ"ל . כִּי עַל יְדֵי שְׁזוּכָה לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים
הֶרְבֵּה . עי"ז הוּא זוֹכָה לְהַשִּׁיג אֶת הַמְּקִיפִים .
דִּהְיִינוּ שְׁמַשְׁיִג וּמִבִּין מַה נִּשְׁלָא הָיָה יָכוֹל לְהַשִּׁיג
מִתְחִילָה . ע"כ הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סִיג לְדַבָּרוֹ
וְלִשְׁתּוֹק לַפְעָמִים . כִּדִּי נִשְׁלָא יִכְנוּם בְּמְקִיפִים
נִשְׁהִים לְמַעַלָּה מִהַזְמָן . נִשְׁאִין הַזְמָן מִסְּפִיק לְבֹאֵר
הַקְּשִׁיּוֹת וְהַתִּירוּצִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם כַּנ"ל:

וְאֵלּוּ הַנִּשְׁנִי בְּחִי' נֶשֶׁל דְּרִי מַעַלָּה וְדְרִי מַטָּה .
דִּהְיִינוּ הַשְּׁגָה נֶשֶׁל בְּחִי' מַה . וְהַשְּׁגָה
נֶשֶׁל בְּחִי' מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . הֵם בְּחִי' הַשְּׁגָה
נֶשֶׁל בְּחִי' בֵּן וְהַשְּׁגָה נֶשֶׁל בְּחִי' תַּלְמִיד .

כִּי אֵף עַל פִּי נִשְׁבֵּן וְתַלְמִיד כּוֹלֵא חַד כַּנ"ל . כִּי
הַבֵּן הוּא גַם כֵּן תַּלְמִיד כַּנ"ל . וְהַתַּלְמִיד הוּא גַם

כֵּן בְּחִי' בֵּן כִּי נִחְשָׁב כְּאֵלֹו עֲשָׂאֵו כַּנ"ל . אַף עַל
פִּי כֵן יֵשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין בֵּן לְתַלְמִיד . כִּי הֵבֵן שֶׁהוּא
תַּלְמִיד הוּא בְּמַעֲלָה יְתִירָה מִתַּלְמִיד לְבַד .
כִּי הֵבֵן הוּא כּוֹלֹ נִמְשָׁךְ מִן הָאֵב מֵרָאשׁוּ עַד
רַגְלֹו וְאֵין בּוֹ שׁוּם שַׁעֲרָה שְׂאִינָה נִמְשַׁכֶּת מִמוֹחַ
הָאֵב . עַל כֵּן בְּחִי' הֵהֱשִׁגָה שֶׁל הֵבֵן גְּדוּלָה יוֹתֵר
בְּמַעֲלָה מִהֲשִׁגָה שֶׁל בְּחִי' הַתַּלְמִיד .

וְזֶהוּ בְּחִי' הַחִילּוֹק שֶׁבֵּין נְבוֹאָת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
לְשָׂאֵר נְבִיאִים . כִּי מֹשֶׁה רָאָה בְּאֶסְפִּקְלָרִיא
הַמַּאֲיָרָה וְהֵם רָאוּ בְּאֶסְפִּקְלָרִיא שְׂאִינָה מַאֲיָרָה
יֵד. (יבמות מט ע"ב) . שֶׁזֶּהוּ בְּחִי' הַחִילּוֹק שֶׁבֵּין הַשְּׁגַת
דְּרִי מַעֲלָה לְהַשְּׁגַת דְּרִי מִטָּה . שֶׁהֵם בְּחִי'
בֵּן וְתַלְמִיד .

כִּי מֹשֶׁה הִשְׁיֵג בְּחִי' כִּי לֹא יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחִי' (שמות
לג) זֶה בְּחִי' הֵהֱשִׁגָה שֶׁל מָה . בְּחִי' מָה חֲמִית
וְכו' . שֶׁזֶּהוּ הֵהֱשִׁגָה שֶׁל דְּרִי מַעֲלָה בְּחִי' בֵּן .
וַיִּשְׁעֶיהָ שֶׁהִיָּה בְּמִדְרִיגָה קְטַנָּה מִמֶּשֶׁה . אָמַר

שאלות הערות וביאורים

וְאֶרְאֶה אֶת ה' (ישעי' ו') זֶה בְּחִי' הַשָּׁגָה שֶׁל דָּרִי
מִטָּה . בְּחִי' תִּלְמִיד . בְּחִי' מְלֹא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ . כִּי אֶף עַל פִּי שִׁידַע יִשְׁעֶיהָ שִׁישׁ הַשָּׁגָה
שֶׁל בְּחִי' מָה . אֶף עַל פִּי כֵּן אָמַר לְפִי מִדְּרִיגָתוֹ
שֶׁהוּא הָיָה בְּבְחִי' הַהִשָּׁגָה שֶׁל מְלֹא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ . בְּחִי' וְאֶרְאֶה אֶת ה' .

נִמְצָא שֶׁבֶן וְתִלְמִיד הֵם בְּחִי' דָּרִי מַעֲלָה וְדָרִי
מִטָּה . הֵייוּ הַהִשָּׁגָה שֶׁל מָה . בְּחִי' מָה חֲמִית
מָה פִּשְׁפִּשֶׁת . בְּחִי' אֵיךְ מְקוֹם כְּבוֹדוֹ . בְּחִי' כִּי
לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם . זֶה בְּחִי' הַשָּׁגָה הַבֵּן . הַשָּׁגָה
דָּרִי מַעֲלָה . וְהַשָּׁגָה שֶׁל מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ .
בְּחִי' וְאֶרְאֶה אֶת ה' . זֶה בְּחִי' הַשָּׁגָה הַתִּלְמִיד .
הַשָּׁגָה דָּרִי מִטָּה .

כִּי הַבֵּן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ כּוֹלֹ מִמוֹחַ הָאָב . ע"כ
זוֹכָה לַהֲשָׁגָה אָבִיו מִמֶּשׁ שֶׁהוּא בְּחִי' מָה .
שֶׁהוּא הַהִשָּׁגָה שֶׁל הָרַבִּי וְהַחֲכָם שֶׁבִּדּוֹר כֵּן"ל .
אֲבָל הַתִּלְמִיד אֵין מְקַבֵּל רַק בְּחִי' הַהִשָּׁגָה שֶׁל

דְּרִי מַטָּה • שֶׁהוּא בְּחִי' מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ
וְכו' כַּנ"ל:

וְצָרִיךְ לְכַלּוֹל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹן בַּתְּחִתּוֹן
וְתַתְּחִתּוֹן בְּעֲלִיוֹן שְׂיִהְיֶה הֵבֶן כָּלוּל
מִבְּחִי' תַּלְמִיד • וְכֵן הַתַּלְמִיד יִהְיֶה כָּלוּל מִבְּחִי'
בֵּן • כִּדִּי שְׂיִהְיֶה לָהֶם יִרְאָה •

כִּי הֵבֶן שֶׁהוּא בְּבְחִי' הַהֲשָׁגָה שֶׁל מָה בְּחִי' מָה
חֲמִית וְכו' • וְא"כ לֹא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה כָּלֵל • מֵאַחֵר
שֶׁאֵינּוּ רוֹאֶה כָּלֵל כְּבוֹדוֹ ית' • וְע"כ צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה
הֵבֶן כָּלוּל מִבְּחִי' תַּלְמִיד • לְהִרְאוֹת לְבְּחִי' בֵּן ג"כ
קִצֵּת מִהַהֲשָׁגָה שֶׁל בְּחִי' הַתַּלְמִיד • דִּהְיִינוּ בְּחִי'
מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ • כִּדִּי שְׂיִהְיֶה לוֹ יִרְאָה •

וְכֵן הַתַּלְמִיד שֶׁהֲשָׁגָתוֹ בְּחִי' מְלֵא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ • וְאִם כֵּן יוּכַל לְהִתְבַּטֵּל בַּמְצִיאוֹת • וְע"כ

שאלות הערות וביאורים

צָרִיךְ לְהִרְאוֹת לוֹ קֶצֶת מִהַשְׁגָּה שֶׁל בְּחִי'
הַבֵּן . דִּהְיִינוּ בְּחִי' מָה . כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל
בְּמַצִּיאוֹת . וַיְהִיָּה לוֹ יִרְאָה:

וְע"י כָּל־לִיּוֹת בֵּן וְתִלְמִיד . עי"ז מי שֶׁהוּא אִישׁ
חַיִּל . וְאִינוּ הִתְיַפֵּךְ (שְׁקוֹרִין רוֹעַ מִזֵּל
שְׁלִימָז"ל) הוּא יָכוֹל לְקַבֵּל בְּעֵת הָאֲכִילָה הָאֶרֶת
הָרָצוֹן . דִּהְיִינוּ שְׂיֵאִיר לוֹ הָרָצוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה .
וַיִּשְׁתַּוְּקוּ וַיִּכְסּוּף מְאֹד אֵלָיו ית' בְּרָצוֹן מוֹפְלָג
כְּלִי שׁוֹם יְדִיעָה שֶׁלֹּא יֵדַע כָּלֵל מָה הוּא רוֹצֶה .

וְזֶה בְּחִי' (תהלים קמה) וְאַתָּה נּוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם
בְּעֵתוֹ . בְּעֵתוֹ . זֶה בְּחִי' הָאֶרֶת הָרָצוֹן
הַנִּזְכָּר . בְּחִי' (במדבר כג) כְּעֵת יֹאמַר לִיעֶקֶב וּלְיִשְׂרָאֵל
מִה פֶּעַל אֵל . כְּשֶׁאֲרִז"ל (ירושלמי שבת פרק ב) עֲתִידִין
צְדִיקִים שִׁיְהִיָּה מְחִיצָתָן לַפָּנִים מִמֶּלֶאכֵי

הַנְּשִׂירָת . מְחִיצָה . זֶה בְּחִי' מִקִּיפִים שֶׁהֵם
הַמְּחִיצָה שֶׁל הַשֹּׁכֵל . וְלַעֲתִיד יִהְיוּ מְחִיצוֹת
הַמִּקִּיפִים שֶׁל הַצְּדִיקִים לְמַעַלָּה מִמִּקִּיפִים שֶׁל
מִלְאֲכֵי הַנְּשִׂירָת . וְאִזּוּ יִהְיֶה הַשְּׁגָתָם בְּחִי' מָה .
בְּחִי' מָה פֶּעַל אֵל .

וְזֹאת הַהֶאָרָה שֶׁל בְּחִי' מָה הִיא בְּחִי' הָאֶרֶת
הָרָצוֹן . שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַכֹּל . וְהִיא מְתַגַּלָּה
בְּעֵת הָאֲכִילָה . בְּבְחִי' וְאִתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת
אֲכָלָם בְּעֵתוֹ . בְּעֵתוֹ דִּיּוּקָא . בְּחִי' הָאֶרֶת
הָרָצוֹן שֶׁהוּא בְּחִי' מָה בְּחִי' כְּעֵת יֹאמַר לִיעֲקֹב
וּלְיִשְׂרָאֵל מָה וְכו' . בְּחִי' מִקִּיפִים הֵנ"ל שֶׁהֵם
בְּחִי' מָה . שֶׁזֶּהוּ בְּחִי' הָאֶרֶת הָרָצוֹן כֵּנ"ל:

וּמָה שֶׁמְתַגַּלָּה הָאֶרֶת הָרָצוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה
דִּוּקָא . דַּע . כִּי מִי שְׁרוּצָה לַחֲגוֹר מִתְּנִי
לְהִיּוֹת מִפְּרִנִּים לִיתֵּן פְּרִנָּסָה לְהַתְּלוּיִים בּוֹ . הוּא

שאלות הערות וביאורים

צָרִיךְ שְׂיִהְיָה אִישׁ חֵיל וְלֹא יִהְיָה הֵיפֶךְ שְׁקוֹרִין
(רוע מזל שלימו"ל) . כִּי צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ קֶצֶת
מִמְּשָׁלָה כִּי כָּל הַפְּרָנְסָה נִמְשָׁךְ מֵהַמְּלָכוֹת כְּמוֹ
שְׁכֶתוֹב בְּמֶלֶךְ (דניאל ד) אֵילָנָא דִּי חַוִּיתָּ דִּי רְבָה
וְתִקַּף וְכוּ' וּמִזֹּון לְכָלֹּא בִּיה אַנְתָּ הוּא מְלָכָא .
וְע"כ מִי שְׁרוּצָה לְקַבֵּל פְּרָנְסָה . צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ
קֶצֶת מִמְּשָׁלָה . כְּדִי שְׂיִהְיָה לוֹ אֵיזָה שְׂיִיכוֹת
עִם הַמְּלָכוֹת .

וְזֶה בְּחִי' (רות ב) לָעֵת הָאֵכֶל גְּשִׁי הֵלֶם . אֵין הֵלוֹם
אַלֵּא מְלָכוֹת (זבחים קב) . כִּי צָרִיךְ שְׂיִהְיָה לוֹ מִמְּשָׁלָה
בְּחִי' מְלָכוֹת . לָעֵת הָאֵכֶל . כִּי עִי"ז נִמְשָׁךְ
הַפְּרָנְסָה כַּנִּ"ל .

וְע"כ כְּשֶׁהִבְעֵל חוּגְר מִתְּנִיו נֶגְדַּ אִשְׁתּוֹ . וּמַחֲיִיב
עֲצָמוֹ לַפְּרָנְסָה . כ"ש בַּכְּתוּבָה וְאַנָּא אֶפְלַח
וְאִיקִיר וְאִיזֹון וְכוּ' . אִזְ נֹתְנִים לוֹ קֶצֶת מִמְּשָׁלָה .
כ"ש (בראש' ג) וְהוּא יִמְשׁוֹל בָּךְ . כִּי ע"י הַמְּשָׁלָה
הוּא יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַפְּרָנְסָה כַּנִּ"ל .

וְכֵן כָּל הַשָּׂרִים . כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִיתֵן פֶּרֶנְסָה
 יוֹתֵר לְאֲנָשִׁים רַבִּים הַתְּלוּיִים בּוֹ . הוּא צָרִיךְ
 שְׂיִהְיֶה לוֹ יוֹתֵר מִמְּשָׁלָה . בְּדִי שְׂיוֹכֵל לְהַמְנִישׁ
 הַפֶּרֶנְסָה ע"י הַמַּלְכוּת כַּנ"ל .

וְהַמַּלְכוּת מְקַבֵּל הַפֶּרֶנְסָה מִן בְּחִי' הַיָּדִים
 שֵׁשׁ בַּיִם הַחֲכָמָה . דִּהְיִינוּ הָרַמְזִים שֶׁהֵם
 בְּחִי' יָדִים . כ"ש (משלי א) נָטִיתִי יָדִי וְאִין מִקְנֵשִׁיב
 וּפִי' רֶשַׁ"י דִּהְיִינוּ רַמְזִים . כִּי כִשְׁהַחֲכָם מַגֵּלָה
 חֲכָמָתוֹ . לְפַעֲמִים אֹמֵר אֵיזָה דִּיבּוּר שְׁמֵרֵמוֹ
 בּוֹ רַמְזִים לְתַלְמִידָיו . דִּהְיִינוּ מַה שְׂא"א
 לְבֹאֵר בְּפִיו בְּפִירוּשׁ . רַק ע"י הָרַמְזִים שֵׁשׁ
 בְּהַדִּיבּוּר הֵם מְבִינִים כְּוֹנְנָתוֹ . וְאֵלּוּ הָרַמְזִים הֵם
 בְּחִי' יָדִים . בְּחִי' נָטִיתִי יָדִי כַּנ"ל . וְזֶהוּ בְּחִי'
 הַיָּדִים שֵׁשׁ בַּיִם הַחֲכָמָה . בְּבְחִי' (תהלי' קד) זֶה הַיָּם
 גָּדוֹל וְרַחֵב יָדִים .

וּמֵאלוּ הַיָּדִים מְקַבֵּל בְּחִי' הַמַּלְכוּת אֶת
 הַפֶּרֶנְסָה . בְּבְחִי' (שם קמה) פּוֹתַח אֶת יָדֶיךָ

שאלות הערות וביאורים

וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן הֵינּוּ שֶׁהַפְּרָנָסָה נִמְשָׁכֶת
מִבְּחִי הַיָּדִים הַנִּ"ל .

וְזֶהוּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן . בְּחִי הָאֶרֶת הָרָצוֹן
שֶׁמִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַפְּרָנָסָה כַּנִּ"ל . בְּבְחִי וְאִתָּה
נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ כַּנִּ"ל . כִּי מִחֲמַת
שֶׁהַמְּלָכוֹת מְקַבְּלִים הַפְּרָנָסָה מִיָּדִים אֵלֹו שֵׁישׁ
בַּיָּם הַחֲכָמָה . ע"כ מִתְגַּלָּה שָׁם בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה
וְהַפְּרָנָסָה הָאֶרֶת הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם בְּחִי הָאֶרֶת
הָרָצוֹן כַּנִּ"ל . כִּי הַמְּקִיפִים מְאִירִים בַּיָּם הַחֲכָמָה
שֶׁמִּתְגַּלָּה הַחֲכָם כַּנִּ"ל .

וְזֶה בְּחִי זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרָחֵב יָדִים וְכו' .
לְוִיתָן זֶה יִצְרָתָהּ לְשִׁחָק בּוֹ . לְוִיתָן . זֶה בְּחִי
מְלָכוֹת . כ"ש (ישעי' כז) לְוִיתָן נָחַשׁ בָּרִיחַ לְוִיתָן
נָחַשׁ עֶקְלָתוֹן . וּפִרְשׁ"י מְלָכוֹת .

וְזֶהוּ לְשִׁחָק בּוֹ . בְּחִי שִׁחָקִים שֶׁשָּׁם שׁוֹחֲקִין
מִן (חגיג' יב ע"ב) . דְּהֵינּוּ פְּרָנָסָה .

היינו שמהלכות בחי' לויתן . מקבל הפרנסה
 מן הידים שיש בים החכמה . שזהו בחי'
 זה הים גדול ורחב ידים כנ"ל . וכשמגיע
 הפרנסה להמלכות . שם היא נשחקת ונכתשת
 ליתן לכל אחד ואחד חלק פרנסה כפי
 יד: מה שראוי לו . וזהו לשחק בו . בחי' שחקים
 ששם שחקין מן .

כי הפרנסה שהיא בחי' מן . נשחקת ונכתשת
 אצל בחי' המלכות שהוא בחי' לויתן .
 שמקבל הפרנסה מבחי' זה הים גדול ורחב
 ידים . היינו מן הידים שיש בים החכמה
 שהם בחי' רמזים כנ"ל .

וזהו כולם אליך ישברון לתת אכלם
 בעתו . כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה .
 והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונות של
 כל באי עולם . מה שכולם מצפין ומסתכלין על
 פרנסה . ועם אלו הבטחונות עולה המלכות

שאלות הערות וביאורים

וּמִקְבֵּל פְּרִנְסָה מִן יָדַיִם הֵנָּה"ל . וְזֶהוּ כּוּלָּם אֵלֶיךָ
יִשְׁבְּרוּן . הֵיִינוּ ע"י הַבְּטָחוֹנוֹת הֵנָּה"ל שְׂכוּלָם
יִשְׁבְּרוּן אֵלָיו וּמִצָּפִין וּמִסְתַּכְּלִין עַל פְּרִנְסָה . עַל
יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַפְּרִנְסָה ע"י הַמַּלְכוּת כֵּנָּה"ל .

וְזֶהוּ לָתֵת אֶכְלָם בְּעֵתוֹ . בְּעֵתוֹ דִּיִּיקָא . בְּחִי'
הָאֶרֶת הָרָצוֹן שְׂמִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַפְּרִנְסָה . שֶׁהוּא
בְּחִי' כָּעֵת יֹאמַר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל .
בְּחִי' וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֶכְלָם בְּעֵתוֹ . בְּחִי'
פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן כֵּנָּה"ל:

וְזֶהוּ (תהלים מד) כִּי יִמִּינְךָ וְזִרְעֶךָ וְאוֹר פָּנֶיךָ כִּי
רְצִיתָם . יִמִּינְךָ וְזִרְעֶךָ . זֶה בְּחִי' הַיָּדַיִם הֵנָּה"ל .
שְׂבָבָהֶם מִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַמְּקִיפִים שֶׁהוּא בְּחִי'
הָאֶרֶת רָצוֹן כֵּנָּה"ל . וְזֶהוּ וְאוֹר פָּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם .
כִּי הַמְּקִיפִים הֵם אוֹר הַפָּנִים . וְזֶה כִּי רְצִיתָם .
כִּי הֵם בְּחִי' הָאֶרֶת הָרָצוֹן כֵּנָּה"ל:

וְזֶהוּ אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֶלְכָךְ בֶּן חוּרִין וְשֶׁרִיד (קהלת י')
 בָּעֵת יֹאכְלוּ . חִירוֹת זֶה בְּחִי' יוֹבֵל שֶׁהוּא בְּחִי'
 כָּלִלִיּוֹת בֶּן וְתִלְמִיד . כִּי יוֹבֵל הוּא אוֹתִיּוֹת
 וְכָל בְּנִיד לְיִמּוּדֵי י"י (ישעיה נד) . דְּהֵיִינוּ כָּלִלִיּוֹת
 בֶּן וְתִלְמִיד . כִּי בְנִיד זֶה בֶּן . לְיִמּוּדֵי ה' הֵם
 תִּלְמִידִים . וּמְכָלִלִיּוֹת בֶּן וְתִלְמִיד שֶׁהוּא בְּחִי'
 יוֹבֵל בְּחִי' חִירוֹת . מִנָּשׁ מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת
 הַפְּרָנְסָה כַּנ"ל .

וְזֶהוּ אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׂמֶלְכָךְ בֶּן חוּרִין . שְׂמֶלְכָת
 מְקַבֵּל הַפְּרָנְסָה מִבְּחִי' חִירוֹת . בְּחִי' יוֹבֵל וְכו'
 כַּנ"ל . וְזֶהוּ וְשֶׁרִיד בָּעֵת יֹאכְלוּ . בָּעֵת זֶה בְּחִי'
 הַתְּגָלוֹת הָרָצוֹן שֶׁמִּתְגַּלָּה בְּשַׁעַת אֲכִילָה . בְּחִי'
 בָּעֵת יֹאמַר וְכו' כַּנ"ל :

וְזֶה בְּחִי' (תענית ה ע"ב) אֵין מְסִיחִין בְּסַעֲוֵדָה . כִּי אִז
 בְּשַׁעַת סַעֲוֵדָה מֵאִיר הָאֶרֶת הָרָצוֹן שֶׁהוּא בְּחִי'
 הָאֶרֶת הַמְּקִיפִים . שֶׁהֵם בְּחִי' שְׁתִּיקָה . בְּחִי'
 שְׁתּוֹק כֹּךְ עָלָה בְּמַחְשָׁבָה כַּנ"ל :

וְזֶה בְּחֵי חֲנוּכָּה .

כִּי עֲנִין חֲנוּכָּה . דַּע כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד כָּפִי מַה
נְשִׁזּוּכָה לַפְּעוּל בַּקֶּשֶׁתוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים . דִּהְיִינוּ
בַּקֶּשֶׁת סֶלַח נָא . כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲנוּכָּה .

כִּי ע"י סֶלַח נָא נַעֲשֶׂה חֲנוּכָּה . כִּי מִשָּׁה רַבִּינוּ
בִּיקָשׁ (במדבר יד) סֶלַח נָא לַעֲזוֹן הָעָם הַזֶּה עַל חֲטֵא
הַמֶּרְגָּלִים . וְעַל יְדֵי חֲטֵא הַמֶּרְגָּלִים גָּרְמוּ חוֹרְבַן
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . כְּשֶׁאָרְז"ל (תענית כט) נֶשֶׁהש"י אָמַר
לָהֶם אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה שֶׁל חֲנֻם אֲנִי אֶקַּבֵּעַ
לָכֶם בְּכִיָּה לְדוּרוֹת . כִּי אוֹתוֹ הִלְלָה לַיִל ט' בָּאָב
הָיָה שָׁבוּ נִחְרַב הַבֵּיהַמ"ק וּמִשָּׁה רַבִּינוּ בִּיקָשׁ
עַל זֶה סֶלַח נָא . כִּי בָּזָה הַחֲטֵא וְהַפָּגָם תְּלוּיִם
כָּל הָעוֹנוֹת . כִּי ע"ז הַפָּגָם נִחְרַב הַבֵּיהַמ"ק .

וּבְזִמָּן שְׁבִיהַמ"ק הָיָה קָיִים . הֵיִינוּ נִקְיִים
מִעוֹנוֹת . כִּמ"ש (ישעיה א) צֶדֶק יִלִּין בָּהּ . וּפִירֵשׁ"י

כִּי תָמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה מְכַפֵּר עַל עֲבִירוֹת שֶׁל
לַיְלָה וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים הָיָה מְכַפֵּר עַל
עֲבִירוֹת שֶׁל יוֹם . כִּי יִשְׂרָאֵל עִם קָדוֹשׁ . לְפִי
גּוֹדֵל רוּחַ נְיֻתָם וְדַקּוּתָם אֵין יְכוּלִין לִישָׂא עֲלֵיהֶם
הַמַּשָּׂא שֶׁל עוֹן אָפִי' יוֹם א' . ע"כ אָנוּ צָרִיכִין
אֶת הַבִּיהַמ"ק שֶׁיְכַפֵּר עָלֵינוּ בְּכָל יוֹם .

וּמַעַת אֲשֶׁר חָרַב בֵּית מִקְדָּשֵׁינוּ . אֵין אָנוּ יְכוּלִים
לְנַקוֹת עֲצָמֵינוּ מִן הָעוֹנוֹת . כִּי אֵין מִי שֶׁיְכַפֵּר
בְּעֵדֵינוּ . וּמַשָּׂה רַבֵּינוּ ע"ה שִׁידַע כָּל זֹאת . ע"כ
מִסֵּר נַפְשׁוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וּבִיקֵשׁ סְלִחָא לָנוּ לְעוֹן הָעַם
הַזֶּה וְכו' . כִּי יָדַע שֶׁבִּזְמַן הַחֲטָא תְּלוּי חוֹרְבָן
הַבַּיִת שֶׁהוּא כּוֹלֵל כָּל הַחֲטָאִים כַּנ"ל . וְכִשְׁזָכָה
לְפַעוֹל בְּקִשְׁתּוֹ . מִזֶּה נַעֲשֶׂה בְּחַי' חֲנוּכַת הַבַּיִת .
בְּחַי' חֲנוּכָה . הַיּוֹם חוֹרְבָן הַבַּיִת .

וְכֵן כ"א כְּפִי מַה שֶׁזָּכָה לְפַעוֹל בְּקִשְׁתִּי סְלִחָא
בְּיוֹה"כ . שְׁעִי"ז נִתְתַּקֵּן פָּגַם חוֹרְבָן הַבַּיִת . כְּמוֹ
כֵּן נַעֲשֶׂה בְּחַי' חֲנוּכַת הַבַּיִת . בְּחַי' חֲנוּכָה .

שאלות הערות וביאורים

נמצא שחֲנוּכָה נַעֲשֶׂה ע"י סֶלַח נָא כַּנ"ל . וע"כ
רמז מִשֶּׁה רַבִּינוּ ע"ה צִירוּף חֲנוּכָה בַּפְּסוּק סֶלַח
נָא . כִּי סֶלַח נָא לַעֲזוֹן הָעַם הַזֶּה כְּגוֹדֵל חֲסִידְךָ
וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה וְכו' . הוּא ר"ת חֲנוּכָה . כִּי
חֲנוּכָה נַעֲשֶׂה ע"י סֶלַח נָא וְכו' כַּנ"ל .

וְכֵן כָּל הַבְּחִינֹת הַנֵּל כּוֹלֵם כְּלוּלִים בְּבִיהַמ"ק .
כִּי בִיהַמ"ק כָּלוּל מִבְּחִי' בֵּן וְתַלְמִיד . כִּי אַרְז"ל
(תענית יו') לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הֵר המוֹרִיָּה שְׁמִמָּנוּ
הוֹרָאָה יוֹצֵאתָ לְיִשְׂרָאֵל . זֶה בְּחִי' תַלְמִיד . גַּם
אָמְרוּ רַז"ל לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חֲדַר הַמַּטּוֹת שֶׁעַל
יָדוֹ פָּרִים וְרִבִּים יִשְׂרָאֵל זֶה בְּחִי' בֵּן .

וְעַל בֵּן בִּיהַמ"ק בְּמָקוֹם הַגּוֹרֵן . זֶה בְּחִי' פְּרִנְסָה
שְׁנִמְשָׁךְ ע"י כָּלִלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד כַּנ"ל . וְזֶה בְּחִי'
לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁהִיָּה בְּבִיהַמ"ק . זֶה בְּחִי' הָאֲכִילָה
וְהַפְּרִנְסָה שְׁנִמְשָׁךְ ע"י כָּלִלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד שָׁבוּ
נִתְגַּלָּה אֲזוּרֹת הַמִּקְיָפִים שֶׁהֵם בְּחִי' אֹר הַפָּנִים
כַּנ"ל . כִּי אֹר הַפָּנִים זֶה בְּחִי' ש"ע נְהוֹרִין
כִּידוּע . וְש"ע הוּא ב"פ הֶקֶף כְּמוֹכָא .

וְזֶה בְּחִי' (תהלים קד) לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלַחֵם לִבֵּב
אֲנוֹשׁ יִסְעֵד . הֵיִינוּ שֶׁבֶתוֹךְ הָאֲכִילָה מִתְגַּלָּה
הָאֲרֵת הַמְּקִיפִים שֶׁהוּא בְּחִי' אֹרֶךְ הַפָּנִים . בְּחִי'
לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלַחֵם וְכו' .

וְע"כ מִצֻּת חֲנוּכָּה בְּשָׁמֶן . כִּי חֲנוּכָּה הוּא בְּחִי'
חֲנוּכַת הַבַּיִת . שְׁעִי"ז נִמְשָׁךְ פְּרִנְסָה וְנִתְגַּלָּה
אֹרֶךְ הַפָּנִים שֶׁזֶה בְּחִינֹת לָחֶם הַפָּנִים בְּחִינֹת
לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלַחֵם וְכו' כַּנ"ל .

וְזֶה בְּחִינֹת (במדבר ו) יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלַיִךְ וִיחֻנֶּךָ .
וִיחֻנֶּךָ זֶה בְּחִינֹת חֲנוּכָּה . שְׁעַל יָדוֹ נִתְגַּלָּה אֹרֶךְ
הַפָּנִים בְּחִי' יָאֵר ה' פָּנָיו וְכו' כַּנ"ל .

וּמִשָּׁה רַבִּינוּ זָכָה לְסוּד חֲנוּכָּה . עַל יְדֵי
שִׁמְסָר נִפְשׁוּ בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל וְנָתַן לָבוֹ עֲלֵיהֶם
לְהִסְתַּכֵּל בְּצָרְתָם . כִּי הוּא הָיָה רַחֲמָן וּמִנְהִיג
אֱמִיתִי כַּנ"ל . וְעִיקַר צָרַת יִשְׂרָאֵל הוּא
הַמִּשָּׂא שֶׁל עֲוֹנוֹת ח"ו כַּנ"ל . וְעַל כֵּן בִּיקָשׁ
עֲלֵיהֶם סֶלַח נָא כַּנ"ל . וְעִי"ז נַעֲשֶׂה בְּחִי'

שאלות הערות וביאורים

חֲנוּכָּה בְּחִי' חֲנוּכַּת הַבֵּית שְׂבֻזָּה תְּלוּי תִיקוֹן כָּל
הַבְּחִינֹת הַנִּלְכָּד בְּנִלְכָּד.

וְזֶהוּ חֲנוּכָּה חָנוּ כֹה הֵינּוּ כ"ה בְּכֶסֶלִיו .
כְּכֶסֶלִיו הוּא אוֹתִיּוֹת וַיֵּרָא י"י בִּי סָר
לְרֹאוֹת (שְׁמוֹת ג) כִּי מִשָּׁה רִבִּינוּ נָתַן לָבוּ לְהִסְתַּכֵּל
בְּצַרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל . וְזֶהוּ כִּי סָר לְרֹאוֹת לְשׁוֹן
סָר וְזַעַף (מַלְכִּים א כֹא) . וְעִיקַר צַרְתָּן הוּא הַמִּשְׁאָ שֶׁל
עֲוֹנוֹת ח"ו כְּנִלְכָּד . וְהַש"י בְּשִׁרְאָה שֶׁהוּא נוֹתֵן
לָבוּ עַל זֶה . קָרָאוּ אֵלָיו וַיֹּאמֶר מִשָּׁה מִשָּׁה .
וַיֹּאמֶר הֵנִי . הֵנִי לְכַהוֹנָה . הֵנִי לְמַלְכוּת
כְּשֶׁדְּרוֹנִל (מ"ר שְׁמוֹת פ"ב) .

הֵנִי לְכַהוֹנָה . זֶה בְּחִי' חֲנוּכַּת הַבֵּית . כִּי מִשָּׁה
שִׁימֵשׁ בּוֹ יְמֵי הַמִּילּוּאִים (זִבְחִים קב) כ"ש (תְּהִלִּים צט)
מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנָיו . גַּם כִּהֵּן הוּא בְּחִי' כְּלָלִיּוֹת
בֵּן וְתַלְמִיד . כִּי בְכִהֵן נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא י') לְהוֹרֹת אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . לְהוֹרֹת לְשׁוֹן הוֹרָאָה זֶה בְּחִי'
תַּלְמִיד . גַּם לְהוֹרֹת לְשׁוֹן הִרְיוֹן בְּחִי' בֵּן .

הַנְּנִי לַמַּלְכוּת . זֶה בְּחִי' מַלְכוּת הַנִּ"ל שְׁעַל יְדוֹ
נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה שָׁבוּ נִתְּנָה אֹר הַפָּנִים כַּנִּ"ל:

וְזֶה בְּחִי' (בראשית יד) וּמַלְכִי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא
לֶחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לֵאל עֲלִיוֹן . מַלְכִי צֶדֶק מֶלֶךְ
שָׁלֵם זֶה בְּחִי' מַלְכוּת .

הוֹצִיא לֶחֶם וַיֵּין הֵינּוּ בְּחִי' פְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁךְ עַל
יַד הַמַּלְכוּת כַּנִּ"ל .

וְהוּא כֹהֵן . זֶה בְּחִי' כְּהוֹנָה הַנִּ"ל שֶׁהוּא בְּחִי'
כָּלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד שְׁמִנְשָׁם נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה ע"י
הַמַּלְכוּת כַּנִּ"ל:

וְזֶה בְּחִי' מְזֻג הֶרִיאָה .

כְּשֶׁהֶרִיאָה הִיא בְּמֻזַּג הַשְׁוָה הִיא כְּלוּלָה מְכַל
הַבְּחִינּוֹת הַנִּ"ל . כִּי הֶרִיאָה הִיא מְאִירַת עֵינַיִם

שאלות הערות וביאורים

בְּשֵׁאֲרֹז"ל (חולין מט) • זֶה בְּחִי' תִּלְמִיד נִשְׁתַּגְּתוּ בְּחִי'
וְאַרְאֶה אֶת ה' •

גַּם ע"י הַרְיָאָה בֶּא שִׁינָה (כמבואר במ"א לעיל בס' ה') זֶה
בְּחִי' הַשְׁגַּת הַבֵּן • נִשְׁתַּגְּתוּ בְּחִי' מָה • בְּחִי'
מָה חֲמִית וְכו' נִשְׁזָהוּ בְּחִי' שִׁינָה • בְּחִי' עֵין לֹא
רִאֲתָה אֱלֹקִים זֹלָתְךָ (ישעי' סד) •

וְרוּחַ הַחַיִּים נִשְׁבְּתוּךְ הַרְיָאָה • זֶה בְּחִי' מְקִיפִים
הֵנ"ל • בְּחִי' סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ (קהלת א) בְּחִי'
וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלוֹף (איוב ד) בְּחִי' אֹר הַפָּנִים •

וּכְנֶשֶׁת־נִשְׁמָנִים שֶׁל הַרְיָאָה הֵם בְּמִזְג הַנְּשׂוּה • עי"ז
מֵאִיר אֹר הַפָּנִים בְּבְחִי' לְהַצְהִיל פָּנִים מִנְּשָׁמָן •
הֵינּוּ ע"י הַנְּשָׁמָנִים שֶׁל הַרְיָאָה • מֵאִיר אֹר
הַפָּנִים בְּחִי' מְקִיפִים • וְהַיָּדִים הֵנ"ל נִשְׁיֵשׁ בָּיִם
הַחֲכָמָה כֵּנ"ל • בָּהֶם נִתְגַּלָּה אֹר הַפָּנִים בְּחִי'
מְקִיפִים נִשְׁהֶם בְּחִי' הָאֶרֶת הָרָצוֹן • בְּבְחִי' פּוֹתֵחַ
אֶת יָדֶיךָ וְכו' כֵּנ"ל •

וְזֶהוּ בְּחִי' חת"ך שֶׁהוּא ס"ת שֶׁל פּוֹתַח אֶת יְדֵיךְ
שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרָנְסָה כְּמוֹבָא . חת"ך ב'
פְּעָמִים רו"ח . הֵיינוּ שֶׁבִּאֵלוּ הַיָּדִים הַנ"ל נִתְּנָה
בְּחִי' הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם בְּחִי' סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ
הָרוּחַ . בְּחִי' וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחְלוּף כַּנ"ל .

וְזֶה בְּחִי' (יחזקאל י') וַיְדִי אָדָם מִתַּחַת כְּנִפְיָהֶם . זֶה בְּחִי'
כְּנִפֵי הָרִיאָה שֶׁשָּׁם סוֹבֵב הָרוּחַ . בְּחִי' מְקִיפִים .
שֶׁמֶנֶשׁ נִמְשָׁךְ בְּחִי' הָאֶרֶץ הַיָּדִים כַּנ"ל:

וְזֶה בְּחִי' (משלי יח) רוּחַ אִישׁ יִכְלֹל מַחְלָהוּ . רוּחַ
אִישׁ . זֶה בְּחִי' רוּחַ הַחַיִּים הַנ"ל . שֶׁהוּא
בְּחִי' סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ . בְּחִי' מְקִיפִים .
שֶׁמֶנֶשׁ נִמְשָׁךְ פְּרָנְסָה וְכִלְכָּלָה . בְּחִי' יִכְלֹל
וְכו' כַּנ"ל:

וע"כ כְּשֶׁמַּעֲיִינִים וּמַדְבָּרִים מַאֲיָה חִידוּשׁ
שְׁחִידֵשׁ הֶחָכָם שְׁבַדוֹר . אֲזִי נֹפֵל
יִרְאֶה עַל זֶה שְׁמַדְבָּר וּמַעֲיִין בְּהַחִידוּשׁ .

כִּי כְּשֶׁחוֹזְרִים אֶת הַחִידוּשׁ . אֲזִי נִתְעוֹרֵר
וְנִתְגַּלֶּה יָם הַחֲכָמָה שְׁמִשָּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת
אֶת הַפְּרָנְסָה . וְאֲזִי בָּא בְּחִי' הַמַּלְכוּת לְהַמְשִׁיךְ
פְּרָנְסָה . וְעִיקַר הַיִּרְאָה הִיא בְּמַלְכוּת . כִּי מַלְכוּת
הִיא מְקוֹר הַיִּרְאָה . כ"ש (אבות פ"ג) אֶלְמָלָא מוֹרְאָה
שֶׁל מַלְכוּת . וְאֲזִי נִתְעוֹרֵר הַיִּרְאָה שֶׁל הֶחָכָם
שְׁחִידֵשׁ זֶה הַחִידוּשׁ . כִּי הַכֹּל תָּלוּי בַּיִּרְאָה . כִּי
צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה לוֹ יִרְאָה . כִּדִּי שְׂיִהְיוּ דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין
וּכְדִּי שְׂיִתְקַיְּמוּ דְּבָרָיו כַּנ"ל . וְע"כ כְּשֶׁחוֹזְרִים
אֶת הַחִידוּשׁ . שְׂאֲזִי בָּא בְּחִי' הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל
מִשָּׁם פְּרָנְסָה . וּמַלְכוּת הִיא בְּחִי' יִרְאָה כַּנ"ל

וְעִי"ז נִתְעוֹרַר יִרְאָה שֶׁל הַחֶכֶם הַנ"ל . ע"כ נִזְכָּר
יִרְאָה עַל זֶה שְׁמַעְיִין בְּהַחֲדוּשׁ:

וְז"פ (ב"ב עד ע"ב) מַעֲשֵׂה בֶר' אֱלִיעֶזֶר וְר'
יְהוֹשֻׁעַ שְׁהִיוּ בָּאִין
בְּסַפִּינָה וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יֹשֵׁן וְר' יְהוֹשֻׁעַ
נִיעֹזֵר . נִזְדַּעַזַּע ר' יְהוֹשֻׁעַ וְנִינָעַר ר'
אֱלִיעֶזֶר . אָמַר לוֹ מַה זֶּה יְהוֹשֻׁעַ . מִפְּנֵי
מַה נִּזְדַּעַזַּעְתָּ . אָמַר לוֹ . מֵאֹר גָּדוֹל רָאִיתִי
בָּיָם . אָמַר לוֹ שְׂמָא עֵינָיו שָׁל לְוִיתָן רָאִיתָ
שְׁנֵאמַר עֵינָיו כְּעַפְעַפִּי שָׁחַר:

ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ זֶה בְּחִי' בֵּן וְתַלְמִיד .
ר' אֱלִיעֶזֶר . זֶה בְּחִי'
בֵּן . שֶׁהִשְׁגָּתוֹ בְּחִי' מָה . בְּחִי' מָה חֲמִית וְכו' .
בְּחִי' כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם . בְּחִי' עֵין לֹא רָאָתָה

שאלות הערות וביאורים

אֱלֹקִים זֹלָתְךָ וְכוּ' כִּנ"ל . וְזֶה בְּחִי' ר' אֱלִיעֶזֶר .
 כִּי אֱלִיעֶזֶר ר"ת עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים
 זֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה וְכוּ' . שְׂזֶה בְּחִי' בֶּן כִּנ"ל .

ר' יְהוֹשֻעַ . זֶה בְּחִי' תַלְמִיד שֶׁהִשְׁגָּתוֹ הוּא
 בְּחִי' מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . בְּחִי' וְאֶרְאֶה אֶת
 ה' . שְׂזֶהוּ בְּחִי' הַהִשְׁגָּה שֶׁל דָּרֵי מַטָּה . שְׂצָרִיךְ
 לְעוֹרָרָם וּלְהַקִּיצָם שְׁלֹא יִתְיַאֲשׁוּ עֲצָמָן כִּנ"ל
 בְּבְחִי' הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עָפָר . וּלְהִרְאוֹת לָהֶם
 כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ . וְזֶה בְּחִי' ר' יְהוֹשֻעַ .
 כִּי יְהוֹשֻעַ הוּא ר"ת יְחִיו מִתִּיד נִבְלָתִי יְקוֹמּוֹן
 הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עָפָר

וּמִשֶּׁה רַבֵּינוּ שֶׁהוּא בְּחִי' חֲכָם הַדּוֹר .
 שֶׁהוּא מֵאִיר בֶּבֶן וְתַלְמִיד כִּנ"ל . ע"כ הָיָה
 לוֹ בֶּן שֶׁהָיָה שְׁמוֹ אֱלִיעֶזֶר . וְתַלְמִיד שֶׁשְּׁמוֹ
 יְהוֹשֻעַ . כִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן מִשֶּׁה . הוּא בְּחִי' ר'
 אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל הַנ"ל כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ עַל פֶּסוּק
 וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר הָאֶחָד הַמְּיוֹחָד כִּי מִשֶּׁה

רבינו ביקש על זה שיהיה ר' אליעזר מיוצאי
חלציו • ונתקיים כן:

וזה מעשה בר' אליעזר ור' יהושע וכו' •
מעשה הוא מה ש"ע כמובא
בכתבים • היינו בחי' מקיפים הנ"ל • שהם
בחי' שע נהורין של אור הפנים בחי'
מה כנ"ל •

וזה שהיו באין בספינה • היינו שר' אליעזר ור'
יהושע שהם בחי' בן ותלמיד • היו מהלכין בים
החכמה • ששם מתגלין אורות המקיפים • וזה
בחי' ספינה • לשון ספון וטמון • בחי' המקיפים
שהם ספונים וטומנין מעין כל • (כי הם בחי'
מה רב טובך אשר צפנת ליראיך כנ"ל) • וזה
בחי' (משלי לא) היתה כאניות סוחר • לשון סחור
סחור • בחי' מקיפים שהם בחי' ספינה כנ"ל:

וְזֶה וְהָיָה ר' אֱלִיעֶזֶר יֵשֵׁן . וְר' יְהוֹשֻׁעַ
נִיעוֹר . כִּי הַשָּׁנָה ר' אֱלִיעֶזֶר נִשְׁהוּא בְּחַי'
בֶּן . הוּא בְּחַי' שִׁנָּה . בְּחַי' עֵין לֹא רָאָתָה וְכו' .
בְּחַי' מָה . בְּחַי' מָה חֲמִית וְכו' כַּנִּל .

טו:

אֲבָל הַשָּׁנָה ר' יְהוֹשֻׁעַ נִשְׁהוּא בְּחַי' תַּלְמִיד .
בְּחַי' דְּרִי מִטָּה . הוּא בְּחַי' נִיעוֹר . בְּחַי' וְאֶרְאָה
אֶת ה' . בְּחַי' מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ בְּחַי' הִקְיָצוּ
וְרִנְנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר . וְזֶה וְהָיָה ר' אֱלִיעֶזֶר יֵשֵׁן
וְר' יְהוֹשֻׁעַ נִיעוֹר כַּנִּל .

נִזְדַּעַזַּע ר' יְהוֹשֻׁעַ וְנִינְעַר ר"א . נִינְעַר ר"א .
זֶה בְּחַי' כָּלִלִיּוֹת בֶּן בְּתַלְמִיד . כִּי צָרִיךְ לְכָלֹל
בֶּן בְּתַלְמִיד . לְהִרְאוֹת לְבְּחַי' בֶּן בְּחַי' הַהִשָּׁנָה
שֶׁל הַתַּלְמִיד כִּדִּי שְׂיִהְיֶה לוֹ יִרְאָה כַּנִּל . וְזֶהוּ
וְנִינְעַר ר"א . הֵינּוּ שְׁר"א נִשְׁהוּא בְּחַי' בֶּן בְּחַי'
שִׁנָּה כַּנִּל . נְכָלָל בְּבְּחַי' תַּלְמִיד . נִשְׁהוּא
בְּחַי' נִיעוֹר כַּנִּל .

אמר לו מה זה יהושע . מה דייקא . זה בחי'
השגה של בחי' בן שהוא בחי' מה כנ"ל . זה
בחי' כלליות תלמיד בבן . כי התלמיד צריך
שיהיה נכלל בבחי' בן . שהוא בחי' מה . כדי
שיהיה לו יראה כנ"ל . וזה (דברים י') מה ה' אלקיך
שואל מעמך כ"א ליראה . מה דייקא . כי צריך
שיהיה נכלל בבחי' מה . כדי שיהיה לו יראה
כנ"ל . וזה מה זה יהושע . היינו שר"א הביא
את ר' יהושע לבחי' השגה של מה כדי שיהיה
ר' יהושע שהוא בחי' תלמיד נכלל בבן כנ"ל .

מפני מה נודעזעת . א"ל מאור גדול
ראיתי בים . שראה אור גדול בים החכמה .

אמר לו שמא עיניו של לויתן ראית וכו' .
לויתן . זה בחי' מלכות . בחי' לויתן זה יצרת
לשחק בו כולם אליך ישברון וכו' כנ"ל . היינו
שהשיב לו שראה עיניו של לויתן . דהיינו מה
שבחי' מלכות מלקט ומקבץ כל הבטחונות של

שאלות הערות וביאורים

כָּל בָּאֵי עוֹלָם . שְׂכוּלָם עֵינֵיהֶם תְּלוּיֹת וּמַצְפִּין
עַל פְּרִנָּסָה . וּמַלְכוּת בְּחִי' לְוִיתָן . מְקַבֵּץ כָּל אֱלֹ
הַבְּטָחוֹנוֹת . וְנִכְנָם עִמָּהֶם לַיָּם הַחֲכָמָה לְקַבֵּל
מִשָּׁם פְּרִנָּסָה .

וְעִי"ז נִזְדַּעְזַע ר' יְהוֹשֻׁעַ . כִּי נָפַל עָלָיו יִרְאָה .
מַחֲמַת שְׁנִכְנָם בַּיָּם הַחֲכָמָה . שְׁשָׁם נִתְנָלָה בְּחִי'
מַלְכוּת . שָׁבָא לְקַבֵּל פְּרִנָּסָה . שְׁזָה בְּחִי' עֵינָיו
שָׁל לְוִיתָן כַּנֶּ"ל . וְעִי"ז נֹפֵל יִרְאָה . כִּי מַלְכוּת
הִיא מְקוֹר הַיִּרְאָה כַּנֶּ"ל:

וְזֶה וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַת־יָמַי וּפְרָעָה חוֹלָם וְכו' .
שְׁנַת־יָמַי יָמַי זֶה בְּחִי' תְּקוּפוֹת הַיָּמַי
תְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים הַנֶּ"ל . שָׁהֶם בְּחִי' עוֹה"ב שֶׁהוּא
יוֹם שְׂכוּלוֹ אֲרוּךְ . שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְמָן . שְׁשָׁם
סֵדֶר הַזְמָנִים הוּא בְּחִי' מְקִיפִים כַּנֶּ"ל . שָׁהֶם כָּל
הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְׁעִשׁוּעִים שֶׁל עוֹה"ב כַּנֶּ"ל .

וּפְרַעַה זֶה בְּחִי' יוֹבֵל . כְּמוֹבָא בַּזוֹהַר (ויגש דף רי) וְכָל
נְהוֹרִין אֵיתְּפְרָעִין וְאֵיתְּגַלִּין מִינָה . וְהַשָּׂאָר
לֹא בִיָּאָר:

וְזֶה בְּחִי' קְבוּרַת מֹשֶׁה נֶשְׂחָא בְּחִי' הַמְּקִיפִים
נֶשְׂחָא טְמוּנִים מֵעֵין כָּל וְזֶה עֲלִיוֹנִים נִדְמָה
לָהֶם לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים נִדְמָה לָהֶם לְמַעְלָה .
הַנֶּאֱמָר בְּקְבוּרַת מֹשֶׁה כְּמִשְׁרֹז"ל (סוּמָה יד) . זֶה בְּחִי'
כָּל הַנֶּ"ל בְּחִי' כִּי כָל בְּנֵי שָׁמַיִם וּבְנֵי אָרֶץ שְׂצָרִיד
הַצָּדִיק שְׂזוּכָה לֵאלֹהֵי הַמְּקִיפִים הַנֶּ"ל שְׂחִיָּה לֹא
בְּחִי' כָּל בְּנֵי"ל . לְהִרְאֹת לְעֲלִיוֹנִים נֶשְׂחָא
לְמַטָּה שְׂאִינָם יוֹדְעִים כָּלֹל בִּידִיעָתוֹ ית' בְּחִי'
מֶה חֲמִית וְכו' . וְלְהִיפֹךְ תַּחְתּוֹנִים נִדְמָה לָהֶם
לְמַעְלָה . כִּי הֵם מְשִׁיגִים שְׂמֵלָא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ בְּחִי' וְאֶרְאָה אֶת ה':

שאלות הערות וביאורים

עוֹד יֵשׁ בְּזֶה דְּבָרִים נֶעְלָמִים הַרְבֵּה . וְלֹא בִיּאֵר
רַק קִצָּת קִצָּת רְאֵשֵׁי פְּרָקִים . כִּי מִשָּׁה רִבִּינוּ
הָיָה עָנָיו וַעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכּוּלָם כְּשֶׁרָז"ל (ע"א כ ע"ב) .

וַיֵּשׁ עוֹד צִירוֹף שֶׁל חֲנוּכָּה שֶׁהוּא מְרוֹמָז בַּפְּסוּק
(דברים לד) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מֵלֹא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סִמַּךְ
מִשָּׁה אֶת יָדָיו עָלָיו בָּם"ת יֵשׁ צִירוֹף חֲנוּכָּה .
כִּי בְּזֶה הַפְּסוּק מְרוֹמָז כָּל הַבְּחִי' שֶׁל הַמֶּאמָר
הַנִּזְכָּר מֵלֹא זֶה בְּחִי' וּמֵלֹא אֶת הָאָרֶץ הַמְּבֹאָר
לְעִיל . וְכֵן רוּחַ חֲכָמָה . כִּי סִמַּךְ מִשָּׁה יָדָיו
וְכו' . כָּל זֶה מְבֹאָר לְעִיל בַּמֶּאמָר הַנִּזְכָּר .

גַּם בְּעֲנֵין הִירָאָה . כִּי יֵשׁ ה' גְּבוּרוֹת שֶׁהֵם ה'
אֵימֹת שְׂאֲרָז"ל (שבת עז) . וַיֵּשׁ אֶלֶף וְת"ה גְּבוּרָאן
הַמְּבֹאָר בְּזוּה"ק (נשא ד' קלו ע"ב) שֶׁנִּכְלָלִים הַגְּבוּרוֹת
זֶה בְּזֶה עַד אֶלֶף וְת"ה . וְכָל אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים לֹא
בִיּאֵר כָּלָל . כִּי אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים נֶאֱמָרוּ וְכו' :

הַתּוֹרָה הַזֹּאת מְדַבֵּרַת מְכַל הָעֵשָׂר סְפִירוֹת .
 שֹׁפֵעַ הַכֶּתֶר . חֲכָמָה וּבִינָה . יָדִים . גֵּם
 יִרְאָה . גֵּם אַרְז"ל (כתובות צו) הַמוֹנֵעַ הַלֵּכָה מִפִּי
 תַלְמִיד בְּאֵלוֹ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד . וּפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ
 יִרְאֵת שָׁמַיִם . גֵּם בֵּן וְתַלְמִיד . בֵּן . אֵיתָא בַּזוּה"ק
 (יתרו ד' עט ע"ב) מַה שָּׁמוֹ דָּא חֲכָמָה מַה שָּׁם בְּנוֹ דָּא
 תַּפְאֲרֶת . תַּלְמִידִים הֵם לִימּוּדֵי ה' דָּא נִצַּח הוֹד .
 כֹּל דָּא יָסוּד . וּמַלְכוּת הַנִּצְ"ל . יִרְאָה הִיא אֵיבָרִים
 הַפְּנִימִים . וַיֵּשׁ סְפִירוֹת שְׁמַדְבֵּר מֵהֶם כַּמָּה
 פְּעָמִים . (אֲשֶׁרִי אֲזַנִּים שְׂכָךְ שׁוֹמְעוֹת אֲשֶׁרִי
 הָעַם שֹׁכְכָה לוֹ וְכו') :

ליקוטי מזהר-י"ן

תורה זו' תנינא
כי מרחמם ינהגם

כצורת הדף
בפיסוקו המיוחד של מוהרנ"ת במהדורת תקפ"א

לטייל
בתורתו
לעידוד העמקה והתבוננות
בליקוטי מוהר"ן

כְּמוֹ לְמַשָּׁל כְּשֶׁהָרַב מְדַבֵּר עִם תַּלְמִידוֹ אֵיזָה פָּשֻׁט
בְּגַמְפ"ת • וּבִתְוֹךְ דְּבָרָיו הוּא בָּא עַל אֵיזָה קִשְׁיָא • וְאוֹתוֹ
הַקִּשְׁיָא הִיָּה בִּתְחִילָה בְּבַחֲיוֹ מִקִּיף אֲצֵלוֹ • כִּי לֹא יָדַע
מִמְּנָה בִּתְחִילָה • וְתִיכְף כְּשֶׁנוֹפֵל בְּשִׁכְלוֹ זֹאת הַקִּשְׁיָא •
הוּא אוֹמְרָה בְּפָנֶי תַלְמִידוֹ • וּבִתְוֹךְ כֵּךְ כְּשֶׁמִּסְבִּיר לוֹ
הַקִּשְׁיָא • נוֹפֵל בְּשִׁכְלוֹ תִירוּץ עַל הַקִּשְׁיָא • נִמְצָא שְׁחוּזָר
וּמְשִׁיג מִקִּיף אַחֵר שֶׁהוּא תִירוּץ עַל הַקִּשְׁיָא • וְאַזִּי אוֹמֵר גַּם
הַתִּירוּץ בְּפָנֶי הַתַּלְמִיד •

אֲךָ כְּשֶׁמִּגְלָה גַּם הַתִּירוּץ בְּפָנֶי הַתַּלְמִיד • אֲזִי נִכְנָס בּוֹ
עוֹד מִקִּיף אַחֵר • וְאַזִּי עִי"ז הַשֶּׁכֶּל שָׁבָא עָלָיו עֲתָה • הִדְרָא
קוֹשְׁיָא לְדוּכְתָּא • וְאַדְרָבָּא עֲתָה הַקִּשְׁיָא חֲזָקָה וְרַחְבָּה
יּוֹתֵר מִבִּתְחִילָה •

נִמְצָא שְׁע"י שְׁגִילָה הַתִּירוּץ בְּפָנֶי הַתַּלְמִיד שְׁעִי"ז נִכְנָס
בּוֹ מִקִּיף אַחֵר • דְּהֵיִינוּ שֶׁכֶּל חֲדָשׁ • עִי"ז חֲזָרָה הַקִּשְׁיָא
לְמִקוּמָה בִּיָּתֵר עוֹז • כִּי עֲתָה הַקִּשְׁיָא חֲזָקָה וְרַחְבָּה יּוֹתֵר
מִבִּתְחִילָה •

(תורה ז' תנינא אות ח')

יודע איך להתנהג עם הרחמנות. אזי יוכל לרחם על תינוק של ד' ימים ליתן לו מאכל הצריך לגדול. ולא לקטן כזה. כי קטן כזה צריכין לזונן רק ע"י חלב דווקא. ע"כ צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות. שלקטן כזה צריכין לרחם ליתן לו חלב דייקא. ולגדול מאכל הצריך לו. וכן על כל אחד ואחד צריכין לרחם במה שצריך לו:

ב ורחמן כזה. הוא רק משה רבינו. כי הוא היה מנהיג ישראל והוא יהיה המנהיג לעתיד. כי מה שהיה הוא שיהיה וכו' (קהלת א). כי משה רבינו היה לו רחמנות באמת על ישראל. ומסר נפשו בשביל ישראל. והשליך נפשו מנגד ולא היה חושש על עצמו כלל. כי השי"א אמר לו (שמות לב) ואעשך לגוי גדול. והוא לא השגיח על זה כלל רק אמר אם תשא חטאתם וכו' (שם). כי הוא היה רחמן ומנהיג אמתי. והיה עוסק ביישובו של עולם שיהיה העולם מיושב מבני אדם. כי עיקר האדם הוא הדעת. ומי שאין לו דעת אינו מן היישוב. ואינו מכונה בשם אדם כלל. רק הוא בחי' חיה בדמות אדם. ומשה רבינו היה לו רחמנות. והיה עוסק ביישוב העולם. שיהיה העולם מיושב וממולא מבני אדם. היינו בני דיעה בנ"ל. כי הוא פתח לנו אור הדעת. כ"ש (דברים ד) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים. כי משה פתח את הדעת. וגילה לנו כי יש אלקים שליט בארץ:

ג כי עיקר הרחמנות הוא. כשישראל עם קדוש נופלין ח"ו בעוונות ר"ל. כי זהו הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות כי כל היסורים הקשים שבעולם. אינם נחשבים כלל כנגד המשאוי הכבד של עוונות ח"ו. כי כשישראל נופלים בעוונות ח"ו. זהו משאוי כבד מאד שאי אפשר לישא כלל המשאוי הכבד הזה. בבחי' במשא כבד יכבדו ממנו (תהלים לח). כי מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים. ויודע ורחניות ודקות של ישראל. הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעון. ואין עון שייך להם כלל כלל לא. לפי גודל קדושתם משרשם וגודל דקותם ורחניותם. וע"כ כל היסורים שבעולם אינם נחשבים למשאוי כנגד המשאוי הכבד של עוונות ח"ו ר"ל. ואפי' כשיש לאדם יסורים. אם אין בהם עוונות. אינם נחשבים ליסורים כלל. וזהו בחי' (שבת נח) אין יסורין בלא עון. שכשאינן בהם עון אינם יסורים כלל. כי עיקר היסורים הם רק בשנופלים בעוונות ח"ו. וזהו עיקר הרחמנות לרחם על ישראל עם קדוש להוציאם מהמשאוי הכבד של עוונות. וע"כ משה רבינו ע"ה בכל עת שנפלו ישראל באיזה עון. היה מוסר נפשו עליהם. והתפלל בעדם. כגון במרגלים וכיוצא. כי ידע שלפי קדושת ישראל ודקותם הם רחוקים מעון. ואי אפשר להם לישא כלל המשאוי הכבד של עון בנ"ל. ובאמת מהיכן באים לעוונות ח"ו. הוא רק ע"י שאין לו דעת. כי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שמות (סוטה ג). וזהו

עבדות לעובדו. ותפלה בעובדות בתמימות בלי חכמות. כי זה בחי' סתרי תורה שהתורה נסתרת ונעלמת שם. כי בשעושה עובדות פשוטים. ובאמת בוודאי יש בהם תורה גבוה מאד. רק שאין יודעין מה שיש בהם. נמצא שהתורה שיש בהם הוא נסתרת ונעלם בחי' סתרי תורה. וסתרי תורה הוא בחי' חמוקי ירכיך מה ירך בפתר אף ד"ת בפתר כשדרו"ל (סוכה מט ע"ב) ועי"ז נעשה תיקון המשפט. בבחי' חמוקי ירכיך כמו חלאים וכו' שהם השיתין שמחוללין ויורדין עד התהום (כשדרו"ל שם בסוכה) בחי' משפטיך תהום רבה (תהלים לו). היינו בחי' המשפט שנפל עד התהום. וע"י העובדות הנ"ל שהם בחי' סתרי תורה בחי' חמוקי ירכיך בחי' שיתין שהם מחוללין עד התהום. הם בוקעין ויורדין עד התהום ומעלין את המשפט מנפילת מבחי' משפטיך תהום רבה. בבחי' תהום אל תהום קורא ודרו"ל (תענית ד"ה ע"ב) כשנפסכין את המים בחג תהום אומר לחבירו אבע מימד. היינו שהתהומות קורין זה לזה שיישובו ויחזרו המשפט שנפל אליהם. כדי שיחזרו ויתקן המשפט. בבחי' ויגל במים משפט. וזהו אבע מימד. בחי' ויגל במים משפט. היינו שייבועו ויחזרו המשפט שנפל אליהם. שיתקן בבחי' ויגל במים משפט בנ"ל. נמצא שע"י עשיות ועובדות בפשיטות. נעשה תיקון המשפט:

ו ע"י זיעה טובה. (כגון בשמזיעין ע"י דבר שבקדושה) עי"ז נעשה שמחה. בחי' ושמחת בחגך (דברים יו) בחי' שמחה של יו"ט. (ולאו דווקא יום טוב ממש אלא כל יום שהוא בחי' טוב נקרא יום טוב). כי השמחה ע"י הדמים. כי העצבות מן הטחול. וטחול היא עכירות הדמים. וכשמתגבר ח"ו עכירת הדמים של הטחול. עי"ז באין חולשות ח"ו. כי כשהעכירת הדמים הוא במדה בטחול. אזי אדרבא הוא טובה מה שהטחול מקבל העכירת הדמים. כי נשארין הדמים זכים. אבל כשעכירת הדמים של הטחול מתגבר ח"ו. נעשין חולשות ח"ו. והרפואה היא זיעה. כי ע"י הזיעה יוצא הארס שיש בהדמים העכורים שהם הפילו אותו למשכב ח"ו. ואזי נשארין הדמים זכים. ואזי זוכה לשמחה. כי עיקר העצבות ע"י הטחול שהוא עכירת הדמים בנ"ל. ועכשיו שיוצאין עכירת הדמים ע"י זיעה נעשה שמחה וכו'. וזה אותיות זיעה ר"ת זה היום עשה ר"י (תהלים קיח). היינו בחי' שמחה של י"ט שנעשה ע"י זיעה טובה בנ"ל. וזה שאנו רואין שהחולה תיכף בשמזיע נמשך עליו שמחה. כי ע"י הזיעה נעשה שמחה בנ"ל:

ז ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם וכו':

א כי מרחמם ינהגם (ישעי' מט). היינו מי שהוא רחמן הוא יכול להיות מנהיג. וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות. כי על רשעים או על רוצחים וגזלנים אסור לרחם. וכן מי שאינו

וזהו הרחמנות הגדול מן הכל. שצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת. בבחי' (תהלים מא) אשרי משפיל אל דל. כי אין עני אלא מן הדעת. וצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת:

ד ואפילו בשמגיע זמנו להסתלק. והנשמה עולה ומתדבקת במקום שעולה בעולמות עליונים. אין זה תכלית ושלמות שתהיה הנשמה רק דבוקה למעלה. רק עיקר השלימות של הנשמה היא שבעת שהיא למעלה. תהיה למטה ג"כ. ע"כ צריך שישאיר אחריו ברכה בן או תלמיד. כדי שישאר דעתו למטה ג"כ בעת שנסתלק למעלה. כשארז"ל (ב"ב קיז) אשר אין חליפות למו חד אמר בן וחד אמר תלמיד. כי התלמיד מקבל דעת הרב. גם הבן. בוודאי אין מעלה בשנשא בן רשע ח"ו. והעיקר להשאיר בן שיהיה בחי' תלמיד ג"כ. שיקבל ממנו שכלו ודעתו. ולא ידך מאן דאמר די בתלמיד לבד כי מאחר שעיקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם. ע"כ די גם בתלמיד לבד. כי זהו עיקר השלימות שישאר דעתו בעוה"ז גם בעת ההסתלקות כשהנשמה עולה למעלה. כי מי שיודע קצת בידיעתו ית' הוא יודע שעיקר התענוגים והשעשועים של הש"י הוא רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו ית'. וזהו עיקר התענוגים והשעשועים של הש"י. כ"ש ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר וכו'. כי הש"י יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים שהם עובדים אותו ית'. ואעפ"כ עיקר התענוג והשעשוע שלו. כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה. וע"כ צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד. כדי שישאר דעתו למטה שאיר בבני עוה"ז השפל. כי כשנשא דעתו למטה ע"י בן או תלמיד. נחשב כאלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם:

ובל אדם יכול לקיים זאת להעמיד תלמידים. כי כששנים מדברים יחד ביראת שמים. אזי כשאחד מאיר לחבירו באיזה דיבור. נחשב חבירו אצלו בחי' תלמיד. ולפעמים נעשה להיפך. דהיינו כשאח"כ הוא מקבל מחבירו איזה דיבור אזי נעשה הוא בבחי' תלמיד לגבי חבירו. וצריך כל אדם לזהר להשתדל ולעסוק בזה. כי לא תהו בראיה לשבת יצרה (ישעיה מה) כי צריך כל אחד לעסוק בשובו של עולם. שיהיה העולם ממולא מבני אדם כ"ש (בראשית א) ומלאו את הארץ. כי זה עיקר ישוב העולם כשהעולם ממולא מבני אדם היינו מבני דיעה. כי מי שאין בו דעת אינו אדם כלל כנ"ל. [היינו כמו שהאדם מצווה להעמיד בנים בעולם בשביל קיום העולם. בן הוא מצווה להכניס דעת ויראת שמים בבניו ובתלמידים. כי זה עיקר המצווה שמצווה להעמיד תולדות לקיים העולם. כי העיקר להעמיד תולדות ממין בני אדם דייקא. ולא מין בהמות וחיות ברמות אדם. ע"כ כל זמן שאין מאיר הדעת בבני אדם ואינם יודעים ומרגישים אלקות ית' וממשלתו אינם בכלל בני אדם. מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה'. שזה עיקר גדר האדם.

וע"כ נחשב העולם כהו ובהו. וע"י נאמר לא תהו בראיה לשבת יצרה. כי צריכין ליישב את העולם שיהיה מיושב העולם מבני אדם דייקא. דהיינו מבני דעה. שיודעין את הש"י. וזהו ג"כ מצוות ומלאו את הארץ. שצריכין למלאות את הארץ בבני אדם. היינו שכל אדם מצווה שידבר עם חבירו ביראת שמים כדי להכניס דעת בחבירו. שזה עיקר ישוב העולם. שיהיה העולם מיושב מבני אדם היינו מבני דעה שיודעין את הש"י כנ"ל. ע"כ צריך כ"א לעסוק בזה להכניס דעת ויראת שמים בחבירו. שע"י נעשה חבירו בחי' תלמיד אצלו. ואזי כשימלאו ימיו ויגיע זמן הסתלקותו. אזי יתלבש בזה הדיבור שהכניס בחבירו. ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש קיים בזה העולם. כמ"ש אשר אין חליפות למו ח"א בן וחד אמר תלמיד. נמצא כשנשא בן או תלמיד אחריו. אזי יש חליפות למו. היינו כי יש לו חליפין מאחר שנשא דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד כנ"ל. כי עיקר הוא הדעת וכשנשא דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד נחשב כאלו הוא ממש נשאר קיים בעולם. וזה **חליפות** ר"ת **פי** ידבר חכמות והגות לבי תבונות (תהלים מט). כי עיקר הוא הדעת שהוא בחי' פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות. שזהו עיקר ההשארה והחליפות שנשא מן האדם אחריו. דהיינו מה שהיה מדבר חכמה ותבונה עם חבירו והכניס בו דעת אמת ויראת שמים כנ"ל. וע"כ פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות ר"ת חליפות. כי זה עיקר החליפות וההשארה כנ"ל:

ובאמת בן ותלמיד הוא כולו חד. כי הבן הוא ג"כ תלמיד כנ"ל. וגם התלמיד הוא בחי' בן. כשארז"ל כל המלמד בן חבירו תורה כאלו עשא. כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד ג"כ. כי מקודם לא היה נקרא בשם אדם כלל מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק דמות אדם. נמצא שע"י שלמד עמו תורה והכניס בו דעת ע"י נעשה אדם ע"כ נחשב כאלו עשא ממש. ע"כ גם התלמיד הוא בחי' בן:

ה **אמנם** מי שרוצה לדבר עם חבירו ביראת שמים כנ"ל. הוא צריך שיהיה לו יראת שמים. כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חבירו. כשארז"ל (ברכות ו' ע"ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. וגם כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו. כי לפעמים מדבר אחד עם חבירו ותיכף ומיד עובר והולך הדיבור מלב חבירו ואינו מתקיים אצלו כלל. ע"כ צריך לזה יראת שמים. כי מי שיראת חטא קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת (אבות פ"ג). היינו שיש קיום לדבריו אצל חבירו. נמצא מי שרוצה להכניס דעת בחבירו. הוא צריך שיהיה לו יראת שמים. כדי שיהיו דבריו נשמעין וכדי שיתקיימו דבריו. וזהו אשר אין חליפות למו ולא יראו אלקים (תהלים נח). היינו כשאין נשאר דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד שזה בחי' חליפות כנ"ל. זה סימן שלא יראו אלקים כי ע"י יראה נשאר דעתו אחריו כנ"ל:

וע"י

להשיגם. וזה בחי' תכלית הידיעה. כי תכלית הידיעה אשר לא נדע. כי השגות אלו המקיפים. שהם בחי' שעשוע עוה"ב. זה בחי' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא). כי הם הם רב טוב הצפון ומזמן וסתום מעין כל. וזהו מה רב טובך. מה דייקא. כי הם בחי' מה. בחי' מה חמית מה פשפשת. בחי' תכלית הידיעה אשר לא נדע. וזה בחי' שפע הכתר. כי כתר הוא בחי' מקיף כ"ש (שופט"ב) בכתרו את בנימין וכו'.

ז וזה החכם שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל בחי' שפע הכתר. הוא צריך שיהיה לו בחי' כל. בחי' (ד"ה א כט) כי כל בשמים ובארץ. ותרנומו דאחיד בשמיא וארעא. היינו שיהיה אוהו ומקיים שני העולמות. עולם העליון ועולם התחתון. שהם בחי' שמים וארץ. כי הצדיק והחכם הנ"ל הוא צריך שיהיה אוהו בשניהם. לקיים את כל אחד ואחד בבחינתו. כי יש דרי מעלה. ויש דרי מטה. דהיינו עולם העליון. ועולם התחתון. בחי' שמים וארץ. וצריך הצדיק להראות לדרי מעלה שאינם יודעים כלל בידיעתו ית'. שזה בחי' השגה של מה. בחי' מה חמית מה פשפשת. בחי' איה מקום כבודו. ולהיפך צריך להראות לדרי מטה. שאדרכא מלא כל הארץ כבודו. כי יש שוכני עפר. שהם בני אדם המונחים במדרגה התחתונה. ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו ית'. וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם בבחי' (ישעי' כו) הקיצו ורננו שוכני עפר. ולגלות להם שה' עמם. והם סמוכים אליו ית'. כי מלא כל הארץ כבודו. ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מייאשין עצמן ח"ו. כי עדיין הם אצל הש"י וקרובים אליו. כי מלא כל הארץ כבודו. וזה בחי' כל שיש להצדיק. בחי' כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא וארעא. היינו שהוא אוהו ומקיים שני העולמות. עולם העליון הוא אוהו ומקיים בבחי' מה. בחי' איה מקום כבודו. ועולם התחתון הוא מקיים בבחי' מלא כל הארץ כבודו: (וע' לקמן שם מבואר ג"כ ענין זה בבואר יותר קצת. והכלל שהצדיק עיקר שלימותו. כשיש לו שני הבחי' הנ"ל. דהיינו שידע איך לדבר וללמוד ולהאיר בכל אחד ואחד. בדרי מעלה ודרי מטה. בעליונים ובתחתונים. בשמים ובארץ. שהם בחי' גדולים וקטנים. היינו שלהגדולים במעלה בני עליה. בחי' דרי מעלה. צריך שיהיה בם להצדיק להראות להם ולגלות להם. שעדיין אינם יודעים כלל מהש"י. בחי' מה חמית מה פשפשת וכו'. וזה הלימוד וההשגה הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה שהם בחי' דרי מעלה. ולהיפך יש בני אדם שמונחים במדרגה התחתונה מאד. עד שהיו מייאשין א"ע לגמרי ח"ו. כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהש"י. וכבר אבד נצחם ותוחלתם מה. צריך הצדיק שיהיה לו בם לעוררם ולהקיצם שלא יהיו מייאשין עצמן בשום אופן

ו ועי"ז שעוסקים לדבר אחד עם חבירו להכניס בו דעת ויראת שמים ולהעמיד תלמידים כנ"ל. עי"ז נכנסין אורות המקיפים. דהיינו שזוכה להבין ולדע מה שלא היה מבין ויודע מתחלה כי מה שאדם מבין ומשיג בשכלו זה בחי' פנימי. כי זה השכל נכנס לתוך שכלו. אבל מה שאין יכול ליכנס לתוך שכלו דהיינו מה שא"א לו להבין. זה בחי' מקיפים. כי זה הדבר מקיף סביבות שכלו וא"א לו להכניסו בפנים בתוך שכלו. כי א"א לו להבין זאת. מחמת שהוא בחי' מקיף אצלו. וכשעוסק לדבר עם בני אדם ומכניס בהם דעתו. נמצא שנתרוקן מוחו מהשכל והדעת שהיה לו. אזי עי"ז נכנס השכל המקיף לפנים. כי עי"ז שנתרוקן שכלו ע"י שהכניס דעתו בחבירו. עי"ז נכנס המקיף לפנים. וזוכה להבין בחי' השכל המקיף. דהיינו שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחילה כנ"ל:

ויש כמה בחינות במקיפים. כי מה שמקיף לזה הוא בחי' פנימי אצל חבירו שהוא במדרגה למעלה ממנו. וכן למעלה מעלה. ויש שכל שהוא בחי' מקיף לזה. ואצל אחר. זה השכל הוא נמוך אפי' מבחי' פנימי מחמת שהוא במדרגה גבוהה ממנו הרבה. ועי"ז שמדבר אחד עם חבירו ביראת שמים ומכניס בו דעתו. עי"ז נכנס מקיף שלו לפנים כנ"ל. וכן למעלה מעלה. שכ"א לפי בחינתו ומדרגתו. נכנס מקיף שלו לפנים. עי"ז שמדבר עם חבירו ותלמידו ומכניס בו דעתו כנ"ל. וזהו (דברים י) כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיה ובלבבך לעשותו. כי קרוב אליך הדבר מאוד היינו לקרב אליך הדבר שהוא בבחי' מאוד. בחי' מקיפים. שהם נעלמים ורחוקים מאד מן האדם. ולקרבם אליך להכניסם בפנים. זה תלוי בפיה ובלבבך לעשותו. בפיה ובלבבך זה בחי' פי ידבר חכמות והגות לפי תבונות. היינו שגיגלה חכמתו ותבונתו לתלמידיו כנ"ל. וזהו לעשותו בחי' כאלו עשאו הנ"ל. ועי"ז יוכל להכניס ולקרב המקיפים שהם בחי' מאוד להכניסם לפנים כנ"ל: ולמעלה מן הכל הם המקיפים העליונים של חכם הדור שהוא הרבי שבודור. שע"י שזה הרבי והחכם שבודור עוסק לדבר עם תלמידיו ומכניס בהם דעתו. עי"ז נכנסים המקיפים שלו לפנים. והמקיפים שלו הם בחי' אריכות ימים ושנים. כי המקיפים שלו הם בחי' עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך. כי שם הוא למעלה מהזמן. כי כל הזמן של כל העוה"ז כולו מה שהיה ומה שיהיה. הוא כולו אין ואפס נגד יום א' ואפי' נגד רגע אחת של עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך. ושם אין שום זמן. כי הוא בחי' למעלה מהזמן. רק סדר הזמנים שיש שם הם בחי' השגות של המקיפים שיש מקיפים שהם בחי' ימים ויש מקיפים שהם בחי' שנים. בחי' תקופות הימים (שמואל א א) תקופות השנים (שמות לד וד"ה ב כד). ואלו המקיפים שיש שם. הם בחי' סדר הזמנים שם. והשגות מקיפים הללו זה עיקר התענוג והשעשוע של עוה"ב. אשרי מי שזוכה

אופן בעולם. והיה איד שיהיה. ולהראות להם ולהאיר בהם. כי עדיין ה' עמם ואצלם וקרוב להם ואפי' בתוך הארץ ממש. אפי' אם נפל לשאול תחתיות ח"ו. אעפ"כ שם דייקא נמצא כבודו ית' כי מלא כל הארץ כבודו. וזה בחי' כל שיש להצדיק וכו' כנ"ל).

ח ג זה החכם הדור הנ"ל. צריך לידע איזה מקיפים שהוא צריך להמשיכם. ואיזה מקיפים שאין צריך להמשיכם. ובשביל זה יש דברים שאין רשאים לגלותם בפני התלמידים. כי אם יגלה אותן הדברים יכנסו מקיפים אחרים בתוך שכלו כנ"ל. ולפעמים אין צריך לקבל אלו המקיפים. כמו למשל כשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת. ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא. ואותו הקשיא היה בתחילה בבחי' מקיף אצלו. כי לא ידע ממנה בתחילה. ותיכף כשנפול בשכלו זאת הקשיא. הוא אומרה בפני תלמידו. ובתוך כך כשמשביר לו הקשיא. נופל בשכלו תירוצו על הקשיא. נמצא שחוזר ומשיג מקיף אחר שהוא תירוצו על הקשיא. ואזי אומר גם התירוצו בפני התלמיד. איד כשמוגלה גם התירוצו בפני התלמיד. אזי נכנס בו עוד מקיף אחר. ואז עי"ז השכל שבא עליו עתה. הדרא קושיא לדוכתא. ואדרבא עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה. נמצא שע"י שגילה התירוצו בפני התלמיד שע"ז נכנס בו מקיף אחר. דהיינו שכל חדש. עי"ז חזרה הקשיא למקומה ביתר עוז. כי עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה. כמו בן יש בהשגות שיש בדברים שאסור לגלותם. כי אם יגלה זה התירוצו בפני התלמיד. יכנס בו מקיף חדש שעל ידו יהיה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה. עד שיוכל ליכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן. שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם. כי הם למעלה מהזמן. כי כל מה שהוא מגלה איזה שכל קשיא או תירוצו. נכנס בו שכל חדש שהוא בחי' מקיף כנ"ל. ע"כ אם לא יהיה נזהר בדבריו לדקדק איזה דבר לגלות ואיזהו דבר שלא לגלות. עי"ז יהיה נכנס בקשיות ותירוצים שאין הזמן מספיק לבארם. כי הם בחי' מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל. ע"כ מוכרח החכם לעשות סייג לדבריו. לדקדק ולזהר מה לגלות ומה שלא לגלות. באופן שלא ישיג רק אותן המקיפים שצריך להשיג ולא יבוא להשיג מקיפים שאין צריך להשיג.

יזה בחינות משארו"ל (מנחות כט ע"ב). כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר בתרים לאותיות אמר לו רבש"ע מי מעבב על ידך. אמר לו עתיד אחד לעמוד ועקיבא בן יוסף שמו שיהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות. אמר לו רבש"ע ראוי שתנתן תורה על ידו. אמר לו שתוק כך עלה במחשבה. ולכאורה קשה מה אמר לו הש"י שתוק וכו' הלא כבר אמר הקשיא ומה זו שתיקה מאחר שכבר הקשה מה שהקשה. איד תיכף כשאמר משה הקשיא. נפל בשכלו תירוצו

על הקשיא. איד אם היה אומר את התירוצו היה נכנס בו מקיף אחר. והיה בא על קשיא יותר חזקה ורחבה מבתחילה. ע"כ אמר לו הש"י שתוק על התירוצו. היינו שישתוק ולא יגלה את התירוצו. כדי שלא יבא על קשיא יותר חזקה מבתחילה. וזהו כך עלה במחשבה. היינו שתיכף כשמוגליו את השכל הפנימי. אזי עלה במחשבה שכל אחר חדש. כי נכנס מקיף אחר לפניו. וע"כ צריכין לשתוק כדי שלא יבא למקיפים שאין צריכין להשיגם כנ"ל. וזהו שתוק כך

עלה במחשבה כנ"ל: (משה ה' למעלה מן המחשבה לכך היה יודע את התירוצו כי השיג

בחי' סתרי אותיות • והדברים סתומים כי לא ביאר היטב ענין זה)

יז פ (אבות פ"א) הווי מתונים בדיון

והעמידו תלמידים

הרבה ועשו סייג לתורה. הווי מתונים בדיון. זה בחי' שצריך החכם הנ"ל להיות לו מתינות לידע איד לדבר עם כל אחד ואחד. שלפני בחי' דרי מעלה יגלה להם ההשגה של **מה** בחי' מה חמית וכו'. ולפני דרי מטה יגלה ההשגה של מלא כל הארץ כבודו. וזה בחי' דין בחי' משפט. בחי' (תהלים עה) כי אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים. שהגבוהים הוא צריך להשפיל להראות להם שאינם יודעים כלל בידעתו ית'. והקטנים בחי' שוכני עפר צריך להרים לעוררם ולהקיצם שלא יתייאשו. כי מלא כל הארץ כבודו כנ"ל. וזה והעמידו תלמידים הרבה. כי כשזוכה להשגה כזו להאיר בגדולים וקטנים וכו' כנ"ל. בוודאי יעמיד תלמידים הרבה. כי כולם צריכים אליו. כי יש לו פח ללמוד עם כולם כנ"ל. וזהו ועשו סייג לתורה. בחי' סייג לחכמה שתוקח (אבות פ"א). כי צריך לעשות סייג לדבריו לשתוק לפעמים. בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל. כי על ידי שזוכה להעמיד תלמידים הרבה. עי"ז הוא זוכה להשיג את המקיפים. דהיינו שמשגיג ומבין מה שלא היה יכול להשיג מתחילה. ע"כ הוא צריך לעשות סייג לדבריו ולשתוק לפעמים. כדי שלא יכנסו במקיפים שהם למעלה מהזמן. שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם כנ"ל.

ח ואלו השני בחי' של דרי מעלה ודרי מטה. דהיינו השגה של בחי' מה. והשגה של בחי' מלא כל הארץ כבודו. הם בחי' השגה של בחי' בן והשגה של בחי' תלמיד. כי אף על פי שבין ותלמיד כולו חד כנ"ל. כי הבן הוא גם בן תלמיד כנ"ל. והתלמיד הוא גם בן בחי' בן כי נחשב כאלו עשאו כנ"ל. אף על פי בן יש הפרש בין בן לתלמיד. כי הבן הוא תלמיד הוא במעלה יתירה מתלמיד לבד. כי הבן הוא כולו נמשך מן האב מראשו עד רגלו ואין בו שום שערה שאינה נמשכת ממוח האב. על בן בחי' ההשגה של הבן גדולה יותר במעלה מהשגה של בחי' התלמיד. וזהו בחי' החילוק שבין נבואת משה רבינו לשאר נביאים. כי משה ראה באספקלריא המאירה והם ראו באספקלריא שאינה מאירה (יבמות כט ע"ב). שזהו

דייקא. בחי' הארת הרצון שהוא בחי' מה בחי' בעת יאמר ליעקב ולישראל מה וכו'. בחי' מקיפים הנ"ל שהם בחי' מה. שזוהו בחי' הארת הרצון כנ"ל:

ומה שמתגלה הארת הרצון בעת האכילה דווקא. דע. כי מי שרוצה לחגור מתניו להיות מפרנס ליתן פרנסה להתלויים בו. הוא צריך שיהיה איש חיל ולא יהיה החיפך שקורין (רוע מזל שלימו"ל). כי צריך שיהיה לו קצת ממשלה כי כל הפרנסה נמשך מהמלכות כ"ש במלך (דניאל ד) אילנא די חיות די רבה ותקף וכו' ומזון לכלא ביה אנת הוא מלכא. וע"כ מי שרוצה לקבל פרנסה. צריך שיהיה לו קצת ממשלה. כדי שיהיה לו איזה שייכות עם המלכות. וזה בחי' (רות ב) לעת האכל גשי הלם. אין הלום אלא מלכות (ובחס קב) כי צריך שיהיה לו ממשלה בחי' מלכות. לעת האכל. כי ע"י נמשך הפרנסה כנ"ל. וע"כ כשהבעל חוגר מתניו נגד אשתו. ומחייב עצמו לפרנסה. כ"ש בפתובה ואנא אפלא ואיקיר ואיוון וכו'. אז נותנים לו קצת ממשלה כ"ש (בראש"י ג) והוא ימשול בך. כי ע"י הממשלה הוא יכול להמשיך הפרנסה כנ"ל. וכן כל השרים. כל מי שצריך ליתן פרנסה יותר לאנשים רבים התלויים בו. הוא צריך שיהיה לו יותר ממשלה. כדי שיוכל להמשיך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל. והמלכות מקבל הפרנסה מן בחי' הידים שיש בים החכמה. דהיינו הרמזים שהם בחי' ידים. כ"ש (משלי א) נמיתי ידי ואין מקשיב ופי' רש"י דהיינו רמזים. כי כשהחכם מגלה חכמתו. לפעמים אומר איזה דיבור שמרמז בו רמזים לתלמידיו. דהיינו מה שא"א לבאר בפיו בפירוש. רק ע"י הרמזים שיש בהדיבור הם מבינים כוונתו. ואלו הרמזים הם בחי' ידים. בחי' נמיתי ידי כנ"ל. וזהו בחי' הידים שיש בים החכמה. בבחי' (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים. ומאלו הידים מקבל בחי' המלכות את הפרנסה. בבחי' (שם קמה) פותח את ידיו ומשביע לכל חי רצון היינו שהפרנסה נמשכת מבחי' הידים הנ"ל. וזהו ומשביע לכל חי רצון. בחי' הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה כנ"ל. בבחי' ואתה נותן להם את אכלם בעתו כנ"ל. כי מחמת שהמלכות מקבל הפרנסה מידים אלו שיש בים החכמה. ע"כ מתגלה שם בתוך האכילה והפרנסה הארת המקיפים שהם בחי' הארת הרצון כנ"ל. כי המקיפים מאירים בים החכמה שמגלה החכם כנ"ל. וזה בחי' זה הים גדול ורחב ידים וכו' לוינתן זה יצרת לשחק בו. לוינתן. זה בחי' מלכות. כ"ש (ישעי' כו) לוינתן נחש בריח לוינתן נחש עקלתון. ופרש"י מלכות. וזהו לשחק בו. בחי' שחקים ששם שוחקין מן (חגיג' יב ע"ב). דהיינו פרנסה. היינו שהמלכות בחי' לוינתן. מקבל הפרנסה מן הידים שיש בים החכמה. שזוהו בחי' זה הים גדול ורחב ידים כנ"ל. וכשמגיע הפרנסה להמלכות. שם היא נשחקת ונכתשת ליתן לכל אחד ואחד חלק פרנסה כפי מה שראוי לו. וזהו

שזוהו בחי' החילוק שבין השגת דרי מעלה להשגת דרי מטה. שהם בחי' בן ותלמיד. כי משה השיג בחי' כי לא יראני האדם וחי (שמות לג) זה בחי' ההשגה של מה. בחי' מה חמית וכו'. שזוהו ההשגה של דרי מעלה בחי' בן. וישעיה שהיה במדרגה קטנה ממושה. אומר ואראה את ה' (ישעי' ו) זה בחי' השגה של דרי מטה. בחי' תלמיד. בחי' מלא כל הארץ כבודו. כי אף על פי שידע ישעיה שיש השגה של בחי' מה. אף על פי כן אמר לפי מדרגתו שהוא היה בבחי' ההשגה של מלא כל הארץ כבודו. בחי' ואראה את ה'. נמצא שבן ותלמיד הם בחי' דרי מעלה ודרי מטה. היינו ההשגה של מה. בחי' מה חמית מה פשפשת. בחי' איזה מקום כבודו. בחי' כי לא יראני האדם. זה בחי' השגת הבן. השגת דרי מעלה. והשגה של מלא כל הארץ כבודו. בחי' ואראה את ה'. זה בחי' השגת התלמיד. השגת דרי מטה. כי הבן שהוא נמשך כולו ממוח האב. ע"כ זוכה להשגת אביו ממש שהוא בחי' מה. שהוא ההשגה של הרבי והחכם שבדור כנ"ל. אבל התלמיד אין מקבל רק בחי' ההשגה של דרי מטה. שהוא בחי' מלא כל הארץ כבודו וכו' כנ"ל:

ט וצריך לכלול העולמות עליון פתחתון ותחתון בעליון שיהיה הבן כלול מבחי' תלמיד. וכן התלמיד יהיה כלול מבחי' בן. כדי שיהיה להם יראה. כי הבן שהוא בבחי' ההשגה של מה בחי' מה חמית וכו'. וא"כ לא יהיה לו יראה כלל. מאחר שאינו רואה כלל כבודו ית'. וע"כ צריך שיהיה הבן כלול מבחי' תלמיד. להראות לבחי' בן ג"כ קצת מההשגה של בחי' התלמיד. דהיינו בחי' מלא כל הארץ כבודו. כדי שיהיה לו יראה. וכן התלמיד שהשגתו בחי' מלא כל הארץ כבודו. וא"כ יוכל להתבטל במציאות. וע"כ צריך להראות לו קצת מההשגה של בחי' הבן. דהיינו בחי' מה. כדי שלא יתבטל במציאות. ויהיה לו יראה:

י וע"י כלליות בן ותלמיד. ע"י מי שהוא איש חיל. ואינו החיפך (שקורין רוע מזל שלימו"ל) הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת הרצון. דהיינו שיאיר לו הרצון בעת האכילה. וישתוקק ויכסוף מאד אליו ית' ברצון מופלג בלי שום ידיעה שלא ידע כלל מה הוא רוצה. וזה בחי' (תהלים קמה) ואתה נותן להם את אכלם בעתו. בעתו. זה בחי' הארת הרצון הנ"ל. בחי' (במדבר כג) בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. כשארו"ל (ירושלמי שבת פרק ב) עתידין צדיקים שיהיה מחיצתן לפניו ממלאכי השרת. מחיצה. זה בחי' מקיפים שהם המחיצה של השכל. ולעתיד יהיו מחיצות המקיפים של הצדיקים למעלה ממקיפים של מלאכי השרת. ואז יהיה השגתם בחי' מה. בחי' מה פעל אל. וזאת ההארה של בחי' מה היא בחי' הארת הרצון. שהוא למעלה מן הכל. והיא מתגלה בעת האכילה. בבחי' ואתה נותן להם את אכלם בעתו. בעתו

וזהו לשחק בו. בחי' שחקים ששם שחקין מן. כי הפרנסה שהיא בחי' מן. נשחקת ונכתשת אצל בחי' המלכות שהוא בחי' לויתן. שמקבל הפרנסה מבחי' זה הים גדול ורחב ידים. היינו מן הידים שיש בים החכמה שהם בחי' רמזים כנ"ל. וזהו פולם אליך ישברון לתת אכלם בעתו. כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה. והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונות של כל באי עולם. מה שכולם מצפין ומסתכלין על פרנסה. ועם אלו הבטחונות עולה המלכות ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל. וזהו כולם אליך ישברון. היינו ע"י הבטחונות הנ"ל שכולם ישברון אליו ומצפין ומסתכלין על פרנסה. על ידי זה נמשך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל. וזהו לתת אכלם בעתו. בעתו דייקא. בחי' הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה. שהוא בחי' בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. בחי' ואתה נותן להם את אכלם בעתו. בחי' פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון כנ"ל: וזהו (תהלים מר) כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם. ימינך וזרועך. זה בחי' הידים הנ"ל. שבהם מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' הארת רצון כנ"ל. וזהו ואור פניך כי רציתם. כי המקיפים הם אור הפנים. וזה כי רציתם. כי הם בחי' הארת הרצון כנ"ל: וזהו (קהלת י) אשריד ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו. חירות זה בחי' יוכל שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד. כי יוכל הוא אותיות וכל בניה ל'ימודי' (ישעיה נד). דהיינו כלליות בן ותלמיד. כי בניה זה בן. לימודי' ה' הם תלמידים. ומכלליות בן ותלמיד שהוא בחי' יוכל בחי' חירות. משם מקבל המלכות הפרנסה כנ"ל. וזהו אשריד ארץ שמלכך בן חורין. שמלכות מקבל הפרנסה מבחי' חירות. בחי' יוכל וכו' כנ"ל. וזהו ושריך בעת יאכלו. בעת זה בחי' התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה. בחי' בעת יאמר וכו' כנ"ל: וזה בחי' (תענית ה"ב) אין מסיחין בסעודה. כי אז בשעת סעודה מאיר הארת הרצון שהוא בחי' הארת המקיפים. שהם בחי' שתיקה. בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל:

יא וזה בחי' חנוכה. כי ענין חנוכה. דע כי כ"א ואחד כפי מה שזוכה לפעול בקשתו ביוה"כ. דהיינו בקשת סלח נא. כן יש לו חנוכה. כי ע"י סלח נא נעשה חנוכה. כי משה רבינו ביקש (במדבר יד) סלח נא לעון העם הזה על חטא המרגלים. ועל ידי חטא המרגלים גרמו חורבן ביהמ"ק. כשארז"ל (תענית כט) שהש"י אמר להם אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות. כי אותו הלילה ליל ט' באב היה שבו נחרב הביהמ"ק ומשה רבינו ביקש על זה סלח נא. כי בזה החטא והפגם תלוים כל העוונות. כי ע"ז הפגם נחרב הביהמ"ק. ובזמן שביהמ"ק היה קיים. היינו נקיים מעוונות. כמ"ש (ישעיה א) צדק ילין בה. ופירש"י כי תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות של יום. כי

ישראל עם קדוש. לפי גודל רוחניותם ודקותם אין יכולין לישא עליהם המשא של עון אפי' יום א'. ע"כ אנו צריכין את הביהמ"ק שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשינו. אין אנו יכולים לנקות עצמינו מן העוונות. כי אין מי שיכפר בעדינו. ומשה רבינו ע"ה שידע כל זאת. ע"כ מסר נפשו על ישראל וביקש סלח נא לעון העם הזה וכו'. כי ידע שבהו החטא תלוי חורבן הבית שהוא כולל כל החטאים כנ"ל. וכשזכה לפעול בקשתו. מזה נעשה בחי' חנוכה הבית. בחי' חנוכה. היפך חורבן הבית. וכן כ"א כפי מה שזוכה לפעול בקשת סלח נא ביוה"כ. שע"י נתתקן פגם חורבן הבית. כמו כן נעשה בחי' חנוכה הבית. בחי' חנוכה. נמצא שחנוכה נעשה ע"י סלח נא כנ"ל. וע"כ רמז משרע"ה צירוף חנוכה בפסוק סלח נא. כי סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה וכו'. הוא ר"ת חנוכה. כי חנוכה נעשה ע"י סלח נא וכו' כנ"ל. וכן כל הבחינות הנ"ל פולם כלולים בביהמ"ק. כי ביהמ"ק כלול מבחי' בן ותלמיד. כי ארז"ל (תענית יז) למה נקרא שמו הר המוריה שממנו הוראה יוצאה לישראל. זה בחי' תלמיד. גם אמרו רז"ל למה נקרא שמו חדר המטות שעל ידו פרים ורבים ישראל זה בחי' בן. ועל בן ביהמ"ק במקום הגורן. זה בחי' פרנסה שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד כנ"ל. וזה בחי' לחם הפנים שהיה בביהמ"ק. זה בחי' האכילה והפרנסה שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד שבו נתגלה אורות המקיפים שהם בחי' אור הפנים כנ"ל. כי אור הפנים זה בחי' ש"ע נהורין כידוע. וש"ע הוא ב"פ הקוף כמובא. וזה בחי' (תהלים קד) להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד. היינו שבתוך האכילה מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' אור הפנים. בחי' להצהיל פנים משמן ולחם וכו'. וע"כ מצות חנוכה בשמן. כי חנוכה הוא בחי' חנוכה הבית. שע"י נמשך פרנסה ונתגלה אור הפנים שזה בחינות לחם הפנים בחינות להצהיל פנים משמן ולחם וכו' כנ"ל. וזה בחינות (במדבר יא) יאר ה' פניו אליך ויחנוך. ויחנוך זה בחינות חנוכה. שעל ידו נתגלה אור הפנים בחי' יאר ה' פניו וכו' כנ"ל. ומשה רבינו זכה לסוד חנוכה. על ידי שמסר נפשו בשביל ישראל ונתן לבו עליהם להסתכל בצרתם. כי הוא היה רחמן ומנהיג אומיתו כנ"ל. ועיקר צרת ישראל הוא המשא של עוונות ח"ו כנ"ל. ועל כן ביקש עליהם סלח נא כנ"ל. וע"י נעשה בחי' חנוכה בחי' חנוכה הבית שבהו תלוי תיקון כל הבחינות הנ"ל כנ"ל. וזהו חנוכה חנו כה היינו כ"ה בכסליו. כסליו הוא אותיות וירא י"י כי סר לראות (שמות ג) כי משה רבינו נתן לבו להסתכל בצרתן של ישראל. וזהו כי סר לראות לשון סר וזעף (מלכים א כא). ועיקר צרתן הוא המשא של עוונות ח"ו כנ"ל. והש"י כשראה שהוא נותן לבו על זה. קראו אליו ויאמר משה משה ויאמר

וַיֹּאמֶר הַגָּנִי. הַגָּנִי לְכַהֲנָה. הַגָּנִי לְמַלְכוּת בְּשֹׁדְרוֹ ל' (מ"ר שמו"ב פ"ב) •
הַגָּנִי לְכַהֲנָה. זֶה בַּח' חֲנוּפֶת הַבַּיִת. כִּי מִשָּׁה שִׁמְשׁ בִּז' יָמֵי
הַמִּיּוֹאֵימ (ובחים קב) כ"ש (תהלים צט) מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵי • גַם כֹּהֵן
הוּא בַּח' כְּלָלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד • כִּי בִכְהֵן נֶאֱמַר (ויקרא י') לְהוֹרֹת אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהוֹרֹת לְשׁוֹן הוֹרָאָה זֶה בַּח' תַּלְמִיד • גַּם לְהוֹרֹת
לְשׁוֹן הַרְיוֹן בַּח' בֵּן. הַגָּנִי לְמַלְכוּת. זֶה בַּח' מַלְכוּת הַגָּל' שֶׁעַל
יְדוֹ נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה שֶׁבּוֹ נִתְּנָה אֹר הַפָּנִים בַּגָּל': זֶה בַּח' (בראשית
יד) וּמַלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלָם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עֲלִיּוֹן •
מַלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלָם זֶה בַּח' מַלְכוּת. הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין הֵינּוּ
בַּח' פְּרָנְסָה שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יַד הַמַּלְכוּת בַּגָּל' • וְהוּא כֹהֵן • זֶה בַּח' כְּהֹנֶה הַגָּל' שֶׁהוּא בַּח' כְּלָלִיּוֹת בֵּן וְתַלְמִיד שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ
הַפְּרָנְסָה ע"י הַמַּלְכוּת בַּגָּל':

יב וְזֶה בַּח' מִזֵּג הַרְיָאָה • כְּשֶׁהַרְיָאָה הִיא בְּמִזְגֵּה הַשְּׁוֹהָ הִיא
כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינוֹת הַגָּל' • כִּי הַרְיָאָה הִיא מְאִירַת
עֵינַיִם כְּשֶׁאֲרוֹל' (חולין מט) • זֶה בַּח' תַּלְמִיד שֶׁהִשְׁתַּנּוֹתוֹ בַּח' וְאַרְבָּעָה
אֶת ה' • גַּם ע"י הַרְיָאָה בֹּא שִׁינָה (כמבואר בַּמ"א לַעֲלֹל בַּס"ה ה') זֶה בַּח' הַשְׁתַּנּוֹת הַבֵּן • שֶׁהִשְׁתַּנּוֹתוֹ בַּח' מִזֵּה • בַּח' מִזֵּה חֲמִית וְכו' שֶׁזֶּהוּ בַּח' שִׁינָה • בַּח' עֵין לֹא רֹאֶתָה אֱלֹקִים וּלְתַתֵּךְ (ישעי' סד) • וְרוּחַ הַחַיִּים
שֶׁבִּתְוֹךְ הַרְיָאָה • זֶה בַּח' מְקִיפִים הַגָּל' • בַּח' סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ
הָרוּחַ (קהלת א) בַּח' וְרוּחַ עַל פָּנֵי יַחֲלוּף (איוב ד) בַּח' אֹר הַפָּנִים •
וְכִשְׁהִשְׁמָנִים שֶׁל הַרְיָאָה הֵם בְּמִזְגֵּה הַשְּׁוֹהָ • ע"ז מֵאִיר אֹר הַפָּנִים
בְּבַח' לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמָן • הֵינּוּ ע"י הַשְּׁמָנִים שֶׁל הַרְיָאָה • מֵאִיר
אֹר הַפָּנִים בַּח' מְקִיפִים • וְהַיִּדִים הַגָּל' שִׁישׁ בֵּים הַחֲכָמָה
בַּגָּל' • בֵּהֶם נִתְּנָה אֹר הַפָּנִים בַּח' מְקִיפִים שֶׁהֵם בַּח' הָאֶרֶץ הַרְצוֹן • בְּבַח' פּוֹתַח אֶת יָדָיו וְכו' בַּגָּל' • וְזֶהוּ בַּח' חֲתָךְ
שֶׁהוּא ס"ת שֶׁל פּוֹתַח אֶת יָדָיו שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרָנְסָה
כְּמוֹכָא • חֲתָךְ ב"פ רו"ח • הֵינּוּ שֶׁבָּאֵלוּ הַיִּדִים הַגָּל' נִתְּנָה
בַּח' הַמְקִיפִים שֶׁהֵם בַּח' סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ • בַּח' וְרוּחַ עַל פָּנֵי יַחֲלוּף בַּגָּל' • וְזֶה בַּח' (יחזקאל י) וַיְדִי אֶדָם מִתַּחַת
כְּנָפֵיהֶם • זֶה בַּח' בְּפָנֵי הַרְיָאָה שֶׁשֵּׁם סוֹכֵב הָרוּחַ • בַּח' מְקִיפִים
• שִׁמְשָׁם נִמְשָׁךְ בַּח' הָאֶרֶץ הַיִּדִים בַּגָּל':

וְזֶה בַּח' (משלי יח) רוּחַ אִישׁ יִכְלָכֵל מַחֲלָהוּ • רוּחַ אִישׁ • זֶה
בַּח' רוּחַ הַחַיִּים הַגָּל' • שֶׁהוּא בַּח' סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ
הָרוּחַ • בַּח' מְקִיפִים • שִׁמְשָׁם נִמְשָׁךְ פְּרָנְסָה וְכִלְכָּלָה • בַּח' יִכְלָכֵל וְכו' בַּגָּל':

יג וְע"ב כְּשֶׁמִּעֲיָנִים וּמְדַבְּרִים מֵאִיזָה חִידוּשׁ שְׁחִידוּשׁ הַחֶכֶם
שֶׁבְּדוֹר • אִזִּי נּוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שֶׁמְדַבֵּר וּמִעֲיָנִין
בְּהַחִידוּשׁ • כִּי כְּשֶׁחֹזְרִים אֶת הַחִידוּשׁ • אִזִּי נִתְּעוֹרֵר וְנִתְּנָה יָם
הַחֲכָמָה שֶׁמִּשָּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת אֶת הַפְּרָנְסָה • וְאִזִּי בֹא בַּח' הַמַּלְכוּת לְהַמְשִׁיךְ פְּרָנְסָה • וְעִיקַר הַיִּרְאָה הִיא בְּמַלְכוּת • כִּי
מַלְכוּת הִיא מְקוֹר הַיִּרְאָה • כ"ש (אבות פ"ג) אֲלֹמֶלֶא מוֹרְאָה שֶׁל

מַלְכוּת • וְאִזִּי נִתְּעוֹרֵר הַיִּרְאָה שֶׁל הַחֶכֶם שְׁחִידוּשׁ זֶה הַחִידוּשׁ •
כִּי הַכֹּל תִּלּוּי בִּירְאָה • כִּי צָרִיךְ שִׁיחִיָּה לֹא יִרְאָה • כְּדֵי שִׁיחִיָּה דְּבָרָיו
נִשְׁמָעִין וְכְּדֵי שִׁתְקִימוּ דְּבָרָיו בַּגָּל' • וְע"כ כְּשֶׁחֹזְרִים אֶת
הַחִידוּשׁ • שְׁאִזִּי בֹא בַּח' הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל מִשָּׁם פְּרָנְסָה • וּמַלְכוּת
הִיא בַּח' יִרְאָה בַּגָּל' וְע"ז נִתְּעוֹרֵר יִרְאָה שֶׁל הַחֶכֶם הַגָּל' • ע"כ
נּוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שֶׁמִּעֲיָנִין בְּהַחִידוּשׁ:

וְז"פ (כ"ב ע"ב) מַעֲשֵׂה בֵר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין
בְּסַפִּינָה וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יֹשֵׁן וְר' יְהוֹשֻׁעַ
נִעְוֵר • נִדְּעוּעַ ר' יְהוֹשֻׁעַ וְנִינְעַר ר' אֱלִיעֶזֶר • א"ל מַה זֶה
יְהוֹשֻׁעַ • מַפְנֵי מַה נִּדְּעוּעַתָּ • אָמַר לוֹ • מֵאֹד נִדְּוֵל רִאִיתִי
בֵּינִי • א"ל שְׂמָא עֵינָיו שֶׁל לְוִיתָן רִאִיתָ שְׁנֵאֱמַר עֵינָיו
כְּעַפְעַפֵּי שַׁחַר:

ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ זֶה בַּח' בֵּן וְתַלְמִיד • ר' אֱלִיעֶזֶר • זֶה
בַּח' בֵּן • שֶׁהִשְׁתַּנּוֹתוֹ בַּח' מִזֵּה • בַּח' מִזֵּה חֲמִית וְכו' • כִּי לֹא רֹאֶתָה אֱלֹקִים
וּלְתַתֵּךְ וְכו' בַּגָּל' • וְזֶה בַּח' ר' אֱלִיעֶזֶר • כִּי אֱלִיעֶזֶר ר"ת עֵין
לֹא רֹאֶתָה אֱלֹקִים וּלְתַתֵּךְ יַעֲשֶׂה וְכו' • שֶׁזֶה בַּח' בֵּן בַּגָּל' • ר' יְהוֹשֻׁעַ • זֶה בַּח' תַּלְמִיד שֶׁהִשְׁתַּנּוֹתוֹ הוּא בַּח' מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ • בַּח' וְאַרְבָּעָה אֶת ה' • שֶׁזֶּהוּ בַּח' הַהִשְׁתַּנּוֹת שֶׁל דְּרֵי מִשָּׁה •
שֶׁצָּרִיךְ לְעוֹרֵרם וְלְהַקְיֵצֵם שֶׁלֹּא יִתְיַאֲשׁוּ עֲצָמָן בַּגָּל' בְּבַח' הַקִּיצוֹ
וְרִנָּה שׁוֹכְנֵי עֵפֶר • וְלְהַרְאוֹת לָהֶם כִּי מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ • וְזֶה
בַּח' ר' יְהוֹשֻׁעַ • כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא ר"ת יְחִיו מִתִּיד נְבִלְתִי יְקוּמוֹן
הַקִּיצוֹ וְרִנָּה שׁוֹכְנֵי עֵפֶר וּמִשָּׁה רַבִּינוֹ שֶׁהוּא בַּח' חֶכֶם
הַדּוֹר • שֶׁהוּא מֵאִיר בֵּן וְתַלְמִיד בַּגָּל' • ע"כ הָיָה לוֹ בֵּן שֶׁהָיָה
שְׁמוֹ אֱלִיעֶזֶר • וְתַלְמִיד שֶׁשְׁמוֹ יְהוֹשֻׁעַ • כִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן מִשָּׁה • הוּא
בַּח' ר' אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל הַגָּל' כְּמוֹכָא בְּמִדְרַשׁ עַל פֶּסוּק וְשֵׁם הָאֶחָד
אֱלִיעֶזֶר הָאֶחָד הַמְּיוֹחָד כִּי מִשָּׁה רַבִּינוֹ בִּיקֵּשׁ עַל זֶה שִׁיחִיָּה ר' אֱלִיעֶזֶר מִיּוֹצֵא חֲלָצוֹ • וְנִתְקַיֵּם בֵּן:

וְזֶה מַעֲשֵׂה בֵר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ וְכו' • מַעֲשֵׂה הוּא מִזֵּה
ש"ע כְּמוֹכָא בְּכַתְבִּים • הֵינּוּ בַּח' מְקִיפִים הַגָּל' • שֶׁהֵם
בַּח' שֶׁ נִהְיוּ שֶׁל אֹר הַפָּנִים בַּח' מִזֵּה בַּגָּל' • וְזֶה שֶׁהָיוּ
בָּאִין בְּסַפִּינָה • הֵינּוּ שֶׁר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהֵם בַּח' בֵּן
וְתַלְמִיד • הָיוּ מְהֻלְכִין בֵּים הַחֲכָמָה • שִׁשָּׁם מִתְּגַלִּין אֹזְרוֹת
הַמְקִיפִים • וְזֶה בַּח' סַפִּינָה • לְשׁוֹן סָפִין וְטָמוֹן • בַּח' הַמְקִיפִים
שֶׁהֵם סָפִינוֹם וְטָמוֹנִין מִעֵין כָּל • (כִּי הֵם בַּח' מִזֵּה רַב טוֹבֵךְ אֲשֶׁר
צָפְנָתָה לִירְאִיד בַּגָּל') • וְזֶה בַּח' (משלי לא) הָיְתָה כְּאֵינִית סוֹחֵר • לְשׁוֹן
סוֹחֵר סוֹחֵר • בַּח' מְקִיפִים שֶׁהֵם בַּח' סַפִּינָה בַּגָּל':

וְזֶה וְהָיָה ר' אֱלִיעֶזֶר יֹשֵׁן • וְר' יְהוֹשֻׁעַ נִעְוֵר •
כִּי הִשְׁתַּנּוֹת ר' אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא בַּח' בֵּן • הוּא בַּח' שִׁינָה •
בַּח' עֵין לֹא רֹאֶתָה וְכו' • בַּח' מִזֵּה • בַּח' מִזֵּה חֲמִית וְכו' בַּגָּל'

דברים געלמים הרבה. ולא ביאר רק קצת קצת ראשי פרקים. כי משה רבינו היה עניו וענוה גדולה מכולם כשרו"ל (ע"א כ"ע"ב). ויש עוד צירוף של חנוכה שהוא מרומו בפסוק (דברים לז) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו בס"ת יש צירוף חנוכה. כי בזה הפסוק מרומו כל הבחי' של המאמר הנ"ל מלא זה בחי' ומלאו את הארץ המבואר לעיל. וכן רוח חכמה. כי סמך משה ידיו וכו'. כל זה מבואר לעיל במאמר הנ"ל. גם בענין היראה. כי יש ה' גבורות שהם ה' אימות שארו"ל (שבת עז). ויש אלף ות"ה גבורות המובא בזה"ק (נשא ד' קלו ע"ב) שנכללים הגבורות זה בזה עד אלף ות"ה. וכל אלו הדברים לא ביאר כלל. כי אלו הדברים נאמרו וכו'.

תתורה הזאת מדרגת מכל העשר ספירות. שפע הכתר. חכמה ובינה. ידים. גם יראה. גם ארו"ל (כתובות צו) המונע הלכה מפי תלמיד כאלו מונע ממנו חסד. ופורק ממנו יראת שמים. גם בן ותלמיד. בן. איתא בזה"ק (תורה ד' ע"ב) מה שמו דא חכמה מה שם בנו דא תפארת. תלמידים הם לימודי ה' דא נצח הוד. כל דא יסוד. ומלכות הנ"ל. יראה היא איברים הפנימים. ויש ספירות שמדבר מהם כמה פעמים. (אשרי אונים שפך שומעות אשרי העם שפכה לו וכו').

ח תקעו בחודש שופר בפסא ליום חגיגו. כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב:

א אע"פ שתוכחה הוא דבר גדול ומוטל על כ"א מישראל להוכיח את חבירו כשרואה בו שאינו מתנהג כשורה. כ"ש (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך. אעפ"כ לאו כל אדם ראוי להוכיח. כ"ש ר"ע (ערכין ט"ז ע"ב) תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח. ואם ר"ע אמר זאת בדורו כ"ש בדור הזה של עכשיו. כי כשהמוכיח אינו ראוי להוכיח. אזי לא די שאינו מועיל בתוכחתו. אף גם הוא מבאיש ריח של הנשמות השומעים תוכחתו. כי ע"י תוכחתו הוא מעורר הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שהוא מוכיחם כמו בשמונה איזה דבר שיש לו ריח שאינו טוב. כל זמן שאין מזוין אותו הדבר אין מרגישין הריח רע. אבל כשמתחילין להזיז אותו הדבר. אזי מעוררין הריח רע. כמו בן. ע"י תוכחה של מי שאינו ראוי להוכיח. ע"י מזוין ומעוררין הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שמוכיחם. ועל כן הוא מבאיש ריחם. וע"י הוא מחליש את הנשמות שלהם. וע"י נפק השפע מכל העולמות התלויים באלו הנשמות. כי עיקר יניקת הנשמה הוא מהריח. כשארז"ל (ברכות מג ע"ב) מנין שמברכין על הריח שנאמר כל הנשמה תהלל יה. איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף הגוי אומר זה הריח וע"כ ע"י זה המוכיח שהוא מבאיש ריחם. ע"י נחלשת הנשמה שניקתה מהריח כנ"ל. וממילא נפק השפע

כנ"ל. אבל השגת ר' יהושע שהוא בחי' תלמיד. בחי' דרי מטה. הוא בחי' ניעור. בחי' ואראה את ה'. בחי' מלא כל הארץ כבודו בחי' הקיצו ורגנו שוכני עפר. וזה והיה ר' אליעזר ישן ור' יהושע ניעור כנ"ל. נודעו ר' יהושע ונינער ר"א. נינער ר"א. זה בחי' כלליות בן בתלמיד. כי צריך לכלול בן בתלמיד. להראות לבחי' בן בחי' ההשגה של התלמיד כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזהו ונינער ר"א. היינו שר"א שהוא בחי' בן בחי' שינה כנ"ל. נכלל בבחי' תלמיד. שהשגתו בחי' ניעור כנ"ל. אמר לו מה זה יהושע. מה דייקא. זה בחי' השגה של בחי' בן שהוא בחי' מה כנ"ל. זה בחי' כלליות תלמיד בבן. כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחי' בן. שהוא בחי' מה. כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה (דברים י) מה ה' אלוקיך שואל מעמך כ"א ליראה. מה דייקא. כי צריך שיהיה נכלל בבחי' מה. כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה מה זה יהושע. היינו שר"א הביא את ר' יהושע לבחי' השגה של מה כדי שיהיה ר' יהושע שהוא בחי' תלמיד נכלל בבן כנ"ל. מפני מה נודעו ר' א"ל מאור גדול ראיתי בים. שראה אור גדול בים החכמה. אמר לו שפא עיניו של לוי'תן ראית וכו'. לוי'תן. זה בחי' מלכות. בחי' לוי'תן זה צדק לשחק בו כולם אלף ישברון וכו' כנ"ל. היינו שהשיב לו שראה עיניו של לוי'תן. דהיינו מה שבחי' מלכות מלקט ומקבץ כל הבטחונות של כל באי עולם. שכולם עיניהם תלויות ומצפין על פרנסה. ומלכות בחי' לוי'תן. מקבץ כל אלו הבטחונות. ונכנס עמהם לים החכמה לקבל משם פרנסה. וע"י נודעו ר' יהושע. כי נפל עליו יראה. מחמת שנכנס בים החכמה. ששם נתגלה בחי' מלכות. שבא לקבל פרנסה. שזה בחי' עיניו של לוי'תן כנ"ל. וע"י נפל יראה. כי מלכות היא מקור היראה כנ"ל.

וזה ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם וכו'. שנתיים ימים זה בחי' תקופות הימים תקופות השנים הנ"ל. שהם בחי' עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך. שהוא למעלה מהזמן. ששם סדר הזמנים הוא בחי' מקיפים כנ"ל. שהם כל התענוגים והשעשועים של עוה"ב כנ"ל. ופרעה זה בחי' יובל. כמובא בזה"ק (ויגש דף רי) דכל נהדרין איתפרעין ואיתגליין מינה. והשאר לא ביאר:

וזה בחי' קבורת משה שהוא בחי' המקיפים שהם טמונים מעין כל וזה עליונים נדמה להם למטה ותחתונים נדמה להם למעלה. הנאמר בקבורת משה כשרו"ל (סוטה יד) זה בחי' כל הנ"ל בחי' כי כל בשמים ובארץ שצריך הצדיק שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל שיהיה לו בחי' כל כנ"ל. להראות לעליונים שהם למטה שאינם יודעים כלל בדיעתו ית' בחי' מה חמית וכו'. ולהיפך תחתונים נדמה להם למעלה. כי הם משיגים שמלא כל הארץ כבודו בחי' ואראה את ה': עוד יש בזה

ספר ליקוטי מזהר"ן

מוגה ע"פ מהדורת תקפ"א
ומסודר באופן מיוחד
המקל על הגרסא והעיון
השינון והזכרון

כללי הפיסוק

נקודה.

סימן להפסק שלם ומוגמר, ומקומה בסוף משפט.

דוגמא: הן ברוחני הן בגשמי.

נקודותיים:

באות לפני ציטוט הנאמר כלשונו, וכגון לפני פסוק, מדרש וכדו':

דוגמא: כמו שכתוב: (קהלת ח) "חכמת אדם תאיר פניו".

אמר לי: ההוא עיזבא - סמתי הוה,

פסיק,

בא לסמן הפסקה קלה בין החלקים השונים שבמשפט.

דוגמא: דלית לה מנרמה כלום, כי אם מה שמקבלת מחכמה;

או לפני פירוש דברים שונים ולפני חילוק כלשהוא.

דוגמא: שנים:

שניש בהם שבחו של מקום,

ושאלת צרכיו;

לפני ואחרי מילות הסבר, או הסגר, הבאים בתוך משפט.

דוגמא: כי על גם, היינו על דבר חידוש, מתמיהין.

אזי נעשה, כביכול, בחינת אשה,

בדרך כלל סימון הנקודותיים לא בא בזה אחר זה, במקרה הצורך בא לראשונה פסיק, ונקודותיים בציטוט השני.

דוגמא: וזה פירוש, אמר רב אשי: וכו'.

בין מילים מקבילות.

דוגמא: צדיק הדור, שהוא בחינת משה, מאור הגדול,

בחינת אקו"ה, בחינת כתר, בחינת כבוד, כנ"ל;

סימן שאלה?

בא להבעת שאלה תמיהה או קושיא.

דוגמא: ועל ידי מה זוכה לבחינות משפט?

נקודה ופסיק;

מסמנים הפסקה גדולה יותר מפסיק, אך פחותה מנקודה. בדרך כלל הבאנו אותם בין שני חלקי פסקה שיש ביניהם הקבלה מסוימת.

דוגמא: כי עכשיו בעזונותינו הרבים,

הן וחשיבות האמתי של ישראל נפל,

כי עכשיו עיקר החשיבות וההון הוא אצלם;

אבל על ידי התורה,

נתעלה ההון והחשיבות של ישראל וכו',

סימן קריאה!

בא להבעת התרגשות והתפעלות.

דוגמא: אשרי מי שזוכה להשיגם!

סימן תמיהה!?

בא להבעת תמיהה יתירה והשתוממות מרובה.

דוגמא: בהאיד אנפין ייעול קדם מלכא!?

קו מפריד -

בא לסמן הפרדה כלשהיא, פחותה מפסיק.

דוגמא: כי הלכנה - אין לה אור מעצמה.

מרכאות "

בין מרכאות בא פסוק.

דוגמא: וזה נקרא: "ה' אחד, ושמו אחד".

גרש '

בין שני גרשים בא ציטוט מדברי חז"ל.

דוגמא: וזהו בחינת 'צוציתא דגורא תוורא'.

מורה על השמטת מילה מובנת באותו המשפט.

דוגמא: וכשידע כל זאת -

נקרא ידיעה שלימה.

סוגריים הפוכות)

בא כשרביה"ק חיסר והשמיט מילים בעת העתקת

התורה (עי' סוף תורה נו)

מפריד בין שני חלקי המשפט, כשהשני בא להסביר את הראשון.

דוגמא: "אילת אהבים ויעלת חן" - שמעלה חן על לומדיה.

ז

כי מרחמם ינהגם

"וַיְהִי מִקֵּץ עֶשְׂרִים יָמִים,
וַיִּפְרָעָה זָוָלָם וְכוּ". (בראשית מא)

כי השם יתברך אמר לו: (שמות לב*)
"וְאַעֲשֶׂה לָּזֵוִי גְדוֹל",
וְהוּא לֹא הִשְׁגִּיחַ עַל זֶה כָּלֵל,
רַק אָמַר: "אִם תֵּשֶׂא זֹטָאתָם וְכוּ". (שם)

א. "כִּי מְרוֹזָמִם יִנְהָגֵם" (ישעיה מט)
היינו, מי שהוא רחמן –
הוא יכול להיות מנהיג.

כי הוא היה רחמן ומנהיג אמת,
והיה עוסק ביישובו של עולם,
שיהיה העולם מיושב מבני אדם.

וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות,
כי על רשעים, או על רוצחים וגזלנים –
אסור לרחם.

כי עיקר האדם הוא הדעת,
ומי שאין לו דעת –
אינו מן היישוב,

וכן, מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות –
אזי יוכל לרחם על תינוק של ארבעה ימים,
ליתן לו מאכל הצריך לגדול, ולא לקטן כזה,
כי קטן כזה צריך לווננו רק על ידי חלב דווקא.

ואינו מכונה בשם אדם כלל,
רק הוא בחינת חיה בדמות אדם;
ומשה רבינו, היה לו רחמנות,
והיה עוסק ביישוב העולם,
שיהיה העולם מיושב וממולא מבני אדם,
היינו בני דיעה, כנ"ל,
כי הוא פתח לנו אור הדעת,
כמו שכתוב: (דברים ד)

על כן צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות,
שלקטן כזה צריך לרחם, ליתן לו חלב דייקא,
ולגדול – מאכל הצריך לו,
וכן על כל אחר ואחד צריך לרחם במה שצריך לו.

"אֵתֶּה הָרֹאֶת לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים",
כי משה פתח את הדעת,
וגילה לנו כי יש אלקים שליט בארץ.

ב. וְרַחֲמָן כֵּזֶה, הוּא רַק מֹשֶׁה רַבִּינוּ,
כי הוא היה מנהיג ישראל,
והוא יהיה המנהיג לעתיד,

כי "מִיָּה שִׁיִּהְיֶה הוּא שִׁיִּהְיֶה וְכוּ", (קהלת א)

ג. כִּי עֵיקַר הָרַחֲמָנוּת הוּא:
בשישראל עם קדוש נופלין חס ושלום בעוונות
רחמנא לצלן.

כי משה רבינו היה לו רחמנות באמת על ישראל,
ומסר נפשו בשביל ישראל,
והשליך נפשו מנגד,
ולא היה חושש על עצמו כלל;

כי זהו הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות,
כי כל היסורים הקשים שבעולם –
אינם נחשבים כלל כנגד המיזאוי הכבד של עוונות ח"ו;

יב:

כי כשישראל נופלים בעוונות חם ושלום –
זהו משאוי כבוד מאד,
שאין אפשר לישא כלל המשאוי הכבוד הזה,
בבחינת "כמשא כבוד יכבדו ממנו" (תהלים לח*)

כי מי שיודע קדושת ישראל, מאין הם לקוחים,
ויודע רוחניות ודקות של ישראל –

הוא יודע, שישאל הם רחוקים לגמרי מעון,
ואין עון שייך להם, כלל כלל לא,
לפי גודל קדושתם משרשם, וגודל דקותם ורוחניותם.

ועל כן, כל היסורים שבעולם –
אינם נחשבים למשאוי, כנגד המשאוי הכבוד של עונות
חם ושלום, רחמנא לצלן.

ואפילו כשיש לאדם יסורים,
אם אין בהם עוונות –

אינם נחשבים ליסורים כלל;
וזה בחינת (שבת נח) 'אין יסורין בלא עון',

שכשאין בהם עון –
אינם יסורים כלל,

כי עיקר היסורים הם רק כשנופלים בעוונות חם ושלום.

וזהו עיקר הרחמנות,

לרחם על ישראל עם קדוש להוציאם מהמשאוי הכבוד
של עוונות,

ועל כן, משה רבינו עליו השלום,

בכל עת שנפלו ישראל באיזה עון –

היה מוסר נפשו עליהם, והתפלל בעדם,
בגון במרגלים וכיוצא;

כי ידע, שלפי קדושת ישראל ודקותם –
הם רחוקים מעון,

ואי אפשר להם לישא כלל המשא הכבוד של עון, כנ"ל.

ובאמת, מהיכן באים לעוונות חם ושלום?

הוא רק על ידי שאין לו דעת,

כי אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות;

(סוטה ג)

וזהו הרחמנות הגדול מן הכל,

שצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת,

בבחינת (תהלים מא) "אשרי משכיל אל דל",

כי 'אין עני אלא מן הדעת',

וצריכין לרחם עליו, להכניס בו דעת.

ד. ואפילו כשמגיע זמנו להסתלק,

והנשמה עולה, ומתדבקת במקום שעולה, בעולמות עליונים –
אין זה תכלית ושלמות,

שתהיה הנשמה רק דבוקה למעלה;

רק עיקר השלימות של הנשמה היא: שבעת שהיא למעלה –
תהיה למטה גם כן.

על כן, צריך שישאיר אחריו ברכה,

בן או תלמיד,

כדי שישאר דעתו למטה גם כן, בעת שנסתלק למעלה,

כמו שאמרו רבותינו ז"ל: (בבא בתרא קטז)

"אשר אין זכירות למו" –

חד אמר: כן,

וחד אמר: תלמיד,

כי התלמיד מקבל דעת הרב;

גם הבן, בוודאי אין מעלה כשנשאיר בן רשע חם ושלום,

והעיקר, להשאיר בן שיהיה בחינת תלמיד גם כן,

שיקבל ממנו שכלו ודעתו.

ולאידך מאן דאמר –

די בתלמיד לבד,

כי מאחר שעיקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם,

על כן די גם בתלמיד לבד,

כי זהו עיקר השלימות,

שישאר דעתו בעולם הזה גם בעת ההסתלקות,

כשהנשמה עולה למעלה.

כי מי שיודע קצת בידיעתו יתברך –

הוא יודע שעיקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך

הוא רק שאנחנו, מעולם הזה השפל –

נגדל ונקדש שמו יתברך,

וזהו עיקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך,
כמו שאומרים: 'ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר וכו';
כי השם יתברך יש לו שרפים וחיות ואופנים
ועולמות עליונים,
שהם עובדים אותו יתברך,
ואף על פי כן, עיקר התענוג והשעשוע שלו –
בשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה.

ועל בן צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד,
כדי שישאר דעתו למטה,
שיאיר בבני עולם הזה השפל;
כי כשנשאיר דעתו למטה, על ידי בן או תלמיד –
נחשב כאלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם.

○

וכל אדם יכול לקיים זאת,
להעמיד תלמידים;
כי כששנים מדברים יחד ביראת שמים –
אזי, כשאחד מאיר לחבירו באיזה דיבור,
נחשב חבירו אצלו בחינת תלמיד;
ולפעמים נעשה להיפך,
דהיינו, כשאחר כך הוא מקבל מחבירו איזה דיבור –
אזי נעשה הוא בבחינת תלמיד לגבי חבירו.

וצריך כל אדם לזהר להשתדל ולעסוק בזה,
כי "לא תהו בראה, לשבת יצרה"; (ישעיה מו)
כי צריך כל אחד לעסוק בישובו של עולם,
שיהיה העולם ממולא מבני אדם,
כמו שכתוב: (בראשית א) "ובלאו את הארץ",
כי זה עיקר ישוב העולם,
בשהעולם ממולא מבני אדם,
היינו, מבני דיעה,
כי מי שאין בו דעת אינו אדם כלל, כנ"ל.

[היינו, כמו שהאדם מצווה להעמיד בנים בעולם,
בשכיל קיום העולם –
כן הוא מצווה להכניס דעת ויראת שמים בבניו ובתלמידים,
כי זה עיקר המצוה שמצווה להעמיד תולדות לקיים העולם.

כי העיקר להעמיד תולדות ממין בני אדם דייקא,
ולא מין בהמות וחיות בדמות אדם;
על כן, כל זמן שאין מאיר הדעת בבני אדם,
ואינם יודעים ומרגישים אלקותו יתברך וממשלתו –
אינם בכלל בני אדם,
מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה',
שזה עיקר גדר האדם.

ועל בן נחשב העולם כהו ובהו,
ועל זה נאמר: "לא תהו בראה, לשבת יצרה";
כי צריכין ליישב את העולם,
שיהיה מיושב העולם מבני אדם דייקא,
דהיינו מבני דעה,
שיודעין את השם יתברך.

וזהו גם בן מצוות "ובלאו את הארץ",
שצריכין למלאות את הארץ בבני אדם;
היינו, שכל אדם מצווה שידבר עם חבירו ביראת שמים,
כדי להכניס דעת בחבירו,
שזה עיקר ישוב העולם,
שיהיה העולם מיושב מבני אדם,
היינו מבני דעה,
שיודעין את השם יתברך, כנ"ל.]

על כן, צריך כל אחד לעסוק בזה,
להכניס דעת ויראת שמים בחבירו,
שעל ידי זה, נעשה חבירו בחינת תלמיד אצלו,
ואזי, כשימלאו ימיו, ויגיע זמן הסתלקותו –
אזי יתלבש בזה הדיבור שהכניס בחבירו,
ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש, קיים בזה העולם;
כמו שכתוב: "אשר אין זולפות לבו",
חד אמר: בן,
וחד אמר: תלמיד,

נמצא, כשנשאיר בן או תלמיד אחריו –
אזי יש חליפות למו,
היינו, כי יש לו חליפין,
מאחר שנשאיר דעתו אחריו על ידי בן או תלמיד, כנ"ל.

כי עיקר הוא הדעת,

וכשנשאר הדעת אחריו, על ידי בן או תלמיד –
נחשב כאלו הוא ממש נשאר קיים בעולם.

וזה: "זולפות" –

ראשי תיבות:

"פ"י י'דבר ז'ז'כמות ו'הגות ל'בי ת'בונות", (תהלים מט)

כי עיקר הוא הדעת,

שהוא בחינת "פ"י י'דבר ז'ז'כמות ו'הגות ל'בי ת'בונות",
שזהו עיקר ההשארה וה"זולפות",
שנשאר מן האדם אחריו,

דהיינו, מה שהיה מדבר חכמה ותבונה עם חבירו,

והכנים בו דעת אמת ויראת שמים, כנ"ל;

ועל כן, "פ"י י'דבר ז'ז'כמות ו'הגות ל'בי ת'בונות" –

ראשי תיבות "זולפות",

כי זה עיקר ה"זולפות" וההשארה, כנ"ל.

ובאמת, בן ותלמיד –

הוא כולו חד,

כי הבן הוא גם בן תלמיד, כנ"ל;

וגם התלמיד הוא בחינת בן,

כמו שאמרו רבותינו ז"ל: (סנהדרין צט:)

'כל המלמד בן חבירו תורה –

כאלו עשאו',

כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד גם כן,

כי מקודם לא היה נקרא בשם אדם כלל,

מאחר שלא היה בו דעת,

ולא היה רק דמות אדם,

נמצא, שעל ידי שלמד עמו תורה, והכנים בו דעת –

על ידי זה נעשה אדם,

יג.

על כן נחשב 'כאלו עשאו' ממש,

על כן, גם התלמיד הוא בחינת בן.

ה. אמנם, מי שרוצה לדבר עם חבירו ביראת שמים,
כנ"ל –

הוא צריך שיהיה לו יראת שמים,

כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חבירו;

כמו שאמרו רבותינו ז"ל: (ברכות ו:)

'כל מי שיש בו יראת שמים –

דבריו נשמעין'.

וגם, כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו,

כי לפעמים מדבר אחד עם חבירו,

ותיכף ומיד עובר והולך הדיבור מלב חבירו,

ואינו מתקיים אצלו כלל,

על כן, צריך לזה יראת שמים;

כי מי 'שיראת חטאו קודמת לחכמתו –

חכמתו מתקיימת', (אבות פרק ג)

היינו, שיש קיום לדבריו אצל חבירו.

נמצא, מי שרוצה להכנים דעת בחבירו –

הוא צריך שיהיה לו יראת שמים,

כדי שיהיו דבריו נשמעין,

וכדי שיתקיימו דבריו.

וזהו: "אשר אין זולפות לבו,

ולא יראו אלקים", (תהלים נה)

היינו, כשאין נשאר דעתו אחריו על ידי בן או תלמיד,

שזה בחינת "זולפות", כנ"ל –

זה סימן ש"לא יראו אלקים";

כי על ידי יראה –

נשאר דעתו אחריו, כנ"ל.

◊ ו. ועל ידי זה שעוסקים לדבר אחד עם חבירו,

להכנים בו דעת ויראת שמים,

ולמעמד תלמידים, כנ"ל –

על ידי זה נכנסין אורות המקיפים,

דהיינו, שזוכה להבין ולדע מה שלא היה מבין וידע מתחלה.

כי מה שאדם מבין ומשיג בשכלו -

זה בחינת פנימי,

כי זה השכל נכנס לתוך שכלו;

אבל מה שאין יכול ליכנס לתוך שכלו,

דהיינו, מה שאי אפשר לו להבין -

זה בחינת מקיפים,

כי זה הדבר מקיף סביבות שכלו,

ואי אפשר לו להכניסו בפנים, בתוך שכלו,

כי אי אפשר לו להבין זאת,

מחמת שהוא בחינת מקיף אצלו.

וכשעוסק לדבר עם בני אדם,

ומכנים בהם דעתו,

נמצא, שנתרוקן מוחו מהשכל והדעת שהיה לו -

אז, על ידי זה נכנס השכל המקיף לפנים,

כי על ידי שנתרוקן שכלו, על ידי שהכנים דעתו בחבירו,

על ידי זה נכנס המקיף לפנים,

וזוכה להבין בחינת השכל המקיף,

דהיינו, שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחילה, כנ"ל.

○

ויש כמה בחינות במקיפים,

כי מה שמקיף לזה -

הוא בחינת פנימי אצל חבירו שהוא במדרגה למעלה ממנו,

וכן למעלה מעלה;

ויש שכל, שהוא בחינת מקיף לזה,

ואצל אחר, זה השכל הוא נמוך אפילו מבחינת פנימי,

מחמת שהוא במדרגה גבוה ממנו הרבה.

ועל ידי שמדבר אחד עם חבירו ביראת שמים

ומכנים בו דעתו -

על ידי זה נכנס מקיף שלו לפנים, כנ"ל;

וכן למעלה מעלה,

שכל אחד לפי בחינתו ומדרגתו -

נכנס מקיף שלו לפנים,

על ידי שמדבר עם חבירו ותלמידו,

ומכנים בו דעתו, כנ"ל.

וזהו: (דברים ל) "כי קרוב אליך הדבר מאוד,

בפיך ובלבבך לעשותו",

"כי קרוב אליך הדבר מאוד" -

היינו, לקרב אליך הדבר שהוא בבחינת "מאוד",

בחינת מקיפים,

שהם נעלמים ורחוקים מאד מן האדם,

ולקרבם אליך, להכניסם בפנים -

זה תלוי "בפיך ובלבבך לעשותו";

"בפיך ובלבבך" -

זה בחינת "פי ידבר זכמות והגות לבי תבונות",

היינו, שיגלה חכמתו ותבונתו לתלמידיו, כנ"ל;

וזהו: "לעשותו" -

בחינת 'כאלו עשאו' הנ"ל;

ועל ידי זה, יוכל להכניס ולקרב המקיפים,

שהם בחינת "מאד",

להכניסם לפנים, כנ"ל.

ולמעלה מן הכל -

הם המקיפים העליונים של חכם הדור,

שהוא הרבי שבדור;

שעל ידי שזה הרבי והחכם שבדור,

עוסק לדבר עם תלמידיו,

ומכנים בהם דעתו -

על ידי זה נכנסים המקיפים שלו לפנים.

והמקיפים שלו -

הם בחינת אריכות ימים ושנים;

כי המקיפים שלו הם בחינת עולם הבא,

שהוא 'יום שכולו ארוך',

כי שם, הוא למעלה מהזמן,

כי כל הזמן, של כל העולם הזה כולו,

מה שהיה ומה שיהיה -

הוא כולו אין ואפס נגד יום אחד, ואפילו נגד רגע אחת

של עולם הבא, שהוא 'יום שכולו ארוך',

ושם אין שום זמן,

כי הוא בחינת למעלה מהזמן;

רק סדר הזמנים שיש שם –

הם בחינת השגות של המקיפים,

שיש מקיפים שהם בחינת ימים,

ויש מקיפים שהם בחינת שנים,

בחינת "תקופות הימים", (שמואל א א)

"תקופות השנים", (שמות לד* ודברי הימים ב כד*)

ואלו המקיפים שיש שם –

הם בחינת סדר הזמנים שם.

והשגות מקיפים הללו –

זה עיקר התענוג והשעשוע של עולם הבא,

אשרי מי שזוכה להשיגם!

וזה בחינת תכלית הידיעה,

כי 'תכלית הידיעה – אשר לא נדע';

כי השגות אלו המקיפים,

שהם בחינת שעשוע עולם הבא –

זה בחינת (תהלים לא) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך",

כי הם הם רב טוב, הצפון וטמון וסתום מעין כל.

וזהו: "מה רב טובך" –

"מה" דייקא,

כי הם בחינת "מה",

בחינת 'מה חמית מה פשפשת',

בחינת 'תכלית הידיעה – אשר לא נדע'.

וזה בחינת שפע הכתר,

כי כתר הוא בחינת מקיף,

כמו שכתוב: (שופטים כ) "כתרו את בנימין וכו'".

ז. וזה החכם שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל,

בחינת שפע הכתר –

הוא צריך שיהיה לו בחינת "כל",

בחינת (דברי הימים א כט) "כי כל בשמים ובארץ",

ותרגומו: 'דאחיד בשמיא וארעא';

היינו, שיהיה אוהו ומקיים שני העולמות,

עולם העליון ועולם התחתון,

שהם בחינת "שמים" ו"ארץ".

פי הצדיק והחכם הנ"ל –

הוא צריך שיהיה אוהו בשניהם,

לקיים את כל אחד ואחד בבחינתו;

כי יש דרי מעלה, ויש דרי מטה,

דהיינו, עולם העליון, ועולם התחתון,

בחינת "שמים" ו"ארץ";

וצריך הצדיק להראות לדרי מעלה –

שאינם יודעים כלל בידעתו ותברך,

שזה בחינת השגה של "מה",

בחינת 'מה חמית מה פשפשת',

בחינת 'איה מקום כבודו'.

ולפיכך, צריך להראות לדרי מטה –

שאדרבא, "מלא כל הארץ כבודו";

כי יש שוכני עפר,

שהם בני אדם המונחים במדריגה התחתונה,

ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו ותברך,

וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם,

בבחינת (ישעיה כו) "הקיצו ורגצו שוכני עפר",

ולגלות להם שה' עמם,

והם סמוכים אליו ותברך,

כי "מלא כל הארץ כבודו",

ולחזקם ולעוררם, שלא יהיו מייאשין עצמן חס ושלום,

כי עדיין הם אצל השם ותברך, וקרוכים אליו,

כי "מלא כל הארץ כבודו".

וזה בחינת "כל" שיש להצדיק,

בחינת "כי כל בשמים ובארץ", 'דאחיד בשמיא וארעא',

היינו, שהוא אוהו ומקיים שני העולמות:

עולם העליון –

הוא אוהו ומקיים בבחינת "מה",

בחינת 'איה מקום כבודו';

ועולם התחתון –

הוא מקיים בבחינת "מלא כל הארץ כבודו".

(ועיין לקמן, (סימן סח)

שם מבוואר גם כן ענין זה בביאור יותר קצת.

והכלל: שהצדיק, עיקר שלימותו –

בשיש לו שני הבחינות הנ"ל,

דהיינו, שידע איך לדבר וללמוד ולהאיר בכל אחד ואחד,

בדרי מעלה ודרי מטה,

בעליונים ובתחתונים,

"בשמים ובארץ",

שהם בחינת גדולים וקטנים.

היינו, שלהגדולים במעלה, בני עליה,

בחינת דרי מעלה –

צריך שיהיה כח להצדיק להראות להם ולגלות להם,

שעדיין אינם יודעים כלל מהשם יתברך,

בחינת 'מה חמית מה פשפשתי' וכו';

וזה הלימוד וההשגה –

הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה,

שהם בחינת דרי מעלה.

ולהיפך, יש בני אדם שמונחים במדרגה התחתונה מאד,

עד שהיו מייאשין את עצמן לגמרי חס ושלום,

כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהשם יתברך,

וכבר אבד נצחם ותוחלתם מה' –

צריך הצדיק שיהיו לו כח לעוררם ולהקיצם,

שלא יהיו מייאשין עצמן בשום אופן בעולם,

יהיה איך שיהיה,

ולהראות להם ולהאיר בהם:

כי עדיין ה' עמם ואצלם, וקרוב להם;

ואפילו בתוך הארץ ממש,

אפילו אם נפל לשאול תחתיות חס ושלום –

אף על פי כן, שם דייקא נמצא כבודו יתברך,

כי "מלא כל הארץ כבודו";

וזה בחינת "כל", שיש להצדיק וכו', כנ"ל.)

ח. גם זה החכם הדור הנ"ל –

צריך לידע איזה מקיפים שהוא צריך להמשיכם,

ואיזה מקיפים שאין צריך להמשיכם.

ובשכיל זה יש דברים שאין ראויים לגלותם בפני התלמידים,

כי אם יגלה אותן הדברים –

יכנסו מקיפים אחרים בתוך שכלו, כנ"ל,

ולפעמים, אין צריך לקבל אלו המקיפים.

כמו למשל, כשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת,

ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא,

ואותו הקשיא –

היה בתחילה בבחינת מקיף אצלו,

כי לא ידע ממנה בתחילה;

ותיכף כשנופל בשכלו זאת הקשיא,

הוא אומרה בפני תלמידו,

ובתוך כך, כשמסביר לו הקשיא –

נופל בשכלו תירוץ על הקשיא,

נמצא, שחוזר ומשיג מקיף אחר, שהוא תירוץ על הקשיא,

ואזי אומר גם התירוץ בפני התלמיד.

אך כשמגלה גם התירוץ בפני התלמיד –

אזי נכנס בו עוד מקיף אחר,

ואז, על ידי זה השכל שבא עליו עתה,

הדרא קושיא לדוכתא,

ואדרבא, עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה.

נמצא, שעל ידי שגילה התירוץ בפני התלמיד,

שעל ידי זה נכנס בו מקיף אחר,

דהיינו שכל חדש –

על ידי זה חזרה הקשיא למקומה ביתר עוז,

כי עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה.

כמו כן יש בהשגות,

שיש דברים שאסור לגלותם,

כי אם יגלה זה התירוץ בפני התלמיד –

יכנס בו מקיף חדש,

שעל ידו יהיה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה,

עד שיוכל ליכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן,

שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם,

כי הם למעלה מהזמן.

כי כל מה שהוא מוגלה איזה שכל, קשיא או תירוץ -

נכנס בו שכל חדש,

שהוא בחינת מקיף, כנ"ל;

על כן, אם לא יהיה נזהר בדבריו,

לדקדק איזה דבר לגלות,

ואיזהו דבר שלא לגלות -

על ידי זה יהיה נכנס בקשיות ותרוצים

שאין הזמן מספיק לבארם,

כי הם בחינת מקיפים שהם למעלה מהזמן, כנ"ל.

על כן, מוכרח החכם לעשות סייג לדבריו,

לדקדק ולזהר מה לגלות, ומה שלא לגלות,

באופן שלא ישיג רק אותן המקיפים שצריך להשיג,

ולא יבוא להשיג מקיפים שאין צריך להשיג.

וזה בחינות מה שאמרו רבותינו ז"ל: (מנחות כט:)

'כשעלה משה למרום -

מצאו להקדוש ברוך הוא שהיה קושר בתרים לאותיות;

אמר לו: רבוננו של עולם!

מי מעבב על ידך?

אמר לו: עתיד אחד לעמוד, ועקיבא בן יוסף שמו,

שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות;

אמר לו: רבוננו של עולם,

ראוי שתנתן תורה על ידו!

אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה.

ולכאורה קשה:

מה אמר לו השם יתברך: 'שתוק וכו',

הלא כבר אמר הקשיא?

ומה זו שתיקה, מאחר שכבר הקשה מה שהקשה?

אך תיכף כשאמר משה הקשיא -

נפל בשכלו תירוץ על הקשיא,

אך אם היה אומר את התירוץ -

היה נכנס בו מקיף אחר,

והיה בא על קשיא יותר חזקה ורחבה מבתחילה;

על כן אמר לו השם יתברך:

'שתוק', על התירוץ,

היינו, שישתוק, ולא יגלה את התירוץ,

כדי שלא יבא על קשיא יותר חזקה מבתחילה.

וזהו: 'כך עלה במחשבה' -

היינו, שתיכף כשמגלין את השכל הפנימי -

אזי עולה במחשבה שכל אחר חדש,

כי נכנס מקיף אחר לפנים,

ועל כן צריכין לשתוק,

כדי שלא יבא למקיפים שאין צריכין להשיגם, כנ"ל,

וזהו: 'שתוק, כך עלה במחשבה', ○ כנ"ל.

○ (משה היה למעלה מן המחשבה,

לכך היה יודע את התירוץ,

כי השיג בחינת סתרי {פתרי} אותיות;

והדברים סתומים, כי לא ביאר היטב ענין זה.)

וזה פירושו: 'היו מתונים בדין,

והעמידו תלמידים הרבה,

ועשו סיג לתורה'. (אבות פרק א)

'היו מתונים בדין' -

זה בחינת שצריך החכם הנ"ל להיות לו מתנינות,

לידע איך לדבר עם כל אחד ואחד,

שלפני בחינת דרי מעלה -

יגלה להם ההשגה של "מה",

בחינת 'מה חמית וכו';

ולפני דרי מטה -

יגלה ההשגה של "מלא כל הארץ כבודו".

וזה בחינת 'דין' -

בחינת משפט,

בחינת (תהלים עה) "כי אלקים עוֹפֹט, זה ישפיל וזה ירים",

שהגבוהים –

הוא צריך להשפיל,

להראות להם שאינם יודעים כלל בידיעתו יתברך;

והקטנים, בחינת "שוכני עפר" –

צריך להרים,

לעוררם ולהקיצם, שלא יתיאשו,

כי "מלא כל הארץ כבודו", כנ"ל.

וזה: 'והעמידו תלמידים הרבה' –

כי בשזוכה להשגה כזו,

להאיר בגדולים וקטנים וכו', כנ"ל –

בנודאי יעמיד תלמידים הרבה,

כי כולם צריכים אליו,

כי יש לו כח ללמוד עם כולם, כנ"ל.

וזהו: 'ועשו סייג לתורה' –

בחינת (אבות פרק ג) 'סייג לחכמה – שתיקה',

כי צריך לעשות סייג לדבריו, לשתוק לפעמים,

בחינת 'שתוק, כך עלה במחשבה', כנ"ל;

כי על ידי שזוכה להעמיד תלמידים הרבה –

על ידי זה הוא זוכה להשיג את המקיפים,

דהיינו, שמשיג ומבין מה שלא היה יכול להשיג מתחילה;

על כן, הוא צריך לעשות סייג לדבריו,

ולשתוק לפעמים,

כדי שלא יכנוס במקיפים שהם למעלה מהזמן,

שאין הזמן מספיק לכאר הקשיות והתירוצים שיש שם,

כנ"ל.

ח. ואלו השני בחינות של דרי מעלה ודרי מטה,

דהיינו, השגה של בחינת "מה",

והשגה של בחינת "מלא כל הארץ כבודו" –

הם בחינת השגה של בחינת כן,

והשגה של בחינת תלמיד.

כי אף על פי שבין ותלמיד כולו חר, כנ"ל,

כי הבין הוא גם בין תלמיד, כנ"ל,

והתלמיד הוא גם בין בחינת כן,

כי נחשב 'כאלו עשאו', כנ"ל –

אף על פי כן, יש הפרש בין בין לתלמיד,

כי הבין שהוא תלמיד –

הוא במעלה יתירה מתלמיד לבד,

כי הבין, הוא כולו נמשך מן האב,

מראשו עד רגלו,

ואין בו שום שיעור שאינה נמשכת ממוח האב;

על כן, בחינת ההשגה של הבין –

גדולה יותר במעלה מהשגה של בחינת התלמוד {התלמיד}.

וזהו בחינת החילוק שבין נבואת משה רבינו לשאר נביאים,

כי משה ראה ב'אספקלריא המאירה',

והם ראו ב'אספקלריא שאינה מאירה', (יבמות כט:)

◊ וזהו בחינת החילוק שבין השגת דרי מעלה,

להשגת דרי מטה,

שהם בחינת כן ותלמוד {ותלמיד}.

כי משה –

השיג בחינת (שמות לג) "כי לא יראני האדם וחי",

זה בחינת ההשגה של "מה",

בחינת 'מה חמית וכו',

וזהו ההשגה של דרי מעלה,

בחינת כן.

וישעיה,

שהיה במדרגה קטנה ממושה –

אמר: (ישעיה ו) "וארא את ה'",

זה בחינת השגה של דרי מטה,

בחינת תלמיד,

בחינת "מלא כל הארץ כבודו";

כי אף על פי שידע ישעיה, שיש השגה של בחינת "מה" –

אף על פי כן, אמר לפי מדרגתו,

שהוא היה בבחינת ההשגה של "מלא כל הארץ כבודו",

בחינת "וארא את ה'".

נמצא, שבן ותלמיד –

הם בחינות דרי מעלה ודרי מטה.

היינו ההשגה של "מה",

בחינת 'מה חמית מה פשפש'.

בחינת 'איה מקום כבודו',

בחינת "כי לא יראני האדם" –

זה בחינת השגת הבן,

השגת דרי מעלה;

והשגה של "מלא כל הארץ כבודו",

בחינת "ואראה את ה'" –

זה בחינת השגת התלמיד,

השגת דרי מטה.

כי הבן, שהוא נמשך כולו ממוח האב –

על בן זוכה להשגת אביו ממש, שהוא בחינת "מה",

שהוא ההשגה של הרבי והחכם שבדור, כנ"ל;

אבל התלמיד –

אין מקבל רק בחינת ההשגה של דרי מטה,

שהוא בחינת "מלא כל הארץ כבודו" וכו', כנ"ל.

ז. וצריך לכלול העולמות,

עליון בתחתון ותחתון בעליון,

שיהיה הבן – כלול מבחינת תלמיד,

וכן התלמיד – יהיה כלול מבחינת בן;

כדי שיהיה להם יראה.

כי הבן,

שהוא בבחינת ההשגה של "מה",

בחינת 'מה חמית וכו' –

ואם בן, לא יהיה לו יראה כלל,

מאחר שאינו רואה כלל כבודו יתברך?

ועל בן, צריך שיהיה הבן כלול מבחינת תלמיד,

להראות לבחינת בן גם בן קצת מההשגה

של בחינת התלמיד,

דהיינו, בחינת "מלא כל הארץ כבודו",

כדי שיהיה לו יראה.

וכן התלמיד,

שהשגתו בחינת "מלא כל הארץ כבודו" –

ואם בן, יוכל להתבטל במציאות?

ועל בן, צריך להראות לו קצת מההשגה של בחינת הבן,

דהיינו בחינת "מה",

כדי שלא יתבטל במציאות,

ויהיה לו יראה.

י. ועל ידי כלליות בן ותלמיד,

על ידי זה, מי שהוא איש חיל,

ואינו החיפך (שקורין רוע מזל, שלימו"ל) –

הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת הרצון,

דהיינו, שיאיר לו הרצון בעת האכילה,

וישתוקק ויכסוף מאד אליו יתברך ברצון מופלג,

כלי שום ידיעה,

שלא ידע כלל מה הוא רוצה.

וזה בחינת (תהלים קמה) "ואתה נותן להם את אכלם בעתו",

"בעתו" –

זה בחינת הארת הרצון הנ"ל,

בחינת (במדבר כג) "בעת יאמר ליעקב ולישראל

מה פעל אל",

כמו שאמרו רבותינו ז"ל: (ירושלמי שבת פרק ב)

'עתידין צדיקים שיהיה מחיצתן לפנים ממלאכי השרת',

מחיצה, זה בחינת מקיפים,

שהם המחיצה של השכל,

ולעתיד, יהיו מחיצות, המקיפים, של הצדיקים –

למעלה ממקיפים של מלאכי השרת,

ואז יהיה השגתם בחינת "מה",

בחינת "מה פעל אל";

וזאת ההארה של בחינת "מה" –

היא בחינת הארת הרצון,

שהוא למעלה מן הכל.

והיא מתגלה בעת האכילה,

בבחינת "ואתה נותן להם את אכלם בעתו",

"בְּעֵתוֹ" דִּי יִקָּא,

בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן,

שֶׁהוּא בְּחִינַת "מֵדָה",

בְּחִינַת "פְּעֻת יֶאֱמֹר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מֵדָה וְכוּ",

בְּחִינַת מְקִיפִים הֵנ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת "מֵדָה",

שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן, כֵּן"ל.

○

וְכֵן שְׁמִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הָרָצוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה דְּוֹקָא –

דַּע, כִּי מִי שְׁרוּצָה לְחַגֹּר מִתְנִי לְהִיּוֹת מְפָרָג, –

לִיתֵן פְּרָנְסָה לְהַתְלוּיִים בּוֹ –

הוּא צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ אִישׁ חֵיל,

וְלֹא יִהְיֶה הַהִיפָּךְ, שְׁקוֹרִין (רוע מזל, שְׁלִימָה"ל);

כִּי צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ לֹא קָצַת מִמְשָׁלָה,

כִּי כָל הַפְּרָנְסָה נִמְשָׁךְ מִהַמְלָכוֹת,

כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִלָּד: (דניאל ד)

"אֵילָנָא דִּי זִוְיָת דִּי רַבָּה וְתַקָּף וְכוּ, וּמִזְוֹן לְכָלֵּא בֵּיתָה,

אֲנֵתָה הוּא מְלָכָא";

וְעַל כֵּן, מִי שְׁרוּצָה לְקַבֵּל פְּרָנְסָה –

צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ לֹא קָצַת מִמְשָׁלָה,

כִּדִּי שִׁיחֶיהָ לֹא אֵיזָה שְׁיִיכוּת עִם הַמְלָכוֹת.

וְזֶה בְּחִינַת (רוח ב) "לֵעֵת הָאֲכֹל גְּשֵׁי הָלֶם",

"אֵין "הָלֶם" אֵלָא מְלָכוֹת", (ובחיים קב)

כִּי צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ לֹא מִמְשָׁלָה, בְּחִינַת מְלָכוֹת,

"לֵעֵת הָאֲכֹל",

כִּי עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה, כֵּן"ל.

וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהַבַּעַל חוֹגֵר מִתְנִי נִגְדֵּי אִשְׁתּוֹ,

וּמִחֲזִיב עֲצָמוֹ לְפָרְנְסָה,

כִּמוֹ שֶׁכּוֹתֵב בְּפִתְּוֹבָה:

'וְאֵנָּה אֶפְלַח וְאִיקִיר וְאִיזוֹן וְכוּ' –

אִזּוֹ נִתְּנִים לֹא קָצַת מִמְשָׁלָה,

כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (בראשית ג) "וְהָיָה יְמִשְׁכֹּל בְּךָ",

כִּי עַל יְדֵי הַמְשָׁלָה,

הוּא יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַפְּרָנְסָה, כֵּן"ל.

וְכֵן כָּל הַשָּׂרִים,

כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִיתֵן פְּרָנְסָה יוֹתֵר,

לְאֲנָשִׁים רַבִּים הַתְלוּיִים בּוֹ –

הוּא צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ לֹא יוֹתֵר מִמְשָׁלָה,

כִּדִּי שִׁיכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַפְּרָנְסָה עַל יְדֵי הַמְלָכוֹת, כֵּן"ל.

וְהַמְלָכוֹת –

מְקַבֵּל הַפְּרָנְסָה מִן בְּחִינַת הַיָּדִים שֵׁישׁ בָּיִם הַחֲכָמָה;

דְּהֵינּוּ, הָרַמְזִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת יָדִים,

כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (משלי א) "נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב",

וּפִירֵשׁ רַש"י דְּהֵינּוּ רַמְזִים,

כִּי כְּשֶׁהַחֲכָם מִגְלָה חֲכָמָתוֹ,

לְפָעַמִּים אוֹמֵר אֵיזָה דִּיבּוּר שְׁמַרְמֹז בּוֹ רַמְזִים לְתַלְמִידָיו,

דְּהֵינּוּ מָה שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּפִיּוֹ בְּפִירוּשׁ,

רַק עַל יְדֵי הָרַמְזִים שֵׁישׁ בְּהַדִּיבּוּר,

הֵם מְבִינִים כְּוִנָּתוֹ;

וְאֵלּוֹ הָרַמְזִים –

הֵם בְּחִינַת יָדִים,

בְּחִינַת "נָטִיתִי יָדִי", כֵּן"ל;

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַיָּדִים שֵׁישׁ בָּיִם הַחֲכָמָה,

בְּבְּחִינַת (תהלים קד) "זֶה הָיִם גָּדוֹל וְרוּחַב יָדָיִם".

וּמֵאלוֹ הַיָּדִים מְקַבֵּל בְּחִינַת הַמְלָכוֹת אֶת הַפְּרָנְסָה,

בְּבְּחִינַת (שם קמה) "פּוֹתֵחוֹ אֶת יָדָיָהּ,

וּבִמְשָׁבִיעַ לְכָל זֵי רָצוֹן";

הֵינּוּ, שֶׁהַפְּרָנְסָה נִמְשָׁכֶת מִבְּחִינַת הַיָּדִים הֵנ"ל.

וְזֶהוּ: "וּבִמְשָׁבִיעַ לְכָל זֵי רָצוֹן" –

בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן,

שְׁמִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַפְּרָנְסָה, כֵּן"ל,

בְּבְּחִינַת "וְאֵתָה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ", כֵּן"ל;

כִּי מִחֲמַת שֶׁהַמְלָכוֹת מְקַבֵּל הַפְּרָנְסָה מִיָּדָיִם אֵלּוֹ

שֵׁישׁ בָּיִם הַחֲכָמָה –

עַל כֵּן מִתְגַּלָּה שֵׁם בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה וְהַפְּרָנְסָה הָאֶרֶת הַמְקִיפִים,

שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן, כֵּן"ל,

כִּי הַמְקִיפִים מְאִירִים בָּיִם הַחֲכָמָה שְׁמִתְגַּלָּה הַחֲכָם, כֵּן"ל.

וזה בחינת "זה הים גדול ורוזב ידים וכו',
לוינתן זה יצרת לשזוק בו",
לוינתן" –

זה בחינת מלכות,

כמו נשכתוב: (ישעיה כו*)

"לוינתן נזוש בריוז, לוינתן נזוש עקלתון",
ופירש רש"י: מלכות.

◊ וזהו: "לשזוק בו" –

בחינת 'שחקים, ששם שוחקין מן', (חגיגה יב):
דהיינו פרנסה.

היינו, שהמלכות, בחינת "לוינתן" –

מקבל הפרנסה מן הידים שיש בים החכמה,

שזהו בחינת "זה הים גדול ורוזב ידים", כנ"ל;

וכשמגיע הפרנסה להמלכות –

שם היא נשחקת ונכתשת,

ליתן לכל אחד ואחד חלק פרנסה כפי מה שראוי לו,

וזהו: "לשזוק בו",

בחינת 'שחקים, ששם שוחקין מן'.

כי הפרנסה, שהיא בחינת מן –

נשחקת ונכתשת אצל בחינת המלכות, שהוא בחינת "לוינתן",

שמקבל הפרנסה מבחינת "זה הים גדול ורוזב ידים",

היינו, מן הידים שיש בים החכמה,

שהם בחינת רמזים, כנ"ל.

וזהו: "כולם אליה ישברון לתת אכלם בעתו",

כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה,

והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונות של כל באי עולם,

מה שכולם מצפין ומסתכלין על פרנסה,

ועם אלו הבטחונות –

עולה המלכות, ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל;

וזהו: "כולם אליה ישברון",

היינו, על ידי הבטחונות הנ"ל,

שכולם ישברון אליו,

ומצפין ומסתכלין על פרנסה –

על ידי זה נמשך הפרנסה על ידי המלכות, כנ"ל.

וזהו: "לתת אכלם בעתו" –

"בעתו" דייקא,

בחינת הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה,

שהוא בחינת "בעת יאמר ליעקב ולישראל

מה פעל אל",

בחינת "ואתה נותן להם את אכלם בעתו",

בחינת "פונתו את ידיה ומשביע לכל זרי רצון", כנ"ל.

יד:

וזהו: "כי ימינה ורועה ואור פניה כי רציתם", (תהלים מר)

"ימינה ורועה" –

זה בחינת הידים הנ"ל,

שבהם מתגלה הארת המקיפים,

שהוא בחינת הארת רצון, כנ"ל.

וזהו: "ואור פניה כי רציתם" –

כי המקיפים הם אור הפנים;

וזה: "כי רציתם" –

כי הם בחינת הארת הרצון, כנ"ל.

וזהו: "אשריה ארץ שמלכה בן זורין,

ושרפה בעת יאכלו", (קהלת י*)

חירות, זה בחינת יובל,

שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד,

כי יובל הוא אותיות: "י' כל ב' צ' י' ל' ימודי י' י", (ישעיה נד)

דהיינו כלליות בן ותלמיד,

כי "צ' י' י", זה בן,

"לימודי ה'", הם תלמידים;

ומכלליות בן ותלמיד,

שהוא בחינת יובל, בחינת חירות –

משם מקבל המלכות הפרנסה, כנ"ל.

וזהו: "אשריה ארץ שמלכה בן זורין",

שמלכות מקבל הפרנסה מבחינת חירות,

בחינת יובל וכו', כנ"ל.

וזהו: "וְשָׂרִיף בָּעֵת יֹאכְלוּ" –

"בָּעֵת", זה בחינת התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה, בחינת "בָּעֵת יֹאכְלוּ וְכוּ", כנ"ל.

וזה בחינת (תענית ה'): "אֵין מְסִיחִין בְּסְעוּדָה",

כי אז, בשעת סעודה –

מאיר הארת הרצון,

שהוא בחינת הארת המקיפים,

שהם בחינת שתיקה,

בחינת "שתוק, כך עלה במחשבה", כנ"ל.

יא. וזה בחינת חנוכה.

כי ענין חנוכה –

דע, כי כל אחד ואחד,

בפי מה שזוכה לפעול בקשתו ביום הכפורים,

דהיינו בקשת "סלוח נא" –

כן יש לו חנוכה.

כי על ידי "סלוח נא" –

נעשה חנוכה;

כי משה רבינו ביקש: "סלוח נא לעון העם הזה",

על חטא המרגלים,

ועל ידי חטא המרגלים –

גרמו חורבן בית המקדש,

כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תענית כט) שהשם יתברך אמר להם:

"אתם בכיתם בכיה של חנם –

אני אקבע לכם בכיה לדורות",

כי אותו הלילה ליל תשעה באב היה,

שבו נחרב הבית המקדש;

ומשה רבינו ביקש על זה: "סלוח נא",

כי בזה החטא והפגם תלוים כל העוונות,

כי על ידי זה הפגם נחרב הבית המקדש.

ובזמן שבית המקדש היה קיים –

היינו נקיים מעוונות,

כמו שכתוב: (ישעיה א) "צִדִּיק יִלֵּין בֹּהַ",

ופירש רש"י כי 'תמיד של שחר –

היה מכפר על עבירות של לילה,

ותמיד של בין הערבים –

היה מכפר על עבירות של יום;

כי ישראל עם קדוש,

לפי גודל רוחניותם ודקותם –

אין יכולין לישא עליהם המשא של עון אפילו יום אחד,

על כן אנו צריכין את הבית המקדש שיכפר עלינו בכל יום.

ומעת אשר חרב בית מקדשינו –

אין אנו יכולים לנקות עצמינו מן העוונות,

כי אין מי שיכפר בעדינו;

ומשה רבינו עליו השלום, שידע כל זאת –

על כן מסר נפשו על ישראל,

וביקש: "סלוח נא לעון העם הזה וכו'",

כי ידע שבוזה החטא תלוי חורבן הבית,

שהוא כולל כל החטאים, כנ"ל;

ובשזכה לפעול בקשתו –

מזה נעשה בחינת חנופת הבית, בחינת חנוכה,

היפך חורבן הבית.

וכן כל אחד,

בפי מה שזוכה לפעול בקשת "סלוח נא" ביום הכפורים,

שעל ידי זה נתתקן פגם חורבן הבית –

כמו כן נעשה בחינת חנופת הבית,

בחינת חנוכה.

נמצא, שחנוכה נעשה על ידי "סלוח נא", כנ"ל,

ועל כן רמז משה רבינו עליו השלום צירוף חנוכה,

בפסוק: "סלוח נא".

כי "סלוח נא לעון העם הזה כ'גודל זו' סדר

ו'כאשר ז'שיאתה וכו' –

הוא ראשי תיבות חנוכה,

כי חנוכה נעשה על ידי "סלוח נא וכו'", כנ"ל.

וכן כל הבחינות הנ"ל –

כולם כלולים בבית המקדש;

כי בית המקדש כלול מבחינות בן ותלמיד,

כי אמרו רבותינו ז"ל: (תענית יו)

'למה נקרא שמו: "הר המוריה"?

שממנו הוראה יוצאה לישראל,

זה בחינת תלמיד;

גם אמרו רבותינו ז"ל: (מדרש שיה"ש)

למה נקרא שמו "זרר המטות"?

שעל ידו פרים ורבים ישראל,

זה בחינת בן.

ועל בן בית המקדש במקום הגורן, (שמואל ב כד)

זה בחינת פרנסה, שנמשך על ידי כלליות בן ותלמיד, כנ"ל;

וזה בחינת לחם הפנים שהיה בבית המקדש,

זה בחינת האכילה והפרנסה,

שנמשך על ידי כלליות בן ותלמיד,

שבו נתגלה אורות המקיפים,

שהם בחינת אור הפנים, כנ"ל;

כי אור הפנים זה בחינת ש"ע נהורין, כידוע,

וש"ע הוא שתי פעמים הקף, כמובא.

וזה בחינת (תהלים קד) "להצהיל פנים משבון,

ולחם לבב אנוש יסעד",

היינו, שבתוך האכילה -

מתגלה הארת המקיפים,

שהוא בחינת אור הפנים,

בחינת "להצהיל פנים משבון, ולחם לבב".

טו.

ועל בן מצות חנופה בשמן,

כי חנופה הוא בחינת חנופת הבית,

שעל ידי זה נמשך פרנסה,

ונתגלה אור הפנים,

שהוא בחינת לחם הפנים,

בחינות "להצהיל פנים משבון, ולחם לבב", כנ"ל.

וזה בחינות (במדבר ו) "יאר ה' פניו אליך ויזונך",

"ויזונך" -

זה בחינות חנופה,

שעל ידו נתגלה אור הפנים,

בחינת "יאר ה' פניו וכו'", כנ"ל.

ומשה רבינו זכה לסוד חנופה,

על ידי שמסר נפשו בשביל ישראל,

ונתן לבו עליהם להסתכל בצרתם,

כי הוא היה רחמן ומנהיג אמיתי כנ"ל;

ועיקר צרת ישראל -

הוא המשא של עוונות חם ושלום, כנ"ל,

ועל בן ביקש עליהם: "סלח נא", כנ"ל,

ועל ידי זה נעשה בחינת חנופה,

בחינת חנופת הבית,

שבו תלוי תיקון כל הבחינות הנ"ל, כנ"ל.

וזהו: חנופה - חנו כה, היינו כ"ה בכסליו,

בסליו הוא אותיות:

"ו' ירא י' כ' ס' ר' ל' ראות", (שמות ג)

כי משה רבינו נתן לבו להסתכל בצרתן של ישראל;

וזהו: "כי סר לראות",

לשון: "סר ונעף"; (מלכים א כא)

ועיקר צרתן, הוא המשא של עוונות חם ושלום, כנ"ל.

והשם יתברך, בשראה שהוא נותן לבו על זה -

קראו אליו, ויאמר: "משה משה,

ו' יאמר: ה'נני" -

"ה'נני" לכהונה, "ה'נני" למלכות,

כמו שדרשו רבותינו ז"ל. (מדרש רבה שמות פרשה ב)

"ה'נני" לכהונה' -

זה בחינת חנופת הבית,

כי משה שימש בשבעת ימי המילואים,

כמו שכתוב: (תהלים צט) "משה ואהרן בכהניו"; (יבחים קב)

גם, בהן הוא בחינת כלליות בן ותלמיד,

כי בכהן נאמר: (ויקרא י) "להורות את בני ישראל",

"להורות" - לשון הוראה,

זה בחינת תלמיד;

גם "להורות" - לשון הריון,

בחינת בן.

"הַנֶּזֶי" לַמַּלְכוּת -

זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הַנֶּ"ל,

שֶׁעַל יָדוֹ נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה,

שֶׁבּוֹ נִתְגַּלָּה אֹר הַפְּנִים, כֵּן"ל.

וְזֶה בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית ד') "וּמַלְכִי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלָם

הוֹצִיא לְזֶמֶן וַיֵּן,

וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן,"

"מַלְכִי צֶדֶק מֶלֶךְ שְׁלָם" -

זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת.

"הוֹצִיא לְזֶמֶן וַיֵּן" -

הֵינּוּ בְּחִינַת פְּרָנְסָה,

שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל יַד הַמַּלְכוּת כֵּן"ל.

"וְהוּא כֹהֵן" -

זֶה בְּחִינַת כְּהוּנָה הַנֶּ"ל,

שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָיוּת בֶּן וְתַלְמוּד,

שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הַפְּרָנְסָה עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, כֵּן"ל.

יב. וְזֶה בְּחִינַת מֶזֶג הַרִיאוּהָ.

כְּשֶׁהַרִיאוּהָ הִיא בְּמֶזֶג הַשְּׁוּהָ -

הִיא כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינּוֹת הַנֶּ"ל;

כִּי הַרִיאוּהָ הִיא 'מְאִירַת עֵינַיִם',

כִּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, (חולין מ"ב)

זֶה בְּחִינַת תַּלְמוּד,

שֶׁהִשְׁגָּתוֹ בְּחִינַת "וְאֶרְאָה אֶת ה'".

גם על ידי הַרִיאוּהָ, בָּא שִׁינָה - (כמבואר במ"א, לעיל בסיומן ה')

זֶה בְּחִינַת הַשְׁגָּת הַבֶּן,

שֶׁהִשְׁגָּתוֹ בְּחִינַת "מֵדָה",

בְּחִינַת 'מֵדָה חֲמוּת וְכוּ';

שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת שִׁינָה,

בְּחִינַת (ישעיה ס"ד) "עֵינִן לֹא רִאֲתָה אֱלֹקִים וּזְכָרְךָ".

וְרוּחַ הַחַיִּים שֶׁבְּתוֹךְ הַרִיאוּהָ -

זֶה בְּחִינַת מְקִיפִים הַנֶּ"ל,

בְּחִינַת (קהלת א') "סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּז",

בְּחִינַת (איוב ד') "וְרוּז עַל פְּנֵי יַזְכּוֹף",

בְּחִינַת אֹר הַפְּנִים.

וְכִשְׁהַשְׁמָנִים שֶׁל הַרִיאוּהָ הֵם בְּמֶזֶג הַשְּׁוּהָ -

עַל יְדֵי זֶה מְאִיר אֹר הַפְּנִים,

בְּבְּחִינַת "לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמֶן";

הֵינּוּ, עַל יְדֵי הַשְׁמָנִים שֶׁל הַרִיאוּהָ -

מְאִיר אֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת מְקִיפִים;

וְהַיְדִים הַנֶּ"ל, שֶׁיֵּשׁ בֵּינָם הַחֲכָמָה, כֵּן"ל,

בָּהֶם נִתְגַּלָּה אֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת מְקִיפִים,

שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאֶרֶץ הָרְצוּן,

בְּבְּחִינַת "פּוֹתֵנוֹ אֶת יְדִיךָ וְכוּ", כֵּן"ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת חַת"ךְ,

שֶׁהוּא סוֹפֵי תִיבוֹת שֶׁל: "פּוֹתֵנוֹ אֶת יְדִיךָ",

שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרָנְסָה, כְּמוֹכָא,

חַת"ךְ -

שְׁתֵּי פְּעָמִים רו"ח;

הֵינּוּ, שֶׁבָּאֵלוּ הַיְדִים הַנֶּ"ל -

נִתְגַּלָּה בְּחִינַת הַמְּקִיפִים,

שֶׁהֵם בְּחִינַת "סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּז",

בְּחִינַת "וְרוּז עַל פְּנֵי יַזְכּוֹף", כֵּן"ל.

וְזֶה בְּחִינַת (יחזקאל י') "וַיְדִי אֲדָם מִתְנוּזָת כְּנִפְיָהֶם" -

זֶה בְּחִינַת כְּנִפֵּי הַרִיאוּהָ,

שֶׁשָּׁם סוֹבֵב הָרוּחַ;

בְּחִינַת מְקִיפִים,

שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הָאֶרֶץ הַיְדִים, כֵּן"ל.

וְזֶה בְּחִינַת "רוּז אִישׁ יְכַלְכֵּל מוֹזָלָהוּ", (משלי יח)

"רוּז אִישׁ" -

זֶה בְּחִינַת רוּחַ הַחַיִּים הַנֶּ"ל,

שֶׁהוּא בְּחִינַת "סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּז",

בְּחִינַת מְקִיפִים;

שמשם נמשך פרנסה וכלכלה,
בחינת "כלכל וכו", כנ"ל.

יג. ועל כן, כשמעיינים ומדברים מאיזה חידוש
שחידש החכם שבדור –
אזי נופל יראה על זה שמדבר ומעין בהחידוש.

כי כשחוזרים את החידוש –
אזי נתעורר ונתגלה ים החכמה,
שמשם מקבל המלכות את הפרנסה,
ואזי בא בחינת המלכות להמשיך פרנסה;

ועיקר היראה – היא במלכות,
כי מלכות היא מקור היראה,
כמו שאמרו: (אבות פרק ג) 'אלמלא מוראה של מלכות',
ואזי נתעורר היראה של החכם שחידש זה החידוש;
כי הכל תלוי ביראה,
כי צריך שיהיה לו יראה,
כדי שיהיו דבריו נשמעים,
וכדי שיתקיימו דבריו, כנ"ל;
ועל כן, כשחוזרים את החידוש,
שאזי בא בחינת המלכות לקבל משם פרנסה,
ומלכות, היא בחינת יראה, כנ"ל,
ועל ידי זה נתעורר יראה של החכם הנ"ל –
על כן נופל יראה על זה שמעין בהחידוש.

וזו פירושו: 'מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע
שהיו באין בספינה,
והיה רבי אליעזר ישן,
ורבי יהושע ניעור;
נודעו רבי יהושע ונינער רבי אליעזר,
אמר לו: מה זה, יהושע?
מפני מה נודעו עת?
אמר לו: מאור גדול ראיתי בים;
אמר לו: שמה עיניו של לוי'תן ראית,
שנאמר: "עיניו כעפעפי שזר"'. (בבא בתרא עד:)

'רבי אליעזר' ו'רבי יהושע',
זה בחינות בן ותלמיד;
רבי אליעזר –

זה בחינת בן,
שהשגתו בחינת "מה",
בחינת 'מה חמית וכו',
בחינת "כי לא יראני האדם",
בחינת "עין לא ראתה אלקים וילתך וכו", כנ"ל;
וזה בחינת 'רבי אליעזר',
כי 'אליעזר', ראשי תיבות:
"עין לא ראתה אלקים וילתך יעשה וכו",
שזה בחינת בן, כנ"ל.

'רבי יהושע' –
זה בחינת תלמיד,
שהשגתו הוא בחינת "מלא כל הארץ כבודו",
בחינת "ואראה את ה'",
שזהו בחינת ההשגה של דרי מטה,
שצריך לעוררם ולהקיצם,
שלא יתיאשו עצמן, כנ"ל,
בבחינת "הקיצו ורגזו שוכני עפר",
ולראות להם כי "מלא כל הארץ כבודו",
וזה בחינת 'רבי יהושע',
כי 'יהושע', הוא ראשי תיבות:
"יוזיו בתיך גבלתי י'קובון
ה'קיצו ו'רגזו ש'וכני ע'פר".

ומשה רבינו, שהוא בחינת חכם הדור,
שהוא מאיר בבן ותלמיד, כנ"ל –
על כן היה לו בן שהיה שמו: אליעזר,
ותלמיד ששמו: יהושע;
כי אליעזר בן משה –
הוא בחינת רבי אליעזר הגדול הנ"ל,
כמובא במדרש (במדבר יט) על פסוק "ושם האזוד אליעזר":
"האזוד" – המיוחד,
כי משה רבינו ביקש על זה שיהיה רבי אליעזר מיוחדא חלציו,
ונתקיים בן.

וזה: 'מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו' –
'מעשה', הוא מה ש"ע, כמובא בכתבים,
היינו, בחינת מקיפים ה"ל,
שהם בחינת ש"ע נהורין של אור הפנים,
בחינת "מה", כנ"ל.

וזה: 'שחיו באין בספינה' –
היינו, שרבי אליעזר ורבי יהושע,
שהם בחינות בן ותלמיד –
היו מהלכין בים החקמה,
ששם מתגלין אורות המקיפים;
וזה בחינת 'ספינה', לשון ספון וטמון,
בחינת המקיפים שהם ספונים וטמנין מעין כל,
(כי הם בחינת "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך",
כנ"ל);

וזה בחינת (משלי לא) "היתנה כפאניות סוזור" –
לשון סחור סחור,
בחינת מקיפים,
שהם בחינת 'ספינה', כנ"ל.

וזה: 'והיה רבי אליעזר יושן,
ורבי יהושע נעור' –
כי השגת רבי אליעזר, שהוא בחינת בן –
הוא בחינת שינה,
בחינת 'עין לא ראתה וכו',
בחינת "מה",
בחינת 'מה חמית וכו', כנ"ל.

אבל השגת רבי יהושע,
שהוא בחינת תלמיד,
בחינת דרי מטה –
הוא בחינת 'ניעור',

בחינת "ואראה את ה'",
בחינת "מלא כל הארץ כבודו",
בחינת "הקיצו ורגזו שוכני עפר";
וזה: 'והיה רבי אליעזר יושן,
ורבי יהושע ניעור', כנ"ל.

'נודעו רבי יהושע, ונינער רבי אליעזר' –
'נינער רבי אליעזר', זה בחינת כלליות בן בתלמיד,
כי צריך לכלול בן בתלמיד,
להראות לבחינת בן –
בחינת ההשגה של התלמיד,
כדי שיהיה לו יראה, כנ"ל;
וזה: 'ונינער רבי אליעזר' –
היינו, שרבי אליעזר, שהוא בחינת בן,
בחינת שינה, כנ"ל –
נכלל בבחינת תלמיד,
שהשגתו בחינת 'ניעור', כנ"ל.

'אמר לו: מה זה, יהושע?' –
'מה' דייקא,

זה בחינת השגה של בחינת בן,
שהוא בחינת "מה", כנ"ל,
זה בחינת כלליות תלמיד בבן;
כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחינת בן,
שהוא בחינת "מה",
כדי שיהיה לו יראה, כנ"ל,
וזה: (דברים י) "מה ה' אלקיך עוֹאֵל מעֲבֹדָה
כי אם ליראה" –
"מה" דייקא,

כי צריך שיהיה נכלל בבחינת "מה",
כדי שיהיה לו יראה, כנ"ל;
וזה: 'מה זה, יהושע?'

היינו, שרבי אליעזר הביא את רבי יהושע
לבחינת השגה של "מה",
כדי שיהיה רבי יהושע,
שהוא בחינת תלמיד –
נכלל בבן, כנ"ל.

'מפני מה נודעו עתה?
אמר לו: מאור גדול ראיתי בים' –
שראה אור גדול בים החקמה.

'אמר לו: שְׁמַא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן רְאִיתָ וְכוּ' –
'לִוְיָתָן', זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת,
בְּחִינַת "לִוְיָתָן זֶה יִצְרֶתָ לְשִׁזּוֹן בּוֹ,
כּוֹלֵם אֶלֶיָּהּ יִשְׁבְּרוֹן וְכוּ'", כַּנ"ל;
הֵינּוּ, שֶׁהַשֵּׁיב לוֹ, שֶׁרָאָה 'עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן',
דִּהְיִינוּ, מַה שֶּׁבְּחִינַת מַלְכוּת מְלַקֵּט וּמַקְבֵּץ כָּל הַבְּטָחוֹנוֹת
שֶׁל כָּל בָּאֵי עוֹלָם;
שְׂכּוֹלֵם עֵינֵיהֶם תְּלוּיוֹת וּמַצְפִּין עַל פְּרִנְסָה,
וּמַלְכוּת, בְּחִינַת "לִוְיָתָן" –
מַקְבֵּץ כָּל אֱלוֹ הַבְּטָחוֹנוֹת,
וְנִכְנָס עִמָּהֶם לַיִם הַחֲכָמָה, לְקַבֵּל מִשֵּׁם פְּרִנְסָה.

וְעַל יְדֵי זֶה 'נִזְדַּעְזַע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ',
כִּי נִפְל עָלָיו יִרְאָה,
מִחַמַּת שְׁנִכְנָס בֵּינֵם הַחֲכָמָה,
שֶׁשֵּׁם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁבָּא לְקַבֵּל פְּרִנְסָה,
שֶׁזֶה בְּחִינַת 'עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן', כַּנ"ל,
וְעַל יְדֵי זֶה נִפְּל יִרְאָה,
כִּי מַלְכוּת הִיא מְקוֹר הִירְאָה, כַּנ"ל.

וְזֶה: 'וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתַּיִם יָמִים וּפְרַעְתָּ זִזּוֹלָם וְכוּ',
"שְׁנַתַּיִם יָמִים" –
זֶה בְּחִינַת "תִּקְוֹפוֹת הַיָּמִים", "תִּקְוֹפוֹת הַשָּׁנִים" הַנ"ל,
שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא,
שֶׁהוּא 'יוֹם שְׂכּוֹלוֹ אַרְוָה',
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְמָן,
שֶׁשֵּׁם סֹדֵר הַזְמָנִים הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים, כַּנ"ל,
שֶׁהֵם כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְׁעִשׁוּעִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כַּנ"ל.
– "וּפְרַעְתָּ" –
זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל,
כַּמּוּבָא בַּזוֹהַר, (וַיֵּשֶׁב דָּף רי.) 'דִּכְלָל נְהוּרִין –
אֵיתְּפָרְעִין וְאֵיתְּגַלִּין מִיָּנָה'.
וְהַשָּׂאָר לֹא בִיּאָר.

וְזֶה בְּחִינַת קְבוּרַת מֹשֶׁה,
שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם טְמוּנִים מֵעֵין כָּל;
וְזֶה: 'עֲלִיּוֹנִים – נִדְמָה לָהֶם לְמַטָּה,
וְתַחְתּוֹנִים – נִדְמָה לָהֶם לְמַעַלָּה',
הַנֶּאֱמָר בְּקְבוּרַת מֹשֶׁה,
כַּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, (סוֹטָה יד.)
זֶה בְּחִינַת "כָּל" הַנ"ל,
בְּחִינַת "כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ";
שֶׁצִּירִיד הַצַּדִּיק שְׂזוּכָה לֹאֵלוֹ הַמְּקִיפִים הַנ"ל –
שֶׁיְהִיָּה לוֹ בְּחִינַת "כָּל", כַּנ"ל,
לְהִרְאוֹת לְעֲלִיּוֹנִים –
שֶׁהֵם לְמַטָּה,
שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כָּלָל בִּידְעָתוֹ וּתְבָרָה,
בְּחִינַת 'מַה חֵמִית וְכוּ';
וְלִהְיוֹת, 'תַּחְתּוֹנִים –
נִדְמָה לָהֶם לְמַעַלָּה',
כִּי הֵם מְשִׁיגִים, שֶׁ"מִלֵּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ",
בְּחִינַת "וְאֶרְאָה אֶת ה'".

עוֹד יֵשׁ בְּזֶה דְּבָרִים נְעֻלָּמִים הַרְבֵּה;
וְלֹא בִיּאָר רַק קֶצֶת קֶצֶת רֹאשֵׁי פָּרָקִים,
כִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָיָה עֲנִיּוֹ, (בַּמּוֹדֵר יב.)
וְעֲנִיָּה, גְּדוּלָּה מְכּוֹלֵם,
כַּמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל. (עַבְדֵּה זֶרֶה כ:.)
וַיֵּשׁ עוֹד צִירּוֹף שֶׁל חֲנוּכָּה,
שֶׁהוּא מְרוֹמָז בַּפֶּסוּק: (דְּבָרִים לד.)
"וַיְהִי־שֶׁעַ בֶּן נֹחַ מִלֵּא רוּחַ זִכְמוֹה',
כִּי סָמַךְ מִשָּׂה אֶת יָדָיו עָלָיו",
בְּסוֹפֵי תִיבּוֹת, יֵשׁ צִירּוֹף חֲנוּכָּה;
כִּי בְּזֶה הַפֶּסוּק מְרוֹמָז כָּל הַבְּחִינּוֹת שֶׁל הַמֶּאֱמָר הַנ"ל:
"מִלֵּא" –
זֶה בְּחִינַת "וּמִלֵּא אֶת הָאָרֶץ", הַמְּבּוֹאָר לְעִיל;
וְכֵן "רוּחַ זִכְמוֹה", כִּי סָמַךְ מִשָּׂה יָדָיו וְכוּ" –
כָּל זֶה מְבּוֹאָר לְעִיל בַּמֶּאֱמָר הַנ"ל.

גם בענין היראה:

כי יש חמש גבורות,

שהם חמש אימות שאמרו רבותינו ז"ל, (שבת עז:)

ויש אלה וארבע מאות וחמש גבוראן, המוכא בזוהר הקדוש, (במדבר קלו:)

שנכללים הגבורות זה בזה,

עד אלה וארבע מאות וחמש;

וכל אלו הדברים לא ביאר כלל,

כי אלו הדברים נאמרו וכו'.

~

התורה הזאת מדברת מכל העשר ספירות:

שפע הכתר;

חכמה ובינה,

ידים;

גם יראה;

גם אמרו רבותינו ז"ל: (כתובות צו)

'המונע הלכה מפי תלמיד -

כאלו מונע ממנו חסד';

ו'פורק ממנו יראת שמים';

גם בן ותלמיד,

בן, איתא בזוהר הקדוש: (יתרו דף עט:)

"מה ש'מו" - דא חכמה,

"מה ש'ם ב'ו" - דא תפארת';

תלמידים, הם "לימודי ה'" - דא נצח הוד;

"כל" - דא יסוד;

ומלכות - ה'ל';

יראה - היא איברים הפנימים;

ויש ספירות שמדבר מהם כמה פעמים.

(אשרי אונים שכך שומעות!)

"אשרי העם ש'ככה לו וכו'")

רבִּינוֹ שֶׁל עוֹלָם

בַּעַל הַרְחָמִים, בַּעַל הָרָצוֹן, בַּעַל הַטוֹב וְהַחֶסֶד,
בַּעַל הַחֲמִלָה וְהַחֲנִינָה, רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ
הַרְבִּים, וְזַכֵּנוּ נָא בְּכַח וְזִכּוֹת חֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקֶיךָ
עוֹשֵׂי רָצוֹן וְיִרְאֵיךָ וְתַמִּימֶיךָ, אֲשֶׁר הֵם הָאוֹצָר שֶׁל
יִרְאַת שָׁמַיִם שְׁלָךְ, וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ מְאוֹצֵר הַטוֹב
יִרְאָה וּפֶחֶד וְאִימָה מִשְׁמַךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ, שְׁנִזְכָּה
שִׁיְהִיָּה לָנוּ יִרְאַת שָׁמַיִם בְּאַמֶּת, וְתִהְיֶה יִרְאַתְךָ
עַל פְּנֵינוּ לְבִלְתִּי נַחֲטָא עוֹד לְעוֹלָם, וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ
יִרְאַתְךָ הַקְדוֹשָׁה תָּמִיד, יִרְאָה תִּתָּא וְיִרְאָה
עֲלָא, יִרְאַת הָעֶנֶשׁ וְיִרְאַת הָרוּמָמוֹת. וְנִזְכָּה
מֵעַתָּה לְעַבְדְּךָ בְּאַמֶּת, בְּאִימָה וּבִירְאָה וּבִאֱהָבָה,
וְלֹא נִסּוּר מִרָצוֹן יָמִין וּשְׂמָאל.

(ליקוטי תפילות תפילה ז ח"ב)

קיצור ליקוטי מוהר"ן

א. הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות הוא כשאחד מישראל נופל בעוונות ח"ו כי זהו משאוי כבד יותר מכל היסורים שבעולם, אשר אי אפשר לאיש ישראל לישא עליו כלל המשאוי הכבד הזה של עוונות ר"ל, כי לפי גודל קדושת ישראל בשרשם ממקום שהם נלקחים הם רחוקים לגמרי מעון, ואין עון שייד להם כלל לא לפי גודל דקותם ורוחניותם, על כן צריך כל אחד ואחד שיהיה לו רחמנות על ישראל להוציאם מהמשאוי הכבד של עוונות, דהיינו לרחם על עצמו אם יודע שיש בו איזה עון ח"ו, כי אין נאה לאיש ישראלי שיהיה לו עון ח"ו, כי ישראל הם רחוקים לגמרי מעון כנ"ל, גם צריכין לדבר עם חבירו בראת שמים להשתדל לרחם עליו להוציאו מעוונות, כי זהו עיקר הרחמנות על ישראל עם קדוש להוציאם מעוונות.

ב. עיקר שלימות הנשמה אחר הסתלקותה הוא כשנשאר אחריו בן או תלמיד שהאיר בו דעתו, וכל אדם צריך להשתדל בזה להאיר דעתו בבנים ותלמידים, כי כל אדם יכול לקיים זאת, כי כשאחד מדבר עם חבירו בראת שמים ומאיר בו דעתו באיזה דיבור אזי חבירו נחשב אצלו תלמיד, וכן להיפך כשחבירו מאיר בו אזי הוא נחשב תלמיד לגבי חבירו, ואזי כשיגיע זמנו להסתלק מן העולם אזי יתלבש בזה הדיבור שהאיר בחבירו ויהיה נחשב כאילו הוא בעצמו ממש קיים בעולם, על כן צריך כל אדם לעסוק בזה לדבר עם חבירו בראת שמים, וזהו נקרא עוסק בישובו של עולם כי זה עיקר ישוב העולם כשיודעין מהשם יתברך ב"ה ועושין רצונו יתברך.

ג. עיקר התענוגים והשיעשועים של השם יתברך הוא רק כשאנחנו בעולם הזה השפל מגדלין ומקדשין שמו יתברך ועושין רצונו יתברך, כי השם יתברך יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים שעובדים אותו יתברך ואף על פי כן עיקר התענוג והשעשוע שלו כביכול כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה.

ד. עיקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת אינו מן הישוב ואינו מכונה בשם אדם כלל רק הוא חיה בדמות אדם, ועיקר הדעת הוא לידע כי יש אלקים שליט בארץ ולעשות רצונו ית'.

ה. כשרוצה לדבר עם חבירו בראת שמים צריך שיהיה לו יראת שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין וגם כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו שלא יעבור הדיבור מלב חבירו תיכף, כי על ידי יראה דבריו נשמעין וגם יש קיום לדבריו אצל חבירו.

קיצור ליקוטי מוהר"ן

ו. על ידי שעוסקים לדבר אחד עם חבריו ביראת שמים על ידי זה זוכין להשיג אורות המקיפים דהיינו שזוכה להשיג ולהבין מה שלא היה משיג ומבין מתחילה, והשגה זו של המקיפים זה עיקר התענוג והשעשוע של עולם הבא אשרי מי שזוכה להשיגם.

ז. כל הזמן של כל העולם הזה כולו מה שהיה ומה שיהיה הוא כולו אין ואפס ממש נגד יום אחד ואפילו נגד רגע אחת של עולם הבא.

ח. אסור לאדם לייאש עצמו ח"ו, ואפילו אם נפל למקום שנפל ח"ו ומונח בשאול תחתיות ממש רחמנא ליצילן אף על פי כן אל יתייאש עצמו מהשם יתברך, כי גם משם יכולין להתקרב אליו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו, והצדיק האמת אינו נקרא בשם צדיק כל אחד כשיש לו זה הכח שיוכל להחיות ולהרים את אלו שנפלו מאד, לעוררם ולהקיצם ולגלות להם כי ה' עמם ואצלם וקרוב להם כי מלא כל הארץ כבודו, וכן להיפך צריך הצדיק להראות לאלו שהם במדרגה גבוהה, שעדיין אינם יודעים כלל בידעתו יתברך.

ט. מי שרוצה ליתן פרנסה להתלויים בו, הוא צריך שיהיה איש חיל ולא יהיה ההיפך (שקורים שלימזלניק) כי צריך שיהיה לו קצת ממשלה, ועל ידי זה יוכל להמשיך פרנסה.

י. על ידי הלימוד שהרב האמת לומד עם תלמידיו ומראה להם בידיו טעמי תורה על ידי זה נמשך פרנסה.

יא. על ידי הרב האמת שיכול להאיר בבנים ותלמידים שלו לכל אחד ואחד כפי מה שראוי לו (כמבואר בפנים), על ידי זה מי שהוא איש חיל הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת הרצון, דהיינו שיאיר לו הרצון בעת האכילה וישתוקק ויכסוף מאד אליו יתברך ברצון מופלג בלי שום ידיעה שלא ידע כלל מה הוא רוצה רק רצון פשוט בכלות הנפש אליו יתברך.

יב. כפי מה שזוכה כל אחד ואחד לפעול ביום כיפור בקשת סלח נא, כמו כן הוא החנוכה שלו, כי קדושת חנוכה נעשה על ידי סלח נא.

יג. ישראל עם קדוש לפי גודל רוחניותם ודקותם אין יכולין לישא עליהם המשא של עון אפילו יום אחד, ובשביל זה היה משה רבינו עליו השלום מוסר נפשו בשביל ישראל תמיד שיסלח להם השם יתברך, כי ידע שאי אפשר לישראל לישא כלל משאוי של עון, על כן מי שבא לידי עון ח"ו צריך להשתדל תיכף לבקש סליחה וכפרה מהשם יתברך, כי העון הוא משאוי כבד לנפש ישראל אשר אי אפשר לישא משאוי כזו אפילו יום אחד.

יד. על ידי מצות נר חנוכה נמשך פרנסה.

ליקוטי תפילות

תפילה ז' תנינא

רַחֲמִיךָ רַבִּים ה' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיִּינִי. רַחוּם וְחַנוּן ה' אֲרֹךְ
 אַפִּים וְרַב חֶסֶד. חַנוּן וְרַחוּם ה' אֲרֹךְ אַפִּים
 וְגָדֹל חֶסֶד. טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. בְּרַחֵם אָב עַל
 בָּנִים בֶּן תִּרְחֵם עָלֵינוּ. אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רַאשׁוֹנִים מִהֵר
 יִקְדָּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי יִלְוֵנוּ מְאֹד. ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרֹךְ
 אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת. אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן הַמְרַחֵם רַחֵם נָא
 עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּדוֹלִים בְּרַחֲמֶיךָ הָאֱמִתִּיִּים.
 חוֹסֶה עָלֵינוּ בְּרַב רַחֲמֶיךָ כְּגֹדֶל חֶסְדֶּיךָ, הַמּוֹן מַעֲיָךְ וְרַחֲמֶיךָ
 אֵל יִתְאַפְּקוּ עָלֵינוּ, יַעֲזֹרְנוּ רַחֲמֶיךָ וְחַנּוּנוֹתֶיךָ עַל בְּנֶיךָ, וְרֵאא
 עֲנִינוּ וְעֲמָלָנוּ וְחַמַּל עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ מָלֵא רַחֲמִים רַבִּים תָּמִיד.
 וְתֵן לָנוּ מִנְהִיג אֱמֶתִי שְׂיִהְיֶה רַחֲמָן בְּאַמֶּת, וְקִים לָנוּ מִקְרָא
 שְׁכָתוֹב, כִּי מְרַחֵם יִנְהַגֵּם:

רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, רַעֲה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נוֹהֵג בְּצֶאֱן יוֹסֵף
 יוֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים הוֹפִיעָה. אַתָּה עָשִׂיתָ עִמָּנוּ

חֲסִדִּים רַבִּים וְעֲצוּמִים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְנָתַתָּ לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל
 דּוֹר וָדוֹר מְנַהִיגִים אֲמִתִּיִּים, אֲשֶׁר הוֹרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶת הַדֶּרֶךְ
 אֲשֶׁר יֵלְכוּ בָּהּ, וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ. חוֹסֶה עָלֵינוּ גַם
 עַתָּה בַּדּוֹר הַזֶּה וְשִׁלַּח לָנוּ רוּעָה נְאֻמָּן, מְנַהִיג אֲמִת, רַחֲמָן
 אֲמִתִּי, אֲשֶׁר יוּכַל לְנַהֵג אוֹתָנוּ בְּרַחֲמִים וּבְחֶמְלָה כְּמוֹ מֹשֶׁה
 רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשָּׁלוֹם, שְׂיַרְחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמָנוֹת הָאֲמִתִּי לְהוֹצִיא
 אוֹתָנוּ מֵעֲוֹנוֹת, אֲשֶׁר זֶהוּ עֵקֶר הַרַחֲמָנוֹת עַל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל, כִּי
 זֶהוּ עֵקֶר הַרַחֲמָנוֹת הַגָּדוֹל מְכַל מִיַּי רַחֲמָנוֹת לְהוֹצִיא יִשְׂרָאֵל
 מֵעֲוֹנוֹת. כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ גָּדֹל קִדְשֶׁת נַפְשֵׁנוּ בְּשִׁרְשֵׁנוּ, אֲשֶׁר כָּל
 נַפְשוֹתֵינוּ חֲצוּבוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מִמָּקוֹם גְּבוּהָ וְעֲלִיוֹן וְדָק וְקְדוֹשׁ
 מְאֹד מְאֹד, וְאָנוּ רַחוּקִים לְגַמְרֵי מַעֲוֹן, וְאֵין שׁוּם עֶז וּפָגֻם
 שִׁיךְ לָנוּ כָּלֵל, לְגַדֵּל דַּקּוּתָנוּ וְרוּחַנְיוּתָנוּ בְּשִׁרְשֵׁנוּ, עַד אֲשֶׁר
 אֵי אֶפְשָׁר לָנוּ לִשָּׂא עָלֵינוּ עֶז אֶחָד, מְכַל שֹׁכֵן עַל עֲוֹנוֹת
 וְחַטָּאִים וּפְשָׁעִים רַבִּים וְעֲצוּמִים וּפְגָמִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים
 אֲשֶׁר נִלְכַּדְנוּ בָּהֶם:

רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, מָלֵא רַחֲמִים, אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ גָּדֹל
 הַרַחֲמָנוֹת אֲשֶׁר עָלֵינוּ בָּעֵת הַזֹּאת בְּכָלֵלוֹת
 וּבְפִרְטִיּוֹת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי רַע וְיָמַר כִּי נִגַּע עַד
 הַנֶּפֶשׁ, כִּי עֲוֹנוֹתֵי עֲבָרוֹ רַאשֵׁי כְּמִשָּׂא כָבֵד וְכִבְדּוֹ מִמֶּנִּי. הֵבֵט

מִשְׁמִים וְרָאָה הֵיטָב מְכָאוֹב כְּמְכָאוֹבֵי הָעוֹן לְנֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל
הַקְדוּשָׁה וְהַטְהוּרָה וְהַנּוֹרָאָה, דָּקָה וְרוּחָנִיית מְאֹד מְאֹד.
וְאַתָּה יוֹדֵעַ שְׁכָל הַיְסוּרִים שְׂכָעוּלָם אֵינָם נִחְשָׁבִים לְיְסוּרִים
כָּלֵל, כְּנֶגֶד יְסוּרֵי הַנֶּפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנוֹפֶלֶת בְּאִיזָה עוֹן וּפָגַם
חַם וְשָׁלוֹם, מִכָּל שֹׁכֵן וְכָל שֹׁכֵן בַּעֲוֹנוֹת רַבִּים חַם וְשָׁלוֹם. אוֹי
לָנוּ מְאֹד, אוֹי נָא לָנוּ כִּי חָטְאוּנוּ. כִּי מִי יוּכַל לְסַבֵּל כְּכֹד מִשְׁאֹת
כְּאַלָּה, וְאִיכָכָה תַעֲצֹר כַּח נֶפֶשׁ דָּק וְרוּחָנִי כְּזֶה, זָכָה וְצָחָה
קְדוּשָׁה וְטְהוּרָה, מְגִדֶּלֶת בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי וּלְפָנִים, בֵּית מֶלֶךְ
פְּנִימָה, שֶׁתִּשָּׂא עָלֶיהָ גִּשְׁמִיּוֹת כְּזֶה, עֲכִירוֹת כְּזֶה, לְכָלוּךְ
וְטִנוּף וְזִהְמָה שֶׁל עוֹן אֶחָד. אִיכָּה יוּעֵם זֶהב יִשְׁנָא הַכֶּתֶם
הַטּוֹב תִּשְׁתַּפְּכֶנָּה אֲבִי קֹדֶשׁ בְּרָאשׁ כָּל חוּצוֹת. לֹא יִדְעָתִי
נֶפֶשׁ, אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לַחֲיוֹת אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד, כִּי נִלְאַתִּי נִשְׂאָ
עַל מִדְּהָבָה שֶׁל עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים וּפָגַמִּים רַבִּים וְעֲצוּמִים כְּאַלָּה.
מֶה נִתְּאוּנָן וּמֶה נֶאֱמַר מֶה נִדְבָּר וּמֶה נִצְטָדֵק, הָאֱלֹהִים מָצָא
אֶת עוֹן עֲבָדֶיךָ. הִנֵּנוּ בִּירְךְ כַּחֲמֹר בֵּיד הַיּוֹצֵר. חוּסָה עָלֵינוּ
רַחֵם עָלֵינוּ, חֲמַל עָלֵינוּ כָּרַב רַחֲמֶיךָ, כְּעֶצֶם חֲמִלְתְּךָ, כְּגִדֹּל
חֲסִדְךָ. וְשַׁלַּח לָנוּ מִהֶרָה מִנְּהִיג אֲמָתִי שִׁיְהִיָּה רַחֲמָן גָּדוֹל
בְּאַמָּת, וְיִדְעַ אֵיךְ לְהַתְנַהֵּג עִם הַרְחֻמָּנוּת, אֵיךְ לְרַחֵם עַל כָּל
אֶחָד וְאֶחָד, וְיִכְנִים בָּנוּ הַדַּעַת הַקְדוּשָׁה, וְיִוָּרֶה אוֹתָנוּ דֶּרֶךְ
וְעֶצֶה שְׁלֵמָה, וְיִוָּצִיאוּנוּ בְּכַחוֹ הַגָּדוֹל מִכָּל הַחֲטָאִים וְעֲוֹנוֹת

וּפְשָׁעִים, וַיִּגְרַשׁ וַיִּבְטֹל מֵאֲתָנוּ אֶת כָּל הָרוּחַ שְׁטוֹת שְׁנֵדְבָק
וְנֶאֱחָזוּ בָנוּ, וְלֹא נָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה, וְלֹא נִחַטָּא עוֹד, וְלֹא
נַעֲשֶׂה עוֹד הֶרַע בְּעֵינֵינוּ, אִם אָנוּ פֹּעֲלֵנוּ לֹא נוֹסִיף, שְׁמֶרָה
נִפְשִׁי וְהִצִּילֵנִי אֵל אֲבוֹשׁ כִּי חֲסִיתִי בָךְ, כִּי אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ
גִּדְל הֶרַחֲמָנוּת שֵׁשׁ עַל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר אָנוּ הוֹלְכִים
בְּעוֹלָם הַזֶּה נֶעַ וְנָד מְבַלְבֵּל וּמְטָרָף, כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ
כְּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָה. וּכְבָר חָלְפוּ עָבְרוּ עָלֵינוּ יָמִים וְשָׁנִים
הַרְבֵּה וְעַדִּין לֹא שָׁבָנוּ מִטְעוֹתֵינוּ:

רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲדוֹן הֶרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת, עוֹרְרָה נָא
בְּרַחֲמֶיךָ וַחֲסִדֶיךָ, אֶת הַמְּנַהִיג הָרֹאשׁוֹן הָאֱמֶתִי
שֶׁהוּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עִם כָּל הַצַּדִּיקִים הָאֱמֶתִיִּים
הַכְּלוּלִים בּוֹ, שִׁיעֲמָדוּ בְּעֶזְרֵתֵנוּ וַיִּגְמְרוּ מִהָרָה מַה שֶׁהִתְחִילוּ
לְקַרְבָּנוּ אֵלֶיךָ אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, וְלִהְיוֹתֵנוּ בְּתִשׁוּבָה
שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ:

וַעֲתָה אֲרִים קוֹלִי וְאֶקְרָא אֲלֵיהֶם בְּקוֹל מַר, וְאֶעַן וְאֶמַר,
צַדִּיקֵי יִסּוּדֵי עוֹלָם אֲבִירֵי הָרוּעִים, מְנַהִיגֵי יִשְׂרָאֵל
הָאֱמֶתִיִּים, אֲשֶׁר הָיוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר. קוֹמוּ נָא, עֲמָדוּ נָא, עוֹרְרוּ
נָא, הִתְיַצְבוּ נָא, חֲלוּ נָא, פָּנֵי אֵל בְּמִיטַב הַגִּיוֹן, עֲמָדוּ נָא

בְּעֶזְרֵתָנוּ בְּעֵת צָרָה הַזֹּאת בְּעוֹקְבָא דְּמִשְׁיחָא, אוֹלֵי יְחוּם עִם
עָנִי וְאַבְיוֹן אוֹלֵי יֶרֶחַם, כִּי הֵלֵא אַתֶּם בְּעֶצְמֵיכֶם הוֹדַעְתֶּם לָנוּ
שְׂאִין שְׁלֵמוֹת לְהַנְשָׂמָה כְּשִׁמְסַתְלָקֶת לְמַעְלָה שְׁתִּהְיֶה רַק
לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֲפֹלוּ אִם נִסְתַּלְקָה לְמָקוֹם שְׁנִסְתַּלְקָה.
רַק עֶקֶר שְׁלֵמוֹת הַנְשָׂמָה הוּא, כְּשֶׁהִיא לְמַעְלָה לְמַעְלָה
שְׁתִּהְיֶה לְמַטָּה לְמַטָּה גַם כֵּן, וְתֹאִיר בְּבִגְי עוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפֶל,
לְרַחֵם עֲלֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵעֲוֹנוֹת, וּלְהֹאִיר בָּהֶם הַדַּעַת
הַקְּדוֹשׁ, לְהוֹדִיעֵם כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, לְדַעַת כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
שְׁלִיט בָּאָרֶץ. כִּי אַתֶּם יֹדְעֶתֶם, כִּי עֶקֶר תַּעֲנוּגָיו וְשַׁעֲשׁוּעָיו
שֶׁל הַנֶּשֶׁם יִתְבָּרֵךְ, הוּא רַק כְּשֶׁעוֹלָה לְמַעְלָה הָעֲבוּדָה שֶׁל
עוֹלָם הַשָּׁפֶל הַזֶּה, כִּי יֵשׁ לְהֶנֶסֶם יִתְבָּרֵךְ, מִלְּאָכִים וּשְׂרָפִים
וְאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ וְעוֹלָמוֹת הָרִבָּה שְׁעוֹבְדִים אוֹתוֹ תָּמִיד,
וְעוֹשִׂים בְּאִימָה וּבִירָאָה רְצוֹן קוֹנֵם, וְאַף עַל פִּי כֵן עֶקֶר
תַּעֲנוּגָיו וְשַׁעֲשׁוּעָיו יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁעוֹלָה לְמַעְלָה הָעֲבוּדָה שֶׁל
עוֹלָם הַשָּׁפֶל הַזֶּה, כְּאֶמּוֹר, וְאַבִּיתָ תְּהִלָּה מִגּוֹשִׁי עֶפְרָיִם, מִקְּרוֹצֵי
חֶמֶר, מִגְּלוּמֵי גּוֹשׁ, מִחֲסִירֵי דָעָה, מִרִּיקֵי שֶׁכֶל, וְהִיא תְּהִלָּתָךְ.
וְעַתָּה עַתָּה, אֲדוֹנֵינוּ מוֹרֵינוּ וְרַבּוֹתֵינוּ, אֲבוֹתֵינוּ הוֹדִינוּ זֵיוֵינוּ
וְתַפְאֲרֵתֵנוּ, עֲטָרַת רִאשֵׁנוּ, אֵן פְּנִיתֶם, אֵן פְּנִיתֶם, עַל מִי
עֲזַבְתֶּם אוֹתָנוּ, עַל מִי נִטְשָׁתֶם מֵעַט הַצֵּאן הַזֶּה, בֵּין רִבִּים
וְאַרְיֹת וְחַיּוֹת רָעוֹת רַבִּים מְאֹד, וְהִיכֵן הִיא הַהִשְׁאָרָה

נְשֵׁה־שְׂאֲרֵתָם אַחֲרֵיכֶם לְהַנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּמִקּוֹמָכֶם, כְּמוֹ
שְׂאֵתָם רוֹצִים בְּאַמֶּת, כִּי נִשְׁאַרְנוּ כְּתָרָן בְּרֹאשׁ הָהָר וְכִנִּים עַל
הַגְּבֻעָה, וְלָמָּה תִּהְיֶה עֵדֶת ה' כְּצֹאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוּעָה.
הַמִּזְכִּירִים אֶת ה' אֵל דָּמִי לָכֶם, אֵל תַּחֲרִישׁוּ וְאֵל תִּשְׁקֹטוּ,
עַד אֲשֶׁר יִשְׁלַח לָנוּ מוֹשִׁיעַ וְרַב וּמְנַהִיג אֲמֹתִי, לְהַצִּילֵנוּ
מִעֲוֹנוֹת וּמִחַטָּאִים וּמִכָּל מִינֵי פְגָמִים שְׂבָעוּלָם, וַיִּקְרְבוּנוּ אֵלָיו
יִתְבָּרֵךְ וְלַעֲבֹדָתוֹ חֵישׁ קָל מְהֵרָה, וְכֹאֲשֶׁר הִחֲלֵתָם חֶסֶדְכֶם
עִמָּנוּ, בֵּן תִּגְמְרוּ בְּעֵדְנוּ, וּמָה נִשְׁתָּהִי הוּא שְׂיִהְיֶה, שְׁנִזְכָּה גַם
בְּדוֹר הַזֶּה לְמְנַהִיג אֲמֹתִי שְׂיִהְיֶה בְּבַחֲיַנֵּת מִשָּׁה, כִּי
אֶת־פִּשְׁטוֹתָא דְּמִשָּׁה בְּכָל דָּרָא וְדָרָא, וְכִכְר הַבְּטַחְתָּנוּ שְׁלֹא
תַעֲזֹבוּ אוֹתָנוּ לְעוֹלָם:

רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בַּעַל הַרְחָמִים, בַּעַל הַרְצוֹן, בַּעַל הַטּוֹב
וְהַחֶסֶד, בַּעַל הַחֲמִלָּה וְהַחֲנִינָה, רַחֵם עָלֵינוּ
בְּרַחֲמֵיךְ הַרְבִּים, וְזַכְּנוּ נָא בְּכַח וּזְכוּת חֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקֶיךָ עוֹשֵׁי
רְצוֹנְךָ יִרְאֶיךָ וְתַמִּימֶיךָ, אֲשֶׁר הֵם הָאוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם
שְׁלָךְ, וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ מְאוֹצָרֵם הַטּוֹב יִרְאַה וּפָחַד וְאִימָה
מִשְׁמַךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ, שְׁנִזְכָּה שְׂיִהְיֶה לָנוּ יִרְאַת שָׁמַיִם
בְּאַמֶּת, וְתִהְיֶה יִרְאַתְךָ עַל פְּגִימֵינוּ לְבִלְתִּי נַחֲטָא עוֹד לְעוֹלָם.
וְתַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ יִרְאַתְךָ הַקְדוֹשָׁה תָּמִיד, יִרְאַה תַּתָּאה וְיִרְאַה

עלָאָה, יִרְאֵת הָעֵנֶשׁ וִירְאֵת הָרוּמָמוֹת. וְנִזְכָּה מֵעֲתָה לְעִבְדֵּךְ
בְּאַמָּת, בְּאִימָה וּבִירְאָה וּבִאַהֲבָה, וְלֹא נָסוּר מִרְצוֹנְךָ יָמִין
וּשְׂמָאל, עַד שְׁנִזְכָּה עַל יְדֵי הִירְאָה שְׁלֵמָה לְהַעֲמִיד בָּנִים
וְתַלְמִידִים הֶגְוִנִים בְּעוֹלָם, שְׁיִזְכָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲנִי וְכָל
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְהַכְנִים הַדַּעַת דְּקִדְשָׁה בְּבִנְיָנוּ וְיוֹצְאֵי
חֲלָצִינוּ וּבְתַלְמִידִים הֶגְוִנִים, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב, וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ
וְלִבְנֵי בָנֶיךָ. וְכָל דְּבוּרָנוּ וְעִסְקָנוּ בְּזֶה הָעוֹלָם יִהְיֶה רַק בְּתוֹרָתְךָ
וְעִבּוּדְתְּךָ, שְׁנִזְכָּה תָּמִיד שְׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יַעֲסֹק וַיִּדְבֹּר עִם
חֲבֵרוֹ בִּירְאֵת שָׁמַיִם בְּכָל יוֹם וַיּוֹם, וַיִּקְבְּלוּ דִין מִן דִּין תּוֹרָה
וְדַעַת אֱלֹהִים וִירְאֵת שָׁמַיִם, וַיַּעֲזִיר וַיַּזְרֵז וַיַּחֲזֹק כָּל אֶחָד וְאֶחָד
אֶת חֲבֵרוֹ בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּבֹד גָּלִיתָ לָנוּ עַל יְדֵי
חֲכָמֶיךָ הָאֱמִתִּיִּים, שְׁזֶה עֶקֶר הַהִשְׁאָרָה וְהַחֲלִיפוֹת שְׁנִשְׁאָר
מִן הָאָדָם אַחֵר מִיתָתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אֵין נִשְׁאָר מִן הָאָדָם
כָּלוּם בְּעוֹלָם הַזֶּה אַחֵר פְּטִירָתוֹ, כִּי אִם דַּעַתוֹ וְדְבוּרָיו
הַקְּדוּשִׁים שְׁזֶכָה לְהֵאִיר בְּחִבְרָיו וּבְנָיו, וְהִזְהִרָת אוֹתָנוּ שְׁכָל
אָדָם צָרִיךְ לַעֲסֹק בְּזֶה, אֲפֹלוּ הַפְּחוֹת שְׁבַפְּחוֹתִים, כִּי כָּל אֶחָד
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ דַּעַת וְדְבוּרִים קְדוּשִׁים מֶה שְׂאִין
בְּחִבְרוֹ, וְצָרִיךְ לְהֵאִיר דַּעַתוֹ בְּחִבְרוֹ וּבְבָנָיו וּבְכָל הָעֲנָפִים
הַשִּׁיכִים לְנִשְׁמָתוֹ, כִּי זֶה עֶקֶר יִשׁוּב הָעוֹלָם כְּשֶׁהָעוֹלָם יוֹדְעִין
מִהֶשֶׁם יִתְבָּרֵךְ וְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה:

עַל כֵּן בָּאנוּ לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי הָרָאשׁוֹנִים
וְהָאַחֲרוֹנִים, מִגֵּן וּמוֹשִׁיעַ לָנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁתִּרְחַם עָלֵינוּ
בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, וְתַעֲזֹר לָנוּ וְתִזְכְּנוּ שִׁיְהִי נִשְׁאָר זְכָרְנוּ
לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וְלֹא יִפָּסֵק חֶבֶל הַקִּדְשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם,
שֶׁתִּשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ יִרְאָת שָׁמַיִם בְּאַמֶּת, בְּאִפֶּן שֶׁנִּזְכָּה שִׁיְהִיו
דְּבָרֵינוּ נִשְׁמָעִים תָּמִיד לַעֲבוּדָתְךָ וְלִירְאָתְךָ. וְנִזְכָּה בְּכָל יוֹם
תָּמִיד לְדַבֵּר עִם חֲבֵרֵינוּ וּבְנֵינוּ בִּירְאָת שָׁמַיִם, וְיִתְקַיְמוּ דְּבָרֵינוּ
וְדַעַתְנוּ אֲצִלָּם, וְלֹא יַעֲבְרוּ דְּבָרֵינוּ מִלִּבָּם חֵם וְשָׁלוֹם, רַק
יִכָּנסוּ דְּבָרֵינוּ הָאֱמֶתִיִּים בְּלִבָּם, וְיִשְׁמְעוּ וְיִתְקַיְמוּ אֲצִלָּם לְעַד
בִּיתֵּךְ חֲזָק בֶּל יִמוּט. וְיָשׁוּבוּ אֵלֶיךָ בְּאַמֶּת, בְּאִפֶּן שֶׁנִּזְכָּה כָּלֵנוּ
לְהָאִיר בְּהַעֲנָפִים הַיּוֹצְאִים מֵאִתָּנוּ לְהַשְׁאִיר בָּנִים וְתַלְמִידִים
הַגּוֹנִים הַרְבֵּה בְּעוֹלָם, עַד שֶׁבְּנֵינוּ וְתַלְמִידֵינוּ יִזְכוּ לְהוֹלִיד עוֹד
בָּנִים וְתַלְמִידִים רַבִּים, לְהָאִיר בָּהֶם הַדַּעַת הַקְּדוֹשׁ שֶׁשִּׁמְעֵנוּ
וְקִבְּלָנוּ מִפִּי רַבּוֹתֵינוּ וְחַכְמֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבִרְכָּה, וְכֵן מְדוֹר לְדוֹר
לְעוֹלָם. דוֹר לְדוֹר יִשְׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרוֹתֶיךָ יִגִּידוּ. וַיִּקָּם כָּנוּ
מִהֲרָה מְקָרָא שְׁכָתוֹב, וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אָמַר ה', רוּחִי
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שִׁמַּתִּי בְּפִיךָ, לֹא יִמוּנְשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי
זֶרַעַךָ וּמִפִּי זֶרַע זֶרַעַךָ אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁנִּזְכָּה
לְהַשִּׁיג אִירוֹת הַמְּקִיפִין, שֶׁנִּזְכָּה לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל

וְלַהֲכָנִים בְּתוֹךְ פְּנִימִיּוֹת שְׂכָלְנוּ כָּל הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל שֶׁלֹּא הָיִינוּ
יְכוּלִין לְהִבִּין עַד הֵנָּה. וְנִזְכָּה לַעֲלוֹת בְּכָל יַעַת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא
וּמִמַּעַלָּה לְמַעַלָּה בְּקִדְשָׁהּ וּבִמְתָּהֳרָה גְדוּלָּהּ, וְלַהֲאִיר בְּכָל פַּעַם
הַשְׂכָּל וְהַדַּעַת דְּקִדְשָׁהּ בְּבָנִים וְתַלְמִידִים הַגּוֹנִים, וְלַהֲשִׁיג
בְּכָל יַעַת מְקִיפִין חֲדָשִׁים וְלַהֲכָנִים אִוְרוֹת הַמְּקִיפִים לְתוֹךְ
פְּנִימִיּוֹת הַשְׂכָּל. אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֵן הַמְּרַחֵם רַחֵם נָא עָלֵינוּ
וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהִבִּין וְלַהֲשִׁכִּיל לְשִׁמְעַ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד, לְשִׁמּוֹר
וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה, עַד שְׁנִזְכָּה
לְהִשָּׁיג אִוְרוֹת הַמְּקִיפִין הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהֵם עֶקֶר שַׁעֲשׂוּעַ וְתַעֲנוּג
עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵם אֲרִיכַת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים, חַיִּים טוֹבִים
וְאַרְכִּים בְּאַמֶּת, שֶׁהֵם הַמְּקִיפִים שְׁלֹמַעַלָּה מִהֶזְמֵן, שֶׁהֵם רַב
טוֹב הַצָּפוֹן וְגִנּוּז לִירֵאָיִךְ, אֲשֶׁר כָּל הֶזְמֵן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה
מֵה שֶׁהָיָה וּמֵה שֶׁיִּהְיֶה אֵינוֹ עוֹלָה כָּלָל בְּנֶגֶד יוֹם אֶחָד, וְאַפְלוּ
בְּנֶגֶד שְׁעָה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהֶזְמֵן,
שֶׁהוּא יוֹם שְׁכָלוֹ אֶרֶךְ וְטוֹב, אֲשֶׁרִי מִי שְׁנִזְכָּה לָזֶה:

וְתוֹרְנִי וְתַלְמִידִי תָּמִיד לְצַמֵּצֵם אֶת שְׂכָלִי, שֶׁלֹּא אֶתְחִיל
לְהַכְנִים בַּחֲקִירוֹת וְקִשְׁיוֹת כָּלָל. וְאַזְכָּה לַדַּעַת
מֵה לְדַבֵּר עִם חֲבֵרִי וְלִשּׁוֹם סִיג לְדַבְּרִי לְשִׁתַּק בְּמָקוֹם שֶׁאֵינִי
צָרִיךְ לְשִׁתַּק, וְלֹא אֶהְרֵם אֶת הַגְּבוּל חֵם וְשָׁלוֹם, בְּאַפֵּן שֶׁלֹּא

אֶכְנוּם חֵם וְשָׁלוֹם, בְּקִשּׁוֹת וְחִקְרוֹת שְׁאֶסּוּר לִי לַחֲקֹר
וְלַהֲקִשּׁוֹת. וְתִגַּן עָלַי וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִצִּילֵנִי תָּמִיד שְׁלֹא יָבוֹאוּ עָלַי
לְבִי וְדַעְתִּי הַחֲקִירוֹת וְהַקִּשּׁוֹת וְהַתְּרוּצִים שֶׁהֵם לְמַעַלָּה
מִהַזְמַן, אֲשֶׁר אֵין הַזְמַן מִסְפִּיק לְבָאֵר הַקִּשּׁוֹת וְהַתְּרוּצִים
שֵׁשׁ שָׁם:

רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָלֵא רַחֲמִים, שְׁמֶרָה נִפְשִׁי וְהִצִּילֵנִי
מִכָּל מִיָּנִי קִשּׁוֹת וְחִקְרוֹת, זַכְּנִי לְהֶאֱמִין בְּךָ
בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה לְבַד בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת וְקִשּׁוֹת כָּלֵל, רַחֵק
מִדַּעְתִּי וּמִמַּחְשְׁבֹתַי וּמִלְבִּי כָּל מִיָּנִי חֲקִירוֹת וּבִלְבוּלִים וְכָל
מִיָּנִי קִשּׁוֹת וְתְרוּצִים בְּדַרְכֶּיךָ הַקְדוּשִׁים, וְלֹא אֶתְחִיל לַחֲקֹר
שׁוּם חֲקִירָה כָּלֵל בַּחֲקִירוֹת הָאֱלֹהוֹת, רַק אֶתְחַזֵּק וְאֶתְאַמֵּץ
בְּאַמוּנָה שְׁלֵמָה לְבַד בְּאַמֶּת וּבְתֵם לִבִּי. מְרִיָּה דְעֵלְמָא כִּלְאֵי,
הַתָּמִים בְּמַעֲשָׂיו, הַתָּם וּמִתָּמָם עִם תָּמִימִים, זַכְּנִי לְתַמִּימוֹת
בְּאַמֶּת, וְאַזְכֶּה לְקִיָּם בְּאַמֶּת מִקְרָא שְׁכָתוֹב, תָּמִים תִּהְיֶה עִם
ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲשַׁכִּילָה בְּדֶרֶךְ תָּמִים מָתִי תָבוֹא אֵלַי, אֶתְהַלֵּךְ
בְּתֵם לִבִּי בְּקֶרֶב בֵּיתִי. לִבִּי עֲקֹשׁ יֶסוּר מִמֶּנִּי רַע לֹא אֵדַע.
עֵינִי בְּנֶאֱמָנִי אֶרְץ לְשֹׁכֵת עֲמָדִי, הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא
יִשְׁרָתֵנִי, וְאֲנִי בְּתָמִי אֵלֶךְ פִּדְנִי וְחַנּוּנִי. תָּם וְיִשָּׁר יִצְרוּנִי כִּי
קוֹיִתִּיךָ. וְנֶאֱמַר, אֲשֶׁרִי תָמִימִי דֶּרֶךְ הַהוֹלָכִים בְּתוֹרַת ה'. חוּם

וְחַמַּל עָלַי, וְזָכַנִי לַעֲבֹד אוֹתְךָ בְּתַמִּימוֹת גָּדוֹל בְּאַמֶּת וּבְאַמוּנָה
שְׁלָמָה וּבְכַשִּׁיטוֹת גָּמוּר, עַד שְׁאַזְכָּה לַעֲבֹד וְלַעֲלוֹת עַל כָּל
הַחֲכָמוֹת שְׁבַע עוֹלָם, שְׂיֵאִיר עָלַי הָאֶרֶת הָרָצוֹן הָעֲלִיוֹן. וְאַזְכָּה
לְכֶסֶף וְלַהֲשִׁתוֹקֵק וְלַהֲתַנַּעֲנֵעַ אֵלַיךְ בְּאַמֶּת, בְּרָצוֹן מְפֻלָּג מְאֹד
מְאֹד בְּלִי שְׁעוֹר, וְאַזְכָּה לְחַיֵּי עוֹלָם הֵבֵא לְיוֹם שְׂכָלוֹ אֶרֶךְ
וְטוֹב. וְנִזְכָּה וְנַחֲיָה וְנִרְאָה וְנִירָשׁ טוֹבָה וּבִרְכָּה לְשָׁנֵי יָמוֹת
הַמְּשִׁיחַ וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הֵבֵא. וְאַזְכָּה בְּרַחֲמֶיךָ לְהַשְׁיֵג וְלַהֲרַגִּישׁ
חַיֵּי עוֹלָם הֵבֵא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלִרְאוֹת עוֹלָמִי בְּחַיֵּי, שְׁאַזְכָּה
לְהַשְׁיֵג תְּקוּפוֹת הַיָּמִים וְתְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים, לְהַשְׁיֵג בְּעוֹלָם הַזֶּה
הַמְּקִיפִים שֶׁל עוֹלָם הֵבֵא הַנִּקְרָאִים יָמִים, וְהַמְּקִיפִים הַנִּקְרָאִים
שָׁנִים. וְתִשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שִׁפְעַת הַכֶּתֶר עֲלִיוֹן דְּקִדְשָׁה, וְשֵׁם
תְּמַהֲרֵנוּ מִכָּל חַטֹּאתֵינוּ וְעוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ, וְיִתְּהַפְּכוּ שָׁם כָּל
עוֹנוֹתֵינוּ לְזָכוֹת:

וּבְכֵן תִּרְחַם עָלֵינוּ אָבִינוּ אָב הַרְחֵמֶן, ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם
וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ, הַכֹּל יָכוֹל וְכוֹלָל יָחִיד, וְתֵאִיר עָלֵינוּ
אוֹר קִדְשֵׁת הַצְּדִיקִים הָאֱמֵתִיִּים הַמְּאִירִים בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
בָּלָם, בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים, בְּדָרֵי מַעְלָה וּבְדָרֵי
מַטָּה, וְיֵאִירוּ וְיִוָּדְעוּ לְדָרֵי מַעְלָה שְׁעֵדִין אֵינָם יוֹדְעִים
בִּידְעָתוֹ יִתְבָּרֵךְ כָּלֵל, וְיַעֲזֹרוּ וְיִקְיִצוּ אֶת כָּל הַדָּרֵי מַטָּה, אֶת

כָּל הַשּׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם הַמְּנַחִים בְּדִיּוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה, בְּשֹׁפֶל הַמִּדְרָגָה,
וַיֹּאֲרִיזוּ בָהֶם וַיַּגְלוּ לָהֶם, כִּי מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וַיַּעֲזְרוּ
וַיַּחֲזְקוּ אֶת כָּל הַנַּפְשׁוֹת הַנִּפְּלוֹת שֶׁנִּפְּלוּ לְמָקוֹם שֶׁנִּפְּלוּ, כָּל
אֶחָד וְאֶחָד כָּפִי יְרִידָתוֹ, וַיַּחֲזִיזוּ וַיַּעֲזְרוּ וַיַּקִּיצוּ אוֹתָם, אֲפֹלוּ
הַנַּפְשׁוֹת הַיְּרֻדוֹת מְאֹד שֶׁנִּפְּלוּ בַּעֲזוֹנוֹת וּבַעֲבָרוֹת גְּדוּלוֹת, עַל
כֵּלָם יִגְיֵעוּ רַחֲמֵיהֶם, וַיַּחֲזִיזוּ וַיַּשִּׁיבוּ נַפְשׁוֹתָם הַחֲלוּשׁוֹת
הַפְּגוּמוֹת מְאֹד, נֶפֶשׁ הַחוּטָא, נֶפֶשׁ הַמָּרָה מְאֹד, יָחוּסוּ עַל
דָּל וְאֶבְיוֹן וְנַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים יוֹשִׁיעוּ. וַיַּעֲזְרוּ וַיַּחֲזְקוּ וַיֹּאמְצוּ
אוֹתָם, שְׂאֵף עַל פִּי בֶן אֵל יִתְיַאֲשׁוּ עֲצָמָן בְּשׁוּם אֶפֶן בְּעוֹלָם,
כִּי מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדָךְ וּבְכָל מָקוֹם אַתָּה נִמְצָא, וְגַם
בְּהִשָּׁאוֹל תַּחֲתִיּוֹת יְכוּלִין לְהִתְקַרֵּב אֵלֶיךָ, כִּי לִית אַתָּר פָּנוּי
מִנֶּךָ, וְאֵין שׁוּם יְאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלָל:

רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָלֵא רַחֲמִים בְּכָל עֵת וּבְכָל רִגְעַ תָּמִיד,
רָם וְנִשְׂאָ, מְרוֹם וְקָדוֹשׁ תִּשְׁכּוֹן וְאַתָּה דָּכָא וְשֹׁפֶל
רוּחַ, לְהַחֲיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיֹת לֵב גְּדָכָאִים, אִם עַל
הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנָּתֵן לָנוּ נַפְשֵׁנוּ בְּשִׂאֲלָתֵנוּ וְעֲמִנּוּ בְּבִקְשָׁתֵנוּ. רַחֲמָן
מָלֵא רַחֲמִים, יֵצֵא דְבַר מַלְכוּת מִלְּפָנֶיךָ וְתַעֲן וְתֹאמַר, נִבְלָתִי
יְקוּמוּן, הִקִּיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עֶפְרַיִם. וְתִגְלָה עַל יְדֵי צִדִּיקֶיךָ
הָאֱמִתִּיִּם טוֹבָךְ וְחֶסֶדְךָ הַרְבֵּים כִּי לֹא תִמְנוּ, כִּי לֹא כָּלוּ

רַחֲמִיךָ לְעוֹלָם, וְעַד־יָן אַתָּה עִמָּנוּ תָּמִיד, כִּי ה' אֱתָנוּ וְאַצְלָנוּ
וְעִמָּנוּ וְקָרוֹב לָנוּ גַם עַתָּה, כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ בְּעֶבְרָה
שְׁמוֹ הַגָּדוֹל:

טוֹב וּמִטֵּיב, מִלֹּא רַחֲמִים, הִחַיֵּינוּ נָא, הִשְׁיבֵנוּ נָא, סִמְכוּנִי
בְּאַשִּׁישׁוֹת רַפְדוֹנִי בַּתְּפוּחִים, כִּי חוֹלַת אֶהְבֶּה אָנִי.
עוֹרְרִנִי נָא, הִקְיִצְנִי נָא, אַתָּה ה' חֲנִנִי וְהַקִּימֵנִי, הָקֵם עַל סֵלַע
רִגְלִי כּוֹנֵן אֲשׁוּרִי. אֲמִצְנִי וְחִזְקֵנִי נָא בִּירְאָתְךָ וּבְעִבּוֹדְתְךָ, אֵל
תִּטְשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזִבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אֲמִץ וְחִזַּק רַפְיוֹן יָדִי, בְּאִפֶּן
שְׁאֵזְכָּה לָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּאַמֶּת חֵישׁ קָל מְהֵרָה, וְאַבְטַח בְּה' וְלֹא
אֶמְעַד לְעוֹלָם, וְלֹא אֶפְלֵ בְּדַעְתִּי מִשׁוּם דָּבָר שֶׁבְּעוֹלָם, הִנֵּה
אֵל יִשׁוּעָתִי אֲבָטַח וְלֹא אֶפְחָד, כִּי עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה ה' וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה. אֲבָטַח בְּשֵׁם ה' וְאַשְׁעֵן בְּאֱלֹהֵי, כִּי לֹא תַעֲזֹב אוֹתִי
לְעוֹלָם. וְנִזְכָּה לְהַשְׁיֵג בְּשִׁלְמוֹת הַשָּׁגַת דָּרִי מִטָּה שֶׁהוּא הַשָּׁגַת
מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְנִזְכָּה לְהַרְגִּישׁ בְּכָל עֵת וְרַגַע אֱלֹהוּתְךָ
עָלֵינוּ, וְנִדַּע וְנִאֲמִין בְּאַמֶּת, כִּי מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ, וְאַתָּה
מִמִּלֹּא כָּל עֲלָמִין וְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין, וְלִית אֲתֵר פָּנוּי מִנְּךָ, כְּמוֹ
שֶׁכָּתוּב, אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנוּ נְאֻם ה',
הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֹּא. וְנִזְכָּה לְקַיֵּם בְּאַמֶּת
מִקְרָא שֶׁכָּתוּב, שְׁוִיתִי ה' לְנִגְדִי תָּמִיד. וְנִדַּע וְנִכִּיר וְנִרְגִּישׁ

בְּכָל עֵת יִרְאֶתְךָ וְאִמְתָּךְ עָלֵינוּ, שְׁנוּזָה לְדַעַת בְּאַמֶּת
וּבְאַמוּנָה שְׁלֵמָה אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלֵינוּ בְּכָל עֵת וְרֹגֵעַ,
וּמִפְּנֶיךָ לֹא אֶסְתֵּר. וְתִהְיֶה יִרְאֶתְךָ עַל פְּנֵי תָמִיד לְבִלְתִּי
אֶחְטֹא, וְאֲזָכָה לְהִתְיַרֵּא וּלְפַחֵד תָּמִיד מִפְּנֵי פֶחַד ה' וּמִהֲדַר
גְּאוּנוֹ, וּלְהִתְקַרֵּב אֵלֶיךָ וּלְהִתְדַבֵּק בְּךָ בְּאַמֶּת בְּדַבְּקוֹת גְּדוֹל
כְּרִצוֹנְךָ הַטּוֹב. וְתִזְכְּנוּ וְתַעֲזְרֵנוּ שִׁיְהִיָּה נִכְלָל אֲצִלָּנוּ שְׁנֵי
הַהֲשָׁגוֹת יַחַד, הַשְׁגַּת דְּרִי מַטָּה עִם הַשְׁגַּת דְּרִי מַעְלָה, אֲשֶׁר
הֵם שׂוֹאֲלִים אֵיזָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. וְנִזְכָּה לְדַעַת בְּאַמֶּת כִּי לִית
מִחֲשָׁבָה תְּפִיסָה בְּךָ כָּלֵל, וְתִכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא יֵדַע כִּי
לְגַדְלָתְךָ אֵין חֶקֶר:

רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, סְתִים וְגִלְיָא, הַמַּגְבִּיהִי לְשֹׁכֵת הַמִּשְׁפִּילִי
לִירְאוֹת בְּנִשְׁמִים וּבְאָרֶץ. מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל מֵאֲשָׁפוֹת
יָרִים אֲבִיוֹן. הֶקֶם וְהָרַם דָּל וְאֲבִיוֹן כְּמוֹנֵי מַעֲפָר וּמֵאֲשָׁפוֹת, כִּי
אַתָּה כָּל תּוֹכֵל וְלֹא יִבְצֹר מִמֶּךָ מְזֻמָּה. זָכְנוּ שִׁיכָלְלוּ וַיֵּאִירוּ בָנוּ
יַחַד הַשְׁגַּת הַבֵּן וְהַתְלָמִיד, שֶׁהוּא הַשְׁגַּת דְּרִי מַעְלָה וְדְרִי מַטָּה.
וַיְהִיו נִכְלָלִין כָּל הָעוֹלָמוֹת יַחַד, עָלִיוֹן בְּתַחֲתוֹן וְתַחֲתוֹן בְּעָלִיוֹן,
בְּאִפֶּן שְׁנוּזָה לִירְאָה שְׁלֵמָה בְּאַמֶּת, וְלֹא נִתְבַטַּל בְּמַצִּיאוֹת חֵם
וְשָׁלוֹם, רַק נִזְכָּה לְהִרְגִּישׁ מְלוּי אֱלֹהוּתְךָ בְּכָל הָאָרֶץ בְּהִדְרָגָה
וּבְמִדָּה, כָּלוּל יַחַד מִהַשְׁגַּת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְאֵיזָה מְקוֹם

כבודו, באפן שנוזקה ליראה שלמה מפניך תמיד כרצונך הטוב באמת. ובכן תזכנו ברחמיך הרבים, ותעזרנו ותושיענו שנוזקה שיאיר עלינו בשעת אכילתנו הארת הרצון הקדוש, ותתן לנו כח ועוז וגבורה מאתך, ונוזקה להיות אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע, כי אתה הנותן כח לעשות חיל. עזרנו וחזקנו ואמצנו ביראתך הקדושה, וזכנו ברחמיך שנהיה גבורים אנשי חיל באמת כרצונך הטוב. ותתן לנו ממשלה דקדשה, כי העשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל, ובדרך כח וגבורה ובדרך לגדל ולחזק לכל. זכנו שיהיה לנו חלק טוב בהמלכות והממשלה דקדשה, באפן שנוזקה להמשיך פרנסה טובה בהרחבה גדולה לנו ולכל אנשי ביתינו ולכל התלויים בנו מעמך בית ישראל:

רבוננו של עולם, אתה יודע עצם דחקנו ועמלנו ומעוט וצמצום הפרנסה שנתמעטה מאד פרנסת עמך בית ישראל, בפרט פרנסת הכשרים החפצים לכנס בדרך הקדש ולעבדך באמת, אשר פרנסתם דחוקה מאד, ורבים נמנעים הרבה מעבודת השם יתברך מחמת עול וטרדת הפרנסה. רחם עלינו למען שמך, ותשפיע עלינו שפע טובה ופרנסה טובה לנו ולכל עמך בית ישראל, ובפרט להחפצים

לִירָאָה אֶת שְׁמֶךָ. עֲזָרְנוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ שְׁלֹא תִמָּנַע וְתַעֲכַב אוֹתָנוּ
הַפְּרָנְסָה מֵעֲבוֹדָתְךָ בְּאַמֶּת, כִּי לָךְ לְבַד עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת, כָּלָם
אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן לָתֵת אֲכָלָם בָּעֵתוֹ, כִּי אֵין אִתָּנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה
שׁוּם סִבָּה וְעֶסֶק בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע אֵיךְ לְהַמְשִׁיךְ פְּרָנְסָה, כִּי אִם
עָלֶיךָ לְבַד אָנוּ נִשְׁעָנִים, וְעֵינֵינוּ לָךְ מִיַּחֲלוֹת, עַד שֶׁתַּחֲנוּנוּ
בְּרַחֲמֶיךָ וּבַחֲסֶדֶיךָ הָרַבִּים, וְתִתֵּן לָנוּ פְּרָנְסוֹתֵינוּ בָּעֵתוֹ בְּמוֹעֶדוֹ
וּבְזִמְנוֹ. וְתִזְמִין לָנוּ כָּל פְּרָנְסוֹתֵינוּ קֹדֶם שֶׁנִּצְטָרֶךְ לָהֶם בְּאִפֶּן
שְׁלֹא תִבְלָבֵל אוֹתָנוּ טְרִדַת הַפְּרָנְסָה מֵעֲבוֹדָתְךָ כָּלָל. וְתַעֲזֹר
בַּח מַלְכוּתְךָ, וְתַעֲלֶה וְתִקַּבֵּל הַמַּלְכוּת דְּקִדְשָׁה שְׁפַע הַפְּרָנְסָה
טוֹבָה לְכָל־לִיּוֹת עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵהַיָּדִים שֵׁישׁ בַּיִם הַחֲכָמָה,
וְתַמְשִׁיךְ פְּרָנְסָה טוֹבָה עָלֵינוּ מִרְצוֹן הָעֲלִיוֹן, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב, עֵינֵי
כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בָּעֵתוֹ. פּוֹתַח אֶת
יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. וְתִתֵּן וְתַחֲלֹק וְתַשְׁחֹק הַפְּרָנְסָה
לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁצָּרֶיךָ בְּאַמֶּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,
בְּאִפֶּן שֶׁנִּזְכָּה כָּלֵנוּ לַעֲבֹדְךָ בְּאַמֶּת. וְתִסְפִּיק לָנוּ כָּל צָרָכֵינוּ
בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי, בְּהִתָּר וְלֹא בְּאַסוּר, בְּנִחַת וְלֹא בְּצַעַר,
מִתַּחַת יָדְךָ הֶרְחָבָה וְהַמְלֵאָה, וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ לֹא לַיָּדִי מִתַּנַּת
בְּשָׂר וָדָם וְלֹא לַיָּדִי הִלּוּאָתָם. וְנִזְכָּה לְקַבֵּל הַפְּרָנְסָה בְּקִדְשָׁה
גְּדוּלָּה, וְיֵאִיר בְּתוֹכָהּ הָאֶרֶץ הָרְצוֹן הָעֲלִיוֹן דְּקִדְשָׁה. וְתַעֲזָרְנוּ
לְשִׁבֵּר תַּאֲוֹת אֲכִילָה לְגִמְרִי, וּלְקַדֵּשׁ אֶת אֲכִילָתָנוּ בְּקִדְשָׁה

גְּדוּלָּהּ, וְנֹאכַל לְשִׁמְךָ לְבַד. וְנִזְכָּה לְקַבֵּל וּלְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ
הַיִּרְאָה הַקְּדוּשָׁה הַנִּגְשֵׁת וּבָאָה עַל הָאָדָם בְּעֵת הָאֲכִילָה:

אֲבִינוּ מִלְכֵנוּ אֲדִירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יּוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ
קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב
וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבַעֵנוּ מִטּוֹבְךָ הָאֱמֶתִי, שְׁמֵרֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ לְבַל
נִפְּסָה דַעֲתֵנוּ וּלְבַבֵּנוּ אַחֲרֵי הַטּוֹב הַמְדָּמָה, רַק נִזְכָּה לְשַׁבֵּר כָּל
תַּאֲוֹת הַמְדָּמִיּוֹת, תַּאֲוֹת הַבְּהִמִיּוֹת. וְנִזְכָּה לְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתֵּנוּ,
בְּטוֹב הָאֱמֶתִי, בְּטוֹב הַנִּצְחִי, לְהִתְעַנֵּג עַל ה' וּלְהַשְׁבִּיעַ
בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֵׁנוּ. וְתִהְיֶה אֲכִילָתֵנוּ בְּקִדְשָׁה גְּדוּלָּהּ וּבְאִימָה
וּבִירְאָה גְּדוּלָּהּ, וְתַעֲזִירֵנוּ וְתִזְכֵּנוּ שְׁיִמְשִׁךְ עָלֵינוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָתֵנוּ
הָאֶרֶת הָרָצוֹן הָעֲלִיוֹן, שְׁנִזְכָּה לְכֶסֶף וּלְחֶמֶד וּלְהַשְׁתַּוְּקָה
וּלְחִשּׁוֹק וּלְהִתְנַעֲנֵעַ אֵלֶיךָ בְּאַמֶּת בְּרָצוֹן מִפְּלֶג מְאֹד מְאֹד, בְּלִי
שַׁעוֹר וְעֶרֶךְ בְּתַכְלִית הַבְּטוּל עַד אֵין סוּף, עַד שֶׁלֹּא נִדַּע כָּלֵל
מָה אָנוּ רוֹצִים. וַיֹּאִיר עָלֵינוּ הָאֶרֶת הָרָצוֹן שְׁיִהְיֶה לַעֲתִיד
בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כָּעֵת יֹאמַר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה
פָּעַל אֵל. וְנֹאמַר, מָה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאֶיךָ, פָּעַלְתָּ
לְחוֹסִים בְּךָ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם. וְנֹאמַר, עֵין לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים זּוֹלָתְךָ
יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ:

וְזַכְנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְקִדְשֵׁת חֲנֻכָּה. וְתַעֲזְרֵנוּ בְּכָל שָׁנָה
 וּשְׁנָה שְׁנִזְכָּה לַפֶּעַל בִּקְשָׁתֵנוּ וּמִשְׁאֲלוֹתֵנוּ לְטוֹבָה
 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים הַקָּדוֹשׁ, שֶׁתִּמָּחַל וְתִסָּלַח לַעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלַעֲוֹנוֹת
 עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְתַעֲבִיר אֲשֻׁמוֹתֵינוּ בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה, סָלַח
 נָא לַעֲזוֹן הָעַם הַזֶּה כְּגִדְל חֲסִידְךָ וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּ לָעַם הַזֶּה
 מִמִּצְרִים וְעַד הֵנָּה. וְשֵׁם נֶאֱמַר, וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כְּדַבְּרְךָ.
 סָלַח נָא, מָחַל נָא, כִּפֹּר נָא עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ וְעֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ
 שֶׁחָטֵאנוּ וְשָׁעִוִינוּ וְשִׁפְשַׁעְנוּ לְפָנֶיךָ מִנְּעוּרֵנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה.
 חַנּוּנֵי אֱלֹהִים כְּחֲסִידְךָ כָּרֵב רַחֲמֶיךָ מִחַה פִּשְׁעֵי. הָרַב כְּבִסְנִי
 מַעֲוֵנִי וּמִחַטָּאתִי טָהַרְנִי. הַסֵּתֵר פָּנֶיךָ מִחַטָּאִי וְכָל עֲוֹנוֹתִי
 מִחַה. וְנִזְכָּה עַל יְדֵי הַמַּחִילָה וְהַסְּלִיחָה שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים,
 לְקַבֵּל עַל יְדֵי זֶה קִדְשֵׁת יְמֵי הַחֲנֻכָּה הַקָּדוֹשִׁים, שֶׁהֵם חֲנֻכַּת
 הַבַּיִת, וְנִזְכָּה לְהַמְשִׁיךְ עָלֵינוּ בִּימֵי הַחֲנֻכָּה קִדְשֵׁת הַבַּיִת
 הַמְּקֻדָּשׁ. וְתַרְחֵם עָלֵינוּ וְתַבְּנֶה לָנוּ אֶת בֵּית קִדְשֵׁנוּ וְתַפְאֲרֵתֵנוּ
 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְשֵׁם נִקְרִיב לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ
 לְטָהֳרָנוּ מִעֲוֹנוֹתֵינוּ וְלִסְלֹחַ חַטֹּאתֵינוּ. וְנִזְכָּה לְהַקְרִיב לְפָנֶיךָ
 בְּכָל יוֹם וַיּוֹם קָרְבָּנוֹת הַתָּמִיד בִּבְקָר וּבְעֶזְרָב, וּבִזְכוֹת הַתָּמִיד
 שֶׁל שֶׁחַר תִּמָּחַל לָנוּ עַל כָּל הָעֲוֹנוֹת שֶׁל לַיְלָה, וּבִזְכוֹת הַתָּמִיד
 שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים תִּמָּחַל לָנוּ עַל כָּל הָעֲוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם, כִּי אַתָּה

יודע גדל הרחמנות שעל ישראל כשהם נופלים בעונות חם
ושלום, אשר אין רחמנות בעולם גדול מזה, כי אתה יודע
עצם קדשתנו בשרשנו ועצם דקותנו ורוחניותנו שאנו
רחוקים לגמרי מעון, ואין עון שיך לנו כלל, ואין אנו יכולין
לשא עלינו על משאוי העונות אפלו יום אחד. ועקר
הרחמנות הגדול מכל מיני רחמנות הוא להוציא אותנו
מעונות וחטאים ופגמים, אשר רק זה הוא עקר הרחמנות
האמתית, ואין שום רחמנות בעולם נחשב כלל כנגד
זה הרחמנות:

על כן ברחמיך נתת לנו את בית המקדש לכפר על כל
עונותינו, ומעת אשר חרב בית מקדשנו חשכו
עינינו, ואין אנו יכולים לנקות עצמנו מעונות, כי אין מי
שיכפר בעדנו, אשר צרה הזאת גדולה מכל הצרות שבבעולם,
באשר נגלה לפניך אדון כל. וכבר חלפו ועברו קרוב לאלפים
שנה מיום ההרבן, אשר אנו הולכים תועים וחשכים כיתומים
ואין אב. אדון הקל עלנו ושלח ישע לגאלנו, חום וחמל ורחם
עלינו ואמר לצרותינו די. ותמהר ותחיש לגאלנו גאלה
שלמה בגשמיות ורוחניות בגוף ונפש וממון, ותגאל ותפדה
נפשנו מכל החטאים והעונות והפשעים, ומכל מיני פגמים

שְׁבַע עוֹלָם, וּמִכָּל הַתַּאֲוֹת וְהַמְדּוֹת רָעוֹת. וְתִבְנֶה לָנוּ אֶת בֵּית
מִקְדָּשֵׁנוּ בְּנֵין עוֹלָם עַד עַד, וַיָּשׁוּבוּ כְּהֹנִים לַעֲבֹדָתָם וְלוֹוִיִּם
לְדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲמָדָם. וְתִמְשִׁיךְ וְתֹאִיר עָלֵינוּ עַל יְדֵי
הַצַּדִּיקִים הָאֱמֵתִיִּים קִדְשֵׁת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ הַכָּלִיל מִהַשְׁגַּת בֵּין
וְתִלְמִיד דְּקִדְשָׁה, שֶׁהוּא אֶסְפָּקְלָרִיא הַמְּאִירָה וְאֶסְפָּקְלָרִיא
שְׂאִינָה מְאִירָה. וְנִזְכָּה לַדַּעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, וְתִצִּיל
אוֹתָנוּ מֵרוּחַ שְׁטוּת וְשִׁנְעוֹן וּמִכָּל מִינֵי טְרוֹף הַדַּעַת. וְתִשְׁמְרֵנוּ
וְתִצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי חַטָּאִים וּפְגָמִים שְׁבַע עוֹלָם, וְנִזְכָּה לִירְאָה
שְׁלֵמָה מִפְּנֵיךְ תָּמִיד, וּלְפָרְנֶסָה טוֹבָה מֵאֲתָךְ, וַיֹּאִיר עָלֵינוּ
הָאֶרֶת הָרָצוֹן בְּשַׁעַת אֲכִילְתֵּינוּ בְּקִדְשָׁה גְּדוֹלָה:

וְתִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה בְּכָל רֶמ"ח אֲבָרֵינוּ וְשֵׁם"ה
גִּידֵינוּ, וְתִשְׁמְרֵנוּ וְתִצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי
חוֹלָאֹת, וּבִפְרֹט מַחֲלֵי הִרְאָה חֵם וְשָׁלוֹם. וְנִזְכָּה שְׁתִּהְיֶה
הִרְאָה בְּשִׁלְמוֹת אֲצִילָנוּ תָּמִיד, בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת, וְתִתְּנֶהָ
הִרְאָה בְּמִזְג הַשְּׁוֶה תָּמִיד. וְתִמְשִׁיךְ לָנוּ בְּכָל יֵת וְרִגַּע רוּחַ
חַיִּים דְּקִדְשָׁה לְתוֹךְ כַּנְפֵי הִרְאָה, וַיְהִי כַּנְפֵי הִרְאָה סוֹכְכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַלֵּב, וִירְחֲפוּ בְּכַנְפֵיהֶם וַיִּמְשִׁיכוּ רוּחַ חַיִּים
דְּקִדְשָׁה בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת לְתוֹךְ כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף וְגִידָיו
וְעוֹרָקָיו. וְתִחַיֵּינוּ בְּאוֹר פְּנִיךְ, וְתִמְשִׁיךְ וְתֹאִיר עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ

הַרְבִּים, ש"ע נְהוּרִין שֶׁל הַפָּנִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵם אוֹרוֹת
הַמְּקִיפִים הַקְּדוּשִׁים, שְׁנֹזְכָה לְהַשִּׁיגָם חֵישׁ קָל מְהֵרָה:

וְתִשְׁפִיעַ עָלֵינוּ בְּרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁפֶע טוֹבָה וּפְרָנָה
טוֹבָה, כִּי בָּךְ לְבַד בְּטַחָנוּ, כִּי אַתָּה מַצְמִיחַ
חֲצִיר לְבַהֲמָה וְעֹשֶׁב לַעֲבוֹדַת הָאָדָם, לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ
וַיִּין יִשְׁמַח לִבִּב אֲנוֹשׁ, לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וּלְחֶם לִבִּב אֲנוֹשׁ
יִסְעֵד. וְנֹאמַר, מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה
הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ. זֶה הֵם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים שָׁם רָמַשׁ וְאִין מִסְפָּר
חַיּוֹת קְטָנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. שָׁם אֲנִיּוֹת יִהְיֶיכוּן לוֹיָתָן זֶה יַצְרָתָ
לְשִׁחַק בּוֹ. כֻּלָּם אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן לָתֵת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ. תִּתֵּן לָהֶם
יִלְקוּטִין תִּפְתָּח יָדְךָ יִשְׁבְּעוּן טוֹב:

מְלָא רַחֲמִים, רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, בְּרַחֲמֶיךָ
הָאֱמִתִּיִּים, וּמְלָא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ לְטוֹבָה בְּרַחֲמִים,
וְתֵן לָנוּ מִנְהִיג רַחֲמָן אֱמֵתִי שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְהַתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוּת,
שֶׁיִּרְחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמָנוּת הָאֱמֵתִי, שֶׁיִּמְהַר וַיַּחֲשֵׁ לְהוֹצִיאֵנוּ
מִכָּל הָעֲוֹנוֹת וּמִכָּל הַפְּגָמִים שֶׁנִּלְכַּדְנוּ בָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵנוּ
יּוֹדְעִים בְּעֲצָמָנוּ שֶׁאֵנוּ חַיִּבִּים מְאֹד, אֲשֶׁר הִקְשִׁינוּ עָרְפָּנוּ וְלֹא
הִתְגַּבְּרְנוּ לְקַיֵּם דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּאֵמֶת, עַד שֶׁפָּגַמְנוּ

מה שפגמנו וקלקלנו מה שקלקלנו. אף על פי כן חסדו יתגבר עלינו ויעזר רחמים רבים כאלה, שיוציאו אותנו את כל אחד ואחד מכל החטאים והעונות והפשעים, שנהיה מבטחים מעתה להנצל מכל רע ולא נשוב עוד לכסלה, ולא נעשה מעתה שום חטא ועון כלל, ולא נפגם עוד שום פגם כלל, ולא נסור מרצונך באמת ימין ושמאל. ואתה ברחמיך הרבים, תמחל ותסלח ותכפר לנו על כל מה שחטאנו עד הנה, ויקים בנו מקרא שכתוב, יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, וישב אל ה' וירחמהו, ואל אלהינו כי ירבה לסלח:

אבינו אב הרחמן, רחם עלינו ואל תשחיתנו, כמו שכתוב, כי אל רחום ה' אלהיך, לא ירפך ולא ישחיתך, ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. ונאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. אם יהיה גידוך בקצה השמים, משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך. והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, והטיבך והרבך מאבותיך. ונאמר, ה' חננו לך קוינו, יהיה זרועם לבקרים אף ישועתנו בעת צרה. ונאמר, ועת צרה היא

לִיעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִישָׁע. וְנֹאמַר, בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר, וּמִלֵּאךְ פָּנָיו
הוֹשִׁיעָם, בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיַּנְשֵׂאֵם כָּל
יְמֵי עוֹלָם. וְנֹאמַר, מִי אֵל כָּמוֹךָ נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע
לְשֵׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ, לֹא הֶחְזִיק לָעַד אִפּוֹ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא,
יָשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כָּל
חַטָּאתָם, תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבוֹתֵינוּ מִיְמֵי קֶדֶם:

רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֶלֶךְ רַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ, טוֹב וּמִטִּיב
הַדָּרֵשׁ לָנוּ, שׁוֹבָה אֵלֵינוּ בְּהִמּוֹן רַחֲמֶיךָ בְּגִלְגֹּל
אֲבוֹת שְׁעָשׂוֹ רְצוֹנְךָ, בְּנִה בִּיתְךָ כְּבִתְחִלָּה וְכוּנֵן מִקְדָּשְׁךָ עַל
מְכוֹנּוֹ, וְהִרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוּ וְשִׁמְחָנוּ בְּתַקּוּנוֹ, וְהַיֵּשֶׁב כְּהַנִּים
לְעִבּוּדָתָם וְלוֹאִים בְּדוּכָנָם לְשִׁירָם וּלְזִמְרָם וְהַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
לְגוֹיָהֶם, וְשֵׁם נִקְרִיב לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִין
כְּסִדְרָן וּמוֹסָפִין כְּהִלְכָתָן. רַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן שְׂמֹךְ, כִּי לֹא עַל
צְדָקוֹתֵינוּ אֲנִיחָנוּ מִפִּילִים תַּחֲנוּגֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ
הָרַבִּים, כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים אָנוּ בְּטוֹחִים, וְעַל חֶסְדֶּיךָ אָנוּ
נִשְׁעָנִים וְלִסְלִיחוֹתֶיךָ אָנוּ מְקוּיִם, וְלִישׁוּעָתְךָ אָנוּ מְצַפִּים,
וְקוּיִם לָנוּ מִקְרָא שְׂכָתוֹב, וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ
וְקִרְאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ, וְחֲנַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָן וְרַחֲמִתִּי אֶת

אֲשֶׁר אֲרַחֵם. וְתַמְלֵא עָלֵינוּ רַחֲמִים כִּי אַתָּה הוּא בֹּעַל
הַרְחָמִים, כִּי אֵל רַחוּם שְׁמֶךָ, אֵל חֲנוּן שְׁמֶךָ, בָּנוּ נִקְרָא שְׁמֶךָ,
ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְתִשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ רַחֲמִים רַבִּים, רַחֲמִים
גְּדוֹלִים, וִיקִים בָּנוּ מִהֲרָה מִקְרָא שְׁכָתוֹב, כִּי מְרַחֵם יִגְהַם
וְעַל מְבוּעֵי מַיִם יִגְהֵלֵם. וְנֹאמַר, בְּרַגַּע קָטָן עֲזֹבְתִיךָ וּבְרַחֲמִים
גְּדוֹלִים אֶקְבֹּצֶךָ. בְּשִׁצְף קִצָּף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רַגַּע מִמֶּךָ, וּבְחֶסֶד
עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גּוֹאֲלֶךָ ה'. וְנֹאמַר, כִּי הֶהָרִים יְמוּשׁוּ
וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוֹטֶינָה, וְחֶסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא יְמוּשׁ, וּבְרִית שְׁלוֹמִי
לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֵם ה'. וְנֹאמַר, הֵבֵן יְקִיר לִי אֶפְרַיִם אִם
יִלְד שֶׁעָשׂוּעִים, כִּי מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ זְכוֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד, עַל כֵּן הָמוּ
מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נָא ה':

מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ, מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, הָאֵל אָב הַרְחָמָן,
רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָאֱמִתִּיִּים, בְּרַחֲמֶיךָ הַגְּנוּזִים,
בְּרַחֲמִים שִׁישׁ בָּהֶם כַּח לְרַחֵם גַּם עָלַי, לְהַחְזִירֵנִי בְּתִשׁוּבָה
שְׁלָמָה לְפָנֶיךָ בְּאַמֶּת לְאַמֶּתוֹ. כְּחֶסֶדְךָ חַיִּינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת
פִּיךָ. חֶסֶדְךָ ה' מְלֵאָה הָאָרֶץ חֶקֶךָ לְמִדָּנִי. וְתִשְׁפִּיעַ עָלַי דַּעַת
דְּקֻדְשָׁהּ, וְתִתְּנֶנּוּ מִמֶּנִּי הָרוּחַ שְׁטוּת וְשִׁגְעוֹן וְכָל מִינֵי בְּלָבוּל
הַדַּעַת שֶׁבְּעוֹלָם. וְאַזְכֶּה אֲנִי וְזֵרְעִי וְכָל הַתְּלוּיִם בִּי וְכָל עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְדַעַת בִּידִיעָה שְׁלָמָה אֱלֹהֵיךָ וּמִמְשַׁלְתְּךָ,

וְגִדְלָךְ וְתִקְפֶּךָ וְתִפְאַרְתְּךָ וּמְלֻכוֹתְךָ אֲשֶׁר בְּכָל מְשָׁלָה. כְּאִמּוֹר,
 אַתָּה הָרֵאָתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מְלָבְדּוֹ. רַחוּם
 וְחֲנוּן רַחֵם עָלַי, כִּי אַתָּה לְבַד יוֹדַע עֵצָם הֶרְחַמְנוֹת אֲשֶׁר עָלַי
 וְעָלִינוּ בָּעֵת הַזֹּאת. וְאֵינִי יוֹדַע מַה לַּעֲשׂוֹת, רַק אֲנִי שׂוֹאֵל
 בְּעָנִי בִפְתַּח רַחֲמִים וְחֶמְלָה וְחֲנִינָה, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה עָמִי,
 כִּי כִפִּי פְרוּשׁוֹת וּשְׁטוּחוֹת לְרַחֲמֶיךָ לְבַד, לְרַחֲמֶיךָ הָאֱמִתִּיִּים,
 לְרַחֲמֶיךָ הַנִּצְחִיִּים, חֲסִידֵי ה' כִּי לֹא תִמְנֶנּוּ, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו.
 טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. כִּי שָׁחָה לְעַפָּר נַפְשֵׁנוּ
 דְּבָקָה לָאָרֶץ בְּטִינָנוּ. קוּמָה עֲזֹרָתָה לָנוּ וּפִדְּנוּ לְמַעַן חֲסִדְךָ.
 וְקִיָּם לָנוּ מִקְרָא שְׁכָתוֹב, וְאֶרֶשְׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם, וְאֶרֶשְׁתִּיךָ לִי
 בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְאֶרֶשְׁתִּיךָ לִי בְּאַמּוּנָה
 וַיִּדְעַתְּ אֵת ה'. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי
 וְגֹאֲלִי. בָּרוּךְ ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה נִפְלְאוֹת לְבַדּוֹ.
 וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וַיִּמְלֹא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ

אָמֵן וְאָמֵן:

ועלהו לא יבול

שיחתן של ת"ח

תורות שיחות וסיפורים השייכים למאמר "כי מרחמים ינהגם"

זמן התגלות המאמר והשיחות השייכים אליו

ידי אמונה זוכין לבוא לבחינת רצון וכו',
ח'רף תק"ע, אחר מאמר 'כי מרחמים' שאמר
בשפת חנה, שיחות הר"ן סימן מ', בענין
ספרי המקרים וכו', וענין דריידיל היה גם כן

בחנה זה. (שיחות הר"ן סימן ל"ב)

מאמר "כי מרחמים", סימן ז', נאמר בשפת
חנה [ב' טבת (פל"ח)] תק"ע. (חיי מוהר"ן, סימן
נ"ט; וע"ע בליקו"ה הל' נזיקין דלהלן)

'צריך לחזק את עצמו באמונה וכו' ושעל

התורות והשיחות השייכות למאמר זה

לו: ה' עמך, ואל תירא ואל תפחד ואל תחת,
כי הוא יתברך עמך ואצלך וקרוב לך ממש,
כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו). על כן
אפלו אם האדם נופל, חס ושלום, למקום
שנופל, רחמנא לצלן, והוא בשפל המדרגה
התחתונה ממש גם משם יוכל לדבק את עצמו
בה' ולשוב אליו יתברך, כי 'מלא כל הארץ
כבודו'. וכבר דברנו מזה, שכשהאדם מנח
למטה לגמרי, ורואה שהוא בדיוטא התחתונה,
חס ושלום, רחוק מאד מהשם יתברך ראוי לו
להחיות עצמו בזה בעצמו, הינו כי זהו בעצמו
הוא התקרבות, מאחר שרואה שהוא רחוק.
כי מקדם היה מרחק כל כך, עד שלא היה

קיצור התורה וענינה

כפי שנאמרה על ידי רבינו לחתנו

עקר שלמות הצדיק שיוכל להיות למעלה
ולמטה, שיהיה יכול להראות למי שהוא
למעלה ונדרמה בדעתו שהוא במדרגה עליונה,
יהיה מראה לו שהוא ההפך. וכן להפך, למי
שהוא למטה מאד במדרגה התחתונה, בתוך
הארץ ממש, יהיה מראה לו שאדרבא, הוא
סמוך להשם יתברך:

וזה השלמות מכרח שיהיה להצדיק, ובלא זה
אינו צדיק כלל, כי צריך להראות למי שהוא
למטה מאד בדיוטא התחתונה לגמרי, שעדין
הוא סמוך לה' ממש, בבכול, ולעוררו ולגלות

יודע כלל שהוא רחוק, ומאחר שעל כל פנים יודע שהוא רחוק זהו בעצמו התקרבות, ובזה בעצמו ראוי לו להחיות את עצמו ולשוב אל ה':

וכן להפך, למי שהוא למעלה מאד, צריך הצדיק להראות לו שהוא רחוק לגמרי מהשם יתברך, 'מה חמית מה ידעת' וכו'. וזהו שלמות הצדיק, בבחינות (דברי הימים א כ"ט): "כי כל בשמים ובארץ", שהוא בחינת הצדיק, בידוע, 'דאחד בשמיא ובארעא', דהינו כנ"ל, שיהיה למעלה ולמטה, שיהיה מראה למי שהוא למעלה, בבחינות שמים, שהוא להפך, שהוא רחוק מאד ואינו יודע כלל בידעתו יתברך, בבחינות: 'מה חמית מה ידעת' וכו', כי שם למעלה בשמים, שם דיקא, שואלים 'איה מקום כבודו'. ולהפך, למי שהוא למטה בארץ ממש, יהיה מראה לו כי ה' עמו, כי 'מלא כל הארץ כבודו'. וזהו עקר השלמות, להיות למעלה ולמטה:

וזה בחינות בנים ותלמידים שצריכין להניח בעולם. כי לכאורה הדבר תמוה, כי הלא העקר שצריך האדם לשבר עצמו לגמרי מן החמר, ואם כן למה הוא חיוב כשהאדם נסתלק לגמרי למעלה, דהינו אחר ההסתלקות, שניח אחריו בנים בזה העולם הנשמי, שימלאו מקומו בזה העולם, הלא אדרבא, טוב להסתלק לגמרי למעלה. אך באמת, העקר השלמות להיות למעלה ולמטה, בשמים ובארץ, כי כשהוא בעולם אחד לבד, אין זה שלמות, רק שניהם

יחד, מעלה ומטה, זהו עולם שלם. ועל כן מחיב האדם שיהיה נשאר ממונו שארית בארץ, בן או תלמיד, כדי שגם כשהיה למעלה אחר ההסתלקות, יהיה למטה גם כן בזה העולם, דהינו מה שנשאר ממונו למטה בן או תלמיד הנמשכים ממונו:

ועקר הוא המוח, שיהיה נשאר למטה ממחו, ועל כן צריך להניח בן או תלמיד, כמו שדרשו רבותינו, ז"ל, (בבא בתרא קטז) על פסוק: "אשר אין חליפות למו" 'חד אמר בן, וחד אמר תלמיד', כי התלמיד הוא ממוח הרב, וכן הן נמשך גם כן ממוח האב. ורבי יוחנן סבר תלמיד, כי לא היה לו בנים. כי אצל התלמיד המוח ממשט מגשמיות, אבל אצל הן המוח מלבש בהטפה זרעית, אבל גם זה צריכים:

והכלל, שצריך שישאר ממונו בנים ותלמידים, והתלמידים יאירו יותר לתלמידים אחריהם, וכן להלן יותר, שגם התלמידים יפרו וירבו ויעשו תלמידים אחרים, ותלמידי תלמידיו יעשו יותר תלמידים, וכן להלן יותר ויותר, כדי שיהיה נשאר מוחו גם למטה לעולם ועד. וכן הבנים צריכים גם כן שישאר זכרם לדורי דורות, בנים ובני בנים וכו'. כי זהו עקר השלמות של הצדיק, שיהיה למעלה ולמטה, בבחינת: 'כי כל בשמים ובארץ דאחד בשמיא וארעא':

(עין כל זה במאמר ויהי מקץ כי מרחמם ינהגם (בסימן ו), עין שם, כי שם מבאר הענין היטב):

(ליקוטי מוהר"ן ס"ח תנינא)

שיחות בחיי מוהר"ן השייכים לתורה

הדברים הנכתבים אחר התורה "ויהי מקץ" כי מרחמם ינהגם בליקוטי מוהר"ן ח"ב בסימן ז' המתחילה "וזה בחינת קבורת משה" וכו', אלו הדברים הם מהדברים שאמר רבינו ז"ל לפני אנשי שלוש סעודות אחרים, היינו לפני עליונים. כי יש אנשי שלוש סעודות אחרים שאומר לפניהם גם כן תורה. ומוכן מדבריו שבשעה שאומר לפנינו תורה עומדים שם מי שעומדים ואומר לפניהם גם כן מענין התורה שאמר לפנינו. אבל בודאי אותה התורה שאומר לפניהם הוא גבוה יותר הרבה ומעט דמעט מאותן הדברים אמר לפנינו ברמז בעלמא. ולא ביאר אותם כלל והם הדברים הנכתבים שם אחר התורה הַנְּזָכָר לְעֵיל: (חיי מוהר"ן, סימן מ"ב; וע"ע בביאור הליקוטים תורה זו, אות ל' מה שכתב בזה).

קודם שגילה ענין הנדפס בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ס"ח מענין הצדיק שצריך שישאיר בנים ותלמידים והוא שייך להתורה "כי מרחמם ינהגם" בסימן ז', אז דיבר שהיו כמה גדולים שכל אחד עשה ותיקן מה שתיקן, ואחר כך נפסק. וכוונתו בענין ההארה שהאירו דעתם בתלמידיהם וקרבו כמה אנשים להשם יתברך. אבל אחר כך נפסק הארתם. אבל אנו צריכים לעשות דבר שלא יופסק לעולם. שאלו אנשים יעשו אנשים אחרים והם יעשו עוד אנשים וכן לעולם (חיי מוהר"ן שע"ג ראה להלן).

וכן שמעתי כבר שהמקורבים שלנו בהכרח שיאירו בחבריהם ותלמידיהם וכל אחד מוכרח שיעשה איזה פעולה ויאיר בחברו וחברו בחברו. כי יש ענפים להאילן ומאלו הענפים יוצאין עוד ענפים וכן להלן יותר וכו' וכו'. וכבר נרשם במקום אחר מה אמר ש"האש שלי תוקד לעולם לא תכבה". ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: מיין פייעריל וועט שוין מלוען ביז משיח וועט קומין. והתחלת השיחה הַנְּזָכָר לְעֵיל מענין בן ותלמיד התחיל על ידי שנכנס מחדרו לחדר השני שסמוך לביתו הגדול ועמד אצל הפתח שיצא משם מחדרו, ומצא אותנו עומדים לפנינו. היינו אותי וחברי וחתנו רבי יוסקא עליו השלום. והתחיל לדבר עם חתנו ואמר לו שמעתי שלמדת היום. והתחיל להוכיחו באהבה שיחזיק בלימוד. ואמר לו "הלא טוב ויפה כשלומדים תחילה ואחר כך הולכים לשוק לסחור" וכו'. ואחר כך ענה ואמר. הלא גם אנכי לומד גם כן. והלימוד שלי הוא חידוש. והתחיל להתפאר את עצמו וענה ואמר. "אני יכול ללמוד. אני יכול להראות ללמדן הגדול שבגדולים שעדיין אינו יכול ללמוד כלל ואינו יודע כלל. וכן להיפך. אני יכול להראות להקטנים שקרובים להשם יתברך ולהתורה" וכו'. ונכנס משיחה זו לתוך שיחה הַנְּזָכָר לְעֵיל וגילה כל הענין הנאמר שם מענין בן ותלמיד מה שדרי מעלה שואלים דייקא איה מקום כבודו ולהיפך דרי מטה אומרים מלוא כל הארץ כבודו. עיין שם והבן היטב. אשרי השעה שזכינו לשמוע

זאת מפיו הקדוש בעצמו. אלמלא לא אתינא לעלמא אלא לשמוע דא דיינו. וכן על כל דיבור ודיבור ששמעתי מפיו הקדוש. במה אקדם ה' על כל אשר גמלנו מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי: (שם, סימן מ"ו).

אמר, הבעל שם טוב ז"ל וכמה צדיקים עשו ותקנו בעולם מה שתקנו, ואחר כך בשנפטרנו ונסתלקו נפסק הדבר, הינו ההארה שהאירו בתלמידיהם והחזירו להשם יתברך, לא נמשך מדור לדור רק נפסק. על כן צריכין לעשות דבר שיהיה לו קיום לעד. וכן דבר עוד פעם אחת שצריכין להשאיר תלמידים שאלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידי תלמידים יאירו להלן יותר ויותר וכן לדורי דורות (חיי מוהר"ן שע"ג)

שיחתו הקדושה של רבנו ז"ל מוצאי שבת פרשת תולדת תק"ע פה ברס"ל. כל סדר הזמנים של כל השנה דהינו ראש השנה יום פורים סכות הושענא רבא שמיני עצרת חגכה ופורים. ומקדם לו חמשה עשר פסח שבועות וכו' בכל זמן וזמן מאלו הזמנים אין אני כמו מקדם (ואמר בזו הלשון: אז סע קומט די צייט בין איך גיט דאס וואס פריער): (המובן מדבריו היה שבכל אלו הזמנים הוא בא על השנה ודעת חדש לגמרי, ואינו עובד את השם יתברך באלו הזמנים עם העבודה שעבד כבר באלו הזמנים בשנים שעברו, רק בכל שנה

ושנה הוא בא על השנה חדשה לגמרי, ויש לו עבודה חדשה באלו הזמנים). בחגכה של אשתקד הייתי מדליק הנרות ושאר הנהגות חגכה בפנות של התורה שנאמר אז וכן בראש השנה ויום כפור וכו' היתה עבודתו בהם על פי הפנות של התורה שנאמרה בראש השנה זה רק שהיתה בדקות יותר הינו שעבודתו היתה בדקות יותר ממה שנאמר בהתורה (הנ"ל): (שם, סימן פט)

ועל כן כתב אדונינו מורנו ורבנו ז"ל שכפי הסלח נא שפועלין ביום הכפורים כן זוכין לקדשת חגכה, כי הכל אחד על פי הנ"ל, כי ביום הכפורים מתקנין החותם דקדושה על ידי הכהן הגדול שזהו בחינת גר חגכה שנמשך על ידי השמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול כי הכל אחד וכו' ל. [ועל כן באמת זאת התורה "כי מרחמם ינהגם", שמבאר שם שכפי הסלח נא של יום הכפורים כן זוכין לחגכה זאת התורה נאמרה באותה השנה שנאמרה התורה תקעו אמונה הנ"ל בראש השנה שמבאר שם כל הנ"ל ושתקון החותם נגמר ביום כפור. ואחר כך תכף בחגכה שאחריו נאמרה התורה כי מרחמם שמבאר שם שכפי הסלח נא וכו', כי הם שיכים זה לזה וקשורים זה בזה. והבן היטב כי יש בזה הרבה לדבר, ועין בחיי מוהר"ן מה שמבאר שבכל שנה קבל כל הזמנים הקדושים בהתחדשות נפלא וכו']

(לקוטי הלכות חו"מ הלכות נזיקין הלכה ה)

השתלשלות התורה

וכן בהתורה "ויהי מקץ כי מרחמם ינהגם" (בליקוטי מוהרן ח"ב סימן ז') שמבואר שם שיש קושיות שהם למעלה מהזמן שאי אפשר לתרצם, כי אם ירצה לתרץ אותם יוקשה אחר כך עוד קושיא שיהיה חזקה יותר מבתחילה, עד שיכול לכנוס בקושיות ותירוצים שלמעלה מהזמן שאין הזמן מספיק לבאר הקושיות והתירוצים שיש שם וכו' עיין שם היטב. וכן בכמה מקומות בספרים שלו הקדושים:

וכן מה שכתוב שם (בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן נ"ב) דבר נאה ומתקבל שאמר רבינו ז"ל שמה שקשה קושיא על השם יתברך זה מוכרח להיות כך, כי על השם יתברך בהכרח שיהיה קשה קושיות שאי אפשר להבינם. כי אם לאו, רק יתנהג כפי חיוב דעתנו בלי קושיות עליו, אם כן יהיה דעתו כדעתנו חס ושלום. על כן בהכרח שיהיה עליו יתברך קושיות גדולות שאי אפשר לנו להבינם בשום אופן כי דעתו

בהנהגותיו מרומם ונתעלה ונשגב מאוד מדעתנו וכו' עיין שם, וכן בכמה מקומות:

הכלל שבכל מקום שמדבר רבינו ז"ל מחקירות וקושיות כאילו אינו רוצה לתרצם בשום מקום, רק כל דבריו הם שהוא ז"ל בחכמתו הנפלאה מגלה תורה נפלאה בדרך נפלא ונורא מאוד, ומראה לעינים ומבאר לדעת להראות מהיכן אלו הקושיות נמשכין, שמחמת זה אי אפשר לתרצם ולישבם בשום אופן. וכוונתו להראות לדורות שאסור לכנוס בחקירות אלו, כי אי אפשר לישבם בשום אופן ועל כן כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים:

ראה דרכיו וחכם ותבין נפלאות ה', איך מי שרוצה להסתכל על האמת יבין מדעתו שאי אפשר ליישב קושיות כאלו בשום שכל, ואפילו בדרכי המקובלים האמיתיים, רק לסמוך על האמונה, אשרי הזוכה לזה. ועיין מה שכתבתי מזה, בהלכות ברכות השחר הלכה ג: (ח"י מוהר"ן, סעיף כ"ד).

שיחות הר"ן השייכים לתורה זו

חקירות, ואפלו קטנים באים על מחשבתם חקירות ובלבולים, אבל באמת צריך כל אחד ואחד לזהר מאד להרחיק החקירות מלב, ולהשליכם מלב לנגמרי לבלי להיות חס ושלום שום חקן כלל, רק להאמין בה' ובצדיקים אמתיים באמונה לבד בלי שום חקירות כלל. כי כבר זכינו לקבל תורתנו הקדושה על ידי

צריך לחזק את עצמו באמונה, ולבלי לבנם בחקירות כלל ולבלי לעיין כלל בספרים של מחקרים, רק להאמין בהשם יתברך באמונה לבד בלי שום חקירות כלל. ואף על פי שנדמה לנו שההמון עם הם רחוקים מחקירות ואינם מחקרים כלל, אף על פי כן באמת כלם הם מערכים בחקירות. כי כל אחד ואחד יש לו

משה רבנו עליו השלום, וכבר היה לנו צדיקים רבים גדולים ונוראים בכל דור ודור וראוי לנו לסמך עליהם בלי שום חקירות ולילך בעקבותם, להאמין בהשם יתברך בפשיטות, ולקיים תורתו ומצותיו, כאשר מסרו לנו אבותינו הקדושים.

וכשאדם הולך בתמימות באמונה לבד בלי שום חקירות, יכול לזכות שיעזר לו השם יתברך שיבוא לבחינת רצון שהוא למעלה מחכמה, כי באמת חכמה דקדשה הוא למעלה מאמונה. אבל אף על פי כן אנו צריכים לבלי לילך בחכמות וחקירות רק באמונה לבד, כי אמונה הוא דבר חזק מאד. ואזי כשהולך באמונה לבד בלי חקירות וחכמות, אזי זוכה לבוא לבחינת רצון שהוא למעלה אפילו מחכמה, דהינו שיזכה שיהיה לו רצון מפלג חזק מאד אליו יתברך בהשתוקקות נמרץ מאד, עד שלא ידע מה לעשות כלל מגדל ההשתוקקות, ויצעק וכו'.

אך יש חקרן שהוא בתוך לב בני אדם, דהינו הבעל דבר שהוא מכניס חקירות בלב האדם, וצריכין להכניעו ולגרשו, לגרש מלבו כל החקירות ולחזק את עצמו באמונה כנ"ל.

ודע כי יש עברות שהם מכניסים בפירות באדם, ויש שבאים עליהם מחשבות על האמונה מחמת שלא נולדו בקדשה כראוי, ויש שהוסיפו על זה מעשיהם הרעים שעשו בעצמם, כי יש עברות שהם מזיקים ופוגמים

את האמונה כנ"ל. ולזה צריכין בושה ולב נשבר, שמי שיש לו חקירות ומחשבות אלו חס ושלום, ראוי לו להתביש מאד מאד, על אשר נולד בגשמיות כזה, או שעשה מעשים כאלו שבא לזה, שיבואו לו מחשבות כנגד אמונתנו הקדושה. "וכבוד ה' מלא את כל הארץ" (במדבר י"ד), כי "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו'), ועליו באים מחשבות חס ושלום, לגרשו ולעקרו חס ושלום מאלקים חיים, אשר הוא חי החיים יתברך ויתעלה שמו, ואין צריך לבאר גדל הבושה שראוי שיהיה לו כשבאים עליו מחשבות כאלו חס ושלום, ועל ידי בושה ולב נשבר על ידי זה מגרש ומשבר החקירות והמחשבות הנ"ל.

ובאמת אמונה הוא ענין חזק מאד, וחייו חזקים מאד על ידי אמונה. כי כשיש לו אמונה אפילו כשבאים עליו יסורים חס ושלום, אזי יוכל לנחם עצמו ולהחיות את עצמו כי השם יתברך ירחם עליו ויטיב אחריתו, והיסורים הם לו לטובה ולכפרה, ובסוף ייטיב לו השם יתברך בעולם הזה או בעולם הבא. אבל מחקר שאין לו אמונה, כשבא עליו איזה צרה, אין לו למי לפנות, ואין לו במה להחיות את עצמו ולנחם את עצמו. והמשכיל יבין דברים אלו מאליהם ויבין דבר מתוך דבר, כי אי אפשר לבאר הכל בכתב.

והכלל שעקר הוא האמונה, בלי שום חקירות כלל. וכזה יהיה חזק לעולם בעולם הזה ובעולם הבא ולעולם לא ימוט, אשרי לו.

גם זאת צריך לדעת, שיש נשמות בשרות שגולדו בכשרות, וגם לא קלקלו מעשיהם שאין באים עליהם כלל מחשבות כאלו. ואפלו בשמדרים בפניהם מענינים אלו, לא אכפת להם כלל, ואינו מבבל דעתם כלל. וזה דומה כמו שמדרים מתאווה הידוע בפני סרים, שבודאי אינו מבבל דעתו כלל, בן אלו האנשים בשרים הנ"ל, אינם שומעים כלל ואינו נכנס באזניהם כלל עניני חקירות ובלבולים הנ"ל.

ובאמת הקשיות והחקירות של ההמון עם, הם שטותים גדולים ואינם קשיות כלל, ויש בני אדם שהולכים עם איזה קשיא זמן רב, ובאמת הקשיא שלו הוא תריון, רק מחמת שאין לו דעת נדמה לו לקשיא. כמו למשל ששואלין את התינוק, שנשבר הזכוכית של החלון, ולקחו הזכוכית השני שאצלו וקבעוהו כאן ואם בן יפרח הצפור דרך החלל הזה של זכוכית השני. וכששואלין את התינוק כך, דהינו שכולל לו התריון עם הקשיא ביחד, אזי נדמה לו לקשיא גדולה, ואינו יודע מה להשיב כלל, כי נדמה לו לקשיא גדולה. ובאמת הכל שטות, כי אדרבא, הקשיא שיפרח הצפור הוא תריון על קשיא הראשונה של שטות. כי באמת אין לוקחין בשביל זה הזכוכית השני לסתם, כי יפרח דרך שם רק התינוק מחמת חסרון הבנתו אינו מבין שכולל לו הקשיא עם התריון ביחד, ונדמה לו לקשיא גדולה. כמו בן ממש בני אדם שנכנס בלבם קשיות של שטות כאלו שבאמת זאת הקשיא הוא תריון

אך מחמת חסרון הבנתו נדמה לו שהוא קשיא גדולה, והבן היטב. על בן צריך האדם, לסלק מדעתו ולברר מקשיות וחקירות ושטותים ובלבולים, רק לחזק את עצמו באמונה לבד בנ"ל: (שיחות הר"ן ל"ב)

בענין ספרי המחקרים מבאר כבר אצלנו כמה פעמים שאסור לעסק בהם וצריך להרחיק מאד לבלי ללמד אותם ולבלי להביט בהם כלל, אפלו בספרי חקירות של גדולי ישראל, כי הוא אסור גדול מאד ללמד אותם (וכבר מבאר בכמה ספרים גדל האסור ללמד בהם), כי לא באלה חלק יעקב, כי אין לנו שיכות בהם. כי אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד בלי שום חקירה, כי הוא יתברך ברא את העולם כלו ומקים את עולמו ועתיד לחדש את עולמו וכו'.

ודרך אלו הספרים להקשות קשיות שגראין בקשיות גדולות, והתריון חלוש מאד, ומי שרוצה לחקר יותר ולהקשות על התריון, יוכל להקשות ולא יועיל לו התריון. על בן אסור לעין בהם כלל. ובאמת כל הקשיות שלהם אינם כלום והם כלם הכל ורעיון רוח.

ומה שאנו רואים שיש בני אדם שאין דעתן נמשכת אחר ספרים קדושים ונוראים מאד, כגון ספרי הזהר וספרי האר"י וצ"ל וכיוצא, אף על פי שיש בהם חדושים נוראים מאד מאד המאירים עינים ומתוקים מדבש, והם נמשכים

דיקא אחר ענינים אחרים כגון חקירות. דע כי זהו מחמת מזגם, כי מזגם בטבעם הוא מזג רע מן ההולדה שנוולדו במזג רע שאינם יכולים לסבל את הדבר הקדוש באמת. ובאמת בודאי יש לו בחירה ויש לו כח לשבר את מזגו הרע, אבל מאחר שנוולד במזג רע כזה, הוא צריך לסבל מרירות גדול לשבר את מזגו וטבעו הרע, ואשרי לאדם שנוולד בקדשה.

ונמצא בספריהם קשיות על סדר הבריאה, מה זכה הפוכב להיות כוכב, או המזל להיות מזל, ומה חטאו הדברים השפלים שיהיו שפלים, כגון בהמות וחיות וכיוצא ומדוע לא היה בהפך, וכן מפני מה הראש ראש והרגל רגל ומדוע לא יהיה בהפך וכיוצא בזה, כמבאר אלו הקשיות באריכות בספריהם, ובאמת הכל הכל ורעות רוח, ואין צריך לחקר אחריו יתברך כי צדיק וישר הוא.

ובאמת דע כי כל העולם כלו הוא בחינת גלגל החזור שקורין "דריידיל" [סביבון], והכל חוזר חלילה ונתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם ומראש רגל ומרגל ראש, וכן שאר כל הדברים שבעולם כלם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה מעליון לתחתון ומתחתון לעליון. כי באמת בהשרש הכל אחד, כי יש נבדלים דהינו מלאכים שהם נבדלים לגמרי מן החמר, ויש גלגלים שהם בחינת חמר אבל חמרם נד מאד, ויש עולם השפל דהינו זה העולם השפל שהוא חמר גמור. ואף על פי שבודאי כל אחד ואחד מאלו השלשה הנ"ל

הוא נלקח ממקום מיוחד, אף על פי כן בשרש הכל, שם כלו חד. ועל כן כל העולם כלו הוא בחינת גלגל החזור, והכל חוזר ונתהפך, שעתה זה הדבר הוא בבחינה עליונה בבחינת ראש ודבר אחר בבחינה שפלה בבחינת רגל, ואחר כך נתהפך וחוזר ונעשה מבחינת רגל בחינת ראש ומראש רגל, וכן נתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם כמו שמצינו שאמרו רבותינו ז"ל (פסיקתא רבתי פסקה ל"ד, זהר בראשית כג.

ועוד) שהשליכו מלאכים מן השמים אל עולם השפל ונכנסו בחמר גמור עד שהיו בעלי תאוות וכו', וכן כמה פעמים שפאו מלאכים בעולם הזה ונתלבשו בחמר כמבאר בכמה מקומות. וכן להפך שמצינו שנעשה מאדם מלאך (זהר ויגש רמ.). כי העולם הוא בחינת גלגל החזור שקורין "דריידיל", והכל חוזר חלילה, כי באמת בהשרש כלו אחד כנ"ל.

(גם מצינו שרגלו של זה הוא גבוה יותר במעלה מראשו של אחר, וכן בעולמות כי המדרגה התחתונה של עולם העליון הוא במעלה יותר ממדרגה העליונה של עולם התחתון ממנו, אבל באמת הכל חוזר חלילה כנ"ל).

וזה בחינת מה שמשחקין בחנכה בדריידיל. כי חנכה הוא בחינת הבית המקדש, ועקר בנין בית המקדש היא בחינה הנ"ל בחינת גלגל החזור. כי בבית המקדש היה בחינת "עליונים למטה ותחתונים למעלה" (פסחים ג), כמו שכתוב במשכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה), שפכ יכול השם יתברך

השָׁרָה שְׂכִינָתוֹ לְמִטָּה בַּמִּשְׁכָּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁזָה בְּחִינַת "עֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה", וְכֵן לְהַפְּךָ כָּל צִיּוּרָא דְּמִשְׁכָּנָא הַכֹּל הָיָה רָשׁוּם לְמַעְלָה וְזֶה בְּחִינַת "תַּחְתּוֹנִים לְמַעְלָה", שְׁזָה בְּחִינַת דִּרְיִידִיל בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוּר שֶׁהַכֹּל חֲזוּר וְנִתְּהַפֵּךְ כֵּן"ל. כִּי עַל פִּי חֲקִירָה הוּא דָּבָר רְחוּק מְאֹד שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא מְרוֹמָם וּמִנְשָׂא לְמַעְלָה מִכָּל הָרוּחָנִיּוֹת יִהְיֶה מְצַמֵּצִם שְׂכִינָתוֹ בְּכָלִי הַמִּשְׁכָּן, "הֵן הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ" וְכו' (מַלְכִּים א' ח'), וְאַף עַל פִּי כֵן הִרְאָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא דוֹקָא לְהַפְּךָ מִדַּעְתָּם, כִּי בְּאַמַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַשָּׁרָה שְׂכִינָתוֹ בַּמִּשְׁכָּן. וְכֵן לְהַפְּךָ הוּא דָּבָר רְחוּק עַל פִּי חֲקִירָה שֶׁהָאָדָם שֶׁהוּא בְּרִיָּה שְׂפֵלָה יִהְיֶה לוֹ כַּח לַעֲשׂוֹת רָשָׁם לְמַעְלָה, אוֹ בְּהִמָּה שְׂפֵלָה יִהְיוּ מְקַרִּיבִין אוֹתָהּ לְקַרְבָּן שֶׁתַּעֲלֶה לְרִיחַ גִּיחוּחַ לְנַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ "שְׂאֵמֶר וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ" (רִש"י בַּשְּׁמוֹת כ"ט פַּסוּק י"ח), וְאִידֵּךְ שִׁיךְ רְצוֹן אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל בְּאַמַּת הִרְאָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַפְּךָ מִדַּעְתָּם, כִּי בְּאַמַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַשָּׁרָה שְׂכִינָתוֹ לְמִטָּה בַּמִּשְׁכָּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהִבְהִמָּה עֲלֵתָהּ לְרִיחַ גִּיחוּחַ וְכו'. וְזֶה בְּחִינַת "עֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוּר בְּחִינַת דִּרְיִידִיל.

וְהֵנָּה כַּח הַיּוֹלֵי הַמּוֹבָא בְּסַפְרֵיהֶם, הוּא בְּחִינַת הַמְּצַע בֵּין הַכַּח וְהַפְּעַל. כִּי כָּל דָּבָר הוּא בְּתַחֲלָה בְּכַח וְאַחֲרַיִךְ יוֹצֵא מִכַּח אֶל הַפְּעַל, וְכִשְׂיוֹצֵא מִן הַכַּח קֹדֶם שֶׁבָּא אֶל הַפְּעַל יֵשׁ בְּחִינַת הַיּוֹלֵי שֶׁהוּא מְצַע בֵּין הַכַּח וְהַפְּעַל

שֶׁהוּא שָׂרֵשׁ כָּל הַנִּבְרָאִים. כִּי כָּלִם יוֹצֵאִים מִן כַּח הַהַיּוֹלֵי, כִּי כָּלִם הָיוּ תַּחֲלָה בְּתוֹךְ בְּחִינַת כַּח הַהַיּוֹלֵי וְכָל הַנִּבְרָאִים הַיּוֹצֵאִים מִשָּׁם שֶׁהֵם שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת הַנ"ל שֶׁהֵם: נִבְדָּלִים גִּלְגָּלִים שְׂפֵלִים, כָּלִם חוֹזְרִים חֲלִילָה, וְחוֹזֵר וְנִתְּהַפֵּךְ מִנִּבְדָּל לְשֵׂפֶל וּמִשְׂפָּל לְנִבְדָּל וְכֵן כָּלִם כִּי בְּשָׂרֵשׁ כָּלִם אֶחָד כֵּן"ל.

וְזֶה בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עַל הַדִּרְיִידִיל שֶׁהֵם הַנֶּגֶז"ש, רָאִשֵׁי תַבּוּת: ה'יּוֹלֵי נ'בְדָּל ג'לְגָּל ש'פֵּל, שֶׁהֵם כָּלִל כָּל הַבְּרִיאָה כֵּן"ל שֶׁכָּלִם חוֹזְרִים חֲלִילָה וּמִתְּגַלְגָּלִים וּמִתְּהַפְּכִים מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה כֵּן"ל, שְׁזָה מְרָמֵז בְּחִנּוּכָה שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת "עֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" שְׁזָה בְּחִינַת דִּרְיִידִיל בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוּר שֶׁנִּתְּהַפֵּךְ מִבְּחִינָה זֹאת לְבְּחִינָה זֹאת וּמִזֶּה לָזֶה כֵּן"ל. וְזֶה בְּחִינַת הַגָּאֲלָה, כִּי זֶהוּ עֵקֶר הַגָּאֲלָה, שִׁיְהִיָּה בְּחִינַת הַנ"ל דִּהְיוּ בְּחִינַת חוֹזֶרֶת חֲלִילָה הַנ"ל בְּחִינַת "עֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" שִׁיְהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְעַל כֵּן כִּשְׂיוֹצֵא מִמִּצְרַיִם תַּכְּף בְּשִׁירַת הַיָּם אָמְרוּ "תִּבְיָאֵמוּ וְתִטָּעֵמוּ בְּהַר נַחֲלָתְךָ" וְכו' (שְׁמוֹת ט"ו) שֶׁבְּשָׂרוּ עַל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כִּי זֶה עֵקֶר הַגָּאֲלָה שִׁיְהִיָּה בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוּר הַנ"ל בְּחִינַת עֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה (שְׁזָהוּ עֵקֶר הַתַּכְלִית), כִּי בְּאַמַּת כָּלִם חָד כִּי בְּהַשָּׂרֵשׁ הַכֹּל אֶחָד כֵּן"ל. וְזֶהוּ גַם כֵּן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַנ"ל שֶׁהֵם הַנֶּגֶז"ש רָאִשֵׁי תַבּוּת: "ג'אֲלָת ש'בְּט

נַחֲלֵתָךְ ה'ר צִיּוֹן" (תהלים ע"ד), בְּחִינַת "תְּבֵאֲמוּ וְתַטְעֵמוּ בְּהַר נַחֲלֵתָךְ" בְּחִינַת הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוֹר שֶׁזֶהוּ עֵקֶר הַנְּאֻלָּה בַּנֵּ"ל.

וְעֵינִי בַּמֶּאֱמָר הַנְּאֻמָּר בַּחֲנֻכָּה זֶה הַמִּתְחִיל: "וַיְהִי מִקֵּץ כִּי מֵרַחֲמֵם יְנַהֲגֵם" וְכו' (לקוטי מוהר"ן תנינא ז'), שֶׁשָּׁם מְבֹאָר גַּם כֵּן מַעֲנִין עֲלִיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה וּמַעֲנִין חֲנֻכָּה שֶׁהוּא חֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עֵינֵי שָׁם.

וְזֶה בְּחִינַת מְקִיפִים הַנְּאֻמָּר בַּמֶּאֱמָר הַנֵּ"ל, הֵינּוּ בְּחִינַת גִּלְגָּל הַחֲזוֹר דִּהְיוּ דְרִידִיל הַנֵּ"ל הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים שֶׁמְקִיף וְסוֹכֵב וְעֵינֵי שָׁם וְהֵבֵן (חכמה הוא בחינת היולי).

וְנַחֲזוֹר לְעֵנִין רֵאשׁוֹן. כִּי אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְכַנֵּס כָּלֵל בַּחֲקִירוֹת כִּי הוּא אֶסּוֹר גְּדוֹל מְאֹד רַק אָנוּ מְאֻמִּינִים בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּאִמּוּנָה לְבָד, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּלָם וּמְקִימֵם כְּלָם וְעַתִּיד לְחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ: (שיחות הר"ן מ)

שיחות השייכים לתורה זו

בְּסוֹף תּוֹרָה זוֹ שֶׁבְּלִקּוּטֵי מוהר"ן ח"ב, מוֹבָא שְׂזֵאת הַתּוֹרָה נֶאֱמָרָה לְאִנְשֵׁי שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אַחֲרִים, עֵינֵי שָׁם. הַלְשׁוֹן שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ הוּא: "לְאִנְשֵׁי שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת שְׂאִינָם אוֹכְלִים חֲלוֹת..." (היינו: מלאכים) "שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת נִיקֶעֶם, וְוָאם זֵי עֶסֶין גִּישְׁט קִיין קוֹיִלִּיטֵשׁ": (שיש"ק ח"ב, רפ"ג).

רַבִּי אֶהְרֵן הַרְבֵּ: "יִדְעֵנוּ, שְׂמָה שְׂאִמַּר רַבֵּנוּ (בְּלִקּוּטֵי מוהר"ן ח"ב סִימָן ז') עַל הַפְּסוּק: "וַיְהִי־שׁוּעַ בֶּן נֹזֶן מֵלֹא רוּחַ חֲכָמָה, כִּי סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עֲלָיו" – הַתְּכוּוֹן רַבֵּנוּ בְּאִמְרוֹ וְאֶת עֲלָיו. "הָאֵט עַר אִים גִּימִינֵט": (שיש"ק ח"ב, סעיף תרנ"ד; וְע"ע לַהֲלֹן בַּהֲמוּבָא מִפְּל"ח).

סִיפֵר רַבִּי נַחֲמָן טוֹלְמִישִׁינְעֵר: שְׂרָאָה פֻּעַם אֵיךְ לוֹמַד מוהרנ"ת אַחֲרֵי חֲצוֹת, הַתּוֹרָה "כִּי מֵרַחֲמֵם יְנַהֲגֵם" שֶׁבְּלִקּוּטֵי מוהר"ן ח"ב סִימָן ז', בַּחֲיוֹת וְהַתְּלַהּבוֹת כּוֹז, עַד שֶׁהָיָה נִדְמָה כְּאִילוֹ שֶׁמַּעַה מוהרנ"ת עֲתָה מִמֶּשׁ מֵרַבֵּנוּ: (שיש"ק ח"ב, סעיף תקצ"ט).

בְּאוֹתוֹ לַיִל שַׁבָּת, שְׂאִחֵר פְּטִירַת מוהרנ"ת, כִּשְׁשֹׁכַב עֲדִיין מוהרנ"ת בְּבֵיתוֹ עַל הָאָרֶץ, אָמַר

שֶׁמַּעֲתִי מֵאֲבִי (ר' צְבִי אֶרִיָּה בֵּר' אֶהְרֵן הַרְבֵּ דְבֵרְסֻלָּב) ז"ל שֶׁשֶּׁמַּע מִגְּדוּלֵי הַמְּקוֹרְבִים שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁהֵבִינוּ מִרְמִיזוֹתֵינוּ הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל, שְׁבוּזָה הַמֶּאֱמָר הַקְּדוּשׁ סִמַּךְ יָדָיו עַל הַרְבֵּ רַבִּי נִתַּן ז"ל, שֶׁהוּא יֵהִיָּה הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא בְּכָל עֲנִינֵינוּ הַקְּדוּשִׁים שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל לְאַחֲרֵי פְּטִירָתוֹ, כְּמוֹ שְׂרָאֵנוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁכֵּן הָיָה, שֶׁכָּל עֵיקַר קִיּוֹם הַשְּׂאִרְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל לְנִצָּחַ, הָיָה רֹבּוֹ כְּכוֹלוֹ כְּמַעֲט רַק עַל יְדֵי הַרְבֵּ רַבִּי נִתַּן ז"ל, כִּידוּעַ: (פְּל"ח תו' זו; מוֹבָא בְּשִׁישׁ"ק ח"א, סעיף רכ"ג).

שמעתי מפיו הקדוש של הרב רבי נתן ז"ל, שיחה נפלאה ונוראה, באשר שרבינו ז"ל היה משתוקק, שישאיר אחריו בן זכר ממלא מקומו. והאריך הרב רבי נתן ז"ל, אז בביאור דבר זה קצת, כי אם היה נשאר מרבינו ז"ל בן, שהוא תלמיד אמתי שיקבל הארת דעתו הקדושה של אביו הקדוש, בודאי כבר היה העולם בא לתכלית השלימות והתיקון: (שם; מובא בשיש"ק שם, סעיף רכ"ד).

ידוע מעלת הענוה הקדושה, שהיה להרב רבי נתן ז"ל, כידוע לכל יודעיו ומכיריו, וכאשר רבנו ז"ל בעצמו הפליג בשבחו בענין המידה הזו של ענוה (חיי"מ סעיף של"ח), ו"ענוה גדולה מכולם" (ע"ז כ:); (שם; מובא בשיש"ק שם, סעיף רכ"ה).

...ועיין עוד בליקוטי תנינא במאמר "כי מרחמם ינהגם", סימן ז', שם מדבר גם כן משני הבחינות המבוארים כאן, וקורא אותם שם בשם דרי מעלה ודרי מטה, בן ותלמיד. ומבואר שם שבחינת התלמיד הוא בחינת יהושע, ר"ת יקומון הקיצו ורגנו שוכני עפר (ישעיה כו, יט), היינו מה שצריכין לחזק הדרי מטה שוכני עפר שהם בתכלית שפלות המדריגה לבלי יתיאשו עצמן, ולבלי יסוגו אחור לגמרי חס ושלוש, רק ידעו כי השם גם אתם ועמם ואצלם, עיין שם התחזקות גדול ונורא, ומאמר "כי מרחמם" הנזכר לעיל נאמר בשבת חנוכה שנת תק"ע, שהוא שנה האחרונה מימי חיי

הקדושים של רבינו הקדוש ז"ל, ושם מוזכר ענין של "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו", ושמעתי מאבי ז"ל (רבי צבי אריה ב"ר אהרן הרב דברסלב) ששמע מוקני תלמידיו הקדושים של רבינו ז"ל, שהבינו אז מרמזותיו הקדושים של ז"ל, שבמאמר זה נתן סמיכה לתלמידו הקדוש הרב רבי נתן ז"ל, ובאמת רוב שיחותיו הקדושות של הרב רבי נתן ז"ל, היה בענין זה לחזק את כל אחד מישראל בהתחזקות גדול נפלא ונורא מאוד, לבלי יתיאש עצמו חס ושלוש לגמרי, רק שאיך שהוא, אף על פי כן יתעורר ויתחזק מעתה על כל פנים לעבודת השם יתברך ממקום שהוא שם יכו', וכמבואר מזה נפלאות הרבה בספריו הקדושים, שזה בחינת מה שמצינו שאמר השם יתברך בעצמו ליהושע אחרי פטירת משה שלש פעמים "חזק ואמץ" (יהושע א, ו, ז, ט), ומבואר בליקוטי תורה בשם האר"י ז"ל (שם, ובשער הפסוקים שם) כי שלש פעמים חזק גימטריא משה, כי בזה האיר ליהושע השלש בחינות שהיו במשה יכו' יכו', עיי"ש (ואפשר לרמוז שהם נגד השלש בחינות שיש באלף: נקודה עליונה, ותחתונה, ואמצע, וידוע כי כל בחינה כלול מכל הבחינות וכו'), וכן ישראל בעצמן אמרו גם כן ליהושע (שם א, ח"י): "רק חזק ואמץ": (פרפראות לחכמה תו' ו', סט"ו; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף קצ"ח).

...ולפי עניות דעתי, רמז גם בזה סמיכה להרב רבי נתן ז"ל, כאשר כבר רמזנו למעלה קצת

"ליקוטי מוהר"ן", וכמעט שכל הספר הוא שלו (היינו: על ידי הגעגועים והתשוקות גדולות וחזקות מאוד שהיו לו לשמוע חידושי תורה מרבינו ז"ל, וגדול זהירות וזריזות השתדלותו בזה לכתבן ולהעתיקם): (פל"ח תו' ס"א, סי"ז (דף ל"ה. טו"א); מובא בשיש"ק שם, סעיף ר"י).

הזהיר אותנו שלא נהיה עצלים שקורין: "שלים זאלניקים" ואנו יכולין גם כן לבוא להארת הרצון העליון, והפירוש כפי דברי אדמו"ר מורנו הרב רבי נתן, שלא נהיה עצלים לומר: "מי אנכי שאזכה להארת הרצון"? (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב', סימן ז'): (נתיב צדיק ל).

מאמר רצועה היתה יוצאה מחלקו של בנימין וכו' שבלקוטי תנינא סימן ע"ז, שיך למאמר: "ויהי מקץ" – "כי מרחמם ינהגם" שבלקוטי תנינא סימן ז': (ליקו"ה יור"ד ח"ב, הל' ראשית הגז ג, ח"י; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף פ"ה; וכ"ה בליקו"ה או"ח ח"ג, הל' פסח ט, ג).

ופעם אחת, כשנחנו מרק על השלחן, ודבר רבי נתן זכר צדיק וקדוש לברכה מהתורה: "כי מרחמם ינהגם" (ליקו"מ ח"ב, תו' ז'), בתוך כך נתקרה המרק, ושלם בעד המרק ולא אכל. אחר כך נתודע שהיה במאכל איזו שאילה של מרפה: (אבני"ה ברזל; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף תרנ"ז).

בענין מה שביארנו קצת על המאמר "קרא את יהושע" סימן ו' (אות ט"ו; הובא לעיל שם); ושגם במאמר "כי מרחמם ינהגם" בליקוטי תנינא סימן ז', שנאמר בשנת תק"ע, שהיא שנה האחרונה של ימי חייו ז"ל, וגם שם מובא בסוף המאמר פסוק זה "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה" וכו', ואז הבינו גם קצת מאנשי שלומנו, שכוונתו ז"ל להסמך בזה את הרב רבי נתן ז"ל, בפרט לפי מה שמבואר, מה שאמר לו רבנו ז"ל: "ואם יש לך אמונה" וכו', מובן מזה שגם רבינו ז"ל הסכים למחשבותיו, שיש לו אמונה שלימה, רק שצריך לתקן עוד בחינת אמונת חכמים להאמין גם בעצמו, ובחידושי שיש הוא מחדש. ואם כן בודאי היה ראוי לסמיכה, מאחר שיש לו אמונת חכמים בשלימות, וזוכה להוציא משפטי אמת והנהגות ישרות מכל הלימודים שלומד, שזה בעצמו כל ענין החיבורים הקדושים שחיבר הרב רבי נתן ז"ל, שהם ספרי "ליקוטי הלכות", שהתחיל לחברם בחיים חיותו של רבינו ז"ל ובפקודתו ז"ל, אשר כל יסוד ענינם הוא רק על קוטב זה להוציא מכל הלימודים שהאדם לומד, משפטי אמת והנהגות ישרות הן מהלכות בשר בחלב ותערוכות וכו', והן מהלכות טוען ונטען, וגביית חוב, ופקדון, ושומרים, וכל כיוצא בזה, וכמובא גם בהקדמה של ספר "לקוטי הלכות". וחכם כזה בודאי ראוי לסמיכה. ויותר יש לבאר בזה מענין ידי הכתיבה וידי הסמיכה, כי הרב רבי נתן ז"ל היה כתבן וסופר גדול, וחיבר ספרים הרבה, וגם כתב כמעט כל חיבוריו הקדושים של רבינו ז"ל, ורבינו ז"ל בעצמו אמר עליו, שיש לו חלק גדול בהספר

ומחמת שגם עקר שלמות כל התקונים של הרב הוא על ידי התלמיד כמובן בהתורה קרא את יהושע בסימן ו' לקוטי מוהר"ן חלק א', בענין הסוד של תמונת אלף והאדם היושב על הכסא ועין שם היטב מה שמובא שם בענין מלחמת עמלק, שאף על פי שגם היא עקרה נעשית על ידי משה בעצמו, אבל באתגליא תלויה המלחמה רק בהתלמיד שהוא בחינת יהושע עין שם וידוע שהעקר של כל תלמידיו הקדושים היה מוהרנ"ת ז"ל, ולכן נראה בחוש כי באתגליא היתה עליו המלחמה פנים ואחור יותר מעל רבנו ז"ל, כי בכל מיני מסירות מסרוהו ובכל מיני חרופים מקולות וקללות בפניו ובפני עיניו חרפוהו וקללוהו בתפיסה תפסוהו ומפיתו גרשוהו, וגם רצו והשתדלו להרגו ולהמיתו, אותו ואת כל אשר הכיר אמתתו, בנודע ומפרסם מהאגרות שנשלח מהצורר להשמידם ולהרגם ולאבדם, כי הוא היה התלמיד האמתי אשר נאכל ונתהפך למהות רבו ממש כביכול ותכף בעת התקרבותו גלה אדמו"ר ז"ל את התורה קרא את יהושע, למען הודיע על ידו את הבקי בשוב לכל המנחים בשאול תחתית ומתחתיו, וכמובן למשכיל גם בהתורה 'כי מרחמים ינהגם' לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ו' שאמרה קדם הסתלקותו, ורמז בה סמיכה למוהרנ"ת ז"ל שכל הארת התלמיד י'הו'ש'ע הוא בסוד "י'קומו, ה'קיצו ור'ננו ש'וכני ע'פר" (ישעיה כ"ו) וכאשר נראה ונודע לכל מביט ומסתכל בספריו הקדושים, שאף על פי שמרבה לדבר

מכל המדות טובות וישרות, אבל עקר ורב דבריו יסובבו על ענין התחזקות לחזק ולאמץ כל הנחשלים והעיפים והיגעים, אשר עמלק רודף אחריהם, לכל יתיאשו עצמם מן הרחמים, כי הוא יתברך חנון ורב לסלח וכאשר נשמע ונראה גם בעת יציאת נשמתו הקדושה שעד נשימה האחרונה, כפל ושלש, "חנון המרבה לסלח" פעמים אין מספר והמגיד מראשית אחרית סבב גם אליו קריאת השם בסודות נשגבות ועצומות, ועל כן בעניות דעתי חשבתי גם שמו הקדוש ז"ל וראיתי כי הוא במספר "חנון המרבה לסלח" מכון ממש וגם הוא מתחיל ומסיים בנזון, כי על ידי רבנו ז"ל זכה גם הוא למה שזכה וכאשר אנו רואים שרבנו ז"ל בעצמו צרף אותו במאמרו הקדוש (ימי מוהרנ"ת חלק ב' סימן ל"ב) "נחמן נתן, לאכט אויס דער גאנצער וועלט" [נחמן נתן, שוחקים מכל העולם]: (כוכבי אור, חכמה ובינה לט)

גם אם נבא בעמק דברי רבנו ז"ל שבלקוטי תנינא סימן ו' 'כי מרחמים' וכו' הנ"ל, ונביט ונראה ברב נפלאות הבן אליעזר והתלמיד יהושע, המובא שם, ונבין ונתבונן כמו כן בשנוניהם זה מזה, כי אליעזר על שם העזר, ויהושע על שם הישועה. והחלוק וההבדל שבפרושים הוא מה שישם עזר אין שייך רק אם האדם בעצמו משתדל ועובד בראוי, רק שאף-על-פי-כן מכרח על-כל-פנים שיעשה לו השם יתברך עזר (באפן שייגיע אל המכון שכל

עבדא כענין הכתוב "אעשה לו עזר" שנאמר על האשה, ועקר העבדה על ידי האיש כלשון החכמים בהכתבה 'אפלה ואוקיר' וכו'), ולא בן פרוש הלשון ישועה, שזה נאמר על דלית מגרמה כלום, עד שמכרח לו לגמרי לישועה מהשם יתברך. ואם נוסף להביט ולהתבונן בהם, נבין ונראה שזה זה החלוק וההבדל בבכיל שביין שני השמות של השם יתברך הנמצאות באלה השמות אליעזר ויהושע, כפי דברי רבנו ז"ל בסיומן ז' שבלקוטי תנינא (כי מרחם וכו') ה"ל. כי מבאר שם מדברי רבנו ז"ל שנמצאות מהם בהמקיפים עין שם, ש"ע נהורין (שני פעמים הקף עין שם) ומפרש בזה מלת מעשה מ'ה ש"ע, ושמשם כל קבלת המלכות (ועין היטב בהבאורים אשר בארתי בהם) אשר נודע על-פי האר"י ז"ל שהוא הא האחרונה

של השם הוי' יתברך. וממילא יעלה לנו לפי זה במלת יהושע, כל הארבע אותיות שבשם הוי' יתברך (כי לפי זה ממילא מובן שזאת ההא האחרונה שהוא המלכות שמאירים בה אלה הש"ע. נקראה מחמת זה כל פעם גם היא בעצמה על שם הש"ע). וכבר נודע שזה השם הוא במדת הרחמים הגדול לאין ערך מהחסד סתם, שבשם 'אל' שהוא בשם אליעזר כנ"ל. כי לפי ה"ל ממילא יש לפרש שזה מחמת שהבן אליעזר אשר אין צריך רק לעזר (לא לישועה לגמרי) די והותר לפניו החסד סתם שבשם אל הנמצא בשמו, ולא בן התלמיד שהוא המכרח לישועה לגמרי, הוא המכרח למדת הרחמים לגמרי שבשם הויה בעצמו יתברך כנודע. (כוכבי אור,

חכמה ובינה מה)

קשרי המקראות

וביאורי המושגים

מראי מקומות שאינם ממוהרנ"ת עצמו בדפוס תקפ"א, צוינו בסימן כזה: * לאחר הכותרת

מדור 'ביאורי המושגים' נערך בסיוע מכון "פאר הליקוטים", תשוח"ח על עזרתם הנדיבה

אות ב

מה שהיה הוא שיהיה וכו' (קהלת א, ט)

כתיב בתחילת ספר קהלת בפרק א:

(ט) מה שהיה הוא שיהיה ומה ששעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש:

פירוש: שלמה המלך ע"ה מדבר על העולם שהוא הבל ואין בו חדש, וכל דבר שהוה בעולם - כבר היה, והכל כבר נעשה בעבר, כי אין חדש בעולם הזה, שהוא תחת שליטת השמש. וזאת, בשונה מהתורה שבכל פעם יש בה חדש. ופסוק זה הוא ר"ת של משה רבינו, ובו נרמז שהוא יהיה המנהיג גם לעתיד:

ואעשה לגוי גדול וכו', אם תשא חטאתם וכו' (שמות לב, י-לב)

כתיב בשמות פרק לב, אחר חטא העגל:

(ט) ויאמר ה' אל משה ראיני את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: (י) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:

פירוש: הפסוק הזה נאמר על ידי ה' למשה רבנו לאחר חטא העגל; ועתה הניחה לי, תרפה

אות א

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וכו'

פסוק זה יובא להלן בהלבשת רבינו באות יג, ע"ש.

כי מרחמם ינהגם (ישעיה מט, י)

כתיב בישעיה פרק מט, בנבואתו על הגאולה העתידה, ויש מרבותינו שפירשו שנבואה זו באה לחזק את ישראל שלא יתיאשו בימי הגלות:

(י) לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם:

פירוש: פסוק זה מתאר את ההנהגה האלוקית בזמן הגאולה; 'לא ירעבו ולא יצמאו', שלא יחסר להם מזון או מים, לא בגשמיות ולא ברוחניות. 'ולא יכם שרב ושמש', לא יפגע בהם חום כבד או צרה מכל סוג, לא פיזית (חום ומחלות) ולא רוחנית (לחצים, קשיים, רדיפות). 'כי מרחמם ינהגם', ה' בכבודו ובעצמו, מתוך רחמים ואהבה, ינהיג אותם בדרך הישרה והבטוחה. 'ועל מבועי מים ינהלם', הוא יוביל אותם אל מקורות שפע חיים, כמו מים צלולים למי שצמא - רמז לשפע ברכה, חכמה ותורה:

'אין עוד מלכדו', אין שום כוח אחר מלכדו, אין שותף, רק הוא מנהיג את העולם:

אות ג

כְּמִשָּׂא כְּבֹד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי (תהלים לח, ה)

כתיב בתהלים פרק לח, במזמור שדוד אמרו כנגד צרותיו וצרות ישראל, ויש בו תפילה לישועת ה', ויודיו על החטאים. ויש אומרים שאמרו דוד על עצמו, כאשר נצטרע לאחר מעשה בת שבע למשך ששה חדשים, ופרשו הימנו הסנהדרין, ונסתלקה הימנו שכינה, ותלה את צרותיו במעשה זה, ומתחנן לפני ה' לבל ידקדק עימו על ריבוי עוונותיו, הגורמים ל'סוּרִים ומכאובים עצומים:

(ה) **כִּי עֲוֹנָתִי עָבְרוּ רֵאשִׁי כְּמִשָּׂא כְּבֹד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי:**

פירוש: בפסוק זה מתאר את תחושת הכבוד והלחץ מהחטאים; 'כי עוונותי עברו ראשי', העוונות שלי הצטברו כל כך, עד שנדמה שהם עברו מעל לראשי, כלומר הם מקיפים ומציפים אותי מכל צד, כאילו אני טובע בתוכם. 'כמשא כבוד יכבדו ממני', הם כמו משא כבוד שאני נושא על עצמי, עד כדי כך שכבר קשה לי לשאת אותו:

אֵין יְסוּרִין בְּלֹא עֹון (שבת נה, א)

איתא בגמ' שבת (נה.):

אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון. אין יסורין בלא עון, דכתיב ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם.

פירוש: 'אין יסורים בלא עון', אם אדם סובל ייסורים (צרות, מחלות, קשיים), הדבר לא קורה סתם, אלא יש לכך סיבה רוחנית - עון שחטא בו. שכתוב 'ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם'.

מההפצרות המרובות לחון אותם. 'ויחר אפי בהם', ויתעורר כעסי עליהם. 'ואכלם', ואשמיד אותם (מלשון 'אכלה', כלומר חורבן מוחלט). 'ואעשה אותך לגוי גדול', ובמקומם אבנה ממך (ממשה) עם חדש וגדול. ומדברי ה' שאמר 'הניחה לי', למד משה שאם לא יניח, אלא יתפלל עליהם - יוכל להצילם:

*

ועוד כתיב בשמות פרק לב, בהמשך הענין, שחזר משה והתפלל על ישראל:

(לב) **וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:**

פירוש: משה פונה אל ה' לאחר שחטא עם ישראל בחטא העגל, ומתחנן עליהם: 'ועתה אם תשא חטאתם', אם תסלח להם על חטאם, מה טוב. 'ואם אין', ואם אינך מוכן לסלוח להם. 'מחני נא מספרך אשר כתבת', מחק אותי מהספר שכתבת (לרש"י הכוונה ספר התורה, ולרמב"ן הכוונה ספר החיים, שאם אין תקווה לישראל, אין טעם שיחיה). האור החיים רומז כאן לקשר של הצדיק עם הדור שלו, שמנהיג אמייתי מוכן למסור את נפשו בשביל עמו, אפילו במחיר הנצחיות שלו עצמו:

אַתָּה הָרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים

(דברים ה, לה)

כתיב בדברים פרק ד:

(לה) **אַתָּה הָרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוד מְלַבְדּוּ:**

פירוש: הפסוק הוא מדברי משה רבנו לעם ישראל, על ההתגלות הגדולה במעמד הר סיני, שם ה' נגלה לעיני העם. ההתגלות הזאת הייתה ייחודית, כדי שתהיה ידיעה מוחשית באמונה: 'אתה הראת לדעת', אתה (העם) ראית כמו עיניך, כדי שתדע בידיעה מוחשית וברורה. 'כי ה' הוא האלהים', שה' לבדו הוא האלוהים, השליט היחיד על כל המציאות.

פירוש: 'אשרי משכיל אל דל, אשרי (מאשר ומבורך) מי שמתבונן ומשכיל איך לעזור לעני או לחלש, לא רק בנתינת צדקה בפועל, אלא גם בהבנה לצרכיו, ובדרך מכובדת. 'משכיל' רומז על חכמה - לדעת מתי ואיך לעזור בצורה שלא תפגע בכבודו של הדל. 'ביום רעה ימלטהו ה', בזמן שיבוא עליו צרה או קושי, ה' יציל אותו בזכות החסד שגמל עם אחרים:

אין עני אלא מן הדעת (נדרים מא, א) *

איתא בגמ' בנדרים (מא, א), עה"פ בפרשת הקללות (דברים כח, מח) 'וְעִבַּדְתָּ אֶת אֲבִיֶּיךָ וְכוּ' וּבְחֹסֶר כָּל:

'בחוסר כל'? רב נחמן אמר בלא דעה אמר אביי, נקטינן כדעת רב נחמן, כי אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי: דדא ביה, כולא ביה. דלא דא ביה, מה ביה? דא קני, מה חסר? דא לא קני, מה קני?

פירוש: מה הכוונה בפסוק 'בחוסר כל'? אמר רב נחמן, בלי דעה (שכל, הבנה, חכמה). אמר אביי הלכה כדברי רב נחמן, כיון שעניות אמיתית היא חוסר בחכמה ובהבנה, לא חוסר ברכוש. בארץ ישראל אמרו, מי שיש בו דעה יש בו הכל, אבל מי שאין בו דעה מה יש בו. מי שקנה דעה מה חסר לו, ומי שלא קנה דעת מה קנה, כי לא יועיל לו כל מה שיקנה:

אות ד

אשר אין חליפות למו, חד אמר בן, וחד אמר תלמיד (ב"ב קטז, א)

איתא בגמ' בב"ב (קטז, א) עה"פ 'אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים' (והובא להלן בסוף אות ה):

'אשר אין חליפות למו, ולא יראו אלהים', רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: כל

(תהלים פט, לב), מבואר בפסוק שהקב"ה פוקד את עוונות האדם (מעניש) באמצעות 'שבט' (ייסורים, כמו מקל המכה) ובאמצעות 'נגעים' (מחלות או פגעים). כלומר, הייסורים הם דרך שבה הקב"ה מעורר את האדם לשוב ולתקן את דרכיו:

והתפלל בעדם, כגון במרגלים (במדבר יד, יט)

וכן הביא רבינו להלן באות יא, שהתפלל על חטא המרגלים "סלח נא לעון העם הזה", וראה שם שהובאו הפסוקים והנלווה אליהם.

אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג, א)

איתא בגמ' בסוטה (ג, א):

ריש לקיש אמר: אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר (במדבר ה) 'איש איש כי תשמה אשתו', 'תשמה' כתיב (בלי י', שנקרא גם כלשון 'שטות')

פירוש: 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', כל אדם מבין בשכלו שהחטא הוא דבר מזיק ורע. לכן, כדי שיבוא לחטוא, מוכרח שתהיה בו 'הטעיה פנימית' - בלבול או מחשבה שגויה - שהיא 'רוח שטות' ושיגעון ממש:

אשרי משכיל אל דל (תהלים מא, ב)

כתיב בתהלים פרק מא, במזמור שאמר דוד בשעת חליו, ובו הוא מבקש מה' שיחון אותו, ולא יתקיים רצון אויביו המצפים למותו, ומביע בטחונו בה' שירפאו ויעמידנו מחוליו. ויסד אותו דוד בשביל כל ישראל, כדי שיתפלל בו כל מי שמדוכא בחלאים ובצרות נפשו:

(ב) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה':**

שבח שכזה מהם - הוא תהילתך. כלומר, גדולת ה' ניכרת בכך שגם יצורים כה קטנים ומוגבלים משבחים אותו, וזה עצמו שבח עצום לו:

לֹא תִהְיוּ בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה (ישעיה מה, יח)

כתיב בישעיה פרק מה, בנבואתו על גדולת ה' למול אלילי הגויים, ובשורת הגאולה העתידה:

(יח) כִּי כֹה אָמַר ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יִצְרַר הָאָרֶץ וְעָשָׂה הוּא כּוֹנֵנָה לֹא תִהְיוּ בְּרָאָה לְשֶׁבֶת יִצְרָה אֲנִי ה' וְאֵין עוֹד:

פירוש: בפסוק זה מדבר על תכלית הבריאה ואחדות ה'; 'כי כה אמר ה' בורא השמים, ה', הוא היוצר של השמים, כלומר של כל המערכת העליונה והעולמות הרוחניים. 'הוא האלוקים', הוא היחיד והאמיתי שראוי להיקרא אלוקים, להבדיל מאלילים. 'יוצר הארץ ועושה', לא רק השמים, אלא גם הארץ - המציאות הגשמית - נבראה ונעשתה על ידו. 'הוא כוננה', ביסס והעמיד אותה במבנה יציב ומתוכנן. 'לא תהו בראה', 'תהו' פירושו ריקנות וחוסר סדר. ה' לא ברא את העולם לשווא או לריק. 'לשבת יצרה', מטרת הבריאה היא שתהיה מיושבת בבני אדם, עם יישוב הדעת. 'אני ה' ואין עוד', אין עוד כוח או מציאות עליונה מלבדו:

וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ (בראשית א, כח)

כתיב בבראשית פרק א, בבריאת האדם:

(כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבָּשָׁהּ וּרְדוּ בְּדֹגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּה הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ:

פירוש: 'ויברך אותם אלוקים', ברכת ה' היא ברכה כוללת של חיים ושפע, והיא ניתנת לאדם ולחוה כאמצעי להמשך הדורות. הברכה מלווה את מצוות פריה ורביה - 'פרו ורבו', מצווה על האדם להתרבות

שאֵינוּ מְנִיחַ בֵּן, וְחָד אָמַר: כָּל שְׂאִינוּ מְנִיחַ תִּלְמִיד.

פירוש: 'אשר אין חליפות למו', משמעו שאין להם החלפה והמשכיות. 'ולא יראו אלוקים', כתוצאה מכך, הם לא מתנהגים ביראת ה'. ונחלקו בנמרא, אמורא אחד אמר, שהכוונה לאדם 'שאֵינוּ מְנִיחַ בֵּן' אחריו. כלומר, אין לו המשכיות גשמית - בניו שימשיכו את דרכו. ואמורא אחד אמר, שהכוונה לאדם 'שאֵינוּ מְנִיחַ תִּלְמִיד' אחריו. כלומר, אין לו המשכיות רוחנית - תלמידים שילמדו ממנו וימשיכו את מורשתו ותורתו:

וְאֲבִיתָ תִּהְלֶה מְגוּשֵׁי עֵפֶר מִקְרוּצֵי חֹמֶר וְכו' (פיוט ליוה"כ) *

לשון זה הוא כעין לשון הפיוט 'אשר אימתך', מנוסח מוסף ליוה"כ. החרוזים המתחילים במילים 'אשר אימתך' הם שבח לעבודת המלאכים, והחרוזים המתחילים במילים 'ואביתך תהילה' הם תארים לבני האדם, שלמרות מיעוט ערכם הם עיקר שעשועיו ותענוגיו יתברך. והנה בפיוט המופיע בסידורים אין כתוב כלשון רבינו, אמנם מוהרנ"ת בליקוטי תפילות (ח"ב ז) הביא לשון הפיוט:

וְאֲבִיתָ תִּהְלֶה מְגוּשֵׁי עֵפֶר, מִקְרוּצֵי חֹמֶר, מְגֻלְמֵי גֹשׁ, מִחֲסָרֵי דַעַה, מִרִיקֵי שָׁכַל, וְהִיא תִּהְלֶתְךָ:

פירוש: 'ואבית תהלה', ורצית שבח. כלומר, ה' חפץ שבריותיו ישבחו אותו. 'מגושי עפר', אנשים שגופם מעפר, רמז לבריאת האדם 'עפר מן האדמה'. 'מקרוצי חומר', בני אדם שנבראו מחומר פשוט (עפר/טיט), בלי שום עצמאות קיומית. 'מגולמי גוש', מגושמים, גוש של חומר לא מעובד, כלומר חסרי שלמות מצד עצמם. 'מחסרי דעה', שאין להם דעת שלמה, השכל שלהם מוגבל. 'מריקי שכל', אנשים שידעוניהם מועטות, כאילו שכלם ריק מתוכן אמיתי. 'והיא תהלתך', ובכל זאת, דווקא

(יִצְרָה), שנאמר (בראשית יב) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן'.

פירוש: 'כל המלמד את בן חברו תורה', שמלמדו הלכות, ומקנה לו את ידיעת התורה, ואת הדרך לחיות על פיה. 'מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו', התורה מחשיבה את זה כאילו הרב עצמו יצר את התלמיד, כי הוא בנה את אישיותו ואת חייו בדרך האמת, ולפני זה לא היה בגדר אדם. ומביא הוכחה מהפסוק שנאמר על אברהם ושרה, 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', חז"ל מסבירים שהם החזירו אנשים לדרך האמונה והמצוות - וזה נחשב כאילו 'עשו' אותם:

אות ה

כָּל מִי שֵׁישׁ בּוֹ יֵרָאֵת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין
(ברכות ו, ב)

איתא בגמ' בברכות (ו:):

אמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים, שנאמר 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו'.

פירוש: כל אדם שיש בו יראת שמים, והוא מדבר לתלמידיו, דבריו מתקבלים על לב שומעיהם. והגמרא מביאה ראיה מהפסוק 'סוף דבר הכל נשמע' - את האלוקים ירא, כלומר, שהפסוק נדרש כך: 'בסוף דבריו' של הרב, 'הכל נשמע' כל התלמידים שומעים לו. ולמי הם נשמעים? למי ש'את האלוקים ירא', שיש לו יראת שמים:

מִי שִׁירָאֵת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחַכְמָתוֹ, חֲכָמָתוֹ
מִתְקַיֶּמֶת (אבות ג, ט)

איתא במשנה (אבות ג, ט):

רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו

ולהביא צאצאים, כדי להביא למילוי תכלית הבריאה. 'ומלאו את הארץ', לא מספיק לפרות ולרבות בלבד, אלא יש להתפשט על פני האדמה, ולהביא את הבריאה לשלימותה. 'וכבשוה', לכבוש את העולם, ולשלוט על כל הבריאה. 'ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ', האדם קיבל את הכח לשלוט על כל הבריאה, בעלי החיים בים, באוויר ועל האדמה:

פִּי יְדַבֵּר חֲכָמוֹת וְהָגוֹת לְבִי תְבוּנוֹת (תהלים
מט, ד)

כתיב בתהלים פרק מט, שבו מעורר את האדם לתשובה, שיכיר שהעולם הזה הוא הבל, וכל תכלית ההשתדלות בו היא רק לצורך העולם הבא הנצחי, ולהוכיח את הבוטחים בעשרם. ונאמרו הדברים לכל בני העולם, כי כולם צריכים להם. וחברוהו כנגד ימות חבלי משיח, בהם רבים מבני ישראל ואומות העולם יסוגו אחור מאמונת האמת, בראותם את הצלחת הרשעים ושפלות המאמינים, וכתבו המפרשים שמזמור זה נכבד מאוד כי מפורש בו אור העוה"ב, ונשמת החכמה שלא תמות:

(ד) פִּי יְדַבֵּר חֲכָמוֹת וְהָגוֹת לְבִי תְבוּנוֹת:

פירוש: בפסוק זה פונה לשומעים שיאזינו לדברים שהוא עומד לומר; 'פי ידבר חכמות', דבריו אינם סתם מילים אלא דברי חכמה, תובנות עמוקות שיש בהן ערך והדרכה. 'והגות לבי תבונות', המחשבות וההרהורים הפנימיים שכליבו נובעים מהבנה עמוקה (תבונות):

כָּל הַמְלַמֵּד בֶּן חֵבְרוֹ תוֹרָה, כְּאִלּוֹ עֲשָׂאוֹ
(סנהדרין צט, ב) *

איתא בגמ' בסנהדרין (צט:):

אמר ריש לקיש, כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו

אות ו

ביאור המושג "אורות המקיפים"

סיכום דברי רבינו - ענין אור פנימי ואור מקיף: רבינו מבאר באריכות, מאות זו ועד לאות ח', וכן להלן באות י' וי"א, את מהות ההשגות הרוחניות של 'אורות המקיפים' והדרך להתחדשותן.

'אורות מקיפים' - השגות עליונות שאדם אינו משיג ומבין בפועל, אך הן סובבות את השכל ומחכות לשעת כניסתן לתוך השכל.

'אור פנימי' - האור שכבר נכנס לתוך השכל והפך לחלק מהבנת האדם.

כאשר אדם משוחח עם אחרים בענייני יראת שמים, מתרחש תהליך רוחני עמוק: האור הפנימי שבו יוצא מן השכל ועובר לשכלו של חברו. בעקבות זאת, השכל של המדבר מתרוקן מאותו אור (כלומר יורד למדרגה של שכל פנימי ישן שהוא נמוך משכל פנימי), ונעשה בו חלל פנוי לקבל 'אור מקיף' חדש, גבוה יותר מן הקודם. אור מקיף זה, בבוא הזמן, יהפוך אף הוא לאור פנימי.

כל שיחה כזו מחוללת מחדש את המחזור: אור פנימי ← עובר לזולת ← אור מקיף חדש נכנס. לכן, ככל שאדם מרבה לדבר בענייני יראת שמים, השגתו הרוחנית הולכת וגדלה. 'חכם הדור' - המרבה להשפיע לאחרים - זוכה לאורות מקיפים עליונים במיוחד. חלקם כה נעלים, עד שאסור לו לגלותם לתלמידיו.

אורות מקיפים אלה מכונים במאמר זה בשמות שונים: בחינת מה, שפע הכתר, למעלה מן הזמן, הארת הרצון, אור הפנים, ש"ע נהורין, יובל-בינה.

כִּי קָרֹב אֵלַיךְ תִּדְבֶּר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ
לַעֲשֹׂתוֹ (דברים ל, יד)

כתיב בדברים פרק ל, שבו מנחם השי"ת את ישראל (אחר פרשת הקללות), ומבטיחם, שבכל

קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת.

פירוש: 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת', כיון שהחכמה תשרת אותו לטובת המעשה ולא לשימוש אנוכי, ולכן היא 'מתקיימת' באמת. 'וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת', אם האדם לומד חכמה בלי יראת חטא, החכמה עלולה להיות ריקה או מסוכנת, כיון שבלי מסגרת של יראת שמים, האדם עלול להשתמש בחכמה לרעה או להתגאות בה, ולכן החכמה אינה 'מתקיימת' בפועל:

אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לְמוֹ, וְלֹא יֵרָאוּ אֱלֹהִים

(תהלים נה, כ)

כתיב בתהלים פרק נה, במזמור שחיבר דוד כאשר ברח מירושלים מפני אבשלום בנו שמרד בו, ונודע לו שגם יועצו אחיתופל נמנה בין הקושרים. וקילל דוד אותו ואת כל שונאיו, למען ידעו הדורות הבאים את סוף הרשעים, ולא יזידון עוד (וראה דרשת חז"ל על פסוק זה לעיל בתחילת אות ד):

(כ) יִשְׁמַע אֵל וְיַעֲנֶם וְיֵשֶׁב קֶדֶם סֵלָה אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לְמוֹ וְלֹא יֵרָאוּ אֱלֹהִים:

פירוש: בפסוק זה מודה דוד המלך לה' שהצייל אותו ע"י תפילת הרבים; 'ישמע אל ויענם', הקב"ה שומע את תפילת הרבים ועונה להם. 'יושב קדם סלה', דהיינו הקב"ה שהוא יושב מקדם, מאז ומעולם. 'אשר אין חליפות למו', אלו אויביו של דוד - הם אינם משתנים, לא מתחלפים ולא חוזרים מדרכם הרעה (ולרש"י, אינם שמים לב שתבוא יום חליפתם, דהיינו מיתתם). 'ולא יראו אלהים', ואין לאויבים אלו יראת שמים:

גלותם, מכל מצב שבו יהיו, כאשר ישובו בתשובה הוא יקבלם וישיבם לארץ ישראל:

(יד) כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ תִּדְבָּר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ:

פירוש: 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', התורה והמצוות אינן רחוקות או בלתי מושגות; הן אפשריות להשגה לכל אדם. 'בפיך', ניתן לקיימן בדיבור הפה, וגם ללמוד עליהן בפה. 'ובלבבך', זו העבודה שבלב. 'לעשותו', ולקיים את המצוות במעשה (יש מפרשים שפירשו פסוק זה על מצות התשובה, שמקיימים אותה בוידיי הפה, בחרטה שלימה בלב, ובקבלה לעתיד לעשות את המצות):

עוֹלָם הָבָא, שְׁחֹא יוֹם שְׂכָלוֹ אֶרֶךְ (חולין קמב א*)

לשון זו מצינו בגמ' בחולין (קמב.):

בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, למען יאריכון ימך - בעולם שכולו ארוך, ולמען ייטב לך - לעולם שכולו טוב.

פירוש: כתוב לגבי מצות כיבוד אב ואם, שהתורה מברכת את מקיים המצוה - 'למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך'. הגמרא מבארת שעיקר תשלום השכר הוא לעתיד לבוא, שכן בעוה"ז יתכן שלא יראו את שכרו. והפסוק מתפרש כך; 'למען יאריכון ימך' - בעולם שכולו ארוך, 'ולמען ייטב לך' - לעולם שכולו טוב:

תְּקוּפוֹת הַיָּמִים (שמואל א' א, ב)

כתיב בשמואל א' פרק א, שבו מתוארת לידתו של שמואל הנביא, לאחר שנים רבות שאימו לא נפקדה בבנים, וכשבאה להתפלל בבית ה' בירכה עלי שיוולד לה בן, ובהיגמל הילד שמואל מאימו, הביאתו לבית ה' להיות שם עד עולם:

(ב) וַיְהִי לְתִקְפוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵה' שְׂאֵלְתִּיו:

פירוש: בפסוק זה מספר על לידת שמואל הנביא, ומבאר גם את משמעות שמו; 'ויהי לתקופות הימים', לאחר תקופה ארוכה שבה חנה לא ילדה, הגיע הזמן שבו נגמרו ימי צערה ותלאותיה. 'ותהר חנה ותלד בן', חנה הרתה וילדה את שמואל. 'ותקרא את שמו שמואל', היא בחרה בשם שמואל לבנה. 'כי מה' שאלתיו', משמעות השם, כיון שראתה את הולדתו כמתנה מה', כי היא שאלה ממנו, כלומר, היא ביקשה מה', והוא ענה לה:

תְּקוּפוֹת הַיָּמִים (שמות לד, כב; דה"י ב' כד, כג)

כתיב בשמות פרק לד, בפרשת המועדות:

(כב) וַחֲגֵג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרִי קִצִּיר חִטִּים וַחֲגֵג הָאָסִיף תִּקְוֶה הַשָּׁנָה:

פירוש: פסוק הזה עוסק בשני חגים שנקבעו בזמן הקציר והאסיף, שבועות וסוכות; 'וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים', בחג שבועות מביאים את ביכורי החטים (כלומר, החלק הראשון של הקציר) לבית המקדש. 'וחג האסיף', חג האסיף (סוכות) מציין את איסוף התבואה מהשדה לבית. 'תקופת השנה', חג זה, הוא ביום ההקפה והמעגל השנתי של התבואה:

*

כתיב בדברי הימים ב' פרק כד, שבו מסופר שכשמלך יואש על יהודה ביקש לחדש ולתקן את בית ה', לפיכך ביקש מן העם שירימו את תרומתם לבית ה'. לאחר מיתת יהוידע הכהן עזבו יואש והעם את דרך ה', וכשבא זכריה הנביא להוכיחם רגמוהו באבנים ומת. ה' נקם את דמו והעלה את ארם למלחמה על יהודה אשר הכו את יואש, לאחר מכן הרגוהו עבדיו על מיטתו:

(כג) וַיְהִי לְתִקְפוֹת הַשָּׁנָה עֵלָה עֲלֵיו חֵיל אָרֶם וַיָּבֹאוּ אֶל יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת כָּל שְׂרֵי הָעָם מֵעַם וְכָל שָׁלָלָם שָׁלְחוּ לְמֶלֶךְ דִּרְמָשֶׁק:

פירוש: פסוק זה מתאר עונש מלך יהודה וראשי

לפני כמה שנים, וענה רבינו "מי יודע באיזה ידיעה היה זה התכלית". וביאר מוהרנ"ת את דבריו, "כי יש ידיעה למעלה מידיעה, השגה למעלה מהשגה, גבוה מעל גבוה, ואצל כל ידיעה והשגה עד למעלה למעלה, התכלית היא אשר לא נדע"

מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא, כ)

כתיב בתהלים פרק לא, שהתחבר לאחר שנלחם דוד עם הפלשתים בקעילה, ונאמר לו באורים ותומים לברוח משם למדבר זיף, כי בני קעילה עתידים להסגירו ביד שאול. לאחר שהבטיחו הזיפים לשאול שיסגירו את דוד לידי רדף אחריו שאול במדבר זיף, עד שנשלח אליו מלאך לומר לו שפשטו הפלשתים על הארץ, ומתוך כך נאלץ שאול להניח לדוד כדי להילחם בהם. באותה שעה הודה דוד לה' במזמור זה, והביע בו את בטחונו בה':

(כ) **מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים כך נגד בני אדם:**

פירוש: 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך', אחרי שראה ישועות בתוך הצרות, הוא מהלל את ה' שצופן (מסתיר ומחביא) שפע עצום של טוב ליראיו, גם כשהם עדיין במצב קשה (ויש מפרשים שה' צופן את הטוב לעולם הבא). 'פעלת לחסים כך נגד בני אדם', מעבר לטוב הגנוז, מזכיר גם את המעשים הגלויים שה' עושה לאלה שבטוחים בו, לעיני כל העולם ('נגד בני אדם'). אלו ישועות וחסדים שהאדם זוכה להם בחייו, ושאחרים יכולים לראותם ולהיווכח בחסד ה':

ביאור המושג "מה חמית מה פשפשתי"

לשון זו מובאת בזוהר (הקדמה א:), לענין ספירת המלכות, ומתחילה נקדים לבאר את המושגים 'מה' - 'מי':

מה - חוסר ידיעה: הפסוק "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), מרמז, על פי

העם בעקבות חטאיהם; 'ויהי לתקופת השנה', בחלוף שנה מאז האירוע הקודם (רצח הנביא זכריה בן יהוידע), הגיע זמן שבו נגזר עליהם העונש. 'עלה עליו חיל ארם', צבא מממלכת ארם יצא למתקפה על יהודה. 'ויבאו אל יהודה וירושלים', הם חדרו לשטח ממלכת יהודה, ואף הגיעו עד עיר הבירה ירושלים. 'וישחיתו את כל שרי העם מעם', הם הרגו והשמירו את כל השרים והמנהיגים של העם. 'וכל שללם שלחו למלך דמשק', את כל השלל - כסף, רכוש - שלחו למלך ארם היושב בעיר דמשק (דמשק):

ביאור המושג

"תכלית הידיעה אשר לא נדע"

תכלית הידיעה - שלא נדעך: אמרה זו מופיעה בקדמונים בספר בחינות עולם (ח"ח ב), שנכתב מעט לאחר שנת ה' אלפים, ובדבריו הוא משבח לה: "האמת שאתה הוא לבדך אלקינו, והאמת הוא אתה. התנדע למושב לצים, התגלה לפני בני עוולה וכו'. תכלית מה שנדעך בכך - שלא נדעך. ואולם נדעך היותך נמצא, זה חלקנו מכל עמל ההשתכלות". כלומר; ההכרה המוחלטת היא בידיעת מציאות הבורא, אך תכלית העיון - ההבנה שהמהות האלוקית נעלמת ואינה נתפסת בשום שכל.

השל"ה הקדוש (עקב תורה אור א) מוסיף רובד נוסף: ההשגה האמיתית מביאה את האדם לענווה (ראה בסוף המאמר מענין ענוות משה). ככל שהוא זוכה להתקרב יותר לאור ה', כך הוא מגלה את הפער האין-סופי בינו לבין מקור האור, וככל שהוא עניו יותר - כן הוא מוכן לקלוט את עומק הידיעה הזו: שאין להשיג.

מי שזכה להשיגם: מבואר בחיי מוהר"ן (רפב-רפג) שרבינו זכה להשגה זו בשלימות שאין שלימות אחריו. אחר חג הפסח שנת תקס"ה אמר רבינו שהשיג ש'תכלית הידיעה אשר לא נדע', הכוונה שלא נדע ממש. מספר חודשים לאחר שגילה את התורה 'כי מרחמם ינהגם', בחודש אייר תק"ע, חזר ואמר שעתה השיג את תכלית הידיעה שלא נדע. ושאל אותו מוהרנ"ת שהרי כבר השיג זאת

באמצעות מארב, וכאשר בנימין נלחם נגד ישראל, הלכו בני המארב ושרפו את עיר בנימין, וכך נפל רוחם, והם נפלו בקרב:

(מג) **פָּתְרוּ אֶת בְּנֵימִן הַרְדִּיפְהוּ מִנוּחָה הַדְּרִיכָהוּ עַד נֶכַח הַגְּבֻעָה מִמְּזֹרַח שָׁמֶשׁ:**

פירוש: פסוק זה מתאר את מרדף שבטי ישראל אחר שבט בנימין, כאשר הלוחמים קוראים זה לזה לכתר את בנימין ולרדוף אותו; 'כתרו את בנימין', הקיפו (פָּתְרוּ) את בנימין מכל עבר, כמו טבעת חוסמת, בלי נתיב בריחה. 'הרדיפהו', לא רק הקיפו אותו, אלא רידפו אחריו במנוסתו ללא הפסקה, עד שגיע לקצה כוחותיו. 'מנוחה הדריכוהו', במקום לתת לו מנוחה, דחפו אותו עוד ועוד לברוח, כמו אדם שמכריחים אותו ללכת גם כשהוא כבר מותש. 'עד נוכח הגבעה', עד שגיע מול הגבעה בנחלת בנימין. 'ממזרח שמש', לכיוון מזרח, כלומר עד למקום שבו נראית השמש הזורחת:

אות ז

כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְתַרְגֻּמוֹ דְּאַחַד בְּשָׁמַיָא וְאַרְעָא (דברי הימים א' כט, יא)

כתיב בדברי הימים א' פרק כט, שדוד ביקש מהשרים והעם שיתרמו לבנין הבית, לאחר מכן הודו לה' על היכולת שנתן להם לתרום לבית המקדש, ובתוך דבריו שיבח והילל להשי"ת, שעל אף רוממותו משגיח על כל דבר, קטן כגדול. ובסוף ימיו של דוד המליכו את שלמה בנו תחתיו למלך על ישראל:

(יא) **לֵךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לֵךְ ה' הַמְּמָלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרָאשׁ:**

פירוש: 'לך ה' הגדולה', הכוונה למידת החסד והשפע שה' מרעיף על בריותיו. 'והגבורה', הכוח

הזוהר, לשתי מדרגות רוחניות שונות: "מי" - רמז לספירת הבינה, שהיא חכמה עליונה נסתרת, ו"מה" - רמז לספירת המלכות, שהיא הגילוי בפועל (ישנם בחינת נוספות בענין 'מה', בספירת החכמה או בכתר, וראה בזה בפל"ח על מאמר זה באות כב, ובשעה"כ ד).

ביאור אלו המדרגות וחילוקם הוא כך: ההשגה שְׁשָׁמָה 'מי' שייך לעולם שבו הדבר נסתר לגמרי עד שאתה שואל על אותו הדבר 'מי הוא זה', ואילו 'מה' שייך למצב שבו הדבר כבר לפניך, אך מהותו עוד לא הובנה לגמרי, כמו שכתוב במאכל המן שהיה לפניהם 'ולא ידעו מה הוא'.

השפע של ספירת הבינה יורד עד לספירת המלכות, אבל גם שם הוא נשאר סתום. ולכן אומר הזוהר, שאף כאשר האדם חוקר בעומק את דרכי הבינה ומבקש לראות כיצד היא מתפשטת ומתגלה עד למלכות, הוא מגלה שבנקודת הסיום של ירידת השפע - בספירת המלכות - הוא עדיין אינו יודע כלום. ואז מתעוררת בו ההכרה, והוא שואל את עצמו: 'מה ידעתי, מה אסתכלתא, מה פשפשתיא, הא כלא סתים כדקדמיתא' (מה ראית? מה חיפשת? מה הבנת? הכול נותר סתום כמו בהתחלה).

פָּתְרוּ אֶת בְּנֵימִין וְכו' (שופטים כ, מג)

כתיב בשופטים פרק כ, המספר כי לאחר העוון הנורא של פילגש בגבעה, יצאו כל ישראל לנקום נקמת ה' משבט בנימין על העוון שארע בתוכם, בתחילה נפלו ישראל לפני בנימין, אולם לאחר ששבו בתשובה לפני ה', הבטיחם ה' שינצחום, ואכן כך היה, ישראל רדפו אותם והכו בהם מכה רבה, עד שהרגו כמעט את כל בני בנימין, ונותרו מהם שש מאות איש בלבד. מלחמה זו עשו ישראל

צבאות מלא כל הארץ כבודו. כבודו מלא עולם. משרתיו שואלים זה לזה איזה מקום כבודו להעריצו. לעמדתם משבחים ואומרים, ברוך כבוד יהוה במקומו. במקומו הוא יפן ברחמיו לעמו, ויחזן עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד".

מקור ענין זה הוא מסיום נבואת יחזקאל (ג, יב), ששמע אחריו את קול המלאכים, "ותשאני רוח, ואשמע אחרי קול רעש גדול, ברוך כבוד ה' במקומו". חז"ל פירשו (חגיגה יג:) שמלאכי השרת אומרים זאת מפני שאינם יודעים היכן נמצא ה', כי מציאותו נעלית לחלוטין ואינה נתפסת אפילו בעולמות העליונים. ולכן הם שואלים 'איזה מקום כבודו' (של"ה הקדמת 'מאמרות, יא).

מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו, א) *

כתיב בישעיה פרק ו, בעת ההתגלות הראשונה שה' נגלה לנביא ישעיה, במראה המרכבה העליונה (שהובא בדברי הגמ' להלן בענין אספקלריא שאינה מאירה):

(ג) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו:

פירוש: פסוק זה הוא מתוך דברי השרפים עומדים מעל כסא הכבוד ומשמיעים קריאה זה לזה; 'וקרא זה אל זה, ואמר', כל מלאך פונה לחברו, כביכול, ומזמין אותו להצטרף להכרזה על קדושת ה'. 'קדוש קדוש קדוש', שלוש פעמים 'קדוש' מבטא את שלמות הקדושה וההיבדלות המוחלטת של ה' מכל מציאות נבראת. 'ה' צבאות', תואר לה' המנהיג את כל צבאות השמים והארץ. 'מלא כל הארץ כבודו', כבוד ה' אינו מוגבל לשמים בלבד; הוא ממלא את כל המציאות:

והיכולת להגביל, לשפוט ולגבור על הרשעים; וגם הכוח להחזיק ולקיים את כל העולם. 'והתפארת', היופי והשלמות שבסדר העולם, וגם האיזון בין מידת החסד לגבורה. 'והנצח', הנצחיות של שלטון ה', וכן הכוח לנצח כל התנגדות. 'וההוד', ההוד והפאר, ההדר המוסרי והרוחני שמקרינ על כל הבריאה. 'כי כל בשמים ובארץ', כל הכוחות, העולמות והנבראים כולם שייכים לה' בלבד. 'לך ה' הממלכה', המלוכה על כל הבריאה היא שלך, ואין שלטון אחר אמיתי מלבדך. 'והמתנשא לכל לראש', ה' נשגב מעל הכול, הוא הראש והמוכיל של כל המציאות, והכול כפוף לו:

והנה בפסוק זה מוזכרות כל הספירות, אך ספירת היסוד (המרמזת למדרגת צדיק יסוד עולם) אינה מוזכרת בפירוש, והיא נרמזת במילה 'כל' (כי כל בשמים ובארץ). זאת משום שספירת היסוד מחברת ומקשרת בין זעיר אנפין (הנקרא 'שמים') לבין המלכות (הנקראת 'ארץ'). כלומר - היא הגשר בין העולמות העליונים לבין עולם המעשה. דרך היסוד עובר כל השפע מלמעלה למטה, בדומה ליסוד הבניין שמחבר את הבית אל הקרקע.

ואיתא בזוהר (בראשית לא). שהתרגום של 'כי כל בשמים ובארץ' הוא 'דאחיד בשמיא וארעא':

כי כל דא צדיק, בשמים דא תפארת, ובארץ דא כ"י, כתרגומו די אחיד בשמיא ובארעא, כלומר דיסודא דעלמא דאקרי כל, איהו אחיד בתפארת דאקרי שמים, ובארץ דאקרי כ"י.

ביאור המושג "איזה מקום כבודו"

משפט זה הוא מנוסח 'קדושת קתר' שאומרים במוסף בשבת:

"כְּתֵר יִתְּנוּ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְלָאכִים הַמוֹנִי מַעֲלָה, עִם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי מִטָּה, יַחַד בְּלָם קִדְּשָׁה לָךְ יִשְׁלִישׁוּ בְּדָבָר הָאֲמֹר עַל יַד נְבִיאָךְ, וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר, קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה

ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ מאותם כתרים תילי תילים של הלכות.

אמר לפניו: רבש"ע, הראהו לי, אמר לו: חזור לאחוריק (שהראהו הקב"ה למשה, במראה הנבואה, כאילו הוא נמצא בבית מדרשו של רבי עקיבא, ושומע את קולו של הקב"ה לצעוד אחורה). הלך וישב לסוף שמונה שורות של התלמידים שהיו יושבים לפני ר"ע, ולא היה יודע מה הם אומרים (שלא הבין את המשא ומתן שלהם בדברי תורה), תשש כחו (שחלשה דעתו שאינו מבין את צורת הלימוד שבבית מדרשו של ר"ע); כיון שהגיע לדבר אחד שצריך לתת בו מעם, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך דבר זה? אמר להן: הלכה למשה מסיני (שכך הוא הדין במסורת משה, ואין צורך לנמקו ולהוכיחו מסברא או ממידה שהתורה נדרשת בה), נתיישבה דעתו.

חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי ולא על ידו? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו, אמר לו: חזור לאחוריק (וראה במראה הנבואה). חזר לאחוריו, וראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

פירוש: אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה לשמים כדי לקבל את התורה, מצא את הקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, כלומר, מוסיף תגים מעל האותיות שבספר התורה. אמר משה לה', מי מונע ממך לתת כבר את התורה שכתבת, ומדוע אתה צריך להוסיף כתרים על האותיות? ענה לו ה', שלאחר כמה דורות יבוא התנא רבי עקיבא, שידרוש על כל כתר - הלכות רבות.

ביקש משה מה' שרוצה לראות את רבי עקיבא, אמר לו ה' שיחזור למראה הנבואה, כביכול הוא נמצא בבית המדרש של ר"ע. עשה משה כך, והתיישב בשורה השמינית. אבל משה לא הבין את

הקיצו ורננו שכני עפר (ישעיה כו, יט)

כתיב בישעיה פרק כו, שבו מתוארת שירת ישראל על תשועתם במלחמת גוג ומגוג, ואת קושי ישראל בעת הגלות וציפייתם כל העת לגאולה, ואמונתם בה' שיוציאם מכל הצרות. ואף הרשעים יבינו שהכל מאת ה'. והעושים תשובה באותה העת יזכו להינצל מהמלחמה הקשה:

(יט) יחיו מתיד נבלתי יקומוץ הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל:

פירוש: בפסוק זה מתנבא על תחיית המתים; 'יחיו מתיד', הנביא מבטיח בשם ה', המתים שלך (של ישראל) יחיו מחדש. 'נבלתי יקומוץ', הגופות שעמדו בשפל ובבזיון ('נבלתי') יקומו לתחייה (ועי' רש"י). 'הקיצו ורננו שוכני עפר', קריאה לאלו הקבורים באדמה, התעוררו משנת המוות ושירו בשמחה. 'כי טל אורות טלך', כמו שטל הבוקר יורד ומחיה את הצמחייה היבשה, כך טל האורות של ה' יחיה את המתים ויחזיר חיות לעמו. 'אורות' רומז לאור של שפע חיים. 'וארץ רפאים תפיל', הארץ, שהחזיקה בקרבה את הרפאים (המתים), תשיכם ותוציאם החוצה, כאילו היא מפילה את משא הגופות שהיו בתוכה:

אות ה

כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם וכו' (מנחות כט, ב)

איתא בגמ' מנחות (כט:):

אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ירך (מדוע אתה צריך להוסיף עוד על האותיות את הכתרים)? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות,

ה' את ישראל בסוף גלותם, ואחר כך יש בו דברי שבח והלל לה' על הנפלאות שיעשה אז עמנו ועל הנקמה שיעשה באויבי ישראל, וגם יש בו תוכחה לרשעי האומות שלא יתגאו על ישראל. ועוד יעורר את הבריות שיזמרו תמיד לאלהי יעקב כי לו ראוי להודות ולהלל:

(ח) **כִּי אֱלֹהִים שַׁפֵּט זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים:**

פירוש: פסוק זה נאמר כהודאה לה' על הנהגתו בעולם, במיוחד בענין המשפט והצדק; 'כי אלוקים שופט', ה' הוא השופט העליון, הוא הקובע את גורל האדם והאומות. 'זה ישפיל', יש מי שה' מוריד ממעמדו, כוחו או עושרו - אם זה ברשעתו, בגאוותו או כדי להוציא לפועל את רצונו בעולם. 'וזה ירים', ויש מי שה' מרים, נותן לו גדולה, הצלחה או ישועה, בזכות מעשיו הטובים או כחלק מהנהגת ההשגחה:

סִיג לַחֲכָמָה שְׁתִּיקָה (אבות ג, יג)

איתא במשנה באבות (ג, יג):

רבי עקיבא אומר, שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה, מסורת סייג לתורה, מעשרות סייג לעושר, נדרים סייג לפרישות, סייג לחכמה שתִּיקָה:

פירוש: 'מסורת', הכוונה להוראות והלכות שבעל פה שהועברו מדור לדור. 'סייג לתורה', עוזרת להגן על האדם מסטייה מהלכה, מונע טעויות ומעביר את התורה בצורה בטוחה. 'מעשרות סייג לעושר', קיום מצוות מעשר (מתן חלק מהתבואה או ההכנסה לעניים) הוא סייג שמונע מהאדם להיות אביון. 'נדרים סייג לפרישות', נדרים עוזרים לאדם לשמור על פרישות וקדושה, למשל שליטה על תאוות. 'סייג לחכמה שתִּיקָה', היכולת להשתיק את הדיבור, לא לדבר לשווא או להיכנס לוויכוחים חסרי תועלת, היא סייג שמגן על האדם מפני טעויות וחוסר הבנה (לרש"י השתיקה היא סייג לטיפשים שייראו כחכמים, ולרבינו יונה השתיקה היא סייג לחכמים, שידעו מתי לדבר ומתי לשתוק):

המשא ומתן של תלמידי ר"ע וחלשה דעתו מכך, עד ששמע שהגיעו להלכה מסוימת שר"ע אמר שאין עליה טעם, אלא שכך קבלה בידיו ממושה רבינו שקיבל כך בהר סיני, ואז נחה דעתו של משה.

חזר משה לה' ושאל אותו, מדוע הוא נותן את התורה על ידו ולא ע"י ר"ע? ענה לו ה' 'שתוק, כך עלה במחשבה לפני'. ביקש משה לראות מה שכרו של ר"ע, ענה לו ה' שיחזור למראה הנבואה, ושם ראה שהרומאים סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, ומוכרים את בשרו בבית המטבחים. שאל משה את ה', האם זהו השכר על לימוד התורה של ר"ע? ענה לו ה' 'שתוק, כך עלה במחשבה לפני':

הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהַעֲמִידוּ תִּלְמִידִים הָרַבָּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה (אבות א, א)

איתא במשנה באבות (א, א):

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים; הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהַעֲמִידוּ תִּלְמִידִים הָרַבָּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

פירוש: במשנה זו מובאים שלושה דברים שאמרו אנשי כנסת הגדולה; 'הוּוּ מְתוּנִים בְּדִין', אל תמהרו לפסוק דין; שקלו היטב את כל הצדדים והראויות לפני שמחליטים. 'וְהַעֲמִידוּ תִּלְמִידִים הָרַבָּה', לימדו תורה לרבים, אל תגבילו את הלימוד לקבוצה מצומצמת, כי רק כך היא תימשך ותתרבה. 'עשו סייג לתורה', קבעו נדרים והגבלות כדי להרחיק את האדם מהאפשרות לעבור על מצוות התורה, כלומר תקנות שמונעות מלהגיע לעבירה:

כִּי אֱלֹהִים שַׁפֵּט, זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים (תהלים עה, ח)

כתיב בתהלים פרק ע, במזמור שנאמר על זמן הגאולה העתידה, ומתחיל בתפילה שלא ישחית

וידועים לבעלי האמת, ששניהם היו במעמד הר סיני, כדכתיב מן השמים השמיעך את קולו ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, וסודם לידועים חן.

הזוהר (יתרו מא:): מוסיף: "מלוא כל הארץ כבודו" - הקב"ה נמצא בכל מקום, אך יש מקומות שבהם נוכחותו גלויה יותר (אספקלריא מאירה), ויש מקומות שבהם הגילוי מצומצם יותר (אספקלריא שאינה מאירה). גם בלימוד התורה קורה כך - לפעמים דבר ה' מתגלה בבירור, ולפעמים בהסתר, בהתאם למעשיו ולמצבו של האדם.

כִּי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי (שמות לג, כ)

כתיב בשמות פרק לג, בענין התגלות ה' למשה רבינו (שהובא בדברי הגמ' לעיל בענין אספקלריא המאירה), אחר שהתפלל אל ה' שימחל לישראל על חטא העגל:

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנַי כִּי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי:

פירוש: פסוק זה נאמר למשה רבנו כשביקש מה' 'הראני נא את כבודך'; והשי"ת ענה לו 'לא תוכל לראות את פני', לא ניתן לראות את עצמות ה' בצורה ישירה ומלאה. 'כי לא יראני האדם וחי', אין ביכולת אדם, בעודו בחיים ובמצב גופני, לסכול את גילוי האור והמהות האלוקית במלואה, מפני שהדבר נשגב ונעלה מעל כוח האדם. בהמשך אמר לו ה' - 'וראית את אחורי ופני לא יראו', כלומר, השגה בדרגה מסוימת, בעקיפין, שמתאימה לגבולות אנושיים:

וַאֲרָאָה אֶת ה' (ישעיה ו, א)

כתיב בישעיה פרק ו, בעת ההתגלות הראשונה שה' נגלה לנביא ישעיה, במראה המרכבה העליונה (שהובא בדברי הגמ' לעיל בענין אספקלריא שאינה מאירה):

(א) בְּשָׁנָת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה אֶת אֲדֹנָי

מֹשֶׁה רָאָה בְּאַסְפֵּקְלָרִיא הַמְּאִירָה, וְהֵם רָאוּ בְּאַסְפֵּקְלָרִיא שְׁאִינָה מְאִירָה (יבמות מט, ב)

איתא בגמ' ביבמות (מט:):

כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה.

פירוש: הגמרא מביאה שהמלך מנשה שאל את הנביא ישעיה, על סתירה בין דבריו לדברי משה רבינו; ישעיה אמר 'ואראה את ה'', ומשה אמר 'לא יראני האדם וחי'. ועל כך מתרצת הגמרא, שכל הנביאים הסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ולכן חשבו שראו את ה', אבל באמת לא ראו. ואילו משה רבינו הסתכל באספקלריא המאירה, ולכן ידע שלא ראה את פני ה':

ביאור המושג "אספקלריא המאירה"

המילה 'אספקלריא' פירושה כלי ראייה או הבטה. כאשר היא "מאירה", הכוונה שהראייה היא באור בהיר - אפשר לראות את מה שמעבר למחיצה.

וביאר המלבי"ם (ישעיה ו, א) את ההבדל בין אספקלריא מאירה לשאינה מאירה:

אספקלריא מאירה - ראיית עצם הדבר, כפי שהוא.

אספקלריא שאינה מאירה - השגת כבוד ה' ע"י מעשיו, כמו המשיג את אור השמש לא בעצמו, רק אור החוזר המתפלש מן הגשם המקבל האור.

ועוד ביאר הרמח"ל (אדיר במרום ח"א, דרוש עינוי דרישא) את החילוק ביניהם:

אספקלריא מאירה - כמו זכוכית שקופה: המבט חודר ורואה את המציאות שמאחוריה.

אספקלריא שאינה מאירה - כמו מְרָאָה: יש זכוכית, אך מאחוריה מסך אטום, ולכן מה שרואים הוא רק השתקפות עצמית, לא את מה שמעבר.

ע"פ הסוד: כתב הריטב"א (יבמות מט:): "איספקלריא המאירה ושאינה מאירה, סודם עמוק ונשגב

יֵשֵׁב עַל כֶּסֶּא רִם וְנִשְׂא וְשׁוּלְיוֹ מְלָאִים אֶת הַהִיכָל:

פירוש: פסוק זה הוא הראשון מחזון ישעיה; 'בשנת מות המלך עוזיהו', בשנה שבה נפטר המלך עוזיהו, או בשנה שבה חדל מלשלוט בפועל בגלל הצרעת שלקה בה (והשליטה עברה לבנו). 'ואראה את אדני', ישעיה ראה בחזון את ה', לא בראייה גשמית, אלא במראה נבואי. 'יושב על כסא רם ונשא', תיאור בדרך משל של רוממות ה' ומלכותו, מעל לכל מציאות אחרת. 'ושוליו מלאים את ההיכל', השוליים הם חלקי הבגד התחתונים. בחזון, הם ממלאים את ההיכל, רמז לכך שכבוד ה' ממלא את כל בית המקדש, ואף למעלה מזה - את כל העולם:

אות י

וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ (תהלים קמה,

טו)

כתיב בתהלים פרק קמה, במזמור 'תהילה לדוד' שאנו אומרים אותו בתפלות הסדורות שלוש פעמים ביום, משום שבפסוק זה אנו נותנים שבח לקב"ה שמשגיח על בריותיו ומפרנסן:

(טו) עֵינֵי כָל אֱלֹיךָ יִשְׁכְּרוּ וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ:

פירוש: 'עני כל', כל הברואים, כל בעלי החיים והאדם. 'אליך ישכרו', המילה 'ישכרו' כאן אינה מלשון שבירה, אלא מלשון ציפייה והמתנה. והכוונה היא - הם מצפים ומקווים אליך שתיתן להם מחיה. 'ואתה נותן להם את אכלם', ה' הוא זה שמספק את מזונם. 'בעתו', בזמן הראוי, לפי הצורך, בלי איחור ובלי הקדמה:

כַּעַת יֹאמֶר לִיעֶקֶב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל וכו', עֲתִידִין צְדִיקִים שִׁיחֶיה מַחְצֵתָן לַפָּנִים מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרֵת (במדבר כג, כג; ירושלמי שבת ו, ט)

כתיב במדבר פרק כג, בברכות שבירך בלעם את ישראל:

(כג) כִּי לֹא נַחֵשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל כַּעַת יֹאמֶר לִיעֶקֶב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל:

פירוש: 'כי לא נחש ביעקב', אין עם ישראל תלוי בכשפים, ניחושים או סימנים כדי לדעת את דרכו. 'ולא קסם בישראל', הם לא זקוקים לקסמים או גורלות כדי להשפיע על מציאותם. 'כעת יאמר ליעקב ולישראל', בזמן הזה, האומות יאמרו בהתפעלות לעם ישראל. 'מה פעל אל', ראו מה עשה ה' לישראל, כי ניכר שכל הישועות שלהם הן מעשה אלוהי גלוי ולא תוצאה של כוחות נסתרות או מזל:

ואיתא בירושלמי (שבת פ"ו ה"ט):

'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל' וכו'. רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא, עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפני מלכאבי השרת, ומלכאבי השרת שואלין אותן ואומרים להן, 'מה פעל אל', מה הורה לכם הקב"ה.

פירוש: 'עתיד הקב"ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפני מלכאבי השרת', בעולם הבא, הצדיקים יהיו קרובים יותר אל ה' אפילו מן המלאכים. 'מחיצה' היא ביטוי למדרגת הקירבה וההשגה; מי שנמצא 'לפנים', נמצא במקום נעלה יותר. 'ומלכאבי השרת שואלין אותן ואומרים להם: מה פעל אל', המלאכים, למרות שהם רוחניים לגמרי, אבל לא יגיעו למדרגת הידיעה של הצדיקים. לכן הם ישאלו את הצדיקים - מה ה' פעל? אלו גילויים חדשים ראיתם?

מלכא וכו', דניאל מסביר: האילן הזה הוא אתה, המלך נבוכדנצר - גדלת והתחזקת מאוד, ורוממותך הגיעה עד השמים (מליצה על גאוה ועוצמה רבה), ושלטונך השתרע על פני כל הארץ המיושבת:

לַעֲת הָאֵכֶל גִּשִּׁי הָלֶם, אֵין הָלוֹם אֵלָא מַלְכוּת (רות ב, יד; זבחים קב, א)

כתיב ברות בפרק ב, שבו מסופר שכאשר הגיעו נעמי ורות לבית לחם לא מצאו פרנסה, אך לא רצו לקבל מתנות, אף שהיו להם שם קרובי משפחה. והלכה רות ללקט שעורים בשדה, ומחלה על כבודה ועל היותה בת מלך, וטרחה בגופה לכבוד חמותה הזקנה. והזדמנה לשדה בועז, שכאשר ראה אותה אמר לה להמשיך ללקוט בשדהו ולדבוק בנערותיו ולא ללכת לשדות אנשים אחרים. וכך עשתה, ונשארה שם עד כלות קציר השעורים וקציר החיטים:

(יד) וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֹז לַעֲת הָאֵכֶל גִּשִּׁי הָלֶם וְאֵכֶלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְטַבַּלְתָּ פֶתֶךְ בַּחֲמִין וְתֵשֶׁב מִצַּד הַקּוֹצְרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וְתֹאכַל וְתִשָּׁבַע וְתִתֵּן:

פירוש: 'ויאמר לה בועז, בועז, בעל השדה, פונה לרות. 'לעת האוכל', בזמן הפסקת האוכל של הקוצרים. 'גשמי הלום', בואי הנה. לשון קריאה. 'ואכלת מן הלחם', הוא מזמין אותה לאכול מלחם הפועלים. 'וטבלת פתך בחמין', החומץ שימש כתיבול וכמשקה מרווח בעבודת קציר חמה 'ותשב מצד הקוצרים', היא יושבת לידם, אך לא בתוכם, כביטוי לצניעות. 'ויצבט לה קלי', בועז נותן לה בידיו גרעינים קלויים (קלי - חיטה או שעורה קלויה). 'ותאכל ותשב וותתר', היא אכלה עד ששבעה, ואף נשאר לה לקחת הביתה - רמז לשפע:

ואיתא בגמ' בזבחים (קב.) בענין משה רבינו, אם זכה לכהונה ומלכות:

אמר עולא: בקש משה מלכות ולא נתנו לו, דכתיב: 'וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה,

אֵילָנָא דִּי חַזִּית דִּי רַבָּה וְתִקַּף וְכוּ', וּמְזוּן לְכָלֵּא בֵּה, אֲנִתָּה הוּא מַלְכָּא (דניאל ד, יז-יט)

כתיב בדניאל פרק ד, שנבוכדנצר חלם שראה אילן גבוה שהלך וגבה עד לשמים, עד שהיה נראה בכל העולם. עליו נאים ויפים, ופירותיו מרובים לכלכל כל הבריות, ותחתיו חסו כל חיות השדה. ירד מלאך משמים, כרת האילן, הפיל עליו, ופיזר פירותיו. אבל האילן נשאר נטוע בארץ קשור בחבלי ברזל, ויהיה חלקו של אותו אילן עם החיות לאכול מעשב השדה, ולבבו של האילן ישתנה מלב אדם ללב חיה למשך שבע שנים, וגזירה זו במאמר המלאכים העושים דין בעולם. ודניאל פתר את החלום, שכיון שנבוכדנצר התגאה במלכותו, לכן יהפוך לחיית השדה, ונתן לו עצה שיתן צדקה לעניי ישראל, ועי"ז ינצל:

(יז) אֵילָנָא דִּי חַזִּית דִּי רַבָּה וְתִקַּף וְרוּמָהּ יִמָּטָא לְשָׁמַיָא וְחַזִּיתָהּ לְכָל אַרְעָא: (יח) וְעַפְיָהּ שְׁפִיר וְאִנְבֵּהּ שְׂגִיָּא וּמְזוּן לְכָלֵּא בֵּה תַּחְתּוּהִי תְדוּר חַיּוֹת בָּרָא וּבְעִנְפֹּהִי יִשְׁכְּנֵן צִפְרֵי שָׁמַיָא: (יט) אֲנִתָּה הוּא מַלְכָּא דִּי רַבָּת וְתִקַּפְתָּ וְרַבּוּתְךָ רַבָּת וּמָטָת לְשָׁמַיָא וְשִׁלְטוֹנְךָ לְסוֹף אַרְעָא:

תרגום: (יז) האילן אשר ראית, אשר גדל וחיזק, ורוממו מגיע לשמים, ומראהו לכל הארץ. (יח) ועפיו יפה ופריו רב, ומזון לכל בו; תחתיו תדור חית הבר, ובענפיו תשכנה צפרי השמים. (יט) אנתה הוא המלך, אשר גדלת וחזקת, וגדלתך גדלה והגיעה לשמים ושלטונך לסוף הארץ.

פירוש: 'אילנא די חזית וכו'', האילן שראית, שגדל והתחזק, וגובהו הגיע עד לשמים, ונראה מכל קצוות הארץ - סמל לעוצמה אדירה, ניכרת לכל, שאין מי שלא מבחין בה. 'עפיה שפיר וכו'', עליו היו יפים ורעננים, פירותיו רבים, והוא נתן מזון לכל. תחתיו גרו חיות השדה, ועל ענפיו קיננו עופות השמים - זה רומז למלכות המשפיעה שפע וברכה על כל העמים שתחת שלטונה, ומגינה עליהם. 'אנת הוא

וְהוּא יִמְשַׁל בְּךָ (בראשית ג, טז)

כתיב בבראשית פרק ג, שאחר חטא עץ הדעת, הטיל הקב"ה עונש על הנחש, האשה והאדם:

(טז) אֶל הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרֻכָּה עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְנֶךָ בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֵל אִישׁךָ תִּשְׁקָתְךָ וְהוּא יִמְשַׁל בְּךָ:

פירוש: פסוק זה נאמר על ידי הקב"ה לאישה, ובו פירט את עונשה; 'אל האשה אמר', הקב"ה פונה לחוה, על מנת להודיע לה על התוצאה של מעשה החטא. 'הרבה ארכה עצבונך והרונך', חוה תחוה כאבים רבים, קשים ומוזשכים, בעיקר בהקשר של גידול הבנים. 'בעצב תלדי בנים', הלידה תהיה כרוכה בכאב ובמאמץ רב. 'ואל אישך תשוקתך', הרצון של האישה יהיה כלפי בעלה. 'והוא ימשול בך', בעקבות החטא הבעל יקבל סמכות על האישה, והאישה תהיה כפופה לו במידה מסוימת:

נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב (משלי א, כד)

כתיב במשלי פרק א:

(כד) יַעַן קָרָאתִי וְתִמְאַנּוּ נְטִיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב: פירוש: פסוק זה הוא חלק מהקריאה של החכמה לאדם, ואומר שלמרות שהחכמה קראה והציעה עצה והכוונה, האדם סרב להקשיב ולא שיתף פעולה; 'יען קראתי ותמאנו', אני קראתי לך והזמנתי אותך לפעול בדרך ישרה וצודקת, אך אתה סירבת, התעלמת ולא הקשבת. 'נטיתי ידי ואין מקשיב', אני פתחתי את ידי להדרכה ולעזרה, אך לא הייתה כל תגובה מצדך. רש"י מפרש את 'נטיתי ידי', ש'יד' רומזת לפעולה של הזמנה או רמיזה. כשאדם נוטה את ידו לחבירו, הוא לא לוקח אותו בכפייה, אלא מרמז לו שקורא לו ומעודד אותו לפעול (רש"י בחר דווקא ביד, משום שהיד היא כלי פעולה, ובאמצעותה מראים כוונה, מושיטים עזרה, וכדו').

ויאמר משה משה, ויאמר הנני. ויאמר אל תקרב הלום, ואין הלום אלא מלכות, שנאמר: 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה', ויאמר מי אנכי ה' אלהים וגו', כי הביאתני עד הלום'.

פירוש: אמר עולא, משה רבינו ביקש מה' שיתן לו מלכות, אך בקשתו לא ניתנה לו. דבר זה נלמד מהפסוק: 'וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה, ויאמר אל תקרב הלום', המילה 'הלום' רומזת למלכות, וכאשר ה' אמר למשה 'אל תקרב הלום', הכוונה היא שלא יתקרב אל המלכות. הגמרא מביאה ראיה לכך ש'אין הלום אלא מלכות', מדברי דוד המלך שאמר לה' בענווה, 'מי אנכי כי הביאתני עד הלום', כלומר, שהוא הגיע למלכות שנקראת 'הלום', והוא אינו ראוי לה:

וְאֵנָּה אֶפְלַח וְאוֹקִיר וְאִזּוֹן וְכו'*

וכתב הרמב"ם (הלכות יבום וחליצה ד, לג) את נוסח הכתובה:

טופס הכתובה: ביום פלוני וכו' איך פלוני בן פלוני אמר לפלונית בת פלוני בתולתא כלתא הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא במימרא דשמיא אפלח ואוקיר ואסובר ואיזון ואפרנס ואכסי יתיכי כהלכת גוברין יהודאין דמוקרין ומסוברין וזגין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא.

תרגום: ביום פלוני, כך וכך בחודש כך וכך, שנה כך וכך, אמר פלוני בן פלוני לפלונית בת פלוני, בתולה, כלתא: תהיי לי לאישה כדת משה וישראל. ואני, בעזרת שמיים, אעבוד ואכבד ואפרנס ואכלכל ואדאג לכל צורכיך כדרך שנהוג בקרב הגברים היהודים המכובדים - שמכבדים את נשותיהם, דואגים להן, מפרנסים אותן ומלבישים אותן באמת.

זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרָחֵב יָדַיִם (תהלים קד, כח-כו)

כתיב בתהלים פרק קד, שמזמור זה מיוסד על מעשה בראשית, והוא שיר הלל ושבח לה' על עוצם גדולתו אשר ברא את השמים והארץ וכל אשר בהם, ועל ידם מתגלה הודו והדרו שבראם בחכמה נפלאה ובסדר נכון:

(כח) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרָחֵב יָדַיִם שֵׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת קִמְנוֹת עִם גְּדִלוֹת: (כו) שֵׁם אֲנִיּוֹת יִהְלֹכוּ לְוִיָּתָן זֶה יִצְרֵת לְשַׁחֵק בּוֹ:

פירוש: 'זה הים גדול ורחב ידיים', הים הוא עצום ורחב, מקום רחב שבו ידי אדם אינן יכולות לשלוט. 'שם רמש ואין מספר חיות קמנות עם גדולות', בים שוכן מגוון עצום של יצורים, מחיות קמנות ועד עצומות, שמדגיש את גודל היצירה. 'שם אניות יהלכון', הים משמש גם לתכלית האדם, כלי תחבורה וסחר, ודרכו מתאפשרים מעשי האדם. 'לוייתן זה יצרת לשחק בו', הלוייתן, נוצר על ידי ה' 'לשחק בו' (לרש"י הכוונה שה' משחק עם הלוייתן, ולמלבי"ם הכוונה שהלוייתן משחק בים):

פֹּתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן (תהלים

קמה, טז)

כתיב בתהלים פרק קמה, במזמור 'תהילה לדוד' שאנו אומרים אותו בתפלות הסדורות שלוש פעמים ביום, משום שבפסוק זה אנו נותנים שבח לקב"ה שמשגיח על בריותיו ומפרנסן:

(טז) פֹּתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן:

פירוש: 'פותח את ידך', כמו שאדם פותח את ידו כדי לתת או לחלק, כך ה' פותח את ידו לכל הברואים. 'ומשביע לכל חי רצון', ה' מספק את צורכי כל היצורים, לא רק את האדם, אלא 'לכל חי', כלומר לכל בעלי החיים וכל מה שיצר:

לְוִיָּתָן נָחַשׁ בְּרִיחַ, לְוִיָּתָן נָחַשׁ עֲקָלָתוֹן (ישעיה

כז, א)

כתיב בישעיה בפרק כז, שבו הנביא מנבא את העונש שיביא ה' על האומות בעת גוג ומגוג, ואת אשר יפקוד על בני ישראל ויענישם במידה בלבד מפני שאין לו חימה עליהם, וכשיכרינו את האלילים מארצם יסור אדום מעל ממלכתו, וישונו נדחי ישראל לארצם:

(א) בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' בְּחֶרְבוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לְוִיָּתָן נָחַשׁ בְּרִיחַ וְעַל לְוִיָּתָן נָחַשׁ עֲקָלָתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם:

פירוש: רש"י הביא את תרגום יונתן, שמפרש את הפסוק כך; באותו הזמן יקום ה' בחרבו הגדולה, החזקה והאיתנה. ויסתער על המלך שהתגדל והתרברב כמו פרעה, המלך הראשון (לוייתן נחש בריח, הוא משל על ישמעאל שהוא מבריה ברוב הישוב מהקצה אל הקצה, כמו הלוייתן שמבריה את הים מהקצה אל הקצה), ועל המלך שהתנשא והתגאה כמו סנחריב, המלך השני (לוייתן נחש עקלתון, הוא משל על שהוא מעוקל במעשיו, כמו הלוייתן, שבעבור רוב ארכו מעקל עצמו במקומות מהים). ויהרוג את המלך החזק שהוא כעין תנין שבים (הוא משל על יתר האומות השוכנים בא"י הים, שאינם לא מאמונתם ולא מהמונם):

שְׁחָקִים, שְׁשֵׁם שׁוֹחֲקִין מִן (תְּנִינָה יב, ב)

ריש לקיש אמר: שבעה רקיעים הן, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. רקיע ג' 'שחקים', שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר על דור המדבר 'ויצו שחקים ממעל, ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכל וגו'.

פירוש: ריש לקיש אמר, שבעה רקיעים יש בשמים, ואלו הן: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון,

פירוש: 'אשריך ארץ', טוב לך, ארץ, כשהמצב הבא מתקיים - 'שמלכך בן חורים', שהמלך שלך הוא בן חורין, כלומר בן אצילים, חונך לגדולה, או אדם שמידותיו אינן שפחותיות לתאוות (ויש מפרשים: בן חורין בדעתו, לא עבד ליצריו). 'אשריך בעת יאכלו', השרים אוכלים בזמן הראוי, לא מתוך הוללות או חיפוש תענוג, אלא בשעות מסודרות. 'בגבורה', לצורך התחזקות הגוף כדי שיוכלו למלא את חובותיהם כראוי. 'ולא בשתי', ולא מתוך שכרות והוללות:

ביאור המושג "חרות זה בחינת יובל"

סדר השתלשלות השפע: עד עתה ביאר רבינו שהפרנסה באה מהמלכות, וכעת הוא מוסיף שהמלכות עצמה את שפע הפרנסה מן ה'יובל'. וכתב הפל"ח שהענין מבואר בדברי הזוהר (תרומה קנב:) שמבאר שהקב"ה מינה בעולם שלושה מושלים שעל ידם הוא מנהיג את עולמו, והם רמזים באברים; 'מוח', 'לב', 'כבד'. בפנימיות, שלושת אלו מכוונים כנגד שלוש ספירות; מוח - חכמה ובינה, לב - תפארת (זעיר אנפין), כבד - המלכות.

בתחילה השפע מגיע אל החכמה והבינה (שהם מקבלים מן הכתר, ונקראים 'יובל', כמבואר להלן), ומהם הוא נמשך אל התפארת, ומשם אל המלכות. המלכות מחזירה וממשיכה את השפע לכל העולמות שתחתיה - היינו מן המלכות שבאצילות אל עולמות בריאה, יצירה ועשיה.

בן חורין/יובל: בדרך זו, מפרש הזוהר (לך לך צה:) את הפסוק 'אשריך ארץ, שמלכך בן חורים, ושריך בעת יאכלו'. 'ארץ' - רומזת המלכות, שבה נמצא שפע הפרנסה, ככתוב 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה'. המלכות מקבלת מהתפארת,

ערכות. הרקיע השלישי נקרא בשם 'שחקים', כיון שבו נמצאים הרחיים שטוחנים את המזן עבור הצדיקים. שמים אלו הם הרקיע שממנו נשפע המזן - מזון רוחני וחומרי לצדיקים לעתיד לבוא. כמו שנוכח לגבי המזן שירד בדור המדבר בפסוק 'ויצו שחקים ממעל, ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכול', כלומר שהמזן ירד לדור המדבר על ידי הרקיע ששמו 'שחקים':

כִּי יִמִּינְךָ וְזִרְעֶךָ וְאֹר פְּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם (תהלים

מד, ד)

כתיב בתהלים בפרק מד, שבו קינת כנסת ישראל על צרותיה בגלות המרה, ובד בבד היא מביעה את בטחונה בה', ומזכירה את הנפלאות שעשה לה ה' בימי קדם, ומבקשת שישוב ויושיענה למען לא יתחלל כבודו בין הגוים, ובזכות אמונתה ובטחונה בו, ומכח מידת חסדו:

(ד) כִּי לֹא בַחֲרָבָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ וְזִרְעָם לֹא הוֹשִׁיעָה לָמוֹ כִּי יִמִּינְךָ וְזִרְעֶךָ וְאֹר פְּנֶיךָ כִּי רְצִיתָם:

פירוש: בפסוק זה מבואר שהניצחון והשגת הארץ אינם תלויים בכוח אנושי, אלא ברצון ה'; 'כי לא בחרבם ירשו ארץ', הכח של האדם, חרבות וכלי מלחמה, אינו הסיבה להצלחה. 'וזרעם לא הושיעה להם', גם המאמץ האנושי והכוח הגופני אינם מביאים ישועה. 'כי ימינך וזרעך', הניצחון מושג ע"י שה' הושיט את יד ימינו לישראל, 'ואור פניך', ע"י שהאיר להם פנים. 'כי רציתם', כיון שה' רוצה את ישראל:

אֲשֶׁרִיךְ אֶרֶץ שְׂמִלְכָךָ בֶּן חֲרִין וְשָׁרִיךְ בְּעֵת

יֹאכְלוּ (קהלת י, יז)

כתיב בקהלת פרק י:

(יז) אֲשֶׁרִיךְ אֶרֶץ שְׂמִלְכָךָ בֶּן חֲרִין וְשָׁרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ בְּגִבּוֹרָה וְלֹא בְשֹׁתִי:

אין מסיחין בסעודה (תענית ה, ב)

איתא בגמ' בתענית (ה:):

אמר רבי יוחנן: אין מסיחין בסעודה, שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה.

פירוש: אמר רבי יוחנן 'אין מסיחין בסעודה', אין להרבות בדיבור בזמן האכילה. 'שמא יקדים קנה לושט', ה'קנה' הוא צינור הנשימה, וה'ושט' הוא צינור הבליעה. אם האדם מדבר תוך כדי לעיסה/בליעה, יש חשש שהמאכל ייכנס לקנה במקום לוושט. 'ויבא לידי סכנה', כניסת אוכל לקנה הנשימה עלולה לגרום לחנק, וזה עניין של סכנת חיים:

סֵלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, יט)

כתיב במדבר פרק יד, בתפילת משה על ישראל אחר חטא המרגלים:

(יט) סֵלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה כַּגֹּדֶל חַסְדְּךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה לָעָם הַזֶּה מִמִּצְרַיִם וְעַד הַנֶּה:

פירוש: 'סלח', בקשת סליחה ומחילה מה'. 'נא', הוא לשון בקשה. 'לעוון העם הזה', לעוון הכבד שחטאו עם ישראל, חטא המרגלים, שבו מאסו בארץ ישראל ולא האמינו בהבטחת ה'. 'כגודל חסדך', לפי ריבוי החסד והרחמים שלך, שבהם אינך שופט אותם לפי גודל העוון שלהם. 'וכאשר נשאתה לעם הזה', כמו שכבר סבלת, מחלת, וגשאת את עוונותיהם פעמים רבות בעבר. 'ממצרים ועד הנה', מאז שיצאו ממצרים ועד עכשיו, בכל המסעות במדבר:

**אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע
לכם בכיה לדורות (תענית כט, א)**

איתא בגמ' בתענית (כט:):

כתיב אחר ששבו המרגלים והוציאו דיבת הארץ רעה, 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כלילה

שהוא נקרא בשם - 'בן', ככתוב 'בני בכורי ישראל'. 'חורין' - הכוונה לבינה (וא"כ התפארת הוא ה'בן' של ה'בינה'/'חורין'), כי כל עניין החירות נמשך מן הבינה (וזהר ח"י שרה קבד:), ככתוב על שנת היובל, שבה העבדים יוצאים לחירות 'יובל היא, קודש תהיה לכם'. 'חורין' - מרמז גם ליחוד בין החכמה והבינה (שכאשר היחוד ביניהם הוא שלם, אז מאיר ספירת הכתר), שכן לא כתוב 'חירות' בלשון יחיד, אלא 'חורין' בלשון רבים, שרומז ליחוד בין החכמה והבינה. ולאחר כל זאת 'שריד' - עם ישראל, מקבלים שפע פרנסה מהמלכות. ואז 'בעת יאכלו', והם יכולים לאכול בשמחה (מצד הבינה), בשלימות (מצד החכמה), וברצון (מצד הכתר).

וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי יְיָ (ישעיה נד, יג)

כתיב בישעיה פרק נד, בנבואתו על בנין ירושלים לאחר הגלות, ומתאר את ריבוי יושביה בעת ההיא. וכן מביא את דבר ה' שגאולה זו תתקיים לעד, ולא תבוא עוד גלות אחריה. הנביא מתאר את גדולת ירושלים וכבוד בנינה, ומביא את הבטחת ה' לשמירת ירושלים:

(יג) וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ:

פירוש: פסוק זה הוא מנבואת הנחמה על ירושלים אחרי הגלות; 'וכל בניך', כל הילדים שלך, כלומר בני ירושלים ובני עם ישראל. יש מפרשים ש'בניך' כולל גם תלמידים ותלמידי תלמידים (חז"ל דרשו (ברכות סד.) 'אל תקרי בניך אלא בוניך' - כלומר, ת"ח העוסקים בתורה הם הבונים האמיתיים של העולם). 'לימודי ה'', יהיו כולם לומדים מאת ה', כלומר ילמדו את תורתו ומצוותיו ישירות מאורו ומדרכיו. 'ורב שלום בניך', ריבוי שלום, שלוה וביטחון יחול על בניך:

עיר נאמנה, כלומר נאמנה לה' ולחוקיו, ושמרה על היושר והמשפט. 'מלאתי משפט', מלאה שופטים ישרים וחוק צודק. 'צדק ילין בה', הצדק היה שוכן בה באופן קבוע, לא רק באופן זמני. 'ועתה מרצחים', עכשיו המצב הפוך: היא מלאה אנשים אלימים, מושחתים ושופכי דמים:

ופירש רש"י:

צדק ילין בה. תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של הלילה, ושל בין הערבים מכפר על של היום.

פירוש: רש"י מביא את דברי המדרש ש'צדק ילין בה' רומז לעבודת הקרבנות בבית המקדש; 'צדק', הכוונה לכפרה על ידי הקרבנות, שהיא צדק ורחמים יחד. 'ילין בה', הכפרה שווה בעיר (ירושלים) בכל עת, בזכות קרבן התמיד. 'תמיד של שחר', היה מכפר על עבירות שנעשו בלילה. 'תמיד של בין הערביים', היה מכפר על עבירות שנעשו ביום:

לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ הַר הַמּוֹרִיָּה, שְׁמִמְנו הוֹרָאָה יוֹצֵאָה לְיִשְׂרָאֵל (תענית טז, א)

איתא בגמ' בתענית (טז):

מאי הר המוריה? פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר: הר שיצא ממנו הוראה לישראל, וחד אמר: הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים.

פירוש: הגמרא מביאה שתי דעות בפירוש השם 'הר המוריה', המקום שבו נבנה בית המקדש; פירוש אחד, 'הר שיצא ממנו הוראה לישראל', הוראה כאן היא הוראת תורה. כלומר, מתוך ההר הזה יצאה תורה והדרכה רוחנית לכל ישראל - הכוונה לבית המקדש ולסנהדרין שישבו בלשכת הגזית והורו הלכות לכל העם. פירוש שני, 'הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים', מורא במשמעות של פחד ויראה. כלומר, עצם קיומו של המקדש והנוכחות האלוקית

ההוא' (במדבר יד, א). אמר רבה אמר רבי יוחנן: אותו היום תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות.

פירוש: לאחר שהמרגלים חזרו מתור הארץ והוציאו את דיבתה רעה, העם הגיב בבכי ובהתמרמרות, 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא'; אמר רבי יוחנן 'אותו היום תשעה באב היה', הבכי התרחש בתאריך ליל תשעה באב. והקב"ה אמר לעם ישראל, 'אתם בכיתם בכיה של חנם', הבכי שלהם לא היה מוצדק, כי לא היה להם לחשוש באמת שהארץ רעה או שה' לא יוכל להשיעם. 'ואני קובע לכם בכיה לדורות', מידה כנגד מידה: מאז, נקבע תשעה באב כיום של בכי וצער לדורות, שבו אירעו חורבן בית המקדש הראשון והשני ועוד אסונות לעם ישראל:

צֶדֶק יִלִּין בָּהּ (ישעיה א, כא)

הנה ישעיהו בן אמוץ התנבא ביהודה על עם ישראל ועל אומות נוספות, במשך תקופת מלכותם של ארבעה ממלכי יהודה, מהשנה העשרים וחמש למלכות עוזיה ועד ימי חזקיה המלך שהיה חתנו, ולבסוף נהרג על ידי נכדו מנשה בן חזקיה מלך יהודה. בחלק מנבואותיו הוכיח את העם על חטאייהם. והזהירם מפני הפורענות העתידה לבוא עליהם אם לא ישובו מדרכם הרעה, וחלק מהן היו נבואות נחמה אודות הגאולה העתידה. הנבואות שבספר זה אינן כתובות בסדר אמירתן, ונבואות 'שמעו שמים והאזיני ארץ' שבה פותח הספר אינה תחילת נבואתו, ורק להלן (פרק ו) מספר הנביא על מראה הנבואה הראשון שנתגלה לו:

(כא) אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יִלִּין בָּהּ וְעֵתָה מְרִצְחִים:

פירוש: 'איכה', קריאת תימה וצער: איך ייתכן שקרה דבר כזה לירושלים, שסרתה מדרך הצדק. 'הייתה לזונה', ביטוי לכגידה, כך העיר בגדה ביעודה ובאמונה בה. 'קריה נאמנה', בעבר הייתה

'בגורן ארונה היבוס', בגורן (מקום דישת חיטים)
שהיה שייך לארונה, אחד משרידי היבוסים (יושבי
ירושלים המקוריים לפני כיבוש דוד):

ביאור המושג "אור הפנים זה בחינת ש"ע
נהורין, וש"ע הוא ב"פ הקף"

אור הפנים: פנים היינו מלשון פנים ופנימיות. דבר
פנימי בדרך כלל אינו גלוי, אך בפנים משתקפים
פנימיות מחשבות האדם ורגשותיו, כמו שמצינו
שיש פנים מאירות ויש פנים זועפות.

בעולם הרוחני, "אור הפנים" הוא השפעה ישירה
ומוארת מפרצוף אחד לשני, שנקראת 'פנים
בפנים', לעומת זאת, אם ההשפעה היא בעקיפין
או בהסתר - היא נקראת אחר באחר (ע"ח ו, ח).
האריז"ל (ע"ח שער הכללים) מדגיש שהשפעת "אור
הפנים" מוגנת מחיצונים (קליפות), כי האור חזק מדי,
והם יכולים לינוק רק מהאחוריים. ובזוהר (נשא קלג).
מבואר עוד, שעל ההארות שב'פנים' אלו, נאמר
'יאר ה' פניו אליך' (במדבר ו). ועל ידם נמתקים כל
הדינים (קה"י, המתקת הדינים).

ש"ע נהורין: 'אור הפנים' הנזכר, מאיר ב"ג דרכים,
ומתפשט בשלוש מאות שבעים עולמות, והם
המכונים 'ש"ע נהורין' (שלוש מאות ושבעים אורות).
בחינת אורות אלו מאירים אף למטה בכל עולם
ועולם כפי בחינתו (אד"ר קלג:).

ב' פעמים הק"ף: טעם המספר ש"ע מובא בכתבי
האר"י, שמידת 'ואמת' שממנה נשפע כאמור
אור הפנים, הוא בסוד ב' פעמים שם 'אל' במילוי
(אל"ף למ"ד), שעולה בגימטריא ש"ע (ע"ח יג, יג). והוא
עולה בגימ' הק"ף, היינו מקיף. ולפי זה, ב' פעמים
שם א"ל הרמוזים בשם ש"ע, מרמזים לשני בחי'
מקיפין.

להצחיל פנים משמן, ולחם לבב אנוש
יסעד (תהלים קד, טז)

כתיב בתהלים פרק קד, שמזמור זה מיוסד על
מעשה בראשית כולו, והוא שיר הלל ושבח לה' על

שבו הטיל יראה על אומות העולם, והם הכירו
במעמדו המיוחד:

למה נקרא שמו חדר המטות שעל-ידו
פרים ורבים ישראל (שה"ש רבה א, טט) *

כתיב בשיר השירים (א, טז):

(טז) הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה:

ופירש רש"י:

הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי, אלא
שלך, אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על
פשעי, והשרית שכינתך בתוכי: אף ערשנו
רעננה. ע"י נעימותך, הנה רעננה ערשנו
בבנינו ובבנותינו, שהם כולם נקבצים אליך
פה. המשכן קרוי מטה, שנאמר הנה מטתו
שלשלמה, וכן המקדש קרוי מטה, שנאמר
ביואש (ד"ה ב' כב, כאשר החביאו את יואש מפני מלך ישראל
שהרג את כל זרע מלכי דוד) 'בחדר המטות אשר בבית
ה' (בחדר שכיבת הכהנים בביהמ"ק), וביהמ"ק הוא נקרא 'חדר
המטות' - על שהם פריין ורביין של ישראל:

בית המקדש במקום הגרן (שמואל ב' כד, יח) *

כתיב בשמואל ב' פרק כד, שבו מסופר על מגיפה
שבאה על ישראל על ידי שמנה דוד את העם,
ועל עצירת המגיפה על ידי הקמת המזבח במקום
שציווהו ה':

(יח) ויבא גר אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה
הקם לה' מזבח בגרן ארונה היבסי:

פירוש: 'ויבא גר אל דוד ביום ההוא', גר הנביא,
שהיה רואה לדוד (כלומר נביא שלו), בא באותו
היום (שבו התגלה עונש המגפה על ישראל בעקבות
המפקד שעשה דוד). 'ויאמר לו עלה הקם לה'
מזבח, ואמר לו: עלה (עלה מן העיר) והקם מזבח
לה', כדי לעצור את המגפה ולכפר על המעשה.

ופירש הר"ן:

עשאוּם ימים טובים בחלל ובהודאה. לפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה:

ואיתא בתיקון' (תיקון יג כט):

חנוכ"ה, חנו"ו כ"ה.

מתוך מרבש:

חנוכ"ה, שהיא אותיות חנו"ו כ"ה (סוד היחוד נקרא בלשון חניה ומנוחה שנעשה בכ"ה אותיות).

עוצם גדולתו אשר ברא את השמים והארץ וכל אשר בהם, ועל ידם מתגלה הודו והדרו שבראם בחכמה נפלאה ובסדר נכון:

(מו) וַיֵּין יִשְׁמַח לִבָּב אָנוּשׁ לְהַצְחִיל פָּנִים מִשְׁמָן וְלַחֵם לִבָּב אָנוּשׁ יִסְעֵד:

פירוש: 'ויין ישמח לבב אנוש', היין גורם שמחה בלב האדם. 'להצחיל פנים משמן', אכילת שמן ומשיחתו על הגוף, גורמת לפנים להאיר. 'ולחם לבב אנוש יסעד', והלחם תומך ומעמיד את לב האדם מחולשתו, כלומר מחייה אותו ומקיים אותו:

וַיֵּרָא יי' כִּי סָר לְרֵאוֹת (שמות ג, ד)

כתיב בשמות פרק ג, במראה הסנה, כאשר ה' ציווה את משה ללכת לגאול את ישראל ממצרים, ולתת להם את התורה:

(ד) וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה מִשֶּׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:

פירוש: 'וירא ה' כי סר לראות', הקב"ה ראה שמושה סר מדרכו, כדי להתבונן בסנה הבוהק שאיננו אוכל. כלומר, לא התעלם מהמחזה אלא פנה אליו מתוך רצון להבין. 'ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה', ברגע שמושה פונה לראות, ה' קורא אליו דווקא מתוך הסנה - רמז להתגלות האלוקית בתוך מקום שפל ונמוך (שיח קוצני). 'ויאמר משה משה', הכפילות מבטאת חיבה, קריאה של קרבה (חז"ל אומרים: כל מקום שנקרא שם פעמיים - לשון חיבה הוא). 'ויאמר הנני', משה עונה בלשון נכונות מוחלטת: 'הנני' - אני כאן, מוכן לשליחות, לקבל את דבר ה':

סָר וַיֵּעַף (מלכים א' כא, ד)

כתיב במלכים א' בפרק כא, שבו מסופר על אחאב מלך ישראל, שביקש מנבות הזרעאלי שימכור לו את כרמו הסמוכה לביתו, אך נבות סירב להעביר ממנו את נחלת אבותיו, כששמעה זאת איזבל שלחה אל זקני העיר שיביאו עדי שקר להעיד על

יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלָיךְ וַיַּחֲנֶךְ (במדבר ו, כה)

כתיב במדבר פרק ו, במצות ברכת כהנים:

(כה) יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלָיךְ וַיַּחֲנֶךְ:

פירוש: פסוק זה מתוך ברכת כהנים; 'יאר ה' פניו אליך', שיהיה אור פני ה' עליך, כלומר שהקב"ה יאיר לך פנים - בסבר פנים יפות, ברצון ובחסד, ולא כבעם. לשון של קרבה והשגחה. 'ויחונך', שייתן לך חן - גם בעיניו וגם בעיני בני אדם. החן הוא מתנה מיוחדת, לא תלויה במעשים, אלא מתנת חנם מן ה'.

חֲנוּכָּה, חֲנוּכ"ה, הֵינּוּ כ"ה בְּכֶסֶלֹ *

איתא בגמ' בשבת (כא:):

מאי חנוכה? דתנו רבנן: **בכ"ה בכסליו** יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה.

המלכות לדוד, אעפ"כ זכה משה לשתייהן, כהונה ששימש בו' ימי המלוואים, מלכות דכתיב (דברים לג) ויהי בישורון מלך.

פירוש: 'הנני לכהונה ולמלכות', המדרש מפרש את הלשון 'הנני', שכוונת משה הייתה שהוא מוכן ומבקש לזכות לשתי מדרגות, כהונה ומלכות. 'ביקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים', היינו שמישה רצה שגם זרעו יהיו כהנים ומלכים. 'א"ל הקב"ה אל תקרב הלום, כלומר לא יהיו בניך מקריבין', ה' השיב לו: שלא יזכה שהכהונה תעבור בצאצאיו. כי הכהונה אינה שלו, 'שכבר מתוקנת הכהונה' מששת ימי בראשית 'לאהרן אחיך'. 'הלום זו מלכות, כמה דתימא כי הביאותני עד הלום', ראייה מדברי דוד המלך שאמר לה', 'הביאתני עד הלום', כלומר, שהוא הגיע למלכות שנקראת 'הלום'. 'ואומר הבא עוד הלום איש', ועוד ראייה שלגבי שאול כתוב כאשר מינוהו למלך, ולא מצאוהו, ושמואל אמר לה': 'הבא עוד הלום איש' (ואמר ה' הנה שאול וכו'). 'א"ל הקב"ה כבר מתוקן המלכות לדוד', גם לגבי המלוכה ענה לו ה' שהיא אינה מיועדת לצאצאי משה, אלא לבית דוד. 'אעפ"כ זכה משה לשתייהן, למרות שהכהונה והמלכות לא נקבעו לזרעו, אבל משה עצמו זכה לשתייהן. 'כהונה, ששימש בו' ימי המלוואים', משה שימש בפועל ככהן, בשבעת הימים של חנוכת המשכן, לפני שנמסרה העבודה לאהרן ובניו. 'מלכות, דכתיב ויהי בישורון מלך', שפסוק זה נאמר על משה רבינו:

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים וכו',
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵי (תהלים צט, ו; זכרים קב, א)

כתיב בתהלים בפרק צט, שבו מדבר על מלחמת גוג ומגוג שישגוף ה' אותם. ועוד מדבר כאן על הנהגת ה' עם חסידי הקדושים, שהוא מדקדק עמהם כחוט השערה על חטאיהם, ומזה יש לכל בני האדם להתעורר כמה ראוי לנו לרוממו ולקדשו:

נבות שקילל את ה' ואת המלך ויפסקו את דינו למיתה, וכך קיבל אחאב את כרם נבות. אליהו נשלח אל אחאב להוכיחו על אשר עשה לנבות, והודיעו כי יכרית ה' את כל בית אחאב כמו שעשה לירבעם ובעשא. אחאב מקבל את התוכחה ועושה תשובה, ועל כן הודיע ה' כי הגזירה לא תתקיים בדורו אלא בבנו:

(ד) וַיָּבֹא אַחָאָב אֶל בֵּיתוֹ סָר וְזַעַף עַל הַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאֲלִי וַיֹּאמֶר לֹא אֶתֶן
לְךָ אֶת נַחֲלַת אֲבֹתִי וַיִּשְׁכַּב עַל מִטָּתוֹ וַיִּסַּב אֶת
פָּנָיו וְלֹא אָכַל לֶחֶם:

פירוש: 'ויבוא אחאב אל ביתו סר וזעף', אחאב מלך ישראל חזר לביתו סר וזעף - כלומר נפול רוח, עצוב וכועס. 'על הדבר אשר דבר אליו נבות היזרעאלי', בגלל תשובתו של נבות, שסירב לתת לו את הכרם. 'ויאמר לא אתן לך את נחלת אבותי', נבות אמר לאחאב שלא יכול למסור את הכרם, מפני שהוא נחלת אבות - קרקע משפחתית שאסור להעבירה. 'וישכב על מיטתו ויסב את פניו ולא אכל לחם', אחאב שכב על מיטתו, הפנה את פניו לקיר, וסירב לאכול, תגובה זועפת, כיון שהתרגז על כך שלא נעתרו לרצונו:

הַנְּנִי לְכֹהֵנָה, הַנְּנִי לְמַלְכוּת (שמו"ר ב, ו)

איתא במדרש שמות רבה (ב, ו), עה"פ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאַרְאֶה אֶת הַמֶּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנֶה, וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת, וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי (שמות ג, ג-ד):

ויאמר הנני הנני. לכהונה ולמלכות בקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, א"ל הקב"ה אל תקרב הלום, כלומר לא יהיו בניך מקריבין, שכבר מתוקנת הכהונה לאהרן אחיך, הלום זו מלכות, כמה דתימא (שמואל ב' ז) כי הביאותני עד הלום, ואומר (שם א' י) הבא עוד הלום איש, א"ל הקב"ה כבר מתוקן

(ו) מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵי וְשִׁמּוֹאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם:

פירוש: בפסוק זה משבח את כוחם של משה, אהרן ושמואל, שעמדו בתפילה, ותפילתם נענתה תמיד; 'משה ואהרן בכהניו', אהרן היה כהן ממש, ואילו משה שימש בכהונה בשבעת ימי המילואים, לכן גם הוא נכלל בכהני ה'. 'ושמואל בקוראי שמו', שמואל הנביא נחשב כמי שקורא תמיד בשם ה', ומבקש על ישראל (חז"ל אמרו ששקול שמואל כנגד משה ואהרן גם יחד). 'קוראים אל ה' והוא יענם', שלושת הצדיקים האלו, כשהיו מתפללים אל ה', נענו תמיד:

ואיתא בגמ' בזבחים (קא:-קב.):

'ויחר אף ה' במשה'. רבי יהושע בן קרחה אומר: כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם; ר"ש בן יוחי אומר: אף זה נאמר בו רושם, שנאמר: 'הלא אהרן אחיד הלוי', והלא כהן הוא? הכי קאמר הקב"ה למשה, אני אמרתי: אתה כהן והוא לוי, עכשיו, הוא כהן ואתה לוי וזה הוא הרושם; וחכמים אומרים, לא נתבהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד, שבהם שימש בכהונה גדולה; ויש אומרים: לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה, שנאמר: 'ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי', ואומר: 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו'. מאי ואומר? וכי תימא, לדורות הוא דכתיב, ואומר: משה ואהרן בכהניו.

פירוש: ה' נגלה למשה בסנה והורה לו להוציא את ישראל ממצרים, וכאשר משה סירב, נאמר 'ויחר אף ה' במשה'. ובגמ' הובאו ארבע שיטות כיצד פעל ה'חרון אף'; (א) דעת רבי יהושע בן קרחה, שמושה לא נענש בכלל. (ב) דעת רשב"י, שהחרון אף פעל שבתחילה נגזר שמושה יהיה הכהן, אך בעקבות החרון אף עברה הכהונה לאהרן. (ג) דעת חכמים, שהחרון אף פעל שלא יהיה כהן רק

בשבעת הימים של חנוכת המשכן, לפני שנמסרה העבודה לאהרן ובניו. (ד) דעת יש אומרים, שמושה שימש בכהונה עד סוף ימיו, אלא שלא עברה הכהונה לצאצאיו. 'שנאמר ומושה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי', מביא ראיה מכך שזרעו נחשבים לויים ולא כהנים. וראיה נוספת מהפסוק - 'ואומר משה ואהרן בכהניו'. ומקשה הגמרא למה צריך ב' ראיות? ומתרצת, שמהפסוק הראשון לא היינו יודעים שמושה שימש בכהונה, לכן נצרך גם הפסוק השני:

לְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ויקרא י, יא)

כתיב בויקרא פרק י, בדברי ה' לאהרן לאחר מיתת נדב ואביהוא ביום הקמת המשכן:

(יא) וּלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה:

פירוש: פסוק זה נאמר כהמשך לאיסור שתיין יין בכניסת הכהנים לביהמ"ק; 'ולהורות את בני ישראל', הכהנים נצטוו לא רק להקריב קרבנות ולעבוד במשכן, אלא גם להורות לעם ישראל תורה והלכות. 'את כל החוקים', את המצוות והדינים שנמסרו. 'אשר דיבר ה' אליהם ביד משה', כלומר, אף על פי שהתורה ניתנה על ידי משה, מצווה הכהן ללמד אותה ולהורות את דיניה:

וּמִלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין, וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן (בראשית יד, יח)

כתיב בבראשית פרק יד, בעת שאברהם שב מנצחון המלחמה על כדלעומר, אליה יצא כדי להשיב את לוט מהשבי:

(יח) וּמִלְכֵי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין, וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן:

פירוש: 'ומלכי צדק', שמו של המלך והכהן. 'מלך שלם', מלך העיר ירושלים. 'הוציא לחם ויין', קיבל

העיניים (חולין מז). הארת העיניים ע"י הריאה, גורמת לשמחה (ליקו"מ שם).

רוח הנושב בריאה: הריאה נמצאת בסוף הקנה, שם נכנס אוויר הנשימה. היא מבררת את החמצן שבאוויר ומעבירה אותו לדם המגיע מן הלב, לאחר שעבר בכל הגוף. הריאה מחדשת את הדם באמצעות החמצן ומחזירה אותו ללב, אשר שולח אותו מחדש לכל האיברים, להחיותם בדם מחדש (ועי' ספר הברית ח"א, מאמר י"ז פ"ב).

כנפי הריאה: אונות הריאה מכונות "כנפי ריאה", שכן הן נעות ומפרפרות בכוח הרוח, ודומות לכנפיים המחוברות לעמוד האמצעי (הקנה) (חולין מה. ורש"י שם). האונה הימנית נחלקת לשלוש אונות, והשמאלית לשתי אונות, ובנוסף יש אונה שישית קטנה הנקראת "ורדא" (חולין מז). סך הכול יש שש כנפי ריאה, כדוגמת השרפים (תיקו"ז כה, ע), ומכנפיים אלו יוצא הקול שממנו נעשה הדיבור (ויק"ר יח, א).

הַרְאָה הַיָּא מְאִירַת עֵינַיִם (חולין מט, א)

איתא בגמ' בחולין (מט):

א"ר יוחנן, למה נקרא שמה 'ריאה', שמאירה את העינים ע"י סמנין.

פירוש: א"ר יוחנן, למה נקרא שמה 'ריאה', שהיא מאירה את העינים, שע"י שמערכים אותה בתוך סממנים (תרופות):

עֵין לֹא רִאָתָהּ אֱלָקִים זִלְתָּךְ (ישעיה סד, ג)

כתיב בישעיה פרק סד, שתחילה משבח הנביא את השי"ת על הנפלאות שעשה לישראל בימי קדם, ולאחר מכן מתאונן על שעתה מסתיר פניו

את אברהם לאחר ניצחונו על המלכים והביא לפניו לחם ויין, כמשתה וברכה. 'והוא כהן לאל עליון', מלכי צדק הוא לא רק מלך, אלא גם כהן לאל העליון:

אות יב

ביאור המושג "מֶזֶג הַרְאָה"

רבינו מלביש את השגתו במאמר זה בענייני הריאה, ומציין בה חמשה עניינים עיקריים, כדלהלן:

מֶזֶג הַרְאָה: פירושו שהשמנים שבריאה ממוזגים במידה הנכונה. בריאה יש שמנים קרים ולחים (ליקו"מ ח"ב ה, טז), והיא שואבת שמן ולחות זו מן הוושט הסמוך לקנה (שער הפסוקים וישב).

בְּרִיאַת הַרְאָה תְּלוּיָה בְּאִיזוֹן מְדוּיק בֵּין הַלְחוֹת לְקִרְרִירוֹת. כאשר המיזוג תקין - השמנים הללו נותנים חיות לכל הגוף, וחיות זו עולה עד למוח, שהוא כפתילה הדולקת מכוח השמנים (ליקו"מ רכה).

לְעֹמֶת זֹאת, כאשר החמימות גוברת בריאה, היא מקלקלת את המיזוג, וכתוצאה מכך נגרם נזק ללב (ראה בהמשך על הקשר בין הלב לריאה), ונחלשת יכולתו להוציא משפט (ליקו"מ שם).

שִׁנָּה: השינה תלויה במזג הריאה. כאשר הריאה ממוזגת בקרירות ולחות, השינה מתוקנת. לכן ישנם שני זמנים שבהם השינה עריבה במיוחד: א. בעת ירידת הגשמים - אז גוברת הלחות והקרירות בעולם. ב. בשעות הבוקר - אז יורד הטל, שגם הוא קר ולח (ליקו"מ שם).

מְאִירַת עֵינַיִם: כאשר מערכים את הריאה עם סממנים (תרופות), יש בכוחה להאיר את

יוכל להבין את חשבונות ה' ואת גמולו לבריותיו, ואין לזלזל במוסר ה', אדרבא, המקבל את היסורים מאת ה' באהבה, ייטיב עמו ה' באחריתו:

(טו) וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלָף תִּסְמַר שְׁעֶרֶת בְּשָׂרֶי:

פירוש: בפסוק זה מתאר אליפו כיצד הייתה התגלות הנבואה שלו; 'ורוח על פניי יחלף', התגלות הנבואה הייתה כעין רוח שחולפת על פניו. 'תסמר שערת בשרי', והיא הכניסה בו פחד ויראה גדולה, כמו אדם שעומדים שערותיו מחמת פחד:

ביאור המושג "חַתָּה" ס"ת פּוֹתַח אֶת יָדָהּ, שְׁתֵּי פְעָמִים רוּחַ

פסוק השפע והפרנסה: רבינו הביא את הפסוק הידוע: "פּוֹתַח אֶת יָדָהּ וּמִשְׁפִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן" (תהלים קמה, והובא לעיל באות י" בהרחבה ע"ש). שבו מתוארת השגחת ה' על בריותיו - הקב"ה פותח את ידו ומשביע לכל יצור את צורכו.

חז"ל והמקובלים (ע"פ פ"ח שער העמידה פ"כ; שער הזמירות פ"ה) ראו בפסוק זה מקור לברכת הפרנסה, וכפי שמבואר בכתבי האר"י, בפנימיות הפסוק - בראשי התיבות ובסופי התיבות - טמונים שמות קודש הקשורים לשפע.

פא"י - מראשי התיבות.

חַתָּה - מסופי התיבות.

המהרח"ו (פ"ח שם) כותב: "בפסוק 'פּוֹתַח אֶת יָדָהּ', בראשי תיבות תכווין שם פא"י - שם אחד מע"ב שמות, וגם הוא סוד חיבור הוי"ה אדנ"י (- יאהדונה"י). ובסופי תיבות תכווין לשם חַתָּה, והוא שם קדוש ונורא, ונקרא 'שם הפרנסה' בין המקובלים". מכאן שהפסוק משמש כעין שער רוחני - דרך שבה השפע האלוקי יורד לעולם.

ב' פעמים "רוּחַ" - הקשר לשם חַתָּה: ב"אשרי" הראשון שבפסוקי דזמרה, מכיוון שהייחוד הוא בבחינת "אחור באחור" (שלב שבו עדיין יש דין), כי התפילה טרם נאמרה, מכוונים ששם חַתָּה הוא גימטריה של ב' פעמים רוּחַ.

מאיתנו. והשי"ת משיבו (בהמשך הכתובים שם) שזה מחמת שפנו לעבודת אלילים:

(ג) וּמַעֲוָלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֱלֹהִים וּזְלַתָּה יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לּוֹ:

פירוש: 'ומעולם לא שמעו לא האזינו', מעולם לא שמעו בני אדם על ניסים גדולים כמו שה' עשה במצרים. 'עין לא ראתה אלוהים זולתך', שום עין לא ראתה עוד אלוהים אחר חוץ ממך - 'יעשה למחכה לו', שיכול לעשות כאלו ניסים, למי שמחכה לו (חז"ל דרשו פסוק זה על השכר שיהיה לעוה"ב, שכל הנביאים שהתנבאו לא יכלו לראות את הטוב שיעשה ה' בעוה"ב):

סובב סובב הולך הרוח (קהלת א, ו)

כתיב בתחילת ספר קהלת בפרק א:

(ו) הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל סְבִיבֹתָיו שָׁב הָרוּחַ:

פירוש: שלמה המלך ע"ה מדבר על העולם שהוא הבל ואין בו חדש, כמו הרוח מסובבת את העולם ושבה אל מקומה, ו'רוח' כוונתו לכיוון ההליכה של השמש; 'הולך אל דרום וסובב אל צפון', ביום השמש הולכת לכיוון דרום, ובלילה לכיוון צפון, ומסובבת למזרח ולמערב. 'סובב סובב הולך הרוח', היא אינה נחה לעולם אלא הולכת למזרח ולמערב (ביום ובלילה, לפי עונות השנה). 'ועל סביבותיו שב הרוח', והיא חוזרת על מסלולה (והוא משל לרשעים שהולכים בעוה"ז, אבל סופם לשקוע):

ורוח על פני יחלף (איוב ד, טו)

כתיב באיוב בפרק ד, אחר טענות איוב, החלו רעיו של איוב להוכיחו על דבריו ולהשיב לתמיהותיו. ראשית השיב לו אליפז התימני כי תמיד היו הצדיקים זוכים לכל הטוב ואילו הרשעים קיבלו את עונשם מאת ה', אך עם זאת אין איש אשר

רוח איש יכלכל מחלהו (משלי יח, יד)

כתיב במשלי פרק יח:

(יד) רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה:

פירוש: 'רוח איש יכלכל מחלהו', רוחו החזקה של האדם, כלומר כוחו הנפשי, יכולה להחזיק ולסבול את מחלתו, לתת לו כוח לעמוד בצער וביסורים. 'ורוח נכאה מי ישאנה', אבל אם רוחו של האדם היא נשברת ומדוכאת, אין מי שיוכל לשאת אותה. כלומר, אם האדם חסר חוסן נפשי - אפילו מחלה קלה תהיה לו בלתי נסבלת:

אות יג

אלמלא מוראה של מלכות (אבות ג, ב)

איתא במשנה באבות (ג, ב):

רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו.

פירוש: 'רבי חנינא סגן הכהנים', היה ממלא מקום הכהן הגדול, ונקרא 'סגן', שמוכן תמיד להיכנס תחתיו. 'הוי מתפלל בשלומה של מלכות', האדם צריך להתפלל שהמלכות תהיה בשלום, כלומר שיהיה סדר ומשטר יציב במדינה (ואפילו מלכות של אומות העולם). 'שאלמלא מוראה', אם לא היה פחד מן השלטון. 'איש את רעהו חיים בלעו', בני אדם היו מתנפלים זה על זה, החזק שולט בחלש, בלי שום חוק וסדר, עד שהיה מצב של 'חיה רעה' במקום חברה אנושית:

הטעם, כיון שהאחוריים מסמלים דינים, והם בסוד ב' פעמים אלוקים, שכל אחד מהם בגימטריה רוח. כך מתקבל - ב' פעמים רוח בגימט' חת"ך.

וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל י, כא)

בדפוס תקפ"א צויין ליחזקאל פרק י', ובדפוס תרל"ד צויין ליחזקאל פרק א'. והנה תחילת חזון יחזקאל ומעשה המרכבה הוא בפרק א', ובדבריו תיאר את מראהו של חיות הקודש:

(ח) וידי אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבעיהם וכנפיהם וכנפיהם לארבעתם:

פירוש: פסוק זה מתאר את מראה החיות במרכבה שראה הנביא; 'ידי אדם מתחת כנפיהם', לחיות היו כנפיים, ומתחתיהן נראו ידי אדם. (ואמרו חז"ל 'ידי אדם מתחת כנפיהם' לקבל בעלי תשובה). 'על ארבעת רבעיהם', לכל אחת מן החיות היו ארבעה צדדים (לארבע רוחות העולם), ובכל צד - יד תחת הכנף המתאימה. 'וכנפיהם וכנפיהם לארבעתם', לכל אחת מן החיות היו ארבעה פנים וארבע כנפיים:

בפרק ח' ט' מתנבא יחזקאל על 'האיש לבוש הבדים', כלומר שראה שבעה מלאכים, שישה מהם 'אנשי משחית' האוחזים כלי השחתה, ואחד מהם הוא 'לבוש הבדים', שהוא מלאך של רחמים. ועליו מצווה הקב"ה לעשות תו על מצח הצדיקים, כדי להציל אותם מהשחתת ירושלים.

וכתיב ביחזקאל פרק י', שהנביא שב ורואה את מראה מרכבת כבוד ה', ושומע באזניו כי האיש לבוש הבדים מצווה לקחת גחלים מבין הכרובים, ולהשליך על ירושלים ולהחריבה:

(כא) ארבעה ארבעה פנים לאחד וארבע כנפיים לאחד ודמות ידי אדם תחת כנפיהם:

פירוש: פסוק זה מתאר שוב את החיות במראה המרכבה; 'ארבעה ארבעה פנים לאחד', לכל חיה היו ארבעה פנים (פני אדם, אריה, שור, נשר). 'וארבע כנפיים לאחד', לכל אחת מן החיות ארבע כנפיים. 'ודמות ידי אדם תחת כנפיהם', מתחת לכנפיים נראו ידיים בצורת ידי אדם:

הלבשות

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו' (ב"ב

ער, ב)

איתא בגמ' בב"ב (עד:):

ת"ר, מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שהיו באין בספינה, והיה ר' אליעזר ישן ור' יהושע נעור, נזדעזע ר' יהושע וננער ר' אליעזר. א"ל: מה זה יהושע, מפני מה נודעזעת? א"ל: מאור גדול ראיתי בים. אמר לו: שמא עיניו של לויטן ראית, דכתיב: עיניו כעפעפי שחר (איוב מא).

פירוש: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע, שהיו נוסעים בספינה, והיה רבי אליעזר ישן, ורבי יהושע נעור. לפתע נחרד ונבהל רבי יהושע, והתעורר רבי אליעזר. אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: מה זה שאירע לך יהושע? מפני מה הזדעזעת ונבהלת? ענה לו רבי יהושע: ראיתי אור גדול שמאיר בתוך הים, ומזה נבהלתי. אמר לו רבי אליעזר: יתכן שראית את עיניו של הלויטן, והרי עיניו של לויטן מאירות ביותר, שכתוב על הלויטן, שעניו זורחות ומאירות כדמדומי חמה, כמו לעת בוקר שהשמש מתאדמת:

ושם האחד אליעזר, האחד המיחד (במדבר

רבה יט, ז)

איתא במדרש במדבר רבה (יט, ו-ז):

ר' אחא בשם ר' חנינא אמר, בשעה שעלה משה למרום, שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה, ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה, ופרה בת שתיים, אמר לפניו רבון העולמים יהי רצון שיהא מחלצי, אמר לו חייד שהוא מחלציד, הה"ד (שמות יח) ושם האחד אליעזר, שם אותו המיוחד.

פירוש: כאשר עלה משה למרום לקבל תורה, שמע את קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה. והקב"ה אומר את הלכה בשם אומרה, רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה, ופרה בת שתיים, כלומר עגלה ערופה צריך שתהא בת שנתה ולא יותר, ופרה אדומה בת שתי שנים (כי לשון פרה משמע שמבוגרת יותר מעגלה). כאשר משה שמע זאת, ביקש מה' יהי רצון שזה יהיה מחלציי, כלומר שר"א יהיה צאצא שלו. ענה לו הקב"ה בשבועה, שר"א יהיה מצאצאיו. ובכך מפרש המדרש את הפסוק שנאמר כאשר משה קרא לבנו 'אליעזר' - 'ושם האחד אליעזר', ששם זה מרמז על אותו אליעזר המיוחד, הלא הוא רבי אליעזר (שנאמר רבות על גדולתו בדברי חז"ל):

מעשה הוא מה ש"ע*

איתא בהגדה של פסח:

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון, שהיו מסבין בכני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית:

ומובא בפע"ח (שער חג המצות פ"ז):

מעשה בר"א. מעשה - ש"ע מ"ה. שהיו מסובין בבני ברק. כמנין ש"ע נהורין (והוא מספר בבנ"י בר"ק עם שני תיבות והכוללים - משנת חסידים מסכת סדר ליל פסח פ"ח).

היתה פאניו סוחר (משלי לא, יד)

כתיב במשלי פרק לא, בשבח של 'אשת חיל' (שפירושו המפרשים בכמה אופנים; על אם שלמה, על האשה, על התורה, על הנשמה, על השכינה):

(יד) הִיָּתָה כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחֲמָה:

פירוש: 'הייתה כאניות סוחר', כמו הסוחרים שמביאים סחורה מרחוק. כך - 'ממרחק תביא לחמה', גם היא (האשה החכמה) מביאה מזון לביתה ממרחקים, כלומר טורחת ומשתדלת להשיג מזון, אף אם צריך להביאו ממקום רחוק. ויש שדרשוהו על התורה, שהיא מביאה לאדם ברכה ומזון. ויש שדרשוהו על הנשמה, שמביאה לאדם השגות עמוקות ממרחק:

ביאור המושג "בחינת מה"

ראה בסוף אות ו' ביאור המושג 'מה חמית מה פשפשות', ושם התבאר המושג 'בחינת מה'.

מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה

(דברים י, יב)

כתיב בדברים פרק י, בדברי משה רבינו לישראל קודם הסתלקותו:

(יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעֹבֵד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

פירוש: 'ועתה ישראל, משה פונה לעם עכשיו, אחרי כל הנסיונות במדבר 'מה ה' אלוךך שואל ממך, מה מבקש ה' באמת מישראל? 'כי אם ליראה את ה' אלוךך, אינו חפץ בקרבנות או במצוות חיצוניות בלבד, אלא בעבודת הלב - יראת ה'. 'ללכת בכל דרכיו', להישמע לרצונו בכל תחומי החיים, לא רק בחלק מהמצוות. 'ולאהבה אותו', וכן מצווים לאהוב את ה'. 'ולעבוד את ה' אלוךך בכל לבבך ובכל נפשך', העבודות, כלומר המצוות והמעשים, צריכות להיות מתוך כוונה מלאה, מתוך לב ונפש שלמים:

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְכוּ'

(בראשית מא, א)

כתיב בבראשית פרק מא:

(א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר:

פירוש: בפסוק זה מתחיל סיפור חלומות פרעה עם יוסף; 'ויהי מקץ שנתיים ימים', חלפו שנתיים מאז חלומות שרי המשקים והאופים. 'ופרעה חולם', פרעה מתחיל חלום. 'והנה עומד על היאור', פרעה רואה את עצמו על נהר הנילוס (הנהר מסמל את מצרים והכוח שלה, והעובדה שהוא 'עומד עליו', מרמז על השליטה במצרים):

דָּכַל נְהוֹרִין אֶתְפָּרְעִין וְאַתְגָּלִין מִנֵּה (זוהר ויגש

רי, א)

איתא בזוהר (ויגש רי). עה"פ 'והקל נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף' (בראשית מה, טז), שמרמז על הקול של רחל שמבכה על בניה שעולה עד לבניה, והקב"ה שומע הקול ומשיב את בניה:

תא חזי 'בית פרעה' דא הוא סימניך לעילא, ביתא דאתפרעו ואתגליין מניה כל נהורין וכל בוצינין, כל מה דהוה סתים מתמן אתגלי וכו'.

פירוש: בא וראה מה שכתוב 'בית פרעה', שהוא סימן למעלה על הבינה, שהיא 'בית' שמשם נפרעו ונתגלו ונראו כל האורות שרומזות לחסדים, וכל הנרות שרומזות לגבורות, וכל מה שהיה סתום ונעלם - משם נתגלה (ולכן נקראת ה'בינה' - 'בית פרעה', שהוא לשון פריעה וגלוי, כמו 'כי פרעה אהרן', אמנם אין זה רק משל, שהרי מלכות פרעה היא מלכות של הקליפות):

עֲלִיּוֹנִים נִדְמָה לָהֶם לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים נִדְמָה לָהֶם לְמַעְלָה (סוטה יד, א)

איתא בגמ' בסוטה (יג: יד:).

'ויקבר אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור',

פירוש: בסוגיא זו נחלקו התנאים האם חסידות גדולה מענווה, או להיפך; 'אמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן, כלומר גדולה מחסידות ומכל המידות הטובות. ומביא ראיה מדברי ישעיה על המשיח שיבשר על הגאולה לענווים, ומדייק רבי יהושע, שעיקר בשורת המשיח היא לענווים ולא לחסידים, מכאן ראיה שמידת הענווה גדולה מכל המידות:

ויהושע בן נון מלא רוח חכמה פי סמך
משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל
(דברים לד, ט)

כתיב בדברים לד, בענין הסתלקות משה רבינו:
(ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה פי סמך
משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל
ויעשו כאשר צוה ה' את משה:
פירוש: 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה', יהושע לא קיבל רק כוח הנהגה, אלא רוח חכמה עליונה, שמאפשרת לו להבין את רצון ה' במלואו, ולדעת כיצד להנהיג את העם בדרך הטובה והנכונה. 'כי סמך משה את ידיו עליו', היינו סמיכת ידיים של משה על יהושע, שהיא העברת הרוח הקודש של משה, כדי שיהושע יוכל להנהיג את ישראל אחריו. 'וישמעו אליו בני ישראל', עקב הסמיכה והרוח שקיבל, העם הקשיב ליהושע וציית לו, כמו שהיה מציית למשה. 'ויעשו כאשר ציווה ה' את משה', עם ישראל עשו את כל מה שציווה ה' את משה:

יש חמש גבורות שהם חמש אימות (שבת עז, ב)

איתא בגמ' בשבת (עז:):

תנו רבנן: חמשה אימות הן, אימת חלש על גיבור: אימת מפגיע על ארי, אימת יתוש על הפיל, אימת סממית על העקרב, אימת סנונית על הנשר, אימת כילבית על לויתן. אמר רב יהודה אמר רב: מאי קרא 'המבליג שד על עז' (עמוס ה, ט).

א"ר ברכיה: סימן בתוך סימן (הרכה סימנים יש כאן למקום קבורתו של משה; בארץ מואב, בגיא, מול בית פעור), ואפילו הכי 'ולא ידע איש את קבורתו'. וכבר שלחה מלכות הרשעה (רומי) אצל גסטרא (מושל) של בית פעור: הראנו היכן משה קבור? עמדו למעלה נדמה להם למטה, למטה נדמה להם למעלה, נחלקו לשתי כיתות, אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה, למטה נדמה להן למעלה, לקיים מה שנאמר: 'ולא ידע איש את קבורתו'.

פירוש: סוגיא זו עוסקת בקבורת משה, ובכך שאין מקום קברו ידוע; כתוב בשעת קבורתו, 'ויקבור אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור', ואמר רבי ברכיה שלמרות שיש סימנים רבים למצוא את מקום קבורתו (בארץ מואב, בגיא, מול בית פעור), למרות זאת כתוב 'ולא ידע איש את קבורתו'. ומספרת הגמרא, שמלכות רומי שלחה למושל פעור שיגלה את מקום קברו של משה, וכשעמדו אנשיו במעלה ההר היה נדמה להם שקברו הוא למטה, וכשעמדו בתחתית ההר היה נדמה להם שקברו בפסגת ההר. התחלקו אנשיו של מושל פעור לשתיים, חלק חיפשו למעלה וחלק חיפשו למטה. אלו שחיפשו למעלה ראו את קברו למטה, ואלו שחיפשו למטה ראו את קברו למעלה:

השלמות

וענוה גדולה מכלם (ע"ז כ, ב)

איתא בגמ' בע"ז (כ:):

א"ר יהושע בן לוי: ענוה גדולה מכולן, שנאמר: רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים (ישעיה סא), חסידים לא נאמר כאן אלא ענוים, הא למדת שענוה גדולה מכולם.

אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המונע תלמידו מלשמשו, כאילו מונע ממנו חסד, שנאמר: למס מרעהו חסד. רב נחמן בר יצחק אומר, אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר: ויראת שדי יעזוב.

פירוש: אמר רבי יוחנן 'כל המונע תלמידו מלשמשו', הכוונה היא למורה או רב שמונע מתלמידו את האפשרות לשרת אותו, ללמוד ממנו ולעזור לו - כלומר מונע מהתלמיד להיות פעיל בתהליך הלימוד והעבודה המעשית של לימוד תורה. 'כאילו מונע ממנו חסד', השימוש של תלמיד לרבו נחשב לחסד גדול. והגמרא מביאה ראיה 'שנאמר למס מרעהו חסד', כלומר, הממס, [מונע עצמו מעזרת רעהו, ממים ומונע ממנו את האפשרות לגמול חסד. והוסיף על זה רב נחמן בר יצחק, 'אף פורק ממנו יראת שמים', שגם יראת שמים של התלמיד נפגעת. והגמרא מביאה ראיה מהמשך אותו פסוק - 'שנאמר ויראת שדי יעזוב':

מה שמו דא חכמה, מה שם בנו דא תפארת (זוהר שמות עט, ב)

ואיתא בזוהר (יתרו עט:) עה"פ 'מי עלה שמים וירד, מי אסף רוח בִּפְנֵי, מי צָרַר מִים בְּשִׁמְלָה, מי הִקִּים כָּל אֲפִסֵּי אֶרֶץ, מה שִׁמוֹ ומה שֵׁם בְּנוֹ כִּי תִדְעַ' (משלי ל, ד):

מה שמו ומה שם בנו כי תדע, חכמה שמו תפארת בנו:

פירוש: הזוהר מפרש את סוף הפסוק, שהוא רומז על הספירות 'חכמה' ו'תפארת', ששניהם הם בחינת מ"ה. כי 'שמו' הכוונה לספירת החכמה, שהיא בחינת מ"ה. ו'בנו' הכוונה לתפארת, שנקראת בן של החכמה, שגם היא בחינת מ"ה (וכתבו המפרשים שהכוונה לשמות והצירופים של ספירות אלו, שבאופנים מסויימים הם בגימט' מ"ה):

פירוש: הגמרא מלמדת שיש חמשה יצורים קטנים שגורמים אימה ופחד ליצורים שגדולים מהם, והם אימת החלש והקטן על הגיבור והגדול; א) יש חיה קטנה שנקראת 'מפגיע', שיכולה לעשות קול חזק וגדול, והאריה חושב שהיא חיה גדולה ובורח ממנה (ויש שפירשו שהוא עוף שמנקר בראש האריה). ב) הפיל חושש מהיתוש, כיון שהיתוש הקטן יכול להיכנס לחוטמו. ג) העקרב חושש מהסממית הקטנה, כיון שהיא נכנסת לו באוזנו. ד) סנונית הוא עוף קטן, שנכנס תחת כנפי הנשר, ומונע אותו מלעוף. ה) ישנו שרץ קטן שנקרא 'כילבית', והלוויתן חושש ממנו, כיון שהוא נכנס באוזנו. והגמרא מביאה ראיה מהפסוק 'המבליג שוד על עז', שפירושו הוא ש'שוד' שהוא איש חלש ושדוד, 'מבליג' - מתגבר, על עז, שהוא אדם גדול ועז:

ויש אלף וארבע מאות וחמש גבוראן (זוהר במדבר קלז, ב)

איתא בזוהר באדרא רבא (נשא קלז):

תאנא חמש גבוראן אינון בהאי זעיר אנפין, ואסתלקו לאלף וארבע מאה גבוראן,

פירוש: הזוהר מלמד שספירת הגבורה שבפרצוף זעיר אנפין, יש בה חמישה גבורות (כיון שהגבורה יונקת מהאותיות הסופיות - מנצפ"ך, וכיון שהם חמישה אותיות, לכן מתחלקת הגבורה לחמישה גבורות). חמישה גבורות אלו, מתפשטים יותר ויותר, עד שהם נעשים אלף וארבע מאות גבורות (מכיון שאותיות מנצפ"ך הם בגימט' פ"ר, שהוא מורה על דינים, וחמישה פעמים פ"ר, הם עולים לחשבון של אלף וארבע מאות), ויחד הם עולים לחשבון של אלף ארבע מאות וחמש גבורות:

המונע הלקה מפי תלמיד, כאילו מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים (כתובות צו, א)

איתא בגמ' בכתובות (צו.):

ח"י כללים המבואר

מבוא קצר

הספר הקדוש ליקומי מוהר"ן עמד שנים רבות כספר חתום וסתום אשר רק יחידי סגולה עמדו על סודו ועומק פנימיותו. ספר זה אכן הינו שונה מכל הספרים שבעולם, משום שדברי רבינו הינם הקדמות חדשות לגמרי.

על אף שבוודאי הקדמות אלו נסמכות ומבוססות על עולם מושגים הכלול מכל חלקי התורה הקדושה, הרי מושגים אלו נחשבים כמו אותיות בלבד איתם ניתן להרכיב מילים ומשפטים שלמים שהם החידושים החדשים הנשגבים שבספר הקדוש 'ליקומי מוהר"ן'.

הרעיון הכללי מורכב מהרבה פרטים ידועים, אבל הבניין הכללי ההשגה החדשה היא הקדמה חדשה לגמרי!

בשל כך, רבים רצו לעמוד על פנימיותה של תורה זו ולא עלתה בידם. יחיד בדורו היה הגאון האלוקי, החסיד בכל לב ונפש ר' אברהם בר' נחמן הלוי חזן זצ"ל, שזכה להוציא ולגלות לאור תעלומה, ומתוך דברי רבינו ומוהר"ן יסד ויצק כלים שהם כמו שערים ודרכים לגלות את הנתיבות והדרכים בכל תורה שבספר הנשגב הזה.

בדבריו המאירים עמד ר' אברהם על הצורך בסלילת דרך לימוד שהיא בדווקא דרך לימוד

הפשט. לא פשט של פירוש המילות, אלא עומק הפשט, כמו בלימוד עיון של גמרא רש"י ותוספות בהם עמלים המעיינים להגדיר הגדרות להבין חילוקים וסברות, עד שכל הסוגייה נעשית כמקשה אחת בהירה וברורה, כך עמל ר' אברהם ליצור דרך לימוד של עיון הפשט בליקומי מוהר"ן.

אין חולק על כך שבוודאי יש עוד דרכי לימוד השייכים לדרך הרמז הדרוש והסוד, אך ר' אברהם נמנע בשיטתיות מלעסוק בדרכי לימוד אלו, בשל כך שהם אינם ראויים לכל לומד, לעומת לימוד הפשט ועומק הפשט שדווקא הם מהווים דרך לימוד שווה לכל נפש.

לכך יסד ר' אברהם כללים, שהם כעין 'שערים' ללימוד תורת רבינו, חלקם דברים ידועים בכל פנימיות התורה, אך רובם ייחודיים לספר ליקומי מוהר"ן ושאר תורתו הקדושה כמו 'סיפורי מעשיות' ושאר שיחותיו ומעשיותיו.

בשל הצורך של רבים וטובים ללמוד את אותם כללים בדרך קצרה ובהירה, ננסה לתמצת את הלימוד הגדול של כל הכללים, לכדי כמה שורות, כדי לתקן 'ידות ואזנים לתורה', להגיש את הקצה של כלל לחוץ, ומי שרוצה להעמיק בהם יותר יוכל לעיין בכל החיבורים הנפלאים שיצאו בשנים האחרונות על כללים אלו.

כלל א

הכלל הראשון הוא עיקר כל הכללים. הוא הבריה התיכון של דרך לימוד עומק הפשט וככל שהוא פשוט ככה הוא גם עמוק.

הבנת כל תורה בליקוטי מוהר"ן נלמדת מתוכה. התורה אינה צריכה עזרה מבחוץ, לא מספרים אחרים לא מהקדמות ורעיונות הכתובים במקומות אחרים, ולא מתורות אחרות של רבינו הקדוש.

התורה בעצמה מסבירה את עצמה בדרכים שונות (מניה וביה), אבל היסוד הבסיסי הוא, שדברי התורה של רבינו עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, דהיינו שהרישא של התורה מסבירה את הסיפא של התורה וכן להיפך.

לאור זאת, מושגים שלמים, ביטויי לשון, ודברים עמומים וחסרי ביאור שנלמדים בתחילת התורה יוסברו ויוארו באור חדש כלל שהלומד יקשר את כל חלקי התורה מזה לזה.

כלל ב

הכלל השני שם על גס את גודל דקדוק ודיוק הלשון והכתיבה של כל מילה ומשפט בכל תורה בספר ליקוטי מוהר"ן.

אין אריכות מיותרת, אין קיצור לשוני לא מכוון, אין לשון שחוזרת על עצמה סתם, ואין שום מילה שלא מדוקדקת בתכלית הדיוק. כפילויות והטיות לשון של רבים ויחיד, זכר ונקבה, פרט וכלל, הכל מכוון ומדויק במשקל גדול.

כלל זה משלים גם את הכלל הראשון, משום שהחיבור של כל חלקי התורה עובר פעמים רבות דרך לשונות שחוזרות על עצמם בצורות שונות ומגוונות.

כלל ג

הכלל השלישי לוקח את הכלל השני לקצה. בכלל השני ראינו שכל דיבור מדוקדק ומדויק, אבל היה צד לומר שכל זה נכון חוץ מהמקומות בהם רבינו מביא משל ודוגמא לדבריו.

דהיינו, אם רבינו מדבר על כל התרי"ג מצוות שכולם הם צמצום לגילוי אלקותו (לדוגמא בתורה ל"ג), ותופס לדוגמא את אחת מהמצוות (מצוות תפילין), מכיוון שרצונו לדבר על הכלל כולו אז לכאורה אין מקום לומר שיש משהו מדויק ומכוון בדוגמא שנקט, שהרי זוהי רק דוגמא ומשל.

לזה בא הכלל השלישי ומפקיע ממהלך מחשבה זה, שלא זו בלבד שהדוגמא והמשל הם מדויקים בתכלית, אלא הם בדרך כלל קשורים לציר המרכזי של כל התורה, והם מאירים נקודה עמוקה בקשר כל התורה יחדיו.

כלל ד

התורה של רבינו נבנתה באופן כזה שחומר הבניין של התורה נוצר מאותם עצות והשגות שהם תוכן התורה בעצמה.

להבנה זו יש שלוש השלכות מרכזיות:

א] שכדי להשיג את מהות ופנימיות התורה על האדם להקדים את קיום התורה בפשיטות תוך

כדי הלימוד ולא לחכות לכך שהלומד יבין את התורה ורק אחר כך יקיימה.

ב] שבעצם גילוי התורה, רבינו קיים את השגת התורה בעצמה, ועל כן גם בלימוד עצמו יש בחינות של קיום שמתגלות תוך כדי הלימוד.

ג] שמחמת שהתורה בנויה כביכול מאותו חומר ולבנים שהם בעצמם השגת התורה, לכן יש כעין מפתח ייחודי בכל תורה, שהוא שונה מכל תורה אחרת, ואם הלומד ישכיל לגלותו הוא יבין כיצד כל התורה בנויה ואף הוא יוכל להגיע לעצם הלז של השגת התורה (לדוגמא אם רבינו אומר בתורה ל' שכל השנה באה עם הקדמות וסיכוכים ואחר כך מגיע למכוון, אז בהכרח שתורה ל' בעצמה תהיה בנויה באופן כזה שבתחילה רבינו מציע את ההקדמות ואחר כך בתורה זו גופא הוא מגיע למכוון התורה).

כלל ה

דרכו של רבינו להביא פסוקים או מאמרי חז"ל רבים בתורה שהם כעין ראיות או בחינות לדברים מיוחדים ופרטיים. (לדוגמא בתורה א' רבינו מזכיר את הפסוק בקהלת 'החכמה תחיה' כראיה לכך שהשכל הוא החיות של כל דבר בעולם ותו לא).

בכל פסוק או מאמר חז"ל שרבינו מזכיר בתורה, הן כראיה הן כדוגמא, הלימוד מפסוק זה הינו רחב הרבה יותר מהנקודה שלשמה הובא פסוק זה. כלומר גם אם רבינו הביא את הפסוק לדבר נקודתי, (כמו 'החכמה תחיה' לכך שהשכל הוא החיות, הרי שבאמת המכוון בפסוק זה הוא רחב וקשור לכל חלקי התורה שרבינו גילה, שהרי כל התורה קשורה זה בזה).

פעמים רבות שקשר זה אינו מתגלה דרך האזכור עצמו שרבינו ציטט בתורה, אלא דרך כללות העניין של אותו פסוק. לכך יש ללמוד את כל הפרק הסובב, או את כל העניין המובא בחז"ל ובכך יתקשרו כל חלקי התורה.

כלל ו

ישנו כלל ידוע בכל ספרי הקודש, שזה לעומת זה עשה אלוקים, שבכל הדברים שיש בעולם, יש את צד הקדושה ולעומתו את הצד של היפך הקדושה.

גם בלימוד 'ליקומי מוהר"ן', בכל המושגים שרבינו מזכיר בתורה יש את שני הצדדים, כך שכאשר רבינו מזכיר איזה דבר מצד הקדושה, כן יהיה לעומתו ממש בדומה בהיפך הקדושה. וכן להיפך שלפעמים מזכיר דבר שהוא מצד הסטרא אחרא וממנו נלמד גם לצד הקדושה להיפך ממש.

כלל ז

כל חלקי התורה שרבינו מגלה בכל תורה הינם כוללים את כל חלקי התורה האחרים שבאותה תורה, כעין הפרצופים והספירות שכלולים זה מזה וכעין המבואר בעניין הד' יסודות שהם כלולים זה מזה.

עניין זה נקרא בשם 'כל בחינה כלולה מכל הבחינות', הזכר כלול גם בבחינה מסוימת מצד הנקבה ונקבה כלולה מצד הזכר. האש כלולה ממים עפר ורוח, וכל יסוד כלול מכל היסודות

כלל ט

מדרגת הצדיקים המוזכרת בתורותיו של רבינו, סובבת בעיקר על יחידי הדורות ובפרט על משיח צדקנו שהוא הגואל לעתיד.

בחלק מזה מבואר, שעיקר תורתו של רבינו הקדוש היא תורה ששלמותה שייכת לגאולה השלימה. ואנו מכינים וסוללים את הדרך לשם על ידי החיפוש והלימוד בתורתו של משיח.

עוד חלק ששייך לכלל זה, שכל צדיק מאלו בחירי הצדיקים יחידי הדורות, אכן גילה עוד נדבך בכל השגה מאותם ההשגות המתגלות בתורות אלו, ובכל תורה בליקוטי מוהר"ן, מתגלים כל אלו הגילויים והגדבכים שגילו הצדיקים יחידי הדורות הקודמים, ומתגלה עוד גילוי חדש שהוסיף וגילה רוח אפינו את שלמות ההשגה - חדשות נפלאות - כפי שלא התגלה מעולם.

כלל י

דרכו של רבינו הקדוש להציע בתחילה הקדמות שלמות, ואחר כך להלבישם ולהכניסם בפסוק או מאמר חז"ל.

הלבשה היא אינה ראייה או בחינה המובאות פעמים רבות בתוך גילוי ההקדמות, אלא היא כעין סיכום של כל ההקדמות, שהוא מחברם יחד ומכניסם בתוך פסוק או מאמר חז"ל.

הצורה של הלבשות אלו קיימת בעיקר בתחילת כל תורה, שרבינו מזכיר איזה פסוק, ואחר כל התורה הוא מלביש את כל התורה בתוך

האחרים. ובלימוד התורה - בכל תורה שרבינו גילה, כל החלקים והעניינים שבתורה כלולים זה מזה.

ראוי לשים לב שבכל דבר יש את בחינתו העיקרית, שהוא הכלל העיקרי באותו הדבר, והבחינות הכלולות בו הם חלקים פרטיים שבו (לכן אף פעם לא נתייחס לאש כמו עפר, כי בחינתה העיקרית היא האש, אך נוכל לזהות את החלק הפרטי של יסוד העפר או המים בתוך האש).

כלל ח

כל התורה בנויה בצורה של אורות וכלים. לכן המדרגה הנמוכה ביחס למדרגה שמעליה נחשבת ככלי ביחס למדרגה שמעליה, אמנם ביחס למדרגה שתחתיה, היא נחשבת כעצם האור שבמדרגה העליונה.

הסתכלות זו מבארת עניינים רבים בספר ליקוטי מוהר"ן. בגלל שבכל תורה שבו ישנן קומות זה על גב זה.

לדוגמא הייחס בין רב ותלמיד, שהרב מאיר לתלמיד או שהתלמיד יכול לפגום את קדושת הרב, יכולה לרדת גם למדרגת התלמיד של התלמיד שהוא כעין רב לתלמיד שלו, וכן לרדת עוד יותר למדרגת הגוף והנשמה שגם שם פעמים רבות היחס הוא כעין רב ותלמיד, וכל מה שנאמר במדרגה העליונה יהיה נכון ביחס למדרגה התחתונה, וכן להיפך, כל מה שנאמר ביחס שבין שתי מדרגות תחתונות יהיה נכון ומדויק גם כלפי מדרגות הגבוהות.

הפסוק. כגון בתורה א' המוסבת על הפסוק 'אשרי תמימי דרך' ומתחילה בציטוט פסוק זה, בסוף התורה רבינו חוזר להכניס בפסוק זה את כל הקדמות המאמר.

כאשר רבינו משנה ממהלך זה, דהיינו שהוא מצטט פסוק או מאמר חז"ל בתחילת התורה ומכניס בו תכף ומיד את ההקדמות שהוא מגלה, מבלי שהוא מקדים במנותק את אותם הקדמות, שינוי זה דורש הסבר והעמקה, מדוע הוא שינה מסדר הרגיל של גילוי תורתו.

בכל פעם שאנו מוצאים שינוי מסדר הרגיל של גילוי התורה, יכולים להיות ביאורים שונים לשינוי כזה, אבל עלינו לזכור שהסברים אלו צריכים לבוא מתוך התורה עצמה, מניה וביה, משום שגם שינויים אלו יוסברו לפי הקדמות אותה תורה בעצמה (כמבואר בכלל הראשון ובכלל הרביעי עיי"ש היטב).

ואולי אפשר לומר, שעניין זה נמצא גם בתוך סדר הרצאת התורה ולא רק בפסוק עליו מולבשת התורה כולה, דהיינו שברוב הפעמים מקדים לגלות סעיף שלם ואחר כך מלבישו באיזה פסוק, ולפעמים משנה מזה הסדר וגם בזה יש טעם מתוך התורה בעצמה.

כלל יא

רוב רובם של הפסוקים והמאמרי חז"ל המובאים בדברי רבינו, מתבארים ומתפרשים שלא בדרך הפשט של אותם פסוקים, שכן ביאורים אלו הם על פי פנימיות התורה.

אבל ברוב עומק ושורש דברי רבינו, הלכותיים ממקום גבוה כל כך שלא לקח משם אדם מעולם, דברי רבינו שונים מכל הספרים, בכך שפירוש הפשט רמז דרש וסוד שבתורה, מתחברים ועולים יחד בתורת רבינו ומשלימים זה את זה.

הפשט הוא כעין המשל, והביאור הפנימי הוא כעין הנמשל. אבל המשל במקרה זה הוא לא רק דרך מעניינת להעברת המסר, אלא הוא חלק מהרעיון והמסר בעצמו, לכך הוא תואם ומתחבר יחד עם הנמשל כתרין רעין דלא מתפרשין.

חיבור הפשט יחד עם דברי רבינו, גם הוא נעשה בדרך מיניה וביה, דהיינו שהביאור עצמו כיצד הפשט של הפסוק מתחבר עם ביאור רבינו, גם הוא בעצמו נמצא בין השיטין בתוך אלמוגי התורה וקשריה.

משום כך, צורת החיבור משתנה מתורה לתורה ומפסוק לפסוק, ובכל פעם, מהלך התורה הכללי משפיע על הדרך כיצד מתחברים פירושי הפשט והפירושים הפנימיים יחדיו.

כלל יב

אחד מיסודות אמונתנו הקדושה, שדברים רבים הנחשבים כהפכים אצל בני האדם, ואפילו אלו שיכולים בדעתם להבין את אחדותם, מכל מקום נחשבים אצלם הדברים להפכים שיכולים להתחבר (כדוגמת הידיעה והבחירה), אצל השי"ת הדברים אינם נחשבים כלל להפכים. כמו כן יש דברים שאצל דעת בני האדם אין הם נחשבים

כלל יד

הכניסה ללימוד ליקומי מוהר"ן בעיון, ככל שהעיון יותר גדול ומגיע לעיונים דקים, היא דומה ככניסה לפרדס התורה הדורשת כלים של אמונה חזקה, כדי להיכנס בשלום ולצאת בשלום.

הפגם שיכול להיות בעת הכניסה והיציאה מהפרדס היא ח"ו לקצץ בנטיעות. דהיינו שהאדם מדמה בדעתו חס ושלום, שיש כוח נפרד ממשי זולת הבורא יתברך. עצם המחשבה והתפיסה כאילו קיים כוח רוחני או גשמי שיש ביכולתו ח"ו לפעול פעולה בלעדי אחדותו עם הבורא יתברך היא פגם האמונה הנקרא 'קיצוץ בנטיעות'.

מאידך גיסא, אנו מצווים להאמין גם במציאותם של דברים שהם כביכול נפרדים ממש, ולפעמים דווקא מי שמחבר בדעתו את כל הבריאה כולה, כולל כל הדברים הגשמיים לה' יתברך באופן מוחלט, יכול גם הוא להגיע לפגם אמונה ועבודה זרה, משום שהוא אומר כביכול שהדברים הגשמיים הם אלוקות גמורה, שזהו ממש חטא ההגשמה כעין עשיית פסל.

האמונה בנשיאת ההפכים כמבואר בכלל י"ב, היא הדרך בה האדם זוכה 'להיכנס בשלום' - לייחד באופן הנכון את כל הבריאה בבחינת אין עוד מלבדו, ובכך להימלט מפגם האמונה שנותן כוח לזולתו. ו'לצאת בשלום' - דהיינו לחיות את מציאות הפירוד באופן הנכון, לבלי לחבר ולייחד את מה שאנו מצווים לא לייחד ולחבר.

בהפכים ומתנגדים זה לזה, אבל אצל השי"ת ודעתו, דברים אלו הם הפכים גמורים.

בתורותיו הקדושים, שהם דעת קדושה ועליונה עד מאוד, נמצאים דברים רבים שהם נתפסים בדעתנו כהפכים ובאמת בדעת הגבוהה אינם הפכים כלל. וכן להיפך, נמצאים דברים שבעינינו אינם הפכים כלל ובדבריו מוזכרים כהפכים גמורים.

מעבר לכך, בכל תורה בספר ליקומי מוהר"ן נמצאים כביכול שני מהלכים סותרים בתוך מהלך התורה הפנימי בעצמה, שני מהלכים אלו הינם כעין שני הפכים, אשר בעומק הלימוד נגלים למעיין ועומדים בפניו כקושייה גדולה, שכל מהלך התורה נסתר מתוך אותה תורה בעצמה, אך בהתעמקות גדולה בתורה יכול להשיג מתוך התורה את הדעת הגבוהה שמחברת בין שני הפכים אלו.

כלל יג

כלל זה הינו קונטרס קטן העומד בפני עצמו והוצנע על ידי המחבר ולא הובא לדפוס מעולם, מחמת עיונים דקים שלא כל מוחא סביל דא, עד כי יבוא שילה.

בדברים אלו עוסק המחבר לאור תורה ס"ו, במימד הזמן והמקום, ובמימדים על תודעתיים שמעל הזמן והמקום והשפעתם על לימוד תורת רבינו הק'. ובעיקר עניין זה מסתעף לעסוק בכוח החידוש והיצירה ממש, הגנוזים בהם, ויוצאים מהכוח אל הפועל על ידי התלמידים מדור לדור.

מעבר לכך שכלל זה הוא ביסודי האמונה, הוא נוגע גם ללימוד כל תורה בליקוטי מוהר"ן בעיון ממש ואכמ"ל.

כלל טו

כל חכמה עמוקה שמורכבת מפרטים רבים, הדרך ללמודה לאחרים היא על ידי הנגשת החכמה שלב אחרי שלב. ואכן אם יחסר פרט אחד משלבי החכמה ולימודה, הלומד לא יבין את החכמה ואף תיראה לו כסכלות.

כך גם בתורת הצדיק, יש פרטים וחלקים רבים לאינסוף, הרבה יותר מכל חכמה שקיימת בעולם, ועל כן לכאורה אין לנו שום דרך ללמוד את חוכמתו של הצדיק הגנוזה בתורתו, שהרי אין לנו שום דרך להשיג בשכלנו את מכלול הפרטים הדרושים להבנת תורתו.

אך יש לזה ב' עצות.

העצה הראשונה היא כוח האמונה. האמונה ממקמת מעל למגבלות תפיסת השכל והמוח. על ידי האמונה באינסופיות של תורה זו, יחד עם האמונה שבוודאי כל דבריו של הצדיק אמת וצדק, אזי על ידי זה המוח משיג כביכול בהשגה שהוא מעל השכל (על - מודע), את כל אותם חלקים ופרטים שאין יכול להשיגם בשכלו, ובהכרח שכל לימודו מושפע מאותם חלקים שהשיג על ידי האמונה אפילו שאינו יודע אותם כלל במודעות רגילה.

העצה השנייה היא קיום העצות. שהרי כל עצה שכתובה בכל תורה, היא עצה שלימה שבוודאי

כוללת בנגלה ובנסתר את כל חלקי החכמה של אותה תורה. ועל כן עצם קיום העצה מרפא את המוח ומשחרר אותו ממגבלות התפיסה האנושית המוגבלת, ועל ידי זה זורח אור הדעת של אותם חלקים נסתרים אל המוח עד שזוכה להשיג בקיום העצה בעצמה את שלמות החכמה וההשגה של אותה תורה.

כלל טז

דרכו של רבינו בתורותיו הקדושות להביא כמעט לכל עניין או השגה ראיות ואסמכתאות, מכל התורה נביאים כתובים, מאמרי חז"ל במשנה ובגמרא, במדרשים ובזוהר. בדרך כלל רבינו מביא ראיה אחת שבה מוסבר ומבורר היטב מה שאמר, אך פעמים רבות מצוי שמביא כמה ראיות לדבריו.

לפעמים הראיות גלויות, דהיינו שמביא ברצף כמה פסוקים לדבר אחד, לפעמים הראיות הכפולות נחבאות ולפעמים הם מפוזרות.

בכל הצורות בהם הראיות והטעמים של דבר אחד כפולות, יש להבין גם את החילוק בין ראיה אחת לחברתה, מדוע היה נצרך לכמה ראיות, וגם כיצד הם משלימות זה את זה או מתקשרות בקשרים שונים לחלקים אחרים בתורה.

יתכן ויש ראיות שהם אינם ממש ראיות, אלא הם כדוגמאות לדבריו הקדושים, אך הצד השווה שבכולם, שעל הלומד לשים לב ולדקדק היטב מדוע רבינו כפל את ראיותיו, ומה הביאור לכך מתוך קשרי התורה.

כלל יח

פעמים רבות מוזכרים בדברי רבינו מושגים שאינם מוזכרים לכל אחד. מושגים אלו יכולים להיות מתורת הסוד והקבלה, או דברים ידועים בדברי חז"ל ובכל חלקי התורה.

למרות שדרך הלימוד הכללית גורסת, שעל הלומד להסתייע לשם הבנת התורה אך ורק בתורה אותה הוא לומד, אין זה סותר שרבינו סמך על המעיין, שהוא יודע את פירושים הבסיסי של אותם מושגים, או שהוא ידרוש ויחפש אחר עניינם ומהותם.

כשם שרבינו סמך על כל לומד, שכאשר הוא מזכיר את המושג 'תורה' או 'שבת' הוא יודע במה מדובר, ועדיין אפשר להבין שרבינו מוסיף לגלות עומק ודעת חדשה על אותם מושגים, כך פעמים רבות, עלינו לחפש וללמוד מושגים שאינם מוזכרים לנו בלימוד בסיסי, להבין את עיקר העניין, בכדי שנבין על מה רבינו מדבר, ואחר כך גם נוכל להעמיק ולגלות את החידוש החדש שרבינו הוסיף לבאר בעניין זה.

כלל יז

חלק א: שאין דרכו של רבינו להביא באמצע רצף התורה עניין צדדי שאינו קשור לכל מהלך התורה, וגם אם יש איזה קשר צדדי לאיזה עניין צדדי בתורה, אין דרכו הקדושה להכניס דבר כזה בתוך מהלך התורה.

ועל כן, כאשר יש מקומות בהם אנו מוצאים בתורה, איזה עניין שאינו נצרך למהלך התורה, עלינו לחתור בקשרי התורה, להבין מדוע עניין זה נכנס בתוך רצף התורה, וכיצד הוא קשור לכל מהלך התורה.

חלק ב: בסוף התורה, דרכו של רבינו להביא פסוק, ולהרכיב בתוכו את כל מהלך התורה.

בהלבשה והרכבה זו, לא אמור להתחדש שום מושג או מהלך חדש שלא נזכר בתורה קודם לכן. ואם אנו מוצאים ורואים שאכן מוזכר איזה עניין או מושג חדש, עלינו לחתור בתורה היטב, עד שנראה כיצד התגלה עניין זה קודם לכן במהלך התורה.

תורה ז' תנינא

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal blue lines.

חידושים ומהלכים

Handwriting practice lines consisting of 28 horizontal blue lines.

תורה ז' תנינא

Blank lined area for writing.

חידושים ומהלכים

Lined area for writing, consisting of 25 horizontal blue lines.

לע"נ

האשה הצדקנית

שרה דינה

ב"ר אברהם דן ע"ה

לע"נ

האשה הצדקנית

שרה קיילא

ב"ר שלמה אהרן ע"ה

לע"נ

נפתלי

ב"ר יצחק ז"ל

לע"נ

ר' אברהם שלמה

ב"ר יוסף יהודה

וזוגתו רחל לאה

ב"ר יהודה לייב ז"ל

לע"נ

ר' אברהם דן

ב"ר דב בער

וזוגתו

מרת חיה ב"ר יונה ז"ל

לע"נ

ר' יוסף ברוך

ב"ר אברהם שלמה ז"ל

